Riksdagens protokoll
1991/92:94

Onsdagen den 8 april

Kl. 9.00–17.59
19.00–22.59

1 § Meddelande om val

Anf. 1 TALMANNEN:
Jag får meddela att val av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling kommer att företas vid inledningen av morgondagens sammanträde.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 2 april.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1991/92:146 till utrikesutskottet
1991/92:162 och 166 till skatteutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Kulturutskottets betänkanden 1991/92:KrU18, KrU19, KrU21 och KrU22
Bostadsutskottets betänkanden 1991/92:BoU15 och BoU16

Meddelande om frågestunden tisdagen den 21 april

Anf. 2 TALMANNEN:
Jag vill ännu en gång erinra om att frågor till frågestunden tisdagen den 21 april skall lämnas in till kammarkansliet senast *tisdagen den 14 april kl. 13.30.*

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 94*

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 april

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU21 och SkU22 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 90).

Skatteutskottets betänkande SkU21

Mom. 1 (skatteskalorna vid arvs- och gåvobeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 119 för reservation 1 av Anita Johansson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (den framtida utformningen av arvs- och gåvobeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Anita Johansson m.fl, *dels* meningsyttringen av Lars Bäckström – bifölls med acklamation.

Skatteutskottets betänkande SkU22

Mom. 1 (energibeskattningens inriktning)

Först biträddes reservation 1 av Ulf Eriksson med 28 röster mot 16 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 251 röster mot 25 för reservation 1 av Ulf Eriksson. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (industrins nedsättning)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 23 för reservation 2 av Ulf Eriksson.

Mom. 7 (kilometerskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 22 för reservation 4 av Ulf Eriksson.

Mom. 8 (miljöklasser för bensin)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 124 för reservation 5 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 10 (en regionalt differentierad bensinskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 13 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del.

Mom. 22 (förpackningsskatten, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 124 för reservation 12 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 24 (den särskilda varuskatten, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 23 för reservation 14 av Ulf Eriksson. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att kulturutskottets betänkande KrU12 samt utbildningsutskottets betänkanden UbU10, UbU8, UbU9, UbU11, UbU12 och UbU18 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Folkbildning

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU12 Folkbildning (prop.1991/92:100 delvis).

Anf. 3 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Så sent som i juni 1991 fattade riksdagen ett för studieförbunden och folkhögskolorna mycket betydelsefullt beslut. Riksdagen visade genom beslutet en stark tilltro till folkbildningen som en demokratisk kraft och en kunskapsresurs i samhället.

Beslutet gav också organisationerna på folkbildningsområdet större möjligheter att själva planera och utveckla sin verksamhet. De fick treåriga budgetramar som bl.a. gav nödvändiga ekonomiska och andra förutsättningar för ett långsiktigt förändringsarbete. Studieförbund och folkhögskolor välkomnade riksdagens beslut. Förnyelsearbetet sattes i gång med stor entusiasm utifrån de förutsättningar som angavs i riksdagsbeslutet. Efter treårsperioden skulle en fördjupad utvärdering bl.a. ge svar på hur folkbildningen uppfyllt de mål som riksdagen angav.

Regeringens förslag i årets budgetproposition om en kraftig nedskärning av anslaget till folkbildningen kom därför som en stor överraskning. Många reagerade givetvis snabbt och uttrycksfullt på regeringens kalldusch. Vi har sällan i någon fråga fått så många brev, uttalanden och uppvaktningar. Eleverna och lärarna på folkhögskolorna protesterade mot de föreslagna nedskärningarna. De har berättat om vad deras folkhögskola betyder för dem själva och för deras bygd och vad skolan betyder som mötesplats för människor och för det lokala kulturlivet.

Många korttidsutbildade har uttrycksfullt beskrivit hur de genom folkbildningen fått en ny start både i arbetslivet och som samhällsmedborgare. För många människor har kursen varit första steget till fortsatt utbildning. Cirkeldeltagare, ledare och kulturarbetare från olika studieförbund har vädjat om att vi skall slå vakt om, och inte skära ner på den verksamhet som betyder så mycket för handikappade, invandrare, många kvinnor och andra grupper som de dagligen möter i sin studie- och kulturverksamhet.

De handikappades och kulturarbetarnas organisationer har uppvaktat kulturutskottet och framfört sin oro för framtiden på grund av förslaget från regeringen.

Att utveckla och ge innehåll åt demokratin är folkbildningens viktigaste uppgift. Folkbildningen bidrar till en demokratisk grundsyn och till utvecklingen av samhället. Folkbildning och demokrati har allt sedan begynnelsen varit nära förbundna med varandra. De antidemokratiska krafterna växer i samhället. Vi kan i dag se tydliga rasistiska strömningar. Det är alarmerande. Många folkbildare gör stora insatser för att motverka dessa strömningar. I ett sådant läge borde regeringen värna om folkbildningen och inte riva ner den.

Människor behöver platser att mötas på som ger överblick och helhetssyn över ett alltmer ytligt och fragmenterat informationsflöde. Människorna behöver kunskaper för att förstå och kunna påverka de snabba förändringar som sker i samhället. Först då kan de bli verkligt delaktiga.

Det är en omfattande verksamhet som bedrivs inom folkbildningen i dag. Varje år går ca 20 000 elever på folkhögskolans långa kurser och ca 220 000 går på kortkurser. Varje dag deltar ca 200 000 människor i en studiecirkel. Folkbildningen skapar mötesplatser, ger kunskaper och delaktighet genom sin mångfald och en levande debatt. Därför är det fel att skära i anslaget till folkbildningen.

Flertalet studieförbund och folkhögskolor är sprungna ur och har nära anknytning till folkrörelser. Folkhögskolor och studieförbund har en stor och viktig uppgift i att tillgodose folkrörelsernas behov av utbildning. De stödjer kulturverksamhet och hjälper till att förnya och vitalisera folkrörelsernas arbete. De är ett gott stöd för de nya folkliga rörelser som växer fram. För mångfalden, för engagemanget och för demokratin behövs levande folkrörelser.

En av folkbildningens uppgifter är också att sprida kulturverksamhet och att väcka kulturintresse hos alla dem som inte får del av samhällets kulturutbud. I glesbygden svarar studieförbunden oftast för hela det kulturutbud som finns, och folkhögskolorna fungerar ofta som kulturcentra i sina områden.

Kulturrådets utvärdering av kulturverksamheten visade också att folkbildningen når ut bättre och engagerar en bredare allmänhet, såväl socialt som geografiskt, än vad kulturinstitutionerna gör. Denna del av folkbildningen är nu alltså i fara.

Att nu minska anslaget till folkbildningen, i ett läge där många kulturarbetare saknar arbete, är tvärtemot vad man borde göra. Inom studieförbunden genomförs exempelvis varje år drygt 100 000 kulturarrangemang, som ger 600 000 direkta arbetstillfällen för konstnärer och kulturarbetare. Detta måste få fortsätta.

Ett beslut i enlighet med den socialdemokratiska reservationen skulle både ge kulturarbetare arbete och bidra till att fler människor fick tillgång till ett rikt kulturliv.

Den snabba förändringen av samhället och utvecklingen mot ett mer kompetenskrävande och kunskapsintensivt arbetsliv ställer stora krav på en omfattande vuxenutbildning och ett livslångt lärande. Folkbildningen är bättre än någon annan utbildare när det gäller att nå många människor på deras egna villkor, med breda och flexibla utbildningsinsatser. Då frågar jag: Vad är motiven till att hindra folks tillgång till detta?

Tillströmningen till våra folkhögskolor har ökat kraftigt under det senaste verksamhetsåret. Om inte folkhögskolornas resurser var så begränsade, skulle åtskilligt fler kurser för bl.a. arbetslösa kunna genomföras. Även studieförbunden gör här stora insatser. Folkbildningen är en resurs som måste tillvaratas. Vi har just nu hög arbetslöshet, och därför är det motiverat att satsa på vuxenutbildning för att överbrygga konjunktursvackan, så att både människor och samhälle kan stå bättre rustade när konjunkturen vänder.

Studieförbund och folkhögskolor gör också betydande insatser för utsatta och socialt eller kulturellt missgynnade grupper. Där får människor möjlighet till ökade kunskaper, kulturella upplevelser och delaktighet. Fysiskt och psykiskt handikappade och åldringar på olika institutioner får genom folkbildningen ett rikare liv. För förtidspensionerade, långtidssjukskrivna och arbetslösa är ofta folkbildningen den enda möjligheten att bryta ett i övrigt passiviserande livsmönster.

Minskade anslag slår hårt mot "det glömda Sverige", som Bengt Westerberg så ofta talade om i valrörelsen. Folkbildningen, med sina speciella pedagogiska erfarenheter och annorlunda metoder, är ovärderlig för att få dessa människor med. Därför borde regeringen satsa mer på folkbildningen.

Historien har lärt oss att folkbildningen betyder mest för dem som fått kort utbildning, har låga inkomster, har blivit arbetslösa, är handikappade, invandrare, eller saknar stimulerande kulturupplevelser. Här skulle jag kunna ta upp frågan om kvinnorna, som kanske har det största behovet av kunskaper för att inte minst få självkänsla och egenvärde. Men den frågan tar Ingegerd Sahlström upp senare i sitt anförande.

Folkbildning handlar alltså om rättvisa. Jag frågar: Varför vill regeringen minska på rättvisan?

Regeringens förslag har inte klarat sig genom behandlingen i utskottet. De borgerliga regeringspartierna har under denna och efter många skiftande turer stannat för en nedskärning som är 100 milj.kr. mindre än vad regeringen föreslår i propositionen. Dessa pengar skall folkbildningsrådet få fördela till dem som ordnar utbildning för dem som är eller väntas bli arbetslösa. Det låter kanske bra, men hur är det? Det är ju inga nya pengar. De skall i en rundgång tas från arbetsmarknadsanslaget. Krasst uttryckt tas pengarna från de arbetslösa.

Vi socialdemokrater står givetvis fast vid det beslut som riksdagen fattade så sent som i juni i fjol. Det förslag som vi nu lägger fram, om en ökning med 250 milj.kr., är ingen rundgång. Det är friska pengar, som gör den nu diskuterade verksamheten och samhället en stor nytta.

Därför, fru talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

(forts.)

Anf. 4 TALMANNEN (på grund av demonstration på åhörarläktaren):

Meningsyttringar från läktaren är icke tillåtna.

Anf. 5 TALMANNEN (på grund av fortsatt demonstration på åhörarläktaren):

Om ordningen inte kan återställas på läktaren, tvingas jag utvisa alla åhörare.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 9.26 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna under fem minuter för att ordningen på åhörarläktaren skulle kunna återställas.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 9.31.

6 § (forts.) **Folkbildning** (forts. KrU12)

Anf. 6 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman, ärade åhörare och kammarledamöter! Jag är den första att beklaga dessa yttringar, som förmodligen var tänkta som något slags bejakande av folkbildningens stora värde – men som blev så fel och missriktade. I stället vill jag påminna om de trevliga, skötsamma och välljudande demonstrationer som vi fick ta del av för några månader sedan utanför riksdagshuset. Representanter för folkhögskolor och studieförbund visade på ett charmerande sätt sitt ställningstagande. Jag beklagar att den tradition och kunskap som verkligen finns inom folkbildningen och folkhögskolorna inte kunde komma till uttryck här i dag.

Fru talman! Det sägs att det stora slaget om folkbildningen har börjat – även om det, som sagt, inte skall utkämpas på det här sättet. Skärmytslingar av annat slag har ju förekommit tidigare. I många år har Moderaterna attackerat utposterade folkbildningsvakter, och i juni förra året fick de viss assistans av Folkpartiet – som visserligen inte sköt så mycket men ändå stödde anfallen genom sin passivitet. Jag tänker på det beslut om folkbildningen som fattades i kammaren den 5 juni förra året.

Då, i juni, uppfattade jag att Centern fortfarande tillhörde oss som utgör folkbildningsförsvaret. Men under hösten, i regeringsställning, har dess försvarsvilja uppenbarligen runnit av. Nu när det stora slaget har brutit ut ingår Centern i de anfallande styrkorna ledda av generalerna Unckel och Ask. Kds fyller rollen av femtekolonnare. I den belägring som troligen blir långvarig har alla intagit sina roller och positioner.

Det stora slaget, bildligt talat, inleddes med regeringens budgetproposi-

tion. Dödligt farliga besparingskrav på 306 milj.kr. riktades mot fattiga folkhögskolor och studiecirklar. Femtonprocentiga nedskärningar kommer att innebära att vitala delar av folkbildningen slås ut. Det här vet regeringen, och det är själva avsikten med nedskärningarna.

Det som kommer att slås ut först är de allmänna kurserna som riktar sig till korttidsutbildade, invandrare och handikappade. När de allmänna och kompetensgivande långkurserna är utdöda, har det mest specifika i folkhögskolorna försvunnit. Då går det att avfärda folkhögskolorna som utbildningsanordnare och hävda att statsbidraget kan dras in ytterligare.

Det andra som kommer att förblöda på grund av nedskärningarna är studieförbundens samhällsinriktade cirkelverksamhet. Höjda avgifter för att kompensera uteblivet statligt ekonomiskt stöd gör att de människor som tidigare varit främsta målgrupp för cirkelverksamheten inte längre har råd att betala för den.

Det är verkligen inga överord att påstå att slaget om folkbildningen har satt i gång på allvar.

Den borgerliga majoriteten i kulturutskottet har försökt att tysta protesterna från representanter för folkhögskolorna och folkbildningen med hjälp av 100 milj.kr. i något slags katastrofbidrag av engångskaraktär. Men vad händer nästa år, fru talman? Finns det någon som tvivlar på, att om inte regeringen tvingas till reträtt och kapitulation kommer folkbildningsslakten att fortgå? Dessutom har signalerna från utbildningsdepartementet verkligen nått ut till kommunerna och landstingen. De landstingsbidrag som utgått främst till långkurser på folkhögskolor för att täcka internatkostnaderna kommer att kraftigt beskäras. Här rör det sig i allmänhet om nedskärningar på över 10 %.

Fru talman! Det är inte tu tal om saken annat än att den svenska vuxenutbildningen, som anses vara bäst i världen, står inför en katastrof. De arbetslösa, handikappade och korttidsutbildade tycks inte längre vara värda en andra chans. Nu skall utbildning åter bli ett privilegium för den intellektuella medelklassen, tycks det moderatstyrda utbildningsdepartementet mena.

Vi i Vänsterpartiet tror att utbildning och kultur engagerar och utvecklar människor, om den står i relation till deras egna erfarenheter och upplevelser. Det gäller ju för övrigt all kunskap. Den kan aldrig få fäste om den inte angår. Ett av folkbildningens särmärken är just att den tar människors egna intressen och erfarenheter som utgångspunkt för lärandet. Det är en av anledningarna till att den i allmänhet når så bra resultat. En folkhögskolekurs är ofta början till ett annat och rikare liv. Utbildning ger självförtroende och handlingsberedskap. Det är inte för inte som begreppet "allmän medborgerlig bildning" fortfarande är en bra etikett på folkhögskolornas och studieförbundens verksamheter.

Trots stora skol- och utbildningsinsatser de senaste decennierna är utbildningsklyftorna fortfarande djupa. Klyftorna följer bl.a. av ålder, kön och klass. Jag tror att klasstillhörigheten här förmodligen spelar en större roll än på andra områden. Den högre utbildningen har förblivit en borg, ganska svåråtkomlig för dem som inte är uppvuxna i en studievan tradition. För att ge människor chans att bryta genom vallarna är folkbildningen med dess speciella pedagogik och metodik alldeles särskilt viktig.

Fru talman! Alla människor är födda med förutsättningar för fantasi, skapande förmåga och med ett behov av att få uttrycka sig och lära sig. Men av olika anledningar får inte alla människor dessa behov tillgodosedda under barn- och ungdomsåren. När människors behov av att lära, utvecklas och aktivt skapa snöps och trycks tillbaka, kan det orsaka både passivitet och destruktivitet och framför allt brist på glädje och självförtroende. Rädsla för det främmande och okända kommer som ett brev på posten. Kunskap är ett bra motgift mot fördomar. Därför spelar folkbildningen en så viktig roll i kampen mot främlingsfientlighet och rasism.

Om inte möjligheterna till vuxenutbildning består, blir resultatet att utbildningsklyftorna ökar i takt med att den allmänna ungdomsutbildningen byggs ut och den därmed blir bättre.

Med regeringens utbildningspolitik – där tonvikten läggs på de teoretiska gymnasielinjerna, högskolor och forskning – förstärks utbildningsskillnaderna. Men samhället behöver väl utbildade människor på alla nivåer. Arbetslivet förändras och samhällsutvecklingen går allt snabbare. Goda kunskaper i allmänna ämnen är därför nödvändiga såväl för att hänga med i arbetslivet som för att kunna vara delaktig i debatten om samhällsfrågor.

Det kan tyckas att vi har lyckats med utbildningspolitiken i det här landet. Det talas om att vuxenutbildningen här är bäst i världen.

Ser man på statistiken är sanningen något annorlunda. I Sverige har bara 56 % av den arbetande befolkningen gymnasiekompetens. I USA är motsvarande siffra 84 %. De föreslagna nedskärningarna för vuxenutbildningen och komvux stryper möjligheterna till den viktiga kompetensgivande vuxenutbildningen. Om regeringens förslag går igenom, kommer det att bli hart när omöjligt för de utbildningsmässigt redan missgynnade att komma ikapp.

När man nu väljer att så kraftigt beskära folkbildningen – det handlar som sagt om 306 milj.kr. eller en femtonprocentig nedskärning – innebär det ett definitivt avsteg från tidigare beslut om treårsbudgetering. En sådan, som vi fattade beslut om i juni, skulle göra det möjligt med långsiktig planering för folkbildningen, nysatsningar och utveckling av verksamheten, för att ännu bättre kunna möta de behov som finns. Då var så gott som alla överens om att prioritera utbildningsbehovet för de korttidsutbildade, för arbetslösa, för handikappade och för invandrare.

Fru talman! Varken folkbildningen eller komvux, som kommer att debatteras senare i dag, är naturligtvis ofelbara eller alltigenom heliga verksamheter. Det har vi i Vänsterpartiet varit de första att påpeka. Det förekommer tyvärr både slentrianmässiga folkhögskolekurser och meningslösa studiecirklar, kanske rent av en och annan dålig komvuxundervisning.

Vi i Vänsterpartiet anser också att det finns goda skäl att vara kritisk beträffande vissa av folkbildningsrådets fördelninsprinciper när det gäller anslaget, dels fördelningen mellan olika folkhögskolor, där de små och medelstora skolorna har svårt att hävda sig, dels fördelningen mellan olika studieförbund, där inte minst SISU, det yngsta av bildningsförbunden, misshandlas. Men dessa missförhållanden kommer man inte till rätta med eller motverkas inte av nedskärningar i verksamheten, snarare tvärtom.

Med regeringens förslag, som utskottsmajoriteten har gjort till sitt, med undantag för de tillfälliga 100 miljonerna, som man kommer att ta från

AMS, försvinner den viktiga uppsökande verksamheten inom studieförbunden för att nå kulturellt och utbildningsmässigt utsatta grupper. Cirkelstudier och kurser vid folkhögskolor, som har haft så stor betydelse för att göra oss till en samhällsmedveten och demokratiskt sinnad nation, förpassas till ett slags utbildningsbakgård. Människors möjlighet att få en andra chans i livet genom studier i vuxen ålder är allvarligt hotad.

Vad återstår då, när möjligheterna till folkbildningsstudier försvinner? För väldigt många är det bara en återgång till arbetslöshet, långtidssjukskrivning eller kanske t.o.m. permanent arbetslöshet. Har vi råd med ett sådant slöseri med mänskliga resurser? Vi i Vänsterpartiet anser inte det. Därför föreslår vi att anslaget till folkbildningen ökas med de 306 miljoner som man har velat skära ned med.

För den som undrar varför vi har egen meningsyttring och inte har anslutit oss till den socialdemokratiska reservationen vill jag påpeka att också Socialdemokraterna går med på vissa nedskärningar när det gäller folkbildningen, men de nöjer sig med 56 miljoner. Det gör inte vi i Vänsterpartiet. Vi anser att de besparingar på 100 miljoner som folkbildningen fått göra det innevarande året, för så är det faktiskt, är alldeles tillräckliga.

Jag yrkar alltså, fru talman, bifall till meningsyttringen.

Anf. 7 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Fru talman! Låt mig säga allra först att det är ytterst beklagligt att i en debatt som skall präglas av bildning, kultur och humanism vara med om en sådan chockerande upplevelse som det som hände på läktaren för en stund sedan. Är det någon grupp som inte borde ta till sådana medel, är det väl de som värnar om folkbildningen. Sedan var det också litet grymt att demonstrationen drabbade Berit Oscarsson, som kanske mindre än andra skall kritiseras av gruppen som demonstrerade.

Men kom ihåg att vi allihop som deltar i den här debatten älskar folkbildningen, lever med folkbildningen och anser att folkbildningen har stora värden. Det finns en värdegemenskap som är mycket värdefull i den mycket stora kontaktyta som folkbildningen har i samhället. Jag skulle vilja säga att det finns nog ingen verksamhet som har en så bred, aktiv och kreativ kontaktyta gentemot samhället som folkbildningen har.

Så vi är hemma i en värnkrets vad gäller folkbildningen. Däremot tycker jag nog att det var litet av gnällspikarnas julafton, när först socialdemokraten Berit Oscarsson och sedan Elisabeth Persson från Vänsterpartiet gjorde en koppling mellan den skattefinansierade andelen och folkbildningens villkor, därför att det resonemanget kan jag inte ställa upp på. Det är ett orimligt resonemang. Det är t.o.m. ett felaktigt resonemang från folkbildningens utgångspunkt. Folkbildningen lever på sina egna kvaliteter.

Låt mig tala om att det beslut som kommer att fattas här i riksdagen och det förslag som utskottet har resonerat fram innebär att upp emot 2 miljarder kronor av skattemedel på riksnivå används till folkbildningen.

Vi gör från utskottets sida en besparing, ja. Socialdemokraterna gör också en besparing, och därför är Berit Oscarssons resonemang fullkomligt orimligt. Om socialdemokraterna tyckte att det som Berit Oscarssons resonemang bygger på är så viktigt, skulle ni självklart inte spara. Ni sparar 50 mil-

joner eller egentligen 53 miljoner, och det får ni väl göra då, men försök inte framställa er som de som inte tar ett öre från folkbildningen!

Jag lever mitt i folkbildningen, och jag menar att vi som gör besparingen egentligen inte tar pengar från folkbildningen. Vi har ju en situation som Socialdemokraterna egentligen har skapat, Berit Oscarsson. Den ekonomiska politik som ni har bedrivit under alltför lång tid har inverkat på kulturklimatet. Det har blivit svårare och svårare och svårare att hävda kulturens och folkbildningens villkor i det klimat som ni har skapat. Hur man då kan bygga upp ett resonemang så som Berit Oscarsson här gör, förstår jag inte.

Det vore mycket bättre om Berit Oscarsson och jag och andra folkbildningens vänner höll varandra i handen och skapade olika förutsättningar. Titta nu på vad som har hänt den senaste tiden! Vi borde åtminstone som princip vara överens om det som kallas för Europas bästa skola, att skolan mer än tidigare skall präglas av kvalitet och kunskap, mer än tidigare ge människor de bästa livsförutsättningarna, vilket är skolans uppgift, en kombination av kunskap och fostran. Ingenting kan vara viktigare för folkbildningen än att stötta det.

Att förbättra kulturklimatet på alla områden är viktigare än en rad av de materiella ting som under alltför lång socialdemokratisk regeringstid alltid har lyfts fram, då materialismen alltid har varit viktigare än kultursatsningarna.

Vad regeringen nu gör och som utskottet vill stötta är att markera att kulturklimatet och de allmänna kulturförutsättningarna är viktiga i helt andra termer än de termer som är formulerade med skattemedel. Att lyfta fram ämnesgrupper som humaniora och etik, kan någonting vara viktigare för folkbildningen? Precis det vill vi som är folkbildningens vänner.

Vi vill mer betona öppningen mot Europa, säga att vi har våra kulturella rötter där. Nu kan vi med en offensiv Europapolitik få en rad fördelar för svenskt kulturliv och svensk folkbildning helt enkelt genom att öppna kontakter som kan stimulera den kreativitet som är folkbildningens hjärta.

För att göra en syntes av alltihop det här, vill jag säga att det just nu pågår en process som från folkbildningens utgångspunkter är oerhört viktig. Den kompletteras av sådana oerhört viktiga saker som tas upp i en annan proposition som jag tänker nämna här, eftersom den har stor betydelse, nämligen att studieförbunden plötsligt, med det beslut vi snart kommer att fatta, får möjlighet att bedriva kompetensgivande studier.

Vi får med andra ord ytterligare en plattform att arbeta med. Vi som gemensamt arbetar i folkbildningen får därmed en starkare ställning gentemot våra konkurrenter, vilket faktiskt är viktigt, gentemot komvux och AMU. Folkbildningen får därmed ytterligare möjligheter att vidga och bredda sin kontaktyta.

Sedan kan Berit Oscarsson och jag, som ju har folkbildningen som gemensamt intresse, säga att vi inte får förlora folkbildningens själ. Nej, det får vi inte. Därför skall vi med stor kraft säga att folkbildningens speciella pedagogik och metoder måste kunna tillämpas i all vår verksamhet, inkl. den kompetensgivande utbildningen. På den punkten blir vi alldeles överens, och jag ser inga problem i den fortsatta hanteringen i det sammanhanget.

Vad utskottet har gjort, fru talman, är att diskutera om det inte i detta läge

är rimligt att överföra medel från arbetsmarknaden till folkbildningen. Vi vill göra denna besparing om ungefär 200 milj.kr., men säger att de medel som vi överför bör i första hand gå till arbetsmarknadsmotiverad utbildning, kvalificerad utbildning som studieförbunden och/eller folkhögskolorna kan bedriva. På denna punkt har utskottet ägnat mycket tid åt kontakter med departement, studieförbund och folkhögskolor för att hitta en rimlig lösning. Jag vill med starkt biträde till förslaget säga att detta är viktigt och bra.

Vi har i utskottets skrivning också gjort en markering att vi, inför den oerhört viktiga Europaupplysningskampanj som vi alla skall delta i och där studieförbunden rimligen är den viktigaste av alla samhällsdelar, skall låta studieförbunden vara med i vidgad omfattning för att ge information i alla delar. Det finns anledning, fru talman, att säga att detta är särskilt viktigt eftersom EG-debatten ju än så länge alltför mycket handlat om ekonomi, tillväxt och arbetsmarknad. Som jag ser det finns det i Europadebatten en oändlig mängd fördelar i det kulturella samarbetet. Vi öppnar helt enkelt dörrarna till Europa. Vi kommer att i denna informationskampanj mer än tidigare kunna lyfta fram Europa i kultursammanhang.

Vi lever inom folkbildningen i den situationen att vi har ett helt nytt system. Tidigare har vi varit styrda på varje enskild punkt, men nu får vi genom den påse och det folkbildningsråd som tillkommit en större egen frihet. Jag tycker att Berit Oscarsson skulle ha kunnat säga något vänligt om det, att detta är viktigt och bra. Men samtidigt ställer det krav på oss i folkbildningen och på de politiska beslutsfattare som ger folkbildningen dess villkor att vi kan hantera skattemedel på ett korrekt sätt.

Denna debatt förs i alla studieförbund och i alla politiska partier. Hur skall vi se till att samhällets satsning på folkbildningen används på rätt sätt? Låt oss fortsätta den debatten i riksdagen, i folkbildningen och i relation till samhället.

Jag vill, fru talman, med dessa konstateranden och med ett positivt noterande att Beatrice Ask följer denna debatt, som för samhället och för folkbildningen är mycket viktig, yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 8 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Fru talman! Göran Åstrand började sitt inlägg med att säga att vi alla älskar folkbildningen och att vi är djupt engagerade i den. Visst ligger det en sanning i att vi tror på folkbildningen, men det räcker inte att bara i ord värna om den, utan man måste också i handling visa att man menar det som man säger.

Det förslag som nu läggs fram om en kraftig nedskärning på folkbildningens område och framför allt inom vuxenutbildningen som helhet rimmar illa med de vackra ord som Göran Åstrand här framförde. Det har också tidigare, under den tid då vi hade en socialdemokratisk regering, visat sig att Moderata samlingspartiet har lagt fram förslag om en nedskärning som skulle ha drabbat folkbildningen i ännu högre grad än de förslag till besparingar som fanns under den tid när vi hade en socialdemokratisk regering.

Jag känner mig faktiskt inte som en gnällspik. Det här drabbar de människor som mest är i behov av utbildning. Det drabbar korttidsutbildade, handikappade och invandrare som inget högre önskar än att kunna skaffa sig

kunskaper endera i folkhögskola eller i studieförbund. Jag begriper inte varför man inte i en lågkonjunktur satsar på folkbildning och vuxenutbildning.

Förutom de neddragningar som görs inom folkbildningen skär man ned på komvux med 350 milj.kr. Vidare görs kraftiga neddragningar av korttidsstudiestödet och av internatbidraget, något som inte minst drabbar folkhögskolor och studieförbund. Att under rådande förhållanden föreslå neddragningar av anslagen rimmar illa med det verkliga behovet.

Göran Åstrand förutsatte att jag skulle säga någonting positivt om det beslut som fattades i juni. Det vill jag gärna göra, och det var just det beslutet som gjorde att man med sådan entusiasm satte i gång med ett förnyelsearbete både på folkhögskolor och på studieförbund. Men detta har kommit av sig, därför att man nu har stora problem med att ställa om till de nya förutsättningarna. Man är besviken mot bakgrund av beslutet och de löften som gavs i riksdagen så sent som i juni 1991.

Jag vill fråga Göran Åstrand: Är det bara ord att man tror på folkbildningen, eller kan vi i nästa förslag till budget förvänta att man ger ett ökat stöd till folkbildningen?

Anf. 9 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Det gäller i alla fall inte bara pengar. Det var återigen ett märkligt inlägg från Berit Oscarsson. Det verkar på Berit Oscarsson som om det avgörande för folkbildningen är hur mycket skattemedel som går in i den. Jag trodde att vi som har kunskaper om folkbildningen visste att det är en rad andra yttre och inre faktorer som konstituerar folkbildningens villkor. Där är pengar naturligtvis också viktiga, men inte bara skattefinansierade pengar på riksnivå.

Fortfarande är det oerhört ologiskt, Berit Oscarsson, socialdemokrat, att rikta kritik mot den borgerliga regeringen och majoriteten för att vi sparar. Berit Oscarsson säger att det är fel, att man inte borde göra det i detta läge. Man får ett intryck av att Berit Oscarsson har föreslagit att det skall läggas på 200–300 milj.kr. – då hade möjligen hennes resonemang gått ihop. Men Socialdemokraterna vill själva spara. Vilka bevekelsegrunder har Socialdemokraterna haft när ni tycker att man skall minska på anslaget till folkbildningen? Utveckla det litet, så att vi får reda på hur ni har resonerat när ni vill spara i detta arbetsmarknadsläge och i den situation som folkbildningen befinner sig i! Det är mera en nyansskillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och Socialdemokraternas förslag.

Anf. 10 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ju ändå så, Göran Åstrand, att pengar betyder en del när man driver en verksamhet. Som ett exempel kan nämnas att den föreslagna nedskärningen i genomsnitt skulle minska bidraget till en folkhögskola med 700 000 kr., och det är ingen liten neddragning för en folkhögskola.

Också jag kan naturligtvis säga att ideellt engagemang visst betyder mycket och att det finns många människor som aktivt jobbar för något som de tror på. Det är något av själen i folkbildningen, och den är en drivkraft så god som någon. Men det betyder ändå en hel del att man kan få resurser

för att driva verksamheter. Då kan man få god kvalitet och se till att de som önskar och mest behöver delta skall kunna göra det och inte får en avgiftshöjning som stänger dem ute.

Att också vi vill minska med 250 milj.kr. visar att också vi vill vara ekonomiskt sinnade. Men vi vill inte bara dra in 250 milj.kr. Vi har satsat mycket pengar på vuxenutbildningen i dess helhet. Vi vill ge mer pengar till komvux. Vi vill ha kvar korttidsstudiestödet, och vi vill ha mera pengar till uppsökande verksamhet och till studieorganisatörsutbildning.

Sammanlagt har vi föreslagit 1 miljard kronor mer inom skolans ram från Socialdemokraternas sida än vad den borgerliga regeringen har föreslagit. Det är väl ändå en satsning, Göran Åstrand!

Jag vill än en gång ta upp den fråga som jag tidigare ställde. Under föregående mandatperiod föreslog Moderaterna en neddragning av anslaget. Kan vi räkna med att Moderaterna i framtiden försöker bibehålla eller t.o.m. öka anslaget? Jag ställer den frågan och vill gärna ha ett svar.

Anf. 11 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Det är en naturlig fråga att ställa. Berit Oscarsson vet att Moderaterna och flera andra borgerliga partier under årtionden har sagt att kunskap och kvalitet i skola och folkbildning är någonting oerhört viktigt. Jag tycker det är fascinerande att Socialdemokraternas företrädare under de tre inlägg hon har gjort inte har talat om kunskap och kvalitet och de yttre förutsättningarna, utan hon har bara, bara, bara talat om ekonomi. Som om det vore det viktigaste för folkbildningen! Vi har tidigare och även nu föreslagit en viss besparing inom denna sektor liksom inom andra sektorer. Jag förstår inte att det skulle vara så oerhört värt att kritisera när Berit Oscarsson, socialdemokrat, också föreslår en neddragning. Berit Oscarsson vill ju också minska på anslagen. Om Berit Oscarsson har möjlighet till ytterligare en replik vore jag tacksam att få en kommentar till hur hon kan föra den typen av resonemang och ändå föreslå besparingar.

Talmannen anmälde att Berit Oscarsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Göran Åstrand bedyrar att han älskar folkbildningen och menar att den skall leva på sina egna kvaliteter och inte på skattepengar. Jag måste upprepa den fråga jag hade tillfälle att ställa under allmänpolitiska debatten och som kanske Göran Åstrand nu har hunnit fundera litet över men som jag då inte fick något svar på. Om nu folkbildningen skall leva på sina kvaliteter och skattemedel och skattefinansiering inte är så viktigt, drar jag slutsatsen att Moderaterna och även Göran Åstrand har funderingar över hur man exempelvis skall avlöna lärarna, med hur mycket kursavgifterna skall höjas, osv. Eller skall folkhögskolans lärare och personal leva på luft eller av glädjen att få existera i den kulturellt så högtstående miljön? Eller vad menar Moderaterna? De människor som arbetar på folkhögskolorna måste ju också ha löner, även om de har arbetat där länge, även om de är duktiga och även om de har nått ett världsrykte genom sin speciella

pedagogik och metodik – det vi kallar det typiskt folkhögskolemässiga. Byggnader måste också underhållas och värmas upp. Jag förstår faktiskt inte att man kan kalla det gnäll och "gnällspikarnas julafton" när vi, som inte bara älskar folkbildningen utan också vill att den skall finnas kvar i det här landet, att den skall kunna utvecklas och att dess idéer skall kunna få spridning, oroar oss över hur ekonomin skall gå ihop.

Det är i det här fallet faktiskt inte fråga om att spara. Det är fråga om nedskärningar på uppemot 15 %, och till detta kommer, att eftersom regeringen har givit signaler om hur man ser på folkbildningen, följer de borgerligt styrda landstingen och kommunerna efter med nedskärningar. Landstingsbidragen kommer i år att skäras ner med i snitt mellan 10 och 15 %. Detta, fru talman och Göran Åstrand, är ingenting annat än ett strypgrepp på den folkbildning som Göran Åstrand säger sig älska så mycket.

Anf. 13 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Elisabeth Persson och jag hade en debatt i den allmänpolitiska debatten, och den vill hon nu ta upp igen. Det kan man göra. Vi diskuterade då precis samma fråga som Berit Oscarsson och jag nu har talat om, nämligen vad som är viktigast för folkbildningen. En socialist och högskattepolitiker som Elisabeth Persson tycker naturligtvis att det är självklart att alltid, alltid, alltid lösa de här problemen genom att fortsätta med mycket höga skatter och genom att fördela skattepengarna. Utskottets alla fyra regeringspartier har vad gäller den här frågan fört ett resonemang och återfört en del pengar till utskottet, men vi har också menat att det är rimligt att en viss besparing görs och att det skall råda ett konkurrensförhållande mellan de olika vuxenutbildningsanordnarna.

Jag har svårt att förstå att Elisabeth Persson och Vänsterpartiet så kraftfullt kritiserar den borgerliga gruppen. Vänsterpartiet riktar kritik mot de besparingar som de borgerliga partierna föreslår – Vänsterpartiet har ju hur mycket pengar som helst till allting – men kritiken borde i så fall rimligen också riktas mot Socialdemokraterna, som också föreslår en kraftig besparing.

Folkbildningen får genom det förslag den borgerliga majoriteten i utskottet nu vill driva igenom 2 miljarder kronor av skattemedel på riksnivå. Vi tycker inte att det är litet generöst, utan att det är mycket generöst. Det finns i stort sett inget annat land som satsar så mycket av offentliga medel på folkbildning.

Anf. 14 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Argumentet att vi skulle ha hur mycket pengar som helst att öda över detta går inte riktigt hem, Göran Åstrand. Det är ju i själva verket så att arbetslösheten kostar den också, och Göran Åstrand och hans partikamrater har tydligen i viss mån insett detta, eftersom man försöker rädda nästkommande års heder och ära och folkbildningens budget genom att lägga över 100 milj.kr. från ett annat anslag och specialdestinera detta just för att folkbildningen och främst folkhögskolorna skall kunna anordna kurser för människor som riskerar behöva gå tillbaka till arbetslöshet. I det fallet vill jag påstå att även ni begriper detta. Det handlar inte om att det ena eller

andra kostar och att det ena eller andra är tärande utan om att arbetslösheten kostar. Det kostar också samhället att människor på grund av bristande basutbildning, bristande kunskaper, inte kan hänga med i den snabba utveckling som sker inom näringslivet, inom industrin och också inom den offentliga sektorn och därför inte hänger med i jobbet. Detta vet vi. Det är fråga om kostnader som inte redovisas i budgeten på samma sätt som de skattemedel vi tillsammans ger folkbildningen för att uppväga dessa brister. Jag tror därför inte att resonemanget om att vi strör pengar omkring oss går hem hos folk.

Göran Åstrand svarar fortfarande inte på den fråga som jag vet är folkhögskolornas, studieförbundens, deras personals och deras lärares stora problem: Vilka elever är det som inte skall få ta del av vuxenutbildning och folkbildning nästkommande budgetperiod? Vilka kurser är det ni vill komma åt? Är det de allmänna långkurserna eller några specialutvecklade kurser? Vilken personal, vilka lärare är det ni tycker skall leva på den kvalitativt högtstående luften i stället för att få ut sina löner? Inte bara jag utan stora delar av Folkbildningssverige väntar med spänning på svaret på de frågorna.

Göran Åstrand sade också att vi inte kritiserar Socialdemokraterna för de besparingar de har föreslagit på 56 miljoner – det är fråga om 56 miljoner och inte 53 miljoner. Men det är ju precis vad vi gör. Vi tycker att deras förslag är ganska anmärkningsvärt, framför allt med tanke på att folkbildningen under innevarande år har fått spara 100 milj.kr. och att man inte genom förra årets beslut fick kompensation för de administrativa kostnader som folkbildningen övertog från skolöverstyrelsen i samband med organisationsförändringen. Så visst kritiserar vi Socialdemokraterna för deras nedskärningsiver.

Slutligen: Detta är inte att spara. Det är att skära ner.

Anf. 15 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag måste upprepa att jag tycker att det är oerhört beklagligt att en folkbildningsdebatt bara handlar om pengar. Det är ju mina motdebattörer som väljer att bara diskutera det. Det finns oerhört mycket som är fint och bra med folkbildningen, och mycket händer just nu som ger folkbildningen breddade möjligheter, t.ex. den kompetensgivande utbildningen. Många studieförbund bedriver nu uppdragsutbildning i alla former. Visserligen har ABF hunnit mycket längre än de andra och t.o.m. gjort ett bolag för den här verksamheten, men också andra studieförbund är med på detta. Ingen kommenterar detta i den här debatten, utan man talar bara om skattepengar.

Socialdemokraterna har nu suttit alltför länge i regeringsställning i Sverige och skapat de enorma ekonomiska problem inom alla samhällssektorer som vi nu försöker reparera, och detta drabbar alla samhällssektorer, inkl. utbildning och folkbildning. Det får vi finna oss i.

Jag har i den här debatten försökt lyfta fram alla de kvaliteter som folkbildningen har och alla de förutsättningar som skapas när man satsar 2 miljarder kronor av skattemedel och samtidigt breddar arbetsförutsättningarna för folkbildningen.

Talmannen anmälde att Elisabeth Persson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Det är inte så ofta man får tillfälle att yrka bifall till utskottets hemställan i ett betänkande där en utskottsmajoritet föreslår en höjning av regeringens förslag till anslag. Så är nu fallet. I kulturutskottets betänkande 1991/92:12 föreslår utskottet att statens bidrag till folkbildningen ökas med 100 milj.kr. i förhållande till regeringens förslag.

En sådan här justering av beloppen i propositionen kan naturligtvis ses som en sorts kritik mot regeringens handläggning av ärendet. När regeringen har sökt efter nödvändiga besparingsmöjligheter har kunskapen om effekterna av en kraftig neddragning av anslaget till folkbildningen inte räckt till.

Nu förbättrar riksdagen läget till gagn för både folkbildningen och regeringen. Det är ett välkommet resultat av folkbildningsdebatten i regeringspartierna och i kulturutskottet.

Värderade talman! En av folkbildningens viktigaste uppgifter är att erbjuda en bred allmänhet studier av den speciella karaktär som är kännetecknande för det fria och frivilliga folkbildningsarbetet och för de pedagogiska modeller som har utvecklats inom folkhögskolan. Även i tider då lågkonjunktur förorsakar arbetslöshet erbjuder folkhögskolor och studieförbund en god och billig studiemiljö, som verksamt kan bidra till att människor finner vägar ur eller förbi arbetslösheten.

En av folkbildningens allra viktigaste uppgifter är att ge korttidsutbildade möjligheter till utbildning som de annars skulle missa. Det är också väl känt att folkbildningens skolor och organisationer har stor betydelse för kulturlivet i hela landet.

Studieförbundens och folkhögskolornas synnerligen viktiga verksamhet bland handikappade ger livskvalitet som samhället annars inte kunde stödja utan väsentligt ökade kostnader. När det är kärvt på arbetsmarknaden kan man förutsätta att människor med utvecklingsstörning eller funktionshinder av olika slag har ännu svårare att få jobb än under högkonjunktur. I utskottets betänkande skriver vi att det förhöjda anslaget bör utnyttjas för att erbjuda utbildning till dem som är eller riskerar att bli arbetslösa. Då måste människor med handikapp omfattas av detta.

När Folkbildningsrådet nu skall besluta om fördelningen av dessa pengar till folkhögskolor och studieförbund kommer rådet säkert att se till att statsbidraget hamnar där det gör stor nytta för att minska arbetslöshet, bryta människors isolering, minska fördomar och främja framväxten av ett mänskligare samhälle.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 12.

Anf. 17 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Under vårriksdagen 1991 behandlade riksdagen en proposition om folkbildning. Den tidigare detaljerade regelstyrningen av statsbidrag till folkbildningen, dvs. den verksamhet som bedrivs av studieförbund och folkhögskolor, upphörde i och med budgetåret 1990/91. Fr.o.m. budgetåret 1991/92 skall riksdag och regering fastställa övergripande mål, som skall ligga till grund för den samlade folkbildningen. Folkbildningen skall i fort-

sättningen själv ta ansvar för fördelning av statsbidrag, administration och organisation samt för uppföljning och utvärdering av verksamheten.

I propositionen slogs fast målet för statsbidrag till folkbildningen, innebärande bl.a. stöd till en verksamhet som syftar till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen genom t.ex. politiskt, fackligt eller kulturellt arbete. Verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället skall prioriteras.

Folkbildningsarbetet har en färgstark historia. De tre första folkhögskolorna kom till 1868; två i Skåne och en i Östergötland. De startades på privat initiativ – det var alltså inga folkrörelsehögskolor som kom till på den tiden. Alla tre finns fortfarande kvar. Antalet ökade efter hand snabbt, och i dag finns det 128 folkhögskolor. Många förtroendevalda på alla nivåer har under årens lopp fått sina första kunskaper i kommunal- och statskunskap samt i mötesteknik på en folkhögskola.

Vad kännetecknar då dagens folkhögskolor? Även om folkhögskolorna sinsemellan är mycket olika, kan man finna många gemensamma karakteristiska drag.

Ett unikt drag är att folkhögskolorna på en och samma gång är delar av skol- och utbildnings-Sverige, folkbildnings-Sverige och folkrörelse-Sverige. De studerande får vara med och utforma undervisningens innehåll och former i större omfattning än i andra skolor. Undervisningen blir deltagarstyrd och mer behovsinriktad. Läraren är mer en samtalspartner än en traditionell kunskapsförmedlare. Gemensamma kulturupplevelser, fritidsaktiviteter, debatter och diskussioner är viktiga inslag i folkhögskolornas verksamhet. Ett väl fungerande internat – observera detta – ger goda förutsättningar för social gemenskap och en inspirerande social och pedagogisk miljö.

Folkhögskolans särart har präglats av och präglas fortfarande av samtalsformen i undervisningen, den deltagarstyrda undervisningen, den demokratiska träningen, friheten från betygshets och den starka sociala gemenskapen mellan eleverna men även mellan elever och all personal på folkhögskolan.

Detta var många berömmande ord, men också väl motiverade, om vad folkhögskolan betytt och betyder för att minska utbildningsklyftorna i samhället och för att främja en demokratisk utveckling.

Innan jag slutar vill jag också säga några ord om studieförbunden – det andra mycket betydelsefulla ben som folkbildningen vilar på. Studieförbunden och folkhögskolorna samarbetar med varandra på många håll. Genom riksdagsbeslutet våren 1991, innebärande mer av målstyrning och mindre av regelstyrning, kan samarbetet mellan folkhögskolor och studieförbund utvecklas ytterligare.

Studieförbunden bedriver en mycket omfattande verksamhet. Under de senaste åren har över 300 000 studiecirklar årligen genomförts med totalt över 2,5 miljoner deltagare. Årligen arrangerar studieförbunden ca 100 000 kulturprogram med mellan 10 och 11 miljoner besökare. Ca 400 000 är engagerade i olika kulturgrupper: körsång, musik, teater, dans, konst, litteratur, utställningar och annan kulturell verksamhet.

I regeringens proposition föreslås en neddragning av anslaget till folkbildningen med hänvisning till det statsfinansiella läget. Även om vi i Centern

är medvetna om det mycket besvärliga finansiella läget, har vi bedömt att ytterligare pengar bör tillskjutas utöver vad regeringen har föreslagit. Ett tillkännagivande görs, innebärande att utskottet föreslår riksdagen att tillskjuta ytterligare 100 miljoner. Vidare föreslår kulturutskottet att folkbildningens, särskilt studieförbundens, bredd, flexibilitet och erfarenhet från studie- och informationskampanjer bör tas till vara vid kommande information inför en folkomröstning om svensk anslutning till EG.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 18 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Fru talman! Birger Andersson har också ställt sig bakom det som är bra med folkbildning, och jag instämmer i det han har sagt. Visserligen är även de 100 miljoner som tillkommer till folkbildningen bra, men de tas av de pengar som skulle gå till de arbetslösa. Det tillkännagivande vi gör om en satsning på en EG-kampanj är också bra. Det har visat sig att just folkbildningen är överlägsen när det gäller att ge kunskap till de många människorna.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Birger Andersson. Varje år har Centern, som jag kommer ihåg, föreslagit mer pengar än övriga partier. Kan vi räkna med att Centern kommande år fortsätter att föreslå ökade insatser för folkbildningen, eller kommer man att ställa sig bakom de nedskärningar som föreslås från de övriga borgerliga partierna?

Anf. 19 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill påminna Berit Oscarsson om det statsfinansiella läget. Vi lever för närvarande under en socialdemokratisk budget, som verkar fram till den sista juni 1992. När socialdemokraterna i januari 1991 presenterade utvecklingen under detta budgetår visade finansplanen ett budgetunderskott på 5,5 miljarder. I dag, efter att riksrevisionsverket har gjort sin senaste uppföljning, är budgetunderskottet drygt 54 miljarder. Jag vill alltså i det här sammanhanget peka på att den ekonomiska utvecklingen och det statsfinansiella läget är ytterst besvärligt.

Det är självklart att vi – jag har en känsla av att det gäller oss alla här – verkligen uppskattar de insatser som folkhögskolornas personal och de som leder studiecirklar gör, och även den betydelse som det har för många som får delta i den verksamheten. Men, som har sagts här tidigare, den ekonomiska situationen är sådan att man måste titta på vart pengarna går.

Jag har läst Socialdemokraternas motioner med stort intresse, men jag är besviken på en del av dem, där man inte visar någon varsamhet med orden. Man överdriver mycket kraftigt läget, när man talar om att det nu riktas ett rejält dråpslag mot folkbildningen. Jag tycker att vi skall visa varsamhet med orden i politiken. Även om detta är en nedskärning, har det gjorts nedskärningar tidigare.

Det finns en motion, Kr429, av Anita Johansson och ytterligare fem socialdemokrater, och där står det: "Studieförbunden fick under 1980-talet vidkännas en minskning av statsbidraget med 40 % räknat i fast penningvärde." Det var under den tid som socialdemokraterna satt i regeringsställning. Vad skall man då kalla det för, om detta kallas för ett dråpslag?

Anf. 20 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ställde bara en enkel fråga. Vi vet att Centern är ett folkrörelseparti, som är djupt engagerat i folkrörelseverksamhet och som tidigare har föreslagit ökningar. Min fråga är bara: Kan vi räkna med att Centern fortsätter att vara det folkrörelse- och folkbildningsparti som man tidigare har varit, så att man är beredd att föreslå ökade anslag till folkbildningen i framtiden? Eller tänker Centern, som Moderaterna tidigare har gjort, föreslå försämringar? Jag tycker att det skulle kännas svårt att sitta i en borgerlig regering och ställa sig bakom nedskärningar, när man tidigare har föreslagit ökningar.

Min enkla fråga är alltså bara: Hur blir det i fortsättningen?

Anf. 21 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är glada och stolta över att Centern räknas till folkrörelsepartierna. Om man tittar på vad en folkrörelse är, finner man att det är en massorganisation, som arbetar för att förändra samhället och göra det bättre. Vår massorganisation består då av frivilliga krafter – vi har aldrig sysslat med någon kollektivanslutning till partiet. Vi går i detta fall med på nedskärningar därför att det statsfinansiella läget är så besvärligt att vi bedömer det som nödvändigt.

Jag kan lova Berit Oscarsson, att om den nuvarande regeringen lyckas i sina strävanden att få fart på den svenska ekonomin skall vi försöka se till att folkbildningen får en gynnsam behandling. Det gäller för oss att få fart på den ekonomi som för närvarande – som Berit Oscarsson väl känner till – är drabbad av en besvärande lågkonjunktur. Vi fick av den socialdemokratiska regeringen ärva ett ytterst besvärligt läge, och det tar sin tid att rätta till det. Vi hoppas att alla små- och medelstora företag skall få framtidstro, börja investera och skapa nya arbeten. Den dag som ekonomin blir bättre, kan jag lova Berit Oscarsson att vi givetvis skall försöka fortsätta vår tidigare linje att verkligen värna om folkbildningen.

Jag fick inte svar på frågan om vad som hade hänt under 80-talet. Jag citerade direkt ur motionen av Anita Johansson m.fl. Hur vill Berit Oscarsson försvara den meningen?

Talmannen anmälde att Berit Oscarsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 22 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Fru talman! För en kulturpolitiker tror jag att det känns extra svårt att tvingas ta till sig uttrycket "av statsfinansiella skäl" i samband med nedskärningar inom viktiga delar av det egna området. Det är smärtsamt att konfronteras med den bistra verkligheten och att tvingas acceptera minskade anslag till det område som vi i dag debatterar, folkbildningen. Men ingen vinner långsiktigt på strutspolitik; det är verkligheten som måste få gälla.

Jag känner ändå tillfredsställelse över att vi vid utskottsbehandlingen har lyckats tillföra folkbildningen 100 milj.kr. utöver regeringens förslag – medel som skall användas för arbetsmarknadsanpassad utbildning under nästa

läsår. För att få den förbättringen av regeringens förslag till stånd har kds spelat en aktiv roll.

Jag är också glad över att utskottet har kunnat enas om ett tillkännagivande till regeringen, som innebär att studieförbunden ges en viktig roll i studie- och informationsarbetet inför den stundande folkomröstningen om medlemskap i EG. Utöver den utbildning som kan erbjudas av folkhögskolorna genom direkta bidrag från det allmänna, kan folkhögskolorna självfallet också sälja utbildning, bl.a. till AMS.

Fru talman! Regeringen har som mål att den svenska skolan skall bli Europas bästa. När det gäller vuxenutbildningen behöver ingen motsvarande målsättning formuleras. Vi kan i stället konstatera att Sverige redan har Europas bästa vuxenutbildning. Tidskriften Newsweek har t.o.m. utnämnt den till världsbäst. Denna vuxenutbildning skall vi självfallet värna.

Folkhögskolorna är de äldsta och mest väletablerade friskolorna i landet. Det skall vi komma ihåg när vi säger att vi vill främja privata och fria skolor. Det är glädjande att oppositionen är så översvallande i sin välvilliga inställning till dessa friskolor.

Folkbildningen är omistlig för livskraften i och bevarandet av den svenska demokratin, som vi kan beskriva som en folkrörelsedemokrati. Folkbildningen ger kunskap om och redskap för deltagande i samhällsdebatten och samhällsbyggandet.

Folkhögskolor och studieförbund tar särskilt ansvar för människor som kommit i kläm i det rationella och likformiga utbildningssystemet. Det kan gälla människor med språkliga handikapp eller fysiska funktionshinder av olika slag. Alla de grupper som riksdagen har förklarat prioriterade är viktiga att fortsättningsvis ta ansvar för – kortutbildade, handikappade, arbetslösa och invandrare. Det är självklart att besparingar inte skall drabba dessa grupper, och jag har stor tilltro till folkbildningens vilja att i första hand värna dem som bäst behöver folkbildningen.

Folkhögskolorna och studieförbunden är väl spridda över hela landet. Deras kulturverksamhet får därigenom en god geografisk spridning. De har en viktig roll i förverkligandet av de kulturpolitiska målen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 12.

Anf. 23 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Rose-Marie Frebran slutade sitt anförande med att säga att besparingarna självfallet inte skall drabba korttidsutbildade, invandrare och handikappade. Men det är ju precis det som de här nedskärningarna för folkbildningen gör. Det är precis de här grupperna som kommer att drabbas, av det enkla skälet att det aldrig går för någon folkhögskola eller någon studiecirkel att slå mynt av just denna verksamhet. Man kan inte få den att så att säga bära sig själv. Det är helt andra uppdragsutbildningar som möjligen kan ge ett sådant överskott att det kan finansiera annan verksamhet.

Allmänna långkurser på folkhögskolor kan med nödvändighet aldrig bli självbärande. För att sådana skall kunna anordnas krävs faktiskt statligt stöd, landstingskommunalt stöd. Det är den bistra verkligheten. Jag trodde faktiskt att kds hade så mycket kunskap om framför allt folkhögskoleverk-

samheten genom sitt engagemang i flera framstående och betydelsefulla folkhögskolor i det här landet att man visste om detta.

Jag tycker alltså att det nästan är falskt tal när Rose-Marie Frebran låtsas att det inte är den prioriterade verksamheten som kommer att drabbas hårdast av nedskärningarna.

Rose-Marie Frebran beklagar också att man av statsfinansiella skäl måste tillåta det här. Jag vill vända på det: Är det rimligt, tycker kds, att säga att vi av statsfinansiella skäl måste tillåta rasismen och främlingsfientligheten att öka? Är det rimligt att av statsfinansiella skäl strypa människors aktiva deltagande i kulturlivet? Är det över huvud taget rimligt att av statsfinansiella skäl tvinga människor tillbaka i långtidsarbetslöshet? Har vi råd med det här? Anser kds verkligen det?

Jag skulle vilja att Rose-Marie Frebran svarade på detta och kanske också på den fråga som Göran Åstrand ihärdigt vägrar svara på och som jag inte heller har fått svar på under alla de folkbildningsdebatter som jag har deltagit i på sistone. Vilka är det ni vill förvägra möjligheten till en andra chans i livet? Vilka är det ni vill mota ut från folkskhögskolverksamheten? Ett klart besked på den punkten tror jag skulle vara upplysande för lärare och elever och annan personal på de 129 folkhöskolorna runt om i landet, inte minst på de av pingströrelsen drivna folkhögskolorna.

Anf. 24 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Fru talman! Det är ett märkligt resonemang som Elisabeth Persson för. Vi har en verksamhet som får ett statligt stöd på bortåt 2 miljarder kronor. Riksdagen har fastslagit vilka de prioriterade grupperna är som den här verksamheten skall rikta sig till. Många utöver de här prioriterade grupperna har stor glädje av verksamheten – det gäller många, många andra. När man då gör en viss besparing säger Elisabeth Persson att det måste drabba de prioriterade grupperna hårdast.

Jag tror att det är fullständigt orimligt. Jag har en helt annan tilltro till folkbildningen, till folkhögskolorna och till studieförbunden. Jag tror att de kommer värna om de grupper som riksdagen har förklarat prioriterade och som de själva också tycker skall vara prioriterade.

Det är även ett orimligt resonemang att fråga: Är det rimligt av statsfinansiella skäl att tillåta rasism att öka osv.? Jag frågar: Är det rimligt att resonera på det sättet? Bekämpande av rasism, är det någonting som ensidigt skall ske via studieförbund och folkhögskolor? Här är det fråga om hela samhällets klimat och alla människors insatser, hållningen i vardagslivet och hur relationerna mellan människor fungerar. Jag ställer inte på upp Elisabeth Perssons resonemang. Jag har stor tilltro till folkbildningen, och vi vill inte förvägra några grupper en andra chans. De är prioriterade.

Anf. 25 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Dess värre är ju den bistra verkligheten sådan att fromma förhoppningar inte räcker långt. Jag delar Rose-Marie Frebrans grundläggande tilltro till folkbildningens möjligheter att leva upp till sitt ansvar, men jag vill medverka till att man skall få resurser att göra detta. Folkbildningen gör en

ovärderlig insats för invandrare och andra för att undanröja rasistiska och främlingsfientliga tendenser i samhället.

Det är som jag sade i mitt huvudanförande: Kunskaper är de bästa motmedlen mot fördomar som föder sådana här tendenser. Där vet jag vad folkbildningen gör. Jag vet vad man sysslar med på folkhögskolorna och i studieförbunden. Jag nödgas dra slutsatsen att om man inte kan fortsätta med sin verksamhet betyder det att vi släpper efter för de nämnda tendenserna.

Fromma förhoppningar, Rose-Marie Frebran, hjälper inte heller de handikappade. Jag kan ta som exempel Dalarö folkhögskola som har folkhögskoleundervisning för gravt cp-skadade elever, vilka för första gången i livet har kommit in i en miljö, har givits möjligheter att på ett bättre sätt än tidigare kommunicera osv. Därifrån har man klart deklarerat att om nedskärningarna blir så stora som föreslagits måste man slå igen den här verksamheten.

Då är frågan: Vart skall dessa handikappade ta vägen? Jo, de visas tillbaka till passivitet och en tillvaro i ensamhet som jag vill påstå är ganska omänsklig.

Så ser det ut. Det här är prioriterade grupper. Men man kan inte ha verksamhet eller undervisning eller internatskolor för prioriterade grupper, om man inte har pengar att betala den här verksamheten med. Det går inte att bygga på fromma förhoppningar, det klarar sig inte genom att man älskar folkbildningen aldrig så mycket, det går inte att avlöna lärare med hjälp av något slags diffust kulturklimat som det har talats om här tidigare. Tyvärr är det på det sättet, och jag beklagar att kds har gått in i en regering och satt sig i riksdagen enbart med sådana här fromma förhoppningar i bagaget. Verkligheten är ganska bitter, vill jag påstå. Det handlar alltså om att vara med om att se till att nödvändig verksamhet får de statliga bidrag som den måste ha för att kunna leva vidare.

Anf. 26 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Fru talman! Fromma förhoppningar hjälper inte, räcker inte. Det är riktigt, Elisabeth Persson, jag håller med om det. Men det är inte heller fromma förhoppningar vi förlitar oss på eller diskuterar här i dag.

Elisabeth Persson nämnde i sin första replik uppdragsutbildning som kan ge överskott och täcka kostnader för annan verksamhet. Ja, jag tog upp det i mitt anförande. Folkhögskolorna kan sälja utbildning t.ex. till AMS. Det är bra då att vi är överens om att detta kan ge överskott som även täcker kostnader för annan verksamhet. Det finns alltså andra möjligheter.

Jag har mycket svårt för att tänka mig att jag under 90-talet skulle medverka till en 40-procentig nedskärning av bidragen till folkbildningen, det som alltså har skett under socialdemokraternas 80-tal. Jag har mycket svårt att se hur 90-talet skulle kunna bli en upprepning av det.

Talmannen anmälde att Elisabeth Persson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 27 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Studieförbund, folkhögskolor och jämställdhetsarbete, kan det ha något samband? Ja, jag påstår med bestämdhet att det är så.

Jag beklagar djupt den kraftiga neddragningen av stödet till folkbildning som det nu finns ett förslag om. Den här nedskärningen drabbar nämligen jämställdhetsarbetet.

Det här förslaget kommer att drabba kvinnor. Det drabbar kvinnors möjligheter till utbildning och fortbildning.

Det socialdemokratiska kvinnoförbundet skrev till de andra kvinnoförbunden vid årsskiftet. Vi tänkte att det kanske skulle finnas en möjlighet för oss politiskt aktiva kvinnor att tillsammans arbeta och kämpa för att vi skulle få ett litet större tillskott till jämställdhetsarbetet genom en bättre tilldelning till folkbildningen. Men det var tyst. Det var mycket, mycket tyst ifrån de andra kvinnoförbunden.

Ändå vet vi att många kvinnor genom studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet får sin chans att i någon mån kompensera sig för de studier som de tidigare har missat på grund av att de exempelvis har haft huvudansvaret för hem och familj. Många kvinnor får genom folkbildningen möjlighet att skaffa sig en utbildning så att de kan göra ett nytt inträde på arbetsmarknaden eller skaffa sig den kompetens som de behöver.

På folkhögskolorna har bl.a. många invandrarkvinnor fått möjligheten till en ny start i Sverige. Det gäller särskilt på kvinnofolkhögskolorna. Jag vet bl.a. att kvinnofolkhögskolan i Göteborg kommer att få stora svårigheter att bedriva sin verksamhet när vi fattar ett beslut i dag som innebär neddragningar för folkbildningen.

Kvinnorna är många i den här verksamheten. Förra verksamhetsåret gick 2 900 000 människor i studiecirklar av olika slag. Många gick i studiecirkel med verksamhet med estetisk inriktning. Här får kvinnorna möjligheter att föra en kvinnotradition vidare. I den verksamhet i studiecirklarna som har en stark kulturell inriktning utgör de kvinnliga deltagarna en mycket hög procentandel – uppemot 70 %.

I dag talar vi mycket om att vi bättre skall profilera kvinnornas frågor i politiken. Det skapas nätverk runt omkring i landet av kvinnor som försöker att lyfta kvinnornas intresse.

Fru talman! Jag kan bara beklaga att vi i dag förmodligen kommer att fatta ett beslut som innebär steg tillbaka för jämställdhetsarbetet i Sverige. Med det anförda vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 28 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill ställa en kort fråga till Ingegerd Sahlström, eftersom det verkade på henne som om det enbart var det socialdemokratiska kvinnoförbundet som arbetar för jämställdhet. Jag tror inte alls att det är så.

Ingegerd Sahlström sade att man nu kommer att fatta beslut om en kraftig nedskärning. Jag vill ställa en fråga till Ingegerd Sahlström. Jag ställde frågan till Berit Oscarsson tidigare, men fick inget svar. Jag citerar ur Anita Johanssons motion som är skriven av totalt sex socialdemokrater, därav fyra kvinnor. "Studieförbunden fick under 1980-talet vidkännas en minskning av statsbidraget med 40 % räknat i fast penningvärde." För innevarande år 1991/92 är minskningen 100 miljoner. Hur har Ingegerd Sahlström och de andra kvinnorna här i riksdagen arbetat för att det beslut, som genomfördes under den socialdemokratiska regeringstiden, inte skulle genomföras?

Anf. 29 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Inom samtliga partier säger man sig verka för jämställdhetsarbetet. Men det är inte bara vad vi säger som är det väsentliga utan också hur vi handlar. Jag sade i mitt inlägg att vi tyvärr inte fick någon respons från andra partier när vi skickade ut ett öppet brev. Vi tyckte då att vi tillsammans skulle kunna verka för att behålla pengar till fortbildningen och på det viset stå upp för kvinnorna.

När det gäller den motion som det talas om här är det typiskt att det är kvinnor som har skrivit under den. Vi arbetar aktivt i vårt kvinnoförbund för att få en större jämställdhet på alla plan. Det jobbar vi med, både män och kvinnor, i vårt parti.

Anf. 30 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar på den fråga jag ställde, men jag skall inte vara alltför envis. Jag konstaterar bara att de socialdemokratiska kvinnorna inte har lyckats särskilt väl i sitt arbete under den tid då Socialdemokraterna satt i regeringsställning under 1980-talet.

Anf. 31 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att jämställdhetsarbetet i det här landet har gått framåt. Det har det gjort tack vare många aktiva kvinnor och även män som har arbetat för jämställdhet.

Anf. 32 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Under den här debattens gång har bl.a. Centerns representant Birger Andersson noterat att studieförbunden fick vidkännas kraftiga nedskärningar under 80-talet. Hur ställde sig Centern till det? Röstade ni emot de förslagen eller gick ni med på dem? Jag ställer frågan eftersom jag tycker att det är ganska väsentligt i sammanhanget.

Jag vill också fråga kds som nappade på den här kroken hur era andra regeringskolleger ställde sig till nedskärningarna inom studieförbunden under 80-talet. Gick de emot eller röstade de för?

Vi i Vänsterpartiet förde en, vill jag påminna mig, ganska ojämn kamp när det gällde att under 80-talet slå vakt om studieförbundens verksamhet. Vi protesterade i juni förra året när förslaget kom om att folkbildningen utan ersättning skulle överta den administration som skolöverstyrelsen hade stått för. Man skulle nu själva finansiera den här verksamheten. De 100 miljoner som man skulle spara det här året utökades med ytterligare besparingar. Vi gick emot de besparingsförslagen. Vi hade inte så många andra partier med oss.

Fru talman! Jag tycker att det är litet märkligt att i en debatt om de femtonprocentiga nedskärningarna som det nu handlar om, inte tala om att man ställde upp på nedskärningarna när de var aktuella.

I mitt inledningsanförande gjorde jag en bildlig jämförelse när jag pratade om att det stora slaget om folkbildningen har börjat. Folkbildningen har varit attackerad från många håll sedan mitten av 70-talet. Det vet vi om. Frågan är nu om den kommer att överleva de senaste otäcka och häftiga attackerna eller om det kommer att bli folkbildningens död.

Centern har ju möjlighet att reparera 80-talets nedskärningsiver genom att rösta på vår meningsyttring i voteringen. Då skulle jag tro på deras försäkran om att de också älskar folkbildningen.

Anf. 33 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tänkte i mitt tidigare anförande kommentera Elisabeth Perssons ursprungliga inlägg, men jag sade litet grand om att man skall vara varsam med orden. Jag lade märke till de överord som Elisabeth Persson tog till när hon inledde sitt huvudanförande.

Jag har försökt förklara för Elisabeth Persson och de övriga debattörerna att vi har en besvärlig statsfinansiell situation i landet. Det har tydligen inte gått upp för Vänsterpartiets företrädare. Det brukar inte göra det, så det är ingen överraskning för mig. Vänsterpartiet önskar sig alltid mer än vad vi andra orkar med att genomföra.

Att jag tog upp det som sägs i Anita Johanssons motion sammanhänger med att vi har blivit angripna för att inte försvara folkbildningen. Socialdemokraterna har avgett 17 motioner, och det talas där på flera ställen om att detta är ett rejält dråpslag mot folkbildningen. Elisabeth Persson talar om folkbildningens död. Det är sådana överdrifter att jag nästan skulle vilja rekommendera Elisabeth Persson att deltaga i en studiecirkel i varsamhet med orden. Det finns ingen anledning för oss politiker att komma med sådana överdrifter.

Vi slår alla vakt om folkbildningen. Vi har från Centerns sida i alla år försvarat folkbildningen. Men det statsfinansiella läget är besvärligt. Det innebär att vi måste vara beredda att göra vissa indragningar. Jag sade tidigare till Berit Oscarsson att så fort vi får en bättre ekonomi, skall vi från Centerns sida vara de första att försöka öka anslagen till folkbildningen.

Jag har själv under min aktiva tid sysslat med utbildning. Jag vet hur det är att arbeta på internatskola. Jag är rektor för en gymnasieskola med internat. Jag är inte obekant med dessa problem. Jag vet också att det inte räcker med enbart pengar. Det behövs även engagemang. Jag vet att personalen på internatskolorna, på folkhögskolorna, har detta engagemang. Jag tror att man kommer att klara detta. Jag är övertygad om att det kommer att gå. De domedagsprofetior som Elisabeth Persson kommer med hör inte hemma i kammaren. Det är inte fråga om folkbildningens död.

Anf. 34 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Birger Andersson har rätt på en punkt. Vi i Vänsterpartiet tror att det ur alla synvinklar – ur nationalekonomisk synvinkel, ur mänsklig synvinkel osv. – är bättre att människor är i arbete än att de går arbetslösa. Vi tror att det betalar sig bättre i det samhälle vi har, att de deltar i produktionen och betalar skatt, så att vi kan använda våra gemensamma medel för exempelvis utbildning. Birger Andersson har rätt när han menar att vi i Vänsterpartiet tror att det är kostsamt för ett land att ha många människor arbetslösa och att inte ha tillräckligt välutbildade människor i produktionen. Vi vet att både den offentliga sektorn och den privata behöver välutbildad arbetskraft i mycket hög grad på grund av den snabba utveckling som sker på olika områden.

Vi är oroliga för att det bara är 56 % i landet som har gymnasiekompetens eller motsvarande. Vi bävar litet för en jämförelse, som visar att det i USA är 86 % av den arbetande befolkningen som har gymnasiekompetens. I Västtyskland lär siffran ligga någonstans mitt emellan. Vi tycker att det är angeläget och ur ekonomisk synvinkel viktigt och bra och väl investerade pengar att se till att vi kommer upp i nivå med omvärlden.

Sedan säger Birger Andersson att jag använder överord. Om det vore så väl! Om den här omvittnade kärleken till folkbildningen kunde hjälpa till att avlöna lärare och personal, om detta vaktslående om folkbildningen kunde förhindra att en höjning av avgifterna för kurserna slår ut människor, då är jag beredd att ta tillbaka mina ord och säga att jag har använt överord. Men dess värre är det nog jag som har rätt och Birger Andersson som har fel i detta fall. Vi kommer att få se det framöver, dess värre. Jag ger ett löfte att jag nästa år skall ta tillbaka det jag sagt, om det visar sig att dessa nedskärningar inte har haft förödande konsekvenser för folkbildningen och att verksamheter för de s.k. prioriterade grupperna har haft svårast att klara sig. Skulle det inte vara på det sättet, hoppas jag att Birger Andersson kommer ihåg detta och ger oss rätt. Då kanske han ångrar dessa besparingar, på samma sätt som han tycks ångra de besparingar för studieförbunden som han var med om under 80-talet.

Anf. 35 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag talade om varsamhet med orden. Elisabeth Persson har sagt att detta blir folkbildningens död. Det var det jag vände mig mot. Jag har stort förtroende för den personal som arbetar på folkhögskolorna och för dem som arbetar med studiecirklar och även för eleverna och deras engagemang. Jag är helt övertygad om att folkbildningen även i fortsättningen kommer att betyda oerhört mycket.

Jag är medveten om att det alltid är olyckligt med besparingar. Men den ekonomi vi har för närvarande är mycket besvärlig. Vi fick ärva den från den tidigare regeringen. Det har jag framfört här tidigare. Vi kommer att arbeta mycket aktivt för ytterligare resurser till folkbildningen så fort vi får en bättre ekonomisk situation. Det kan jag garantera Elisabeth Persson.

Anf. 36 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Jag skulle vilja påminna om det läge som rådde på 80-talet, när dessa nedskärningar gjordes. Vårt arbete under 80-talet bestod i att rätta till efter den borgerliga regering som vi fick efterträda 1982. Det fanns då ett stort budgetunderskott som gjorde att vi fick vara varsamma med pengarna. På grund av det statsfinansiella läget fick vi strama åt på olika områden. Men jag vet inte med mig att vi någon gång under den perioden gjorde så drastiska nedskärningar som de som föreslås i det nu föreliggande förslaget. Så stora neddragningar som på 15 % tror jag icke att vi har gjort någon gång tidigare.

När vi använder ord som drastiska nedskärningar, gäller det inte enbart neddragningen av folkbildningen utan även den neddragning som skett av studiestödet – korttidsstudiestöd, internatbidrag och andra stöd till vuxenstudier. Det gäller även de neddragningar som gjorts av ansträngningarna att nå de mest behövande, alltså av den uppsökande verksamheten och utbild-

ningen av våra studieorganisatörer. Sammantaget har det varit en stor neddragning.

Låt mig säga till Birger Andersson att jag är glad att vi är överens om att 90-talet skall vara ett årtionde då vi satsar på folkbildningen gemensamt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Bidrag till det kommunala skolväsendet

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1991/92:UbU10 Bidrag till det kommunala skolväsendet (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 37 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! I dag tar riksdagen ställning till statsbidraget till skolan, det s.k. sektorsbidraget som uppgår till över 31 miljarder kronor. Denna statliga resurs, tillsammans med minst lika mycket från kommunerna, utgör huvuddelen av finansieringen av grundskola, gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.

I Sverige har vi satsat mycket på utbildning. Detta har inte kommit av sig självt utan är en medveten prioritering i den socialdemokratiska utbildningspolitiken. En skola för alla och utbildning av hög kvalitet kräver omfattande ekonomiska resurser. Dess värre drabbas nu många skolor av nedskärningsbeslut med eller utan koppling till statliga besparingar.

Den borgerliga regeringen bär ett tungt ansvar för detta. Utlovade resurser till gymnasieskolans reformering fryses inne, anslagen till vuxenutbildning skärs ned liksom anslagen till upprustning av skolor. Än hårdare slår dock den allmänna begränsning av kommunernas resurser som regeringen avser driva igenom.

De statliga åtgärderna slår hårt mot skolorna. Därtill kommer besparingar av rent kommunala medel. Sammantaget innebär detta att många skolor nu är allvarligt drabbade av nedskärningar av resurser. Det är inte konstigt att det går en våg av protester genom skolsamhället.

Allt fler inser nu vad en borgerlig politik innebär. Har man skattesänkningar som överordnat mål, leder det till dessa negativa konsekvenser för verksamheter inom offentlig sektor, t.ex. skola.

I opposition kunde de borgerliga slå bort detta och lova både skattesänkningar och bättre skolkvalitet. Med regeringsansvar håller inte detta trolleritrick. Därför öppnas nu mångas ögon. Det är ett högt pris som människor får betala för detta uppvaknande. Utarmade resurser till skolan talades det tyst om inför valet. Det är inte underligt att människor i dag känner sig lurade.

I stället för resurser bjuds allmänheten på tjusiga slagord. Det är ju "Europas bästa skola" som håller på att skapas med denna politik. Det är knappast

förvånande att de som kämpar mot nedskärningar i sina barns skola uppfattar detta slagord som ett hån!

Resursnedskärningar är allvarliga i sig, men än värre blir de när de paras med en klar strategi för att skapa ett omfattande system av privatskolor. Därtill smyger det fram en allt större förståelse för att olika typer av avgifter skall tas ut för skola och utbildning. Jag skall i denna debatt inte gå in på skolans innehåll, men jag vill ändå framhålla hur läroplan och lärarutbildning nu enligt regeringens åsikt skall ändras till en snävt ämnesspecialiserad skola med den kunskapssynen, och det har mycket litet att göra med hur barn tillägnar sig kunskap. Sammantaget kan jag inte se annat än att avsikten är att föra skolpolitiken 30 år tillbaka i tiden.

Det är en usel skolpolitik som nu drivs av Moderaterna i beslutande positioner. De övriga borgerliga partierna verkar mer eller mindre ha lagt ned sina röster.

Centern tycks helt ha kapitulerat för högern, bort från sin tidigare strävan att stå upp för vuxenutbildning. Det är närmast plågsamt att se centerpartister slå knut på sig själva när de i ord hyllar vuxenutbildningen, samtidigt som de i handling skär ned resurserna för både folkbildning och komvux.

Att regeringspartierna inte helt orkade stå emot opinionstrycket utan reducerade besparingen till komvux till 150 miljoner förändrar inte kritiken. Att i en tid med så stora behov av att öka de kortutbildades kunnande och kompetens i stället skära ned dessa möjligheter är ynkligt.

Vi socialdemokrater accepterar inte dessa nedskärningar och kommer att rösta emot dem här i dag. Jag yrkar bifall till reservation 4.

För ett år sedan gick Moderaterna och Folkpartiet mot reformeringen av gymnasieskolan. Inte minst förde man ett väldigt väsen om att resurserna var för knappa. I dag har Moderaterna och Folkpartiet ändrat ståndpunkt i båda dessa frågor – från ett nej till ett ja till gymnasiereformen, och från att kräva mer resurser för denna reform till att inte alls skjuta till några nya resurser för reformeringen. Tala om kameleontbeteende!

Denna fråga är dock för viktig för att raljeras med. Den bristande tilltron till regeringens uppställning för gymnasiereformen har fått kommunerna att hålla igen i sin reformprocess. På detta sätt missar vi dyrbar tid. Jag menar att det är utomordentligt viktigt att yrkesutbildningen nu får förstärkt kvalitet och blir en treårig gymnasieutbildning. Redan nu borde ett tredje påbyggnadsår införas för att arbetslösa ungdomar skall erbjudas en god utbildning i stället för andra former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Ingvar Johnsson kommer senare att beröra gymnasieskolan ytterligare liksom en del andra av våra åsikter i detta betänkande.

Herr talman! Mot bakgrund av den stora vikt som vi socialdemokrater fäster vid utbildning, har vi i vår skuggbudget prioriterat detta område. För utbildning totalt sett föreslår vi att 1,5 miljarder utöver regeringens förslag anvisas. Detta gäller inte bara det betänkande som vi just nu behandlar utan även andra betänkanden med utbildningsinslag.

Självfallet måste det också finnas en finansiering för en sådan satsning. I den socialdemokratiska skuggbudgeten säger vi nej till regeringens skattesänkning för höginkomsttagare och kapitalägare med totalt sett nästan 9 miljarder kronor.

I valet mellan sänkt skatt och bibehållen standard på skola och vuxenutbildning är det självklart att vi socialdemokrater satsar på utbildningen. De borgerliga gör ett annat val.

Anf. 38 STEFAN KIHLBERG (nyd):

Herr talman! Ärade lyssnande auditorium – närvarande eller frånvarande!

Heliga kor – finns de i Sverige? Ja, faktiskt. Vi inom Ny demokrati hittar den ena efter den andra – inom politiken.

Annars är det ju vanligen Indien vi tänker på när heliga kor kommer på tal. Man hör t.o.m. ibland litet ironiska kommentarer om det löjliga och oupplysta i att i dagens Indien låta heliga kor gå omkring och blockera trafiken på gatorna i t.ex. New Delhi. Kulturhögfärdiga européer skildrade länge Indiens heliga kor som exempel på att indierna var efterblivna.

I själva verket var det precis tvärtom – européerna begrep inte att det fanns och finns synnerligen logiska och rationella förklaringar till Indiens heliga kor. Värre är det med de svenska heliga korna! Dessa blockerar förvisso ingen trafik – däremot blockerar de en saklig politisk diskussion även i detta magnifika hus. Någon logisk eller rationell förklaring till de svenska finns det däremot inte – såvitt man inte anser att enfald, vet-bäst-mentalitet, politisk opportunism och skenhelighet är något logiskt och rationellt.

Vilka heliga svenska kor syftar jag på? Jag skall inte ta upp alla som finns i kohagen i dag – det finns åtskilliga där – utan jag tänkte koncentrera mig på dem som dyker upp i utbildningsutskottets betänkande 10. Här finner vi våra ivrigt råmande vänner – komvux, Jantelagen och hemspråksundervisningen.

Komvuxdebatten har rasat länge vid det här laget, och jag skall inte köra någon långrandig repris på den. Låt mig därför bara än en gång slå fast följande:

Ingen politiker och inget parti har mig veterligen ifrågasatt komvux viktiga funktion i vårt samhälle. Vi är alla överens om att vuxenutbildningen är en ytterst viktig del av vårt utbildningssystem. Men måste den vara "kom", dvs. kommunal? Ja, säkert för socialister och älskare av planekonomi, men ett rungande nej för oss som gillar valfrihet och mångfald!

Det viktiga för oss i Ny demokrati är att det finns en högklassig och effektiv vuxenutbildning. Vem som erbjuder den är mindre viktigt. Det viktiga är att det finns konkurrens och valmöjligheter. Först då blir det toppkvalitet och valuta för pengarna. Till vår glädje har vi konstaterat att litet större valfrihet verkar vara på väg. Jag tänker på den nyss framlagda propositionen 157, enligt vilken man vill ge studieförbunden möjligheter att börja konkurrera med komvux. Det är en bra liten början.

Har debatten då gällt komvux? Nej, naturligtvis inte. I stället blir det ett katastrofscenario när man minskar sektorsbidraget med ca 1 %!

Visst var det kanske litet klantigt av utbildningsdepartementet att så direkt peka ut komvux. Gissningsvis trodde man att kommuner, komvuxlärare och skolfolk kände till att det numera heter sektorsbidrag och att varje kommun själv suveränt bestämmer hur detta skall användas på effektivaste sätt.

Kanske hade man också illusionen att skolvärldens folk skulle tillämpa sina kunskaper på ett sansat och sakligt sätt. Ack nej! Vi är åtskilliga som

har blivit både förvånade och besvikna på många komvuxlärares egoistiska och trångsynta agerande liksom på många politikers undfallenhet och brist på civilkurage.

Komvuxlärarna mobiliserade raskt och skickade ut sina banerförare och legosoldater – eleverna – sedan dessa skrämts upp med en mängd vulgärargument om de fullständigt förödande effekterna av detta med att vara rädd om medborgarnas pengar. Att komvuxlärarna egentligen bara värnar om sin egen sysselsättning och det egna reviret är dock uppenbart för var och en som studerar mönstret.

Skråväsendet är inte borta – om nu någon trodde det! Det har bara ändrat karaktär och bytt namn.

Gatans parlament mobiliserade också. I min hemstad Göteborg t.ex. har på begäran de olika partierna framträtt på ett lastbilsflak på Gustav Adolfs torg för att förklara sin ståndpunkt. Varje marxistisk klyscha resulterade i ovationer och jubel, medan alla sakliga och balanserade argument möttes av burop.

Torsten Husén, professor emeritus i pedagogik, nestor och svensk skolas oomstridde "grand old man", sammanfattade hela debatten i två ord på seminariet "Schooling in Modern European Society" för två veckor sedan i andrakammarsalen: monumental osaklighet. Det var alltså hans omdöme, och det är en mycket träffande sammanfattning.

Och mönstret går igen!

Låt mig bara erinra om de lärarkravaller som Kjell-Olof Feldts besparing för några år sedan utlöste. Det gällde 200 miljoner av de ca 60 miljarder som totalt gick till utbildningssektorn, dvs. ca 0,3 %.

Ett annat exempel är ramaskrina med anledning av den marginella besparingen inom hemspråksundervisningen förra budgetåret.

Ibland drömmer jag om att Sveriges lärare diskuterar och debatterar t.ex. skolans och undervisningens kvalitet samt vikten av att det finns högkompetenta lärare och av att man slutar bita sig fast i krubban för att i stället tänka i nya och kreativa banor. Jag skulle önska att man diskuterade de frågorna med samma engagemang och iver som man visar varje gång det blir tal om besparingar, ekonomi och utbildningseffektivitet. Men varje gång vaknar jag från dessa drömmar och konstaterar att det var en ljusblå önskedröm.

Lärarkåren vet hur man gör när det gäller att slå vakt om sina egna intressen och revir. Tyvärr har eleverna och föräldrarna inte tillnärmelsevis den styrkan ännu. Tack och lov är den på väg genom bl.a. skolpengsreformen och friskolornas nya förstärkta ställning, som framgår av proposition 95. Äntligen börjar det bli möjligt för elever att välja bort dåliga lärare och undermåliga skolor!

Några heliga småkalvar som alltid är ute och gör ystra hopp hittar vi naturligtvis även hos komvux. Jag menar då avgifter och kostnadseffektivitet.

Vissa politiska företrädare betraktar förhållandet mellan kostnad och kvalitet som en absolut konstant – dvs. de verkar tro att det finns ett linjärt och automatiskt samband mellan kostnadsnivå och kvalitetsnivå.

Detta resonemang bygger antingen på genuin okunnighet om ekonomi och kvalitetssäkring eller på ren och skär dumhet – att dessa ibland multipliceras med varandra gör inte saken bättre.

Hög kvalitet, effektivitet och omsorg om resurserna, och oftast rör det sig om mycket pengar, har ännu aldrig uppstått i något sammanhang – inte heller inom utbildningssektorn, där ingen valfrihet eller konkurrens råder.

Varje insiktsfull människa förstår att risken för överkonsumtion och missbruk av s.k. gratistjänster och fria nyttigheter är tämligen automatisk.

Det är oändligt lätt att vara slösaktig och generös med andras pengar. Det ser vi många exempel på i dagens Sverige. Med den drucknes envishet och som en Pavlovsk hund ylar ju Socialdemokraterna om segregation och orättvisa så snart ordet avgift nämns. Men det är rent nonsens. Inte ens bokstavstrogna marxister tror längre på följande tes: Åt var och en efter hans behov och helst på någon annans bekostnad.

Möjligheten att ta ut rimliga avgifter även inom komvux skall självklart finnas. Om ni i Socialdemokraterna anser att detta är så orättvist, segregerande och orimligt, tycker jag att ni skall börja med att göra er trovärdiga genom att ta bort medlemsavgiften till Socialdemokratiska arbetarepartiet. Den hindrar säkert många att bli medlemmar. Sedan kan ni gå vidare genom att pressa LO att göra samma sak. Lycka till!

Därefter kan vi tillsammans fortsätta av bara farten och förbjuda alla avgifter och kostnader, lagstifta om arbete åt alla och krydda det hela genom att kräva att FN beslutar att bojkotta svält, elände och fattigdom. Slutligen yrkar vi samfällt om ett tillkännagivande till regeringen, där vi hemställer att denna ger Gud till känna att alla människor på jorden vill bli lyckliga – och att svenskarna vill bli särskilt lyckliga!

Tänk om Socialdemokraterna skulle kritisera den egna låne- och slöserikarusellen under decennier på samhällsnivå lika mycket som de kritiserar bankernas ansvarslösa utlåningsyra under några få år i slutet av 80-talet!

De omdömen som Socialdemokraterna här har gäller i än större utsträckning deras eget sätt att vräka i väg medborgarnas pengar på offentlig ineffektivitet. Att syftet var gott tvivlar jag inte en sekund på. Men det räcker inte att vilja väl. Man måste kombinera den goda viljan med kunskaper, realism och respekt för *alla* medborgare – inte bara för den egna s.k. rörelsen. Bankkrisen är en mild västanfläkt jämfört med den kris som Sverige befinner sig i, på grund av socialdemokratisk politik under decennier.

Min egen bankkarriär ägde rum före utlåningskalaset. Då fanns följande axiom: Låna ut pengar är väl ingen konst. Det kan vilket "blåbär" som helst göra. Konsten är att få tillbaka pengarna.

Tänk om Socialdemokraterna kunde lära sig detta: Att slösa med medborgarnas pengar är väl ingen konst. Det klarar vilket "blåbär" som helst. Konsten är att få valuta för pengarna.

Jantelagen har slagit till med full kraft återigen. Orsaken är en liten motion med förslaget att även elever med särskilda möjligheter skall få extra stöd – alltså inte bara elever med särskilda svårigheter! Detta var värre än att svära i kyrkan. Råmandet började direkt. Det här var orättvist, stötande, ojämlikt osv. Vilken människosyn! utbrast man.

Ändå är det så grundläggande och självklart för oss – utifrån just vår humanistiska grundsyn och omtanke om alla – att *alla* elever skall ha goda möjligheter att utvecklas så långt de kan, vill och orkar.

Detta sker naturligtvis inte på varandras bekostnad, mer än bland Jantela-

gens förespråkare. Du som tycker detta är stötande kan ju börja med att försöka övertyga alla oss som inte förstår bättre om vådan av elitidrott och hur förödande den är för Korpen och för alla oss vardagsmotionärer – för att inte tala om vilka förödande och negativa effekter stjärnskott som Björn Borg och Ingemar Stenmark har haft för Sverige och svenska ungdomars vilja att satsa på tennis och skidåkning.

Goda föredömen är ju rent otäcka. De skulle rent av kunna stimulera andra till stordåd. Usch vad kusligt! Nej, tacka vet jag landet Lagom, där alla är lika långa, lika tjocka och helst lika dumma. Då råder den ljuva jämlikheten och rättvisan. Inom Ny demokrati kallar vi detta för symmetri och likriktning. Och det tycker vi hjärtligt illa om.

En av de allra heligaste svenska korna är naturligtvis hemspråksundervisningen. Den är rent av tabubelagd. Gapiga och okunniga politiker och journalister råmar om rasism så snart någon – vanligtvis är det en nydemokrat – försöker diskutera ämnet. Det har naturligtvis inte ett skvatt med invandrarfientlighet att skaffa – tvärtom.

Ändå är det svårt att hitta något område där skenhelighet och dåligt samvete, okunnighet, flathet, mesig och förment välvilja samt brist på äkta omtanke skördar så stora offer och kostar sådana gigantiska summor. Hemspråksundervisningen i sin nuvarande form gör direkt skada för invandrareleverna och, möjligen, viss nytta som födkrok för hemspråkslärarna. Inte ens en mycket kritisk, objektiv rapport för ett och ett halvt år sedan, från självaste statliga riksrevisionsverket, fick politikerna att vakna.

Jag vill för säkerhets skull också nämna att finska och lappska inte är hemspråk för Ny demokrati. De är nämligen två av Sveriges tre officiella språk.

Att två- eller flerspråkighet hos största möjliga antal medborgare är en stor tillgång är ju en fullkomlig självklarhet. Men att utifrån denna truism dra slutsatsen att hemspråksundervisningen bidrar till detta är inte bara ologiskt; det är dessutom obevisat. Ingenting – mer än hoppet – tyder på att så skulle vara fallet. Däremot finns det många indikationer och bevis på motsatsen, att hemspråksundervisningen hämmar språkutvecklingen i svenska. Den t.o.m. skapar analfabetism.

Över huvud taget finns det inget som helst vetenskapligt eller annat objektivt underlag, som ger belägg för de uppfattningar som styr den svenska uppläggningen av hemspråksundervisningen. Däremot finns det mängder av fakta om dess negativa effekter. Ingenting om dess positiva.

I vilket annat sammanhang anses det acceptabelt att pumpa in 1 300 miljoner årligen, utan att förvissa sig om att dessa enorma summor används på ett rimligt och anständigt sätt? Mig veterligen inget.

Men se, det är det fina med svenska heliga kor. De får sluka miljarder av medborgarnas pengar, utan att kofösarna, dvs. politikerna, reagerar. Att medborgarna som betalar är djupt upprörda bryr man sig inte ett skvatt om. De förstår ju i vanlig ordning ingenting.

Mycket riktigt finns det heller inget annat land i hela världen som har hemspråksundervisning i en form som ens liknar den svenska modellen. Men det beror naturligtvis på att inte de heller förstår bättre. Vi svenskar vet ju som vanligt bäst här hemma i ankdammen hur världen skall se ut. Att de allra flesta utvecklade industriländer har mycket längre och större erfarenhet av

invandringsfrågor och mångkulturell korsbefruktning bekymrar inte oss ett skvatt. Redan på 1960-talet löste Sverige USA:s dåvarande problem med rasmotsättningar; i kraft av sin självtilldelade världsmästartitel i självgodhet.

Utgångspunkten för Ny demokrati är en äkta omsorg om de människor som av olika skäl tvingats fly från sina hemländer. Därför är vi så kritiska mot den svenska invandringspolitiken och mot hemspråksundervisningen i dess nuvarande former. Den är direkt grym och omänsklig i många avseenden. Sedan må Westerberg och Friggebo fromt och blitt tala om sin omsorg. Ibland får jag intrycket att de tror att de har patent och ensamrätt på att bry sig om sina medmänniskor. Men sång och fagert tal hjälper inte människor som har det svårt. Det krävs äkta omsorg, och det visar man i handling och med konkreta åtgärder.

Vi tycker att det är omoraliskt när politiker köper sig ett gott samvete på det sätt som sker med hemspråksundervisningen. Det blir dubbelt omoraliskt när det dessutom sker med medborgarnas pengar.

Att skenheligheten i vanlig ordning skjuter på budbäraren i stället för på orsaken förvånar oss inte heller – längre. Detta är ju regel inom politiken, när vi trampar på ömma tår, sticker tunga elefanter eller mjölkar heliga kor, har vi lärt oss. Muuuh!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 5 och 6 till utbildningsutskottets betänkande nr 10.

Anf. 39 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! En kort kommentar till Stefan Kihlbergs sagoberättelse, som har mycket litet med verkligheten att göra.

Hans svar till de föräldrar och barn samt den skolpersonal som i dag värnar om en skola och en utbildning som är ifrågasatt på grund av besparingar är att vi vräker "i väg medborgarnas pengar på offentlig ineffektivitet."

När regeringen lägger ett besparingskrav på 350 miljoner på kommunal vuxenutbildning, som på grund av anslagskonstruktion innebär att det är den gymnasiala utbildningen som skärs ned och att kommunerna helt måste låta bli att erbjuda kommunala komvuxkurser till hösten, blir inte Stefan Kihlberg upprörd över detta förslag. Tvärsom, det var naturligtvis bra. Men han blir upprörd över att människor protesterar.

Jag har ingen förhoppning om att få någon förståelse hos Stefan Kihlberg för de kortutbildades behov av vuxenutbilding. Men jag vill gärna göra klart att jag tycker att det är oförskämt mot de kortutbildade studerande när man hävdar att de sänds ut av sina komvuxlärare som legosoldater eller när man betraktar dem som gatans parlament, när de bara i helt demokratisk anda framför sin protest mot ett vansinnigt regeringsförslag.

Anf. 40 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag försökte göra klart att det beror på antingen kolossalt bristande kunskaper eller en annan mindre positiv egenskap, när man talar om det linjära sambandet mellan en viss kostnadsnivå och en viss kvalitetsnivå. Jag kan bara återupprepa det. Det finns inga linjära samband. Tvärtom tycker vi att det är omoraliskt att inte vara rädd om pengar. Just för att vi tycker att det är så viktigt att människor som behöver saker och ting, utbild-

ning, vård och omsorg, skall få det, blir vi upprörda när vi ser att man uppenbart skulle kunna få mycket mer utbildning och mycket mer omsorg för samma summa pengar.

Men vi har också upptäckt, det måste jag tillstå, att okunnigheten är kolossal generellt sett inom den offentliga sektorn om hur man gör. Många har läst om att skolmjölken skall tas bort. Huvudprincipen tycks vara att det gäller att skära där det slår hårdast mot kunden, eleven eller konsumenten. Vi som är uppvuxna i näringslivet har den självklara motsatta utgångspunkten. Det gäller att spara och effektivisera på ett sådant sätt att det inte drabbar kunden, konsumenten eller eleven.

Tag exemplet med friskolorna. Ingen har någonsin drömt om att påstå att de skolorna håller sämre kvalitet. Tvärtom är de flesta överens om att de erbjuder högre kvalitet. Kostnaderna är ändå avsevärt mycket lägre. Det beror inte på svältlöner, även om sådana förekommer på en del skolor. Men på t.ex. Samskolan i Göteborg gäller fullt ut samma villkor som för offentliganställda lärare, till väsentligt *lägre* kostnader. Alla är dessutom överens om att den utbildningen är bättre.

Anf. 41 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Om det är så enkelt att minskade anslag automatiskt ger bättre verksamhet, varför har Stefan Kihlberg stannat vid en besparing till ett belopp av 150 milj.kr. på komvux?

Anf. 42 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag tar mig för pannan! Jag vet inte om Lena Hjelm-Wallén har inre syner. Jag har aldrig påstått att det här linjära sambandet finns – tvärtom. Jag försöker säga att det inte finns.

Tag ett konkret exempel: När ett företag vill spara kan ju produkten göras sämre. På det sättet spar man ju pengar. Men då vill inte konsumenterna köpa produkten, kanske någon säger. Nej, just det. Det är det fina med konkurrens, nämligen att spelreglerna blir annorlunda. En effektiv och bra utbildning tvingas fram.

Anf. 43 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! När vi senast hade en utbildningspolitisk debatt här i kammaren, vilket var i samband med den allmänpolitiska debatten, var Stefan Kihlberg uppe i talarstolen och anförde sitt bildspråk. Vid det tillfället handlade det om kokosnötter och Volvobilar. I dag handlar det om heliga kor och legionärer. Vad Ny demokrati egentligen ägnar sig åt är inte dyrkandet av heliga kor – det kan jag hålla med om. Dess samlade politik vittnar emellertid om ett annat dyrkande, nämligen svinet Särimner. Jag kan sluta här med att rekommendera läsning av den delen av vår nordiska fornhistoria.

Det är faktiskt inte på det sättet att minus gånger minus blir plus. Det är så i matematiken, men inte i politiken, därför att politiken leder till en verksamhet, till en rörelse, t.ex. inhämtande av kunskap och kompetens i våra skolor. Det är orättvist mot den verksamhet som bedrivs ute i våra skolor, att inte se till den komplexitet som den här verksamheten innebär. Det hand-

lar om olika människor, olika lärare, olika föräldrar och olika elever med olika erfarenheter och önskningar om sitt liv.

Jag följde en intervju med den amerikanske presidentkandidaten Clinton, som fick frågan vad han visste om Sverige och vad han tyckte var särskilt kännetecknande för Sverige. Han nämnde vuxenutbildningen. Sverige är ett land där man satsar på utbildning av de vuxna, utbildning av dem som redan är ute i produktionen, vilket han ansåg vara mycket bra. Det var någonting som USA framöver kraftigt borde satsa på, tyckte han. Då förstod jag varför utbildningsutskottet skall åka till Japan.

Det kommer att innebära att USA kommer att öka sitt försteg i förhållande till Sverige. Ännu större blir försteget om politiken med nedskärningar på vuxenutbildningens område kommer att vinna anklang i denna del av utbildningspolitiken under 90-talet.

Vi säger nej till de här nedskärningarna. Vi försvarar vuxenutbildningen och dess anslag. Under hela 80-talet har vi fört diskussioner om kvaliteten i utbildningen. Det har vi gjort utifrån en rad sakskäl.

Jag tycker att det är fel att skicka ut signaler om nedskärning på vuxenutbildningens område i samband med tal om internationalisering av olika samhällssektorer – också på utbildningens område.

Vi vänsterpartister har ställt upp på vuxenutbildningen och försökt försvara och utveckla den. Vi vet nämligen att vi kommer att få ganska stora förändrade produktionsinriktningar inom bl.a. vår tekniska industri framöver. Vi är övertygade om att frågan om och vikten av höjd förädlingsgrad när det gäller våra produkter kommer att ligga som en del i den konkurrenskraft som Sverige måste utveckla mer. Det gäller då produkter från våra naturtillgångar som skog och malm, osv.

För att kunna åstadkomma det krävs en ökad insats av kunskapskapital, även hos dem som arbetar inom industrin. Den verksamhet som kan stå för detta är just vuxenutbildningen.

Vi vet att vi kanske i högre grad än tidigare kommer att få mer av det som litet slarvigt kallas tjänsteproduktion. Vi vet att vi måste utveckla den offentliga sektorn. Vi vet att vi måste få till stånd en ändrad syn på den offentliga sektorn, nämligen att den inte är tärande utan producerande och nödvändig för många näringar inom den privata sektorn. Ett alldeles ypperligt exempel på det är utbildningssektorn med vuxenutbildningen.

Vi vet att vi med nationella mått har en genomsnittligt lägre utbildningsnivå i våra glesbygder. Vi vet också att det krävs en väsentligt högre allmän utbildningsnivå i Sverige, om vi skall kunna föra en lyckosam regionalpolitik och få till stånd olika näringspolitiska satsningar i det som kanske framöver kommer att vara regionernas Europa.

I den förra debatten exemplifierades det här med siffror på bl.a. hur många som har gymnasiekompetens bland våra viktigaste handelspartner i Europa.

Vi vet att vi i förhållande till andra länder har en väldigt låg genomsnittlig rekrytering till högre utbildning och att ungdomskullarna framöver kommer att minska. Vi i Vänsterpartiet säger att det är naturligt att man inför de strukturella omdaningar som bl.a. industrin står inför ökar rekryteringen till högre studier bland dem som redan har varit ute i arbetslivet ett tag. Den

kompetens som man efter en tid i arbetslivet besitter är väldigt viktig för högre utbildning, särskilt i vad gäller den tekniska sektorn. Tro mig, jag har själv erfarenhet just därifrån.

Vi måste alltså gå den motsatta vägen för att kunna möta framtiden på ett riktigt sätt, till skillnad mot den väg som regeringen nu slår in på. I en departementsskrivelse sägs det t.ex. att man inte längre till högre studier skall anta människor med arbetslivserfarenhet som merit. Det är en torftig, snedvriden och outvecklad syn på den kompetens och kompetensutveckling som ett aktivt arbetsliv kan ge.

Det handlar naturligtvis i hög grad om att vuxenutbildningen måste få ökade resurser framöver, eftersom allt fler måste komma att omfattas av den utbildningen. Det är enkel matematik.

Det har visat sig att lejonparten av dem som studerar inom komvux gör det just därför att de vill skaffa sig särskild kompetens för vidare studier, för att kunna utvecklas i sitt arbete eller för att ta chansen, när de har blivit arbetslösa, att vidga och fördjupa sina kunskaper i de ämnen som kanske inte direkt kan hänföras till det yrkesarbete som de kommer att ägna sig åt. Men vi vet att det inte är så enkelt att man bara behöver lära sig svarva och borra för att arbeta inom verkstadsindustrin. Allt fler instruktioner, alltmer arbete i Europa och världen över går ut på standardisering. Då är språkkunskaper oerhört viktiga. Då är gedigna grundkunskaper i matematik viktiga. För att kunna möta nya krav och utveckla en bättre arbetsmiljö är grundkunskaper inom fysik och kemi viktiga. Förmågan att se samspelet mellan olika discipliner är en nödvändighet för utveckling och framgång.

Herr talman! Att uttrycka det så som det görs i betänkandet, att en nedskärning med 150 miljoner innebär att man tillför ett anslag på 100 miljoner, är ett exempel på språkets cynism. Det visar behovet av gedigna kunskaper i språket svenska, av förmåga att göra en analys i de olika politiska sammanhangen. Detta var något om vuxenutbildningen.

I det betänkande som vi nu behandlar har vi från Vänsterpartiets sida tagit upp frågan om att man nu måste lagstifta mot avgifter i skolan. Det gör vi inte därför att vi hade skrivklåda under den allmänna motionstiden och ville fylla ett ark med text. Vi gör det mot bakgrunden av de signaler som utgick från olika kommuner, från skolverkligheten, att man nu försöker införa avgifter. De försöken har inte upphört. Jag är ganska övertygad om att de inte har upphört mot bakgrund av vad jag kan läsa i den proposition som regeringen lade fram för någon vecka sedan om privatskolor.

I den allmänpolitiska debatten ställde jag frågan till Folkpartiet, Centern och Kds: Står ni fortfarande fast vid att det inte skall införas avgifter i grundskolan? Nu måste jag ställa frågan: Står ni fast vid att ni inte vill införa avgifter i gymnasieskolan? Avgifter har ju den effekten att de direkt relaterar rätten till en god bildning och fostran till plånbokens tjocklek. Även om gymnasieskolan inte är obligatorisk formellt sett, vet vi som är ute i verkligheten, herr Kihlberg, att den reellt sett är obligatorisk. Man behöver ha med sig dessa ytterligare tre år i gymnasieskolan i ryggsäcken när man drar ut i livet. I vilket fall som helst är det inte skadligt. Därför beklagar vi att regeringen nu skjuter upp reformeringen av gymnasieskolan, att man förhindrar en

ökad rekrytering till de högre studierna, som jag har pläderat för tidigare. Man skjuter på en ökad möjlighet för Sverige att få fler högskoleutbildade.

Det här är inte en politik som leder fram till Europas bästa skola. Det här är en politik som leder bort från en skola som kanske var på väg att bli Europas bästa skola.

Herr talman! Vi står bakom våra ställningstaganden, men jag yrkar bifall endast till vår meningsyttring beträffande mom. 4 samt till reservation 4 beträffande mom. 9 och 10.

Allra sist: Det verkar som om 150 miljoner inte är mycket pengar. Nej, det är inte mycket pengar i dessa sammanhang. Men att använda dem till vuxenutbildningen, att använda 350–500 miljoner mer på gymnasieskoleutbildningen är väldigt väl använda pengar i dag, när vi har en ungdomsarbetslöshet på 10–20 % på en del ställen. Sedan är det också viktigt att vi som politiker sätter penningsummorna i relation till varandra. 150 miljoner, Larz Johansson, är en femtedel av kostnaden för en bombkapsel till flygplanet JAS.

Anf. 44 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Först ett litet tack för tipset om att åter läsa gudasagorna. Jag tänker på galten Särimner. När jag läste dem i skolan hade jag stor behållning av dem. Jag minns rätt mycket, men jag skall med förtjusning läsa om. Det finns mycket att hämta i gamla gudasagor.

Jag skall inte köra något slags meningslös pingis på det här med pengar och kvalitet, för vi har väldigt olika grundsyn. Det är bara att konstatera att jag accepterar att Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har monopol på att vräka i väg medborgarnas pengar utan krav på effektivitet. Jag har ingen som helst ambition att tävla med dem i det hänseendet.

Vi har redan världens dyraste skola, slog en statlig utredning fast, nämligen produktivitetsdelegationen. Men vi har inte den bästa skolan. Det är den vi vill hjälpa till att skapa.

Slutligen: Varför har Vänsterpartiet medlemsavgifter?

Anf. 45 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Först den sista frågan som inte har så särskilt mycket med utbildningspolitiken att göra. Vi har medlemsavgift, eftersom vi inte får stöd vare sig från näringslivet eller i någon särskilt hög grad från fackliga organisationer. Därför har vi medlemsavgift, till skillnad från andra partier i riksdagen.

Vi motiverar varför vi vill satsa på vuxenutbildningen. Jag har talat om kompetensutveckling inom industrin osv. Jag kan också motivera varför vi vill ha hemspråksundervisning. Det har med internationaliseringen att göra. Jag kan inte förstå vad det är för fel att undervisa om nordisk litteratur på serbiska. Vad är det för fel med det? Det går ypperligt. Det gäller att synkronisera och samordna undervisningen i skolan. Jag är övertygad om att lärarna själva är de bästa på att göra en sådan skolplanering och tillämpa sådan undervisningsmetodik, naturligtvis i samarbete och i överenskommelse med eleverna.

Om vi nu rör oss inom litteraturen, Kihlberg, även om vi kanske gör det

litet slarvigt, kan jag säga så här. Om man som politiker inte motiverar och argumenterar varför man tycker si eller så, inte deklarerar vilka effekter vissa åtgärder får t.ex. i fråga om hemspråkundervisning eller satsning på vuxenutbildning, inte sätter upp ett mål och talar om att man vill nå dit, då blir man inte trovärdig. Då blir man nog, för att använda ett litterärt uttryck igen, politikens Janne Vängman.

Anf. 46 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! När det gäller avgifter, Björn Samuelson, har vi inom Ny demokrati samma problem. Inte heller vi får några pengar från näringslivet. Men vi tar ut avgifter, för vi tycker att det är ett ändamålsenligt sätt, och vi tycker att det är okej att göra det även i andra sammanhang. Att ta ut avgifter är ett sätt att vara rädd om resurserna. Vänsterpartiet har ju rätt avsevärt många miljoner av skattebetalarnas pengar i partistöd. Medlemsavgifterna är säkerligen en väldigt marginell intäktssumma.

Jag vill understryka att vi i Ny demokrati inte har några invändningar emot hemspråksundervisningen som sådan, utan vi vänder oss emot den svenska uppläggningen. Jag skulle kunna läsa högt ur den bok som riksrevisionsverket har utgivit, men jag vill inte trötta ut ledamöterna. Jag utgår dock ifrån att varenda person som jobbar i närheten av utbildnings- och hemspråksområdet ändå har läst denna bok, som innehåller en fullständigt förödande kritik. Det är riksrevisionsverket som står för kritiken, inte Ny demokrati.

Jag har ett brev framför mig från en lärare. Han skriver: Jag har arbetat som mellanstadielärare i 17 år. Sedan många år har jag en uppfattning liknande er. Frågan är känslig, det vet jag, för jag blir också beskylld av en del hemspråkslärare för att vara rasist, osv.

Brevet är en svidande vidräkning. Det är otäckt att hemspråksundervisningen skall vara en så helig ko, för när man talar med lärare som kan det här, är de egentligen väldigt kritiska, men de törs inte tala om det.

Jag vet dessutom en sak som Björn Samuelson kanske inte vet, nämligen att det för närvarande i utbildningsdepartementet sitter en grupp som ser över hela hemspråksundervisningen. Det är inte utan orsak – det kan jag lova. Ny demokrati kommer att få rätt också i den här frågan.

Anf. 47 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan Vänsterpartiet och Ny demokrati när det gäller villkoren för det partipolitiska arbetet är att vi inte har något privat utredningsinstitut, vars slutsatser vi kan "planka" rakt över och göra till vår egen politik. Det är en väsentlig skillnad. Det hela handlar naturligtvis om resurser. Stefan Kihlberg vet precis vad jag tänker på.

Om det finns företeelser och verksamheter inom utbildningspolitikens område som jag anser vara fel, lägger jag som utbildningspolitiker fram förslag för att få in ett kvalitetsmoment i denna verksamhet, alldenstund jag vill att det skall finnas ett sådant. Jag tycker ändå att verksamheten kan ha ett värde i sig, precis som Stefan Kihlberg anser om hemspråksundervisningen. Men jag för en politisk debatt, samtidigt som jag inte försitter en chans, när jag är ute på skolor eller möter människor i andra sammanhang, att föra

fram den kritik som jag har gentemot en verksamhet, som jag i och för sig vill ha kvar, men som jag tycker borde fungera på ett bättre sätt.

Under hela 80-talet har jag riktat kritik – och det kommer jag att fortsätta att göra – mot sådana företeelser som jag tycker att det finns anledning att kritisera på ett konstruktivt sätt. Men jag tror inte på metoderna. Så fort jag upptäcker någonting som har gått snett eller inte går i linje med de beslut som har fattats demokratiskt av t.ex. riksdagen eller kommunala församlingar, klipper jag ju så att säga inte halsen av verksamheten och tror att man på så sätt får en högre kvalitet. Det är ju bättre att kritisera och att föra fram förslag än att skära skallen av verksamheten, så att skallen rullar i väg. Det är bättre att ändå hysa hopp och ha huvudet under armen, för då är ju i alla fall huvudet med.

Anf. 48 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! För ungefär ett år sedan besökte jag Rumänien. Jag hade då tillfälle att träffa den rumänske utbildnings- och kulturministern. När han beskrev situationen i Rumänien, som de flesta av oss i alla fall har något så när begrepp om, sade han att det var fel att använda ordet katastrof, men att situationen började bli bra nära katastrof. Jag tycker att man skall ha det perspektivet med sig, i synnerhet när man sedan kl. 9.00 i morse har hört alla dessa katastrofscenarion utmålas över situationen i vårt förträffliga land.

Det finns ett annat perspektiv som jag skulle vilja ha med i den här debatten. Jag har tillhört utbildningsutskottet sedan 1979 och har den vägen kunnat följa arbetet. Mellan åren 1983 och 1991 har vi haft socialdemokratiska regeringar, där bl.a. Lena Hjelm-Wallén har varit verksam inom utbildningsdepartemenet. Under denna period var det nästan uteslutande högkonjunktur med kraftigt ökande skatteintäkter för staten. Det var stor efterfrågan, t.o.m överefterfrågan, på arbetskraft. Totalt sett var förutsättningarna ganska gynnsamma under nästan hela perioden.

Under vartenda ett av dessa år har ändå socialdemokratiska regeringar presenterat mycket omfattande besparingsförslag när det gäller skolans område. Nästan undantagslöst har man fått igenom dessa besparingsförslag i riksdagen med stöd av Moderata samlingspartiet. Då var Moderaterna bra att ha att luta sig emot som ett sätt att driva igenom denna besparingspolitik. När vi vid några tillfällen här i riksdagen har lyckats att mildra besparingsförslagen, har det nästan alltid varit Centern som har tagit initiativet och varit pådrivande för att se till att det som Socialdemokraterna har föreslagit och velat åstadkomma har blivit något så när genomtänkt.

Nu är vi däremot inne i en mycket kraftig lågkonjunktur. Budgetunderskottet är mycket stort. Jag skall inte upprepa det som tidigare har sagts, när man skyllde på antingen det ena eller det andra. Jag tyckte närmast att det var patetiskt när Berit Oscarsson sade att anledningen till att det var jobbigt före och under 80-talet var att vi hade en borgerlig regering, osv. Jag skall inte hemfalla åt sådant, men jag konstaterar bara det som många andra har konstaterat, nämligen att den ekonomiska situationen är besvärlig med ett stort budgetunderskott och att det finns behov av besparingar. Den som förnekar detta gör det mot bättre vetande. Men nu i den omvända situationen,

då Socialdemokraterna har oppositionsrollen, är de beredda att spendera pengar.

Jag skall inte göra någon fullständig uppräkning, men jag vill ge Lena Hjelm-Wallén några exempel på besparingsåtgärder under de socialdemokratiska åren. Listan är definitivt inte fullständig. Man skulle kunna räkna upp mycket mera.

Den s.k. praobesparingen genomfördes 1983. När man hade kommit ganska långt med skolans arbetslivskontakter, klampade den socialdemokratiska regeringen in och menade att lärarna inte skall ha betalt under den tid då eleverna är ute på prao. Så flyttades plötsligt det framsteg som hade gjorts när det gäller skolans arbetslivskontakter ungefär fem år tillbaka i tiden. Detta gjorde man utan att blinka.

År 1984 föreslog man att barnen i skolan skulle klara sig utan vikarier under de två första dagarna. Någon gång i början av 80-talet kom förslaget om lärarlösa lektioner. Detta förslag som man raljerat så mycket om förbyttes helt plötsligt till lärarlösa dagar. Den vägen sparade man återigen in ganska många miljoner.

År 1985 klippte man till ordentligt med en gång och inbesparade 450 miljoner på ett bräde genom att den tidigare tvåprocentiga reduktionen av statsbidraget raskt ökades till 3 %. För att det inte skulle dröja alltför länge innan kommunerna kände av denna besparing, tog man pengarna ifrån det förskott som kommunerna annars skulle ha fått. Det var flera bombkapslar det, Björn Samuelson.

År 1986 genomfördes en lång rad besparingar, bl.a. en besparing på det som kallades för särskilda insatser på skolans område. Där snodde man 169 milj. kr. Man gjorde en kraftig besparing på den s.k. ej undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen, en resurs som har en ganska stor betydelse för de barn som har svårigheter i skolan och där stödåtgärder av olika slag också hör hemma. Men icke förty sparade man in på den resursen.

Pengarna till den samlade skoldagen rök vid ungefär samma tillfälle. Samma år reducerades också antalet utbildningsplatser inom den s.k. lilla ramen med 4 000. Visserligen fick man inte igenom detta förslag, men man lade i alla fall fram ett sådant förslag. Som en extra krydda föreslog man och fick igenom – återigen med stöd av Moderaterna – en besparing på utrustningen till gymnasieskolan med 80 milj.kr. Det är en besparing i ungefär den storleksordning som vi diskuterar i dag, och som nu helt plötsligt är alldeles förskräckligt besvärande.

År 1987 var det litet lugnare. Staten upptäckte att man fick betala kopieringskostnader för kommunerna. Man hade inte sagt upp ett avtal i rätt tid, och då blev det på det sättet. Men för att inte staten utan i stället kommunerna skulle drabbas, reducerade man helt hastigt det s.k. tilläggsbidraget till vikarier i grundskolan med en viss procentsats och sparade raskt in de 60 milj.kr. som kopieringskostnaden skulle komma att uppgå till. För säkerhets skull tog man också detta av förskottet så att det skulle få omedelbar effekt. Det fanns inte några som helst möjligheter för kommunerna att planera för den typen av besparingar.

1988 var det dags igen. Då tog man 1 % på veckotimpriset. Med det resurssystem som vi då hade reducerade man helt enkelt statsbidraget genom

att räkna ner underlaget för veckotimspriset med 1 %. Det gav återigen en kraftig besparing.

Sedan fattade riksdagen 1989 beslut om att gå över till ett nytt statsbidragssystem för grundskolan, dvs. det sektorsbidrag som vi nu har och som flera talare har refererat till. Det skrevs både i budgetpropositionen och i den särskilda proposition om ansvaret för skolan som kom innan vi fattade beslutet, att det var mycket viktigt att se till att statens bidrag även fortsättningsvis skulle medverka till en likvärdig utbildningsstandard över hela landet. Det slogs gång på gång fast att "statens finansiella ansvar skall utgå från minst samma bidragsnivå som i dag", dvs. nivån vid det tillfälle då detta skrevs.

Nu vet vi att att Kommunförbundet har påtalat att det som skulle vara samma bidragsnivå, dvs. att man garanterade att kommunerna efter omläggningen skulle få lika mycket pengar som före, inte visar sig hålla måttet. Kommunförbundet hävdar att kommunerna enligt dess beräkningar blev "lurade på" 1,4 miljarder kronor vid överföringstillfället. Om detta nu är riktigt gjorde den socialdemokratiska regeringen när den fastställde de beräkningsgrunder som låg till grund för det nya sektorsbidraget en radikal minskning av bidraget med 1,4 miljarder kronor i förhållande till tidigare. Det vore mycket intressant att få höra Lena Hjelm-Walléns kommentar också till detta. Om detta påstående är sant innebär det en besparing som är väl så kraftig som många förslag vi haft anledning att diskutera den senaste tiden kan leda till.

Jag skall runda av besparingskatalogen med våren 1991. I budgetpropositionen föreslog den socialdemokratiska regeringen en besparing på hemspråksundervisningen med 300 milj.kr., som enligt regeringens förslag inte skulle tas från något sektorsbidrag utan klart och tydligt skulle öronmärkas – något som nästan skulle tillfredsställa Stefan Kihlberg – och verkligen drabba hemspråksundervisningen.

Dessutom föreslog den socialdemokratiska regeringen att man genom rationaliseringar skulle kunna spara 55 milj.kr. inom vuxenutbildningen och framför allt inom den del som då kallades för grundvux, dvs. utbildning för vuxna som inte hade kunskaper motsvarande årskurs 6 i grundskolan. Det fanns inget ytterligare underlag för det förslaget än några få rader i budgetpropositionen, och det behövdes där minsann inte någon rapport från riksrevisionsverket.

Helt plötsligt skulle man spara på den del där kommunerna har en lagstadgad skyldighet att ge undervisning till dem som inte har utbildning som motsvarar årskurs 6 och klippa bort 55 milj.kr. Det fick regeringen också igenom här i riksdagen. Vi försökte protestera, men det var en förkrossande majoritet som ville ta en besparing på 355 milj.kr. Vi lyckades i varje fall få riksdagen att uttala att det med ett sektorsbidrag inte går att göra öronmärkta besparingar, och det gäller faktiskt fortfarande. Det finns ett sektorsbidrag till skolan, och därför kan man om man skall spara endast göra generella besparingar.

Herr talman! Detta var, som jag tidigare sade, inte allt. Men det räcker till några miljarder under perioden 1983–1991. Jag tycker faktiskt att en del av de mest våldsamma angreppen klingar ganska falskt i dagsläget om man tar

hänsyn till hur förutsättningarna i övrigt är, dvs. den rådande ekonomiska situationen för landet i dess helhet.

Herr talman! Jag skall mycket kort kommentera de enligt min mening viktiga skälen till att vi har behov av en väl fungerande vuxenutbildning. Vi har behov av en kompetenshöjning, eftersom det blir ett mindre tillflöde av unga nyutbildade till arbetskraften under ett tiotal år framåt i tiden. Det innebär att det kommer att vara fler äldre i arbetskraften, vilkas utbildning ligger längre tillbaka i tiden och riskerar att bli föråldrad. Dessutom bidrar den snabba tekniska utvecklingen och förändringarna i arbetsorganisationen till att vuxna behöver förbättra sin kompetens. Det finns ett mycket stort utbildningsbehov hos de redan yrkesverksamma. Det är kanske det allra viktigaste medlet vi i detta land har för att öka vår konkurrenskraft, och det skall man inte försumma.

De som är arbetslösa eller riskerar att bli det kan självfallet också öka sin konkurrenskraft som individer på arbetsmarknaden om de får tillgång till vuxenutbildning. Kvinnor som varit hemma och vårdat sina barn och vill tillbaka ut på arbetsmarknaden upptäcker att den utbildning de skaffat sig för några år sedan nu är ganska inaktuell. De behöver förbättra sin utbildning och förnya den.

Vi har också alla de ungdomar som vill och behöver komplettera sin utbildning. Det hjälper dem att komma in på arbetsmarknaden eller hjälper dem, som Björn Samuelson tidigare sade, att skaffa en allmän behörighet eller kanske i en del fall en särskild behörighet för vissa högskolestudier. Dessa ungdomar utgör en mycket stor andel. Det finns även ungdomar som behöver förbättra sin grundläggande utbildning för att kunna lägga en grund för vidare, kanske litet mer kvalificerad yrkesutbildning.

Alla våra invandrare har många och stora utbildningsbehov av alla de slag från grundläggande vuxenutbildning till mer avancerad yrkesutbildning. Sist men inte minst finns den grundläggande vuxenutbildning där vi nu har höjt ambitionsnivån, som tidigare var årskurs 6, till att ge alla dem som inte har en grundläggande utbildning motsvarande årskurs 9 i grundskolan rätt till en sådan utbildning. De har en lagstadgad rätt att få den, och kommunen har skyldighet att ge den. Kommunen är dessutom skyldig att söka upp dem som inte har denna utbildning. Detta är en viktig ambitionshöjning, som självfallet dessutom kostar mycket pengar.

Allt detta ledde oss till att när besparingspropåerna kom i budgetpropositionen redan i januari ta initiativet till att börja diskutera om vi inte skulle kunna förändra detta besparingsbeting. Det har lett fram till att vi så småningom har kommit överens om att minska besparingskravet med 200 milj.kr. Kvar återstår 50 milj.kr. Det skall ingen försöka att smita ifrån. Vi slår inte, vilket här tidigare sades, krok på oss själva genom att säga det. Så är det. Det är i varje fall betydligt mindre än de 350 milj.kr. som var den ursprungliga summan.

Vi har dessutom klart och tydligt återigen slagit fast vad riksdagen tidigare har uttalat, nämligen att detta inte är en besparing som riktar sig specifikt mot vuxenutbildning, utan det tas generellt av sektorsbidraget, och så skall det vara. Det motsvarar en besparing på ungefär 0,5 % på kommunernas sektorsbidrag.

Debatten om vuxenutbildningen har åtminstone lett till någonting positivt. Det har ökat kunskapen och medvetenheten om vuxenutbildningens betydelse. Det är dessutom nödvändigt att se dessa frågor i ett mer samlat samhällsekonomiskt perspektiv och inte som specifika sektorsanslag. Insikten har också ökat om att utbildning generellt sett, och det gäller inte bara vuxenutbildningen utan alla våra utbildningsinsatser, är det bästa och kanske det mest effektiva sättet att bedriva arbetsmarknadspolitik om man skall hävda arbetslinjen, och det vill denna regering göra.

Till sist, herr talman, vill jag – jag avstår från någon replik senare – kort säga följande till Stefan Kihlberg efter att ha hört de uttalanden Stefan Kihlberg gjorde om sektorsbidraget. Med sina nyförvärvade kunskaper sade han: Alla vet ju att vi numera har ett generellt sektorsbidrag som kommunerna bestämmer över helt och hållet själva, och det är mycket bra. Men en av Stefan Kihlbergs mer bestående insatser till detta betänkande är att han föreslår och reserverar sig för att införa ett nytt specialdestinerat bidrag till högpresterande elever. Motivet för detta är att det borde finnas, eftersom det finns till de svagpresterande. Stefan Kihlberg vet att det numera inte gör det. Det finns inte några särskilda bidrag till elever med speciella behov. Det är ett sektorsbidrag, och så skall det vara. Sedan föreslår man helt plötsligt ett nytt specialdestinerat bidrag. Det rimmar illa.

När det gäller hemspråksundervisningen säger Stefan Kihlberg att vi "slösar bort och sprider ut" 1,3 miljarder kronor över skolan. Den beräkningsgrund som fanns för hemspråksundervisningen kunde förra året uppskattas till ca 1,2 miljarder. Om man då tar hänsyn till besparingen, som visserligen är generell, men som ursprungligen gjordes på beräkningsgrunden, återstår ungefär 900 milj.kr. Av dessa 900 milj.kr., Stefan Kihlberg, går merparten, dvs. ungefär 600 milj.kr. föregående år, till Svenska 2, dvs. svenska som andra språk för invandrare, och studiehandledning på hemspråket för sådana invandrarbarn som har så bristfälliga kunskaper i svenska att de har svårt att följa undervisningen.

Det blir inte så många kronor kvar av det som Stefan Kihlberg talade om. Jag tycker att det finns skäl att påminna om det, eftersom Stefan Kihlbergs egna ord var att okunnigheten är total om hur de faktiska förhållandena är. Jag instämmer gärna i det omdömet.

Herr talman! Till sist ber jag att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 49 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Det sägs att anfall är bästa försvar. Larz Johansson gjorde så gott han kunde med sin katalog av förändringar i statsbidragssystemen som har skett under 80-talet. Det här är förändringar vilkas minusposter han noggrant räknade upp. Han talade inte om vilka av dessa som Centern också har stött. Centern har ju faktiskt också stött många av de förändringar som innebär minskat statsbidrag.

Sedan finns det en plussida också. Statsbidragen till skolorna har ökat totalt sett. Beträffande t.ex. komvux har det hävdats att den verksamheten har varit utsatt för en ganska hård besparing. Men det statsbidrag som går till komvux har i kronor och ören nästan fördubblats under 80-talet.

Om det skulle vara så att det har skett så omfattande besparingar som Larz Johansson nämnde blir ert förslag, att ställa upp för ytterligare besparingar, ännu mer obegripligt i dagens situation.

Jag förstår att Larz Johansson är något avundsjuk på Socialdemokraterna, som inte behöver ställa upp på de nedskärningar som finns i regeringens förslag just nu. Men vi socialdemokrater spenderar inte ytterligare pengar, Larz Johansson. Vi har en skuggbudget som faktiskt är väl så stark som regeringens. Det viktiga i den är att vi säger nej till skattesänkningar för höginkomsttagare och kapitalägare. Genom att göra det kan vi finansiera insatser på utbildningens område och flera viktiga sociala områden.

Detta är ett val, och vi har gjort vårt. Larz Johansson och Centern gör ett annat.

Sedan får vi höra vackra ord om betydelsen av vuxenutbildningen. Det är sant. Centern och Socialdemokraterna har haft en likartad uppfattning om detta. Jag tror att vi fortfarande har det, men ändå skiljer vi oss åt nu i resurshänseende. Larz Johansson ställer upp på minskade resurser till kommunal vuxenutbildning. Jag kan inte förstå hur det i dagens situation skulle kunna gagna vuxenutbildningen och de många korttidsutbildades behov av ytterligare kunnande och kompetens.

Anf. 50 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén talar om en plussida, men hon har litet svårt att exemplifiera den. Jag ser fram emot att få ta del av de stora plusposter som har kommit till under de här åren. Att anslaget till komvux har ökat i kronor och ören under tio år är väl inte så konstigt, men uttryck det i fast penningvärde, Lena Hjelm-Wallén, så får vi se! Vi har ju som bekant haft någonting som heter inflation under tiden. Vi har haft en kostnadsutveckling som har varit ganska kraftfull. Jag tror inte att man ute i skolans vardag har upplevt det som att man har fått ytterligare stora resurser till den kommunala vuxenutbildningen.

Däremot har vi åstadkommit en ganska kraftfull omfördelning från dem som mycket hade och ville ha mer, till dem som inte hade någonting alls och som behövde resurser för sin vuxenutbildning.

Sedan ondgör sig Lena Hjelm-Wallén över att Centern ställer upp för besparingar. Men om inte Centern hade ställt upp för vuxenutbildningen och tagit den här debatten och dessa initiativ hade besparingen varit mycket större. Det skall också räknas oss till godo. Vi vet att den bästa arbetsmarknadspolitiken är att satsa på utbildningsresurserna. Vi tänker fortsätta att sträva åt det hållet. I en inte allt för avlägsen framtid kommer det en kompletterinsproposition som ytterligare kommer att styrka det påståendet.

Lena Hjelm-Wallén säger att Socialdemokraterna nu är beredda att satsa ytterligare 1,5 miljarder kronor. Om ni hade avstått från alla dessa besparingar under de senaste 5–6 åren hade ni inte behövt göra så stora ansträngningar.

Dessutom berörde Lena Hjelm-Wallén inte med ett ord de 1,4 miljarder kronor som Kommunförbundet påstår att den socialdemokratiska regeringen försnillade i samband med övergången till ett nytt statsbidragssystem. Jag skulle vilja höra om Lena Hjelm-Wallén anser att det är riktigt eller inte.

Om det inte är riktigt skulle jag vilja höra hur Lena Hjelm-Wallén motiverar att Kommunförbundet har räknat så oerhört galet. Dessa 1,5 miljarder kronor som ni vill lägga på är kanhända de 1,4 miljarder kronor som ni nyss har sparat.

Anf. 51 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Tvisten med Kommunförbundet om hur stort skolsektorsbidraget skall vara är någonting som alla partier får ta på sig. Det var ingen skillnad mellan oss när riksdagen fattade det beslutet. Om jag är svaret skyldig i dag om hur detta skall lösas, är Larz Johansson på samma sätt svaret skyldig. Han har inte heller några pengar till lösningen av detta.

Våra 1,5 miljarder kronor har inte med sådana saker att göra. Det gäller inte att lappa och laga något som har skett under 80-talet. Det gäller att parera besparingarna från den regering där även Centern ingår. Det är av det skälet som vi behöver lägga in dessa 1,5 miljarder kronor. Vi ser också till att ha finansiering för dem.

Det är i dag en något för snäv syn på komvux när man säger att det bara är av arbetsmarknadspolitiska skäl som man skall göra insatser. Det är den utgångspunkten man har i betänkandet. Kommunal vuxenutbildning och även all annan vuxenutbildning står på andra och mer stadiga ben. Det handlar ju om individens växande med kunskap oberoende av om det är hög arbetslöshet eller inte.

Jag noterar att när utskottets majoritet ändrade sig och delvis gick emot regeringen sade man att det bara rör sig om en insats just nu, av arbetsmarknadspolitiska skäl. Utskottets ordförande säger i Svenska Dagbladet den 26 februari att det rör sig om en engångsåtgärd. Besparingar på komvux som Moderaterna och Folkpartiet motionerat om under hela 80-talet skall genomdrivas fullt ut när konjunkturen vänder.

Det är en helt annan inställning till komvux än den som Larz Johansson i dag försöker ge sken av. Det han försöker säga här i dag har dess värre ingen täckning i utskottsbetänkandets majoritetstext.

Anf. 52 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! I fråga om det som Lena Hjelm-Wallén kallar tvisten med Kommunförbundet säger hon nu att där har vi ett delat ansvar. Ja, det har vi i så måtto att vi gemensamt här i riksdagen har fattat beslut om grunderna för övergången till ett nytt statsbidragssystem. En av de viktigaste grunderna var att det skulle vara kostnadsneutralt, dvs. att kommunerna efter övergången skulle få minst lika mycket statsbidrag som de hade tidigare.

Sedan, Lena Hjelm-Wallén, var det faktiskt socialdemokraterna som satt i regeringskansliet och gjorde uträkningarna. Det var socialdemokraterna som vid halvårsskiftet förra året räknade ut och tillställde kommunerna underlaget och talade om att så här många kronor och ören får ni nu i sektorsbidrag. Detta gör vi inte här i riksdagen, så det kan jag tyvärr, Lena Hjelm-Wallén, inte dela ansvaret för. Det är det parti som då hade regeringsmakten som har det hela och fulla ansvaret.

Den här s.k. tvisten kan då bero på två saker. Antingen har man råkat räkna fel, och då finns det ju all anledning att kontrollera siffrorna. Eller

också var det ett medvetet sätt att i samband med övergången till ett nytt statsbidragssystem göra denna stora besparing utan att tala om det. Då är det mycket allvarligare, Lena Hejlm-Wallén, och jag tycker att ni skall ta er en ordentlig funderare över hur detta egentligen har gått till. Det här handlar i allra högsta grad om – som någon sade tidigare i debatten – kommunernas förtroende för staten.

Naturligtvis är vuxenutbildningen inte bara yrkesutbildning. Jag gav ett antal exempel på att vuxenutbildningen behövs. Och jag stryker gärna under vad Björn Samuelson sade tidigare – att en mycket stor del av vuxenutbildningen gäller ungdomar som behöver sin utbildning för att skaffa sig behörighet till högskolan. Den utbildningen är också oerhört viktig.

Det finns många goda skäl för att ha en kraftfull och duglig vuxenutbildning, och vi kommer att fortsätta att verka för detta, oavsett vad det råkar stå i någon artikel i Svenska Dagbladet.

Anf. 53 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det sägs att kunskap är makt. Men makt, även om den inte vilar på kunskap, ger förvisso rätten att definiera vad som är kunskap. Efter att ha hört Larz Johanssons anförande här kan man lugnt konstatera att när det gäller centern kostar makt.

Centern och Vänsterpartiet har under hela 80-talet slagits mot nedskärningar på skolans område. Många gånger har jag tillsammans med Larz Johansson kunnat gå till attack mot nedskärningar som vi tycker har varit orättvisa och drabbat just dem som mest behöver resurser i skolan. Detta har vi som sagt gjort under hela 80-talet. Jag har varit ledamot av utbildningsutskottet sedan 1982. Också 1982 och 1983 brottades staten med stort budgetunderskott. Men trots detta argumenterade vi både från Centern och från Vänsterpartiet för att utbildning var en investering för framtiden och att satsningar på utbildning och utbildningskvalitet gav tillbaka medel till den gemensamma kassan. Vi var många gånger övertygande i vår argumentation och lyckades få till stånd många bra uppgörelser med Socialdemokraterna. Jag skulle kunna räkna upp även sådana uppgörelser – på samma sätt som Larz Johansson räknar upp olika nedskärningsförslag.

Så var det. Och det är därför som jag säger att makt kostar för Centerpartiet.

Det är ju inte bara så att det görs nedskärningar när det gäller statsbudgeten. Larz Johansson vet lika väl som jag att det också planeras 5–10-procentiga nedskärningar av kommunernas anslag till skolans område. Det medför ju att det statliga bidraget ökar i betydelse och andel när det gäller kommunernas skolverksamhet. Den matematiken och den analysen måste ju Larz Johansson känna igen, eftersom detta var en av hans käpphästar i debatten om statsbidragets storlek under 80-talet. De nedskärningar som nu presenteras gör därför saken etter värre.

Anf. 54 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talmn! Björn Samuelson tror att det här handlar om att skaffa sig makt till vilket pris som helst. Vi har från Centerns sida mycket klart deklarerat att vi har gått in i den här regeringen tillsammans med tre andra partier

för att vi som parti skall försöka påverka politiken så mycket som möjligt. Man skall väl vara oerhört optimistisk och blåögd om man tror att man i ett sådant regeringssamarbete kan påverka politiken till hundra procent. Vi försöker få så stort genomslag som möjligt för centerpolitik i den här regeringen, inte minst när det gäller utbildningspolitiken. I vad mån vi lyckas eller inte lyckas får ju andra avgöra.

I detta fall tycker vi att vi har lyckats ett stycke på vägen, eftersom den här besparingen nu reduceras. Vi märker ju dessutom att det från de övriga partierna alltid ställs stora förväntningar på Centern – och att det är vi som skall garantera utbildningspolitiken framdeles. Vi tar gärna på oss det ansvaret, och vi försöker efter förmåga se till att utbildningspolitiken blir så bra som möjligt.

Sedan måste naturligtvis också Björn Samuelson vara medveten om att det inte är utan orsak – inte av illvilja – som kommunerna skär ner sina anslag. Det beror på att de inte har så mycket pengar.

Det kan ju inte heller ha undgått Björn Samuelson att det finns ett mycket kraftigt underskott i statens budget. Man kan diskutera hur stort man skall låta det underskottet bli. Men det skulle vara intressant att höra var Björn Samuelson sätter gränsen. Det är mycket lätt att i den här debatten säga att vi i utbildningsutskottet, och vi som är utbildningspolitiker, kan vara beredda att ta pengarna från något annat samhällsområde. Men vi vet ju att företrädarna för andra utskott här i riksdagen i sina debatter för ungefär samma slags resonemang. Totalt sett är det ju samma pengar vi rör oss med, och det handlar om samma budgetunderskott. Vi har ambitionen att försöka kombinera de i och för sig oförenliga uppgifterna att både driva en bra utbildningspolitik med tillräckliga resurser och åstadkomma de besparingar som krävs. Det är alltså i och för sig oförenligt, men det är ju då nödvändigt att man för att kunna komma vidare är beredd att göra vissa kompromisser. Det har vi gjort i det här fallet, och det är slutresultatet som vi nu behandlar i detta betänkande, som jag tidigare har yrkat bifall till.

Anf. 55 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag skulle vilja ha en förklaring från Larz Johansson. Vi skall inte diskutera det här med 80-talet; det är tydligen historia för Centern. Men hur kan det komma sig att man i dag, den 8 april, här i kammaren kan stå och hänvisa till det stora budgetunderskottet – att man måste komma till rätta med det genom nedskärningar på skolans område? Vi vet att man inom två tre veckor kommer att lägga fram förslag om det tredje året på gymnasieskolan, och ytterligare utbildningsinsatser. Var kommer de pengarna ifrån? Ni är väl inte i Tumba och hämtar dem?

Anf. 56 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Flera talare har här tidigare också betygat hur oerhört väsentligt det är att man tar sitt ansvar när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Den här debatten, som har förts nu under vintern och våren om den kommunala vuxenutbildningen, har lett fram till en insikt i ganska vida kretsar om att det bästa sättet att använda arbetsmarknadsmedlen, och det bästa sättet att hävda arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken, är att satsa mer av de re-

surserna på utbildning. Får vi genomslag för den åsikten, så är naturligtvis vi de första att vara glada för det. Och jag hoppas att också Björn Samuelson, när han får tänka efter, kan dela den glädjen.

Anf. 57 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag begärde replik för att få framföra ett varmt tack till magister Johansson som gillar att mästra oss okunniga. Det är lika trevligt var gång att se hur roligt det här är för magistern. Fortsätt gärna! Jag gillar processobservation.

Jag accepterar också att magister Johansson är riksdagens kalenderbitare i mästarklass. Jag har inte en chans mot honom. Det går att lära sig telefonkatalogen untantill. Men till vilken nytta? Vad spelar det för roll att man kan alla träden när man inte ser skogen?

Vill man förstå gör man det. Eller så blir det som när Fan läser Bibeln, nämligen att det går inte. Alla andra som har läst Ny demokratis motion som visar omsorg om alla elever, har inte haft några problem att förstå den. Jag föreslår en omläsning, fast med andra glasögon.

Vidare var det intressant att när magister Johansson hade fått ihop piruetten angående kostnaden för hemspråksundervisningen, kostade den inte någonting. Det är en intressant observation. Riksdagens utredningstjänst har meddelat att kostnaden inte går att uppskatta. Riksrevisionsverket säger samma sak. Det beror bl.a. på att kostnaden ligger vackert gömd i sektorsbidrag e.d. Vi tycker att det är upprörande att det inte går att redovisa kostnaden. Men det medges att tanken är spännande. Jag är visserligen en rätt stor beundrare av Anne Wibble, och jag tycker att hon gör ett förträffligt arbete som finansminister. Men frågan är om inte magister Johansson skulla klara arbetet ännu bättre med tanke på hur han kan trolla med slantarna.

Anf. 58 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg bör avstå från att i sina inlägg raljera med andras oförmåga och okunnighet att begripa sammanhang. Det var faktiskt Stefan Kihlberg som inledde med att säga att okunnigheten är total. I nästa mening avslöjade han att han inte visste särskilt mycket om det han talade om. Stefan Kihlberg får förlåta om han uppfattar detta som att mästra, men det är faktiskt ganska viktigt att det i riksdagens protokoll finns korrekt information, så att inte den allmänhet som till äventyrs kan nås av de siffror som Stefan Kihlberg sprider omkring sig tror att de speglar de faktiska förhållandena.

Det vore bra om Stefan Kihlberg, som hyllar kunskapen, också lärde sig att räkna. Av de 1,2 miljarder kronorna gick det att exkludera de 300 milj.kr. som försvann i sektorsbidraget förra gången. Då var det 900 milj.kr. kvar. Av dem används ungefär 600 milj.kr. till undervisning i svenska som andra språk och studiehandledning på hemspråket. Då finns ungefär 300 milj.kr. kvar. Det är inte så litet pengar, Stefan Kihlberg. Men påstå inte att det är 0! Då har Stefan Kihlberg räknat fel.

Hemspråksundervisningen kostar. Men den är också svår att särredovisa. Det som Stefan Kihlberg vill kalla för hemspråksundervisning kan mycket väl bestå i att en lärare som talar elevens hemspråk kommer in i klassrummet

för en tid och hjälper eleven till rätta samtidigt som den ordinarie klassläraren undervisar på svenska. Läraren kan förklara saker som kan vara svåra att förstå om eleven har bristfälliga kunskaper i språket. Det är ett effektivt sätt att använda resurser. Eleven lär sig samma saker som övriga elever – matematik, samhällsorienterande ämnen osv. – samtidigt som hemspråksläraren hjälper eleven med studiehandledningen.

Jag tycker inte att man kategoriskt skall raljera och säga att ingen har någon aning om hur pengarna används. Vi har ganska goda begrepp om hur resurserna används i skolväsendet. Varje kommun har dessutom rätt goda begrepp om hur de använder sina pengar.

Stefan Kihlberg skall, som en del andra, också vara försiktig med orden fortsättningsvis.

Anf. 59 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Förlåt, magistern, om jag trampar på en öm tå. Det var i och för sig inte min avsikt.

Jag har djup respekt för magisterns kunskaper, men jag har djupare respekt för riksdagens utredningstjänst och riksrevisionsverket. Det är deras uppgifter jag relaterar.

Anf. 60 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Min respekt för Stefan Kihlberg skulle öka om han avstod från att i riksdagens talarstol låta som en ko.

Anf. 61 ULF MELIN (m):

Herr talman! Går det att förena målet att skapa Europas bästa skola med att samtidigt vilja göra en besparing på beräkningsgrunden för den kommunala vuxenutbildningen inom sektorsbidraget?

Mitt svar på den frågan är ja.

Hur kan jag påstå detta? Vid en jämförelse av vad vi i Sverige satsar på grundläggande utbildning, dvs. grund- och gymnasieskola, är Sverige det land som satsar mest pengar av BNP på undervisningen. Jag tycker att vi skall ha den ambitionen även i framtiden.

Men är skolan av världsklass? Når vi de resultat vi borde göra? Svaret på den frågan är dess värre nej.

Undervisningen i den svenska grundskolan är likvärdig för alla. Det är sant. Men kunskapsmässigt ligger de svenska grundskoleeleverna i de flesta ämnen vid en mätning av utbildningsresultaten i olika länder på en genomsnittlig nivå. Vi är med andra ord varken bättre eller sämre.

Då står sig den svenska gymnasieskolan bättre i internationella jämförelser. Problemet där är snarare att andelen studerande i varje årskull borde vara högre.

Det handlar inte bara om resurser när det gäller att nå bra resultat inom utbildningsväsendet. Mycket av den svenska skoldebatten har tenderat till att enbart handla om pengar och resurser. Vi måste också debattera innehållet i skolan, utbildningens utformning, skolans möjlighet till att profilera sig, elevernas möjlighet till att välja ämnen och skolor, alternativa skolor, lärarrekrytering, kvalitetsfrågor, osv.

Herr talman! Men det finns ett område där Sverige har halkat efter gentemot våra främsta konkurrentländer, nämligen den högre utbildningen.

Om Sverige skall återta en tätposition och även i framtiden vara en ledande industrination, måste vi satsa mer pengar och resurser på den högre utbildningen och forskningen. Framför allt måste en större andel av befolkningen ha genomgått en högre utbildning. Det här kommer att bli än mer angeläget i samband med att vi står inför en ökad internationalisering, ökad konkurrens och ökad integrering. Det är i det perspektivet som vi skall se regeringens prioritering av den högre utbildningen.

Regeringen anslog i budgetpropositionen 31 550 906 000 kr. till driften av det kommunala offentliga skolväsendet, varav 29 168 500 000 kr. till sektorsbidraget. Det är en ökning med 1 948 100 000 kr. mot föregående år.

I det ansträngda statsfinansiella läge som vi har fått ärva från Socialdemokraterna valde regeringen att prioritera ungdomsutbildningen samt att bygga ut den högre utbildningen. Därför föreslog regeringen att sektorsbidraget i den del som avsåg komvux skulle minska med 350 milj.kr.

Reaktionen mot besparingen har varit hård, och det har vi diskuterat tidigare under förmiddagen. I det trängda arbetsmarknadspolitiska läge som råder i landet har utskottets majoritet tillfört 200 milj.kr. för budgetåret 1992/93 med hjälp av en omfördelning av medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Vad som inte framkommit i debatten är att kommunerna numera erhåller ett samlat bidrag från staten till skolverksamheten, det s.k. sektorsbidraget. I sektorsbidraget ingår bidragen till grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning, och det är sedan upp till varje kommun att fördela medlen och prioritera mellan olika verksamheter. Ju bättre man organiserar och effektiviserar undervisningen i grundskola och gymnasium, desto mer resurser kan man satsa på den kommunala vuxenutbildningen, och vice versa.

Den debatten har jag saknat. Mycket av debatten har handlat om nedrustning, katastrof och utslagning – Lena Hjelm-Wallén fick också med att man har lurat och slagit ut skolan, och jag vet inte allt vilka uttryck hon använde när hon talade om minskningen med 350 milj.kr. Men vi har inte debatterat hur vi bäst använder 29 168 500 000 kr. Det kanske vi borde debattera mer framöver.

Om jag sedan tittar litet grand på de reservationer som finns i betänkandet, vill jag först framhålla att regeringen har sagt både i regeringsförklaringen och i budgetpropositionen att gymnasiereformen ligger fast. Vi skall alltså genomföra den. Vad som har inträffat är att utöver genomförandemedlen på 253 milj.kr. lade förra årets majoritet till 330 miljoner för att höja och garantera undervisningsnivån. Det har regeringen alltså inte föreslagit i budgetpropositionen.

I januari sade Socialdemokraterna att regeringen ser till att kommunerna inte kan genomföra gymnasiereformen. Socialdemokraterna tog då till väldigt hårda ord och talade om nedrustning, utslagning och allt vad de brukar säga. Socialdemokraterna lade då också till 320 milj.kr., men vad har hänt med dem sedan januari månad?

Egentligen finns det bara 70 miljoner kvar, för nu i april vill Socialdemokraterna använda 250 miljoner till påbyggnadsutbildningar. Skälet, sade

Lena Hjelm-Wallén, är att kommunerna inte bygger ut gymnasieskolan i den omfattning som man trodde i januari. Men jag visste redan i november månad att 68 kommuner skulle påbörja gymnasiereformen på en del program. Tre kommuner skulle ha fullskaleprogram. Det borde nog också Socialdemokraterna ha vetat vid det tillfället. Men det går som sagt att använda pengar flera gånger om.

Inom sektorsbidraget gjorde vi förra året en besparing på hemspråksundervisningen. Det gjorde vi utifrån bl.a. vad riksrevisionsverket sagt i sin rapport, att undervisningen inte var effektiv, att grupperna var väldigt små, osv. Jag tror att det var nödvändigt att göra den besparingen, men jag tror till skillnad från Stefan Kihlberg att det är viktigt att det ges hemspråksundervisning i skolan. Det är viktigt att ungdomarna lär sig sitt modersmål, för att de också skall kunna lära sig vårt språk. Tyvärr saknar många ungdomar ett språk när de kommer hit som flyktingar.

Det väsentliga är, tycker jag, att kommunerna ser till att försöka lägga hemspråksundervisningen utanför den ordinarie undervisningen, så att eleverna inte kommer efter i de vanliga ämnena.

När det sedan gäller avgifter vill jag säga att det har kommit en proposition, som Stefan Kihlberg nämnde, nr 157, enligt vilken det skall ges möjlighet att ta ut en anmälningsavgift i den kommunala vuxenutbildningen. Jag tror att det är nödvändigt att tillämpa avgifter. Ett stort problem, som man inte kan bortse ifrån, i den kommunala vuxenutbildningen är den höga avhoppsfrekvensen. Många lämnar den kommunala vuxenutbildningen, och många kommer inte till undervisningen trots att de har anmält sig. För att komma till rätta med det tror jag att det är viktigt att ta ut en anmälningsavgift som eleverna sedan får tillbaka efter fullgjord utbildning. Jag tror att detta är nödvändigt för den kommunala planeringen.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, ta upp en siffra i betänkandet som kan vara intressant. Vad kostar kommunaliseringen av den svenska lärarkåren i årets budget? Den uppgiften finns här också. Den kostar 1 948 000 000 kr. Det motsvarar tretton stycken besparingar på sektorsbidraget. Så mycket får vi betala över statsbudgeten i år utan att få ut en enda timme mer i undervisning för våra elever.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 62 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Ulf Melin säger att regeringen och regeringspartierna vill prioritera ungdomsutbildningen. Jaså?

Är det ett symptom på denna vilja när man tar bort utrustningsbidraget till gymnasieskolan, en nedskärning som framför allt drabbar naturvetenskaplig och teknisk utbildning?

Är det ett symptom på denna vilja när man tar bort medlen för att förbättra arbetsmiljön i våra skolor?

Är det ett symptom på denna ambition när man skär ner kraftigt på anslaget till skolutveckling?

Är det ett tecken i skyn på denna ambition när man skjuter på reformeringen av gymnasieskolan, en reformering som ni dessutom har försenat ge-

nom att gå ut med luddigt tal om läroplaner, kursplaner och annat? Ni har t.o.m. avsatt olika arbetsgrupper.

Ulf Melin säger att kommunaliseringen av lärarna kostar mycket pengar. Men varför föreslår ni inte att beslutet rivs upp? Ni har ju majoritet nu för detta, eller hur?

Nej, den här typen av utbildningspolitik, den här sortens teknik när det gäller att diskutera viktiga frågor som skola och utbildning är ingenting annat än stalinism i moderat tappning.

Anf. 63 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Björn Samuelsons inlägg vittnar om, tycker jag, att vi väldigt ofta tenderar just till att bara tala om pengar. Så fort man anslår fler miljoner blir skolan mycket bättre, då når vi alltid bättre resultat, heter det. Men är det så?

Kan Björn Samuelson förklara för mig: Varför har vi inte en grundskola i världsklass, där vi når de bästa resultaten, när vi satsar mest pengar på grundskolan? Varför stämmer inte detta samband?

Som jag sade förut, satsar den nuvarande regeringen mer pengar på ungdomsutbildningen. Vi prioriterar den, för vi tycker att man skall få en första chans. Det är den som är viktig. Vi satsar pengar på den högre utbildningen, för det måste vi göra om Sverige skall hänga med även i framtiden.

Sedan är det riktigt att vi tar bort utrustningsbidraget till gymnasieskolan. Det är ganska intressant att se hur man har utnyttjat det bidraget. Under de tre år jag har suttit i utbildningsutskottet har man varje år haft reservation på detta anslag. Man har alltså inte utnyttjat det.

Vår uppfattning är att utrustning, lokaler osv. är en kommunal angelägenhet. Samma sak gäller de 300 miljonerna som förhandlades fram i samband med kommunaliseringen och som för övrigt inte heller Socialdemokraterna ville ha, för de hade tidigare sagt att principen skall vara att staten skall stå för lärarresurser, för undervisningen osv., medan kommunen skall svara för utrustning, lokaler, läromedel m.m. Jag tycker också att det är viktigt att hålla på den principen.

När det sedan gäller gymnasieskolans reformering vill jag peka på att regeringen inte har skjutit upp denna. Vad vi har sagt nej till är genomförandereserven. Vi anser att det inte finns pengar till den. Det är skillnaden på denna punkt mellan oss och Vänsterpartiet.

Jag tycker själv att det kan vara bra att kommunerna väntar med att genomföra gymnasiereformen till nästa år, beroende på att kursplaner, timplaner osv. i de nya programmen ännu inte är färdiga. Jag tycker att vi skall visa det ansvaret gentemot våra ungdomar i gymnasieskolan, så att de vet vad som gäller och lärarna har möjlighet att bedriva en god undervisning.

Anf. 64 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Ulf Melin vill tala om skolans innehåll osv., men när han själv tar upp detta stannar han vid vikten av att införa avgifter vid anmälan till komvux. Vad är detta?

Beträffande grundskolan vet jag, Ulf Melin, att den definitivt inte blir bättre med den ekonomiska politik och den utbildningspolitik som ni nu för

mot kommunerna. Jag är alldeles övertygad om att undervisningens kvalitet inte förbättras med grundskoleklasser på mellanstadiet med upp till 35 elever. Jag är säker på detta, och jag kan satsa ganska mycket på att jag har rätt.

Ulf Melin svarade inte på frågan varför man inte river upp kommunaliseringen. Ni var starka motståndare till den, och den ligger för tillfället som en blyklump över er utbildningspolitik.

Ulf Melin säger att det är viktigt att göra klart vad som är kommunala resp. statliga angelägenheter. Det är inte så viktigt när ni nu föreslår en statlig rektorsutbildning för rektorer som redan är anställda av kommunerna. Det bryter enligt er inte mot några principer.

Om två tre veckor kommer ni förmodligen att lägga fram förslag om ett antal miljoner till förbättring av skolans arbetsmiljö, något som jag slåss för här och nu. Hur kan det komma sig att detta i dag är en kommunal angelägenhet, men inte om två à tre veckor? Det går undan här, herr talman!

Hur kan det komma sig att ni, trots att ni talar om skillnaden mellan kommunala och statliga angelägenheter, i en proposition om privatskolor har klavbundit kommunerna genom att säga att de skall betala ut 85 % av den genomsnittliga kostnaden för eleverna till privatskolor? Jag talade förut om stalinism, men det har nu renodlats till något ännu värre, nämligen bresjnevism.

Anf. 65 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är roligt att Björn Samuelson får möjlighet att ibland komma tillbaka till sitt kommunistiska förflutna, åtminstone i riksdagsdebatterna – annorstädes är det ganska så besvärligt.

Låt mig börja med anledningen till att kommunerna skall ha en skyldighet att betala ut bidrag till privata skolor. Kommunerna får ett sektorsbidrag från staten för att bedriva sin skolverksamhet. Då måste man naturligtvis kunna garantera att också de fristående skolorna erhåller pengar.

Det stora problemet är ju att både Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har varit stora motståndare till fristående skolor. Att nämna dem har bokstavligen varit som att visa upp ett rött skynke. Det är ni som har varit njugga med att ge medel till dessa skolor. Det har för många av dem varit svårt att starta sin verksamhet, och många har också hotats av att slås ut därför att den gamla regeringen inte har velat anslå några pengar till dem. Så länge vi har nuvarande statsbidragssystem måste vi också se till att kommunerna har denna skyldighet.

Jag nämnde i mitt anförande vidare frågan om skolans innehåll. Jag tycker att vi skall diskutera innehållet, kvalitetsmålen osv. i den svenska skolan. Björn Samuelson frågar varför jag tog upp en så liten fråga som avgifter till komvux. Jag kan hålla med om att det är en liten fråga i det stora hela, men anledningen till att jag kommenterade den var att det finns reservationer på den punkten.

När det gäller resurser till grundskolan vill jag peka på att det genomsnittligt finns ungefär 20 elever per klass i den svenska grundskolan. Jag vet om att det också finns klasstorlekar om ca 30 elever, framför allt i de tättbe-

byggda områdena. Skälet härtill är att vi härigenom får möjlighet att behålla glesbygdsskolorna. Jag tycker att också det är viktigt.

Men det stora hotet emot utbildningen, klasstorlekarna osv. är om vi har en ekonomi utan tillväxt. Då får vi en allt mindre kaka att fördela. Vi måste föra en ekonomisk politik som skapar mer resurser. Det är precis vad regeringen gör och även fortsättningsvis kommer att göra. Grundbulten i det svenska utbildningsväsendet är att se till att vi får en bättre ekonomi.

Tredje vice talmannen anmälde att Björn Samuelson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 66 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Ulf Melin gjorde en del klarläggande. För det första sade han mycket tydligt att regeringen prioriterar högre utbildning på bekostnad av vuxenutbildning, gymnasieutbildning och det kommunala skolväsendet. Det är bra att det sägs klart ut hur det är.

För det andra bekräftade han vad jag tidigare framhöll, att man först sade nej till gymnasiereformen, men nu accepterar den. Man ville för ett år sedan från Moderata samlingspartiet ha ytterligare 330 milj.kr. till denna reform, men nu vill man inte lägga till några pengar. Denna utveckling vad gäller gymnasiereformen skapar en mycket stor osäkerhet ute i kommunerna, och reformprocessen saktar av.

Jag vill till Ulf Melin, om det är han som är talesman för utskottet i detta ärende om gymnasieskolan, säga att det är viktigt att man får ett tydligt uttalande, som krävdes i centermotionen i våras – jag borde ha ställt den frågan redan till Larz Johansson –, om att resurser kommer att sättas in nästa år, så att gymnasiereformen kan komma i gång ordentligt. Då kan kommunerna känna sig ordentligt på det klara med vilka resurser de har för en så viktig reform. Jag tycker att Ulf Melin å utskottets vägnar borde lova kommunerna detta här i dag.

Ulf Melin tycker inte att det är särskilt bra att vi nu i vår motion föreslår att en del av pengarna skall användas till påbyggnadsutbildning, alltså till det tredje året i gymnasieskolan. Det är något underligt, eftersom jag har hört ryktats om att man i kompletteringspropositionen kommer att föreslå just detta. Det som ni i dag med stor bravur yrkar avslag på kommer ni alltså om ungefär en månad att säga ja till.

Jag har inte använt ord som katastrof, nedrustning och utslagning utan talat om resursnedskärning. Det är ju inte bara det som riksdagen fattar beslut om på förslag av utrikes- eller finansministrarna som innebär en resursnedskärning. Också i kommunerna sker en resursnedskärning. I många kommuner kan man i dag se hur kommunalskatten sänks, exempelvis i Malmö med 200 milj.kr. Det går inte att både klara kvaliteten i skolan och sänka skatten på detta sätt.

Om detta skrev Svenska Dagbladet:

"Det här innebär att inte minst moderata kommunpolitiker kommer att utsättas för kritik från moderata väljare som känner sig svikna. Det är inte så alldeles enkelt att förklara för väljarna hur omfattande avskedanden av lärare och annan skolpersonal stämmer med talet om 'Europas bästa skola'."

Det var alltså inte jag utan Svenska Dagbladet som uttalade detta, och precis så är det.

Anf. 67 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jag skrev upp att Lena Hjelm-Wallén i sitt anförande använde följande ord: lurade, utarmade resurser, usel politik osv. Jag tror att också stenograferna uppfattade detta. Kanske kunde man ha använt de orden om de besparingar som Larz Johansson var inne på i fråga om grundvux och hemspråksundervisning.

Men vi i vårt parti tar inte till sådana överord. Det kanske är bra att kunna använda dem när det verkligen behövs i stället.

Vi föreslår inte att man bygger ut den högre utbildningen på bekostnad av anslaget till ungdomsutbildning och gymnasieskola inom det kommunala skolväsendet. Vad jag försökte säga i mitt anförande var att vi faktiskt höjer just det här anslaget med ungefär 2 miljarder kronor jämfört med förra året.

Både i regeringsförklaringen och i budgetpropositionen och även i den gymnasieproposition som kom häromdagen slås det, fru talman, fast att gymnasiereformen ligger fast. Vi gör vissa förändringar, men i botten ligger den fast. Det är klart att man via statsbudgeten måste finansiera reformen, som på sikt också ger ett tredje år. Det säger sig självt.

Vad jag var kritisk mot i mitt anförande var att ni i januari månad kritiserade regeringen för att man inte anslog dessa pengar. Från början var det fråga om 583 milj.kr. Ni nöjde er i januari månad med 320 milj.kr. Det intressanta är att i dagens debatt räcker helt plötsligt 70 milj.kr. till just gymnasieskolans reformering. De andra 250 miljonerna vill ni använda till 10 000 platser inom påbyggnadsutbildningen. Det är ju faktiskt vad ni föreslår. Vill ni vara trovärdiga när det gäller de här siffrorna, kan ni faktiskt börja fundera något utifrån detta.

I kompletteringspropositionen kommer vi sedan att föreslå bl.a. en utökning av antalet platser inom påbyggnadsutbildningen. Jag tror att det är en viktig investering utifrån just arbetsmarknadspolitiska skäl. Det är viktigt att ungdomarna kan få utbildningsplatser, både inom påbyggnadsutbildningar och inom den högre utbildningen.

Anf. 68 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Ulf Melin har själv bekräftat hur fördröjd gymnasiereformen är, och detta blir alltmer påtagligt ju otydligare beskeden är från regeringens sida. Dess värre gäller detta också utskottsmajoritetens besked. Det här fick oss att se hur verkligheten ser ut, och det har blivit tydligare under våren. Inom den ram vi lade fast för gymnasieskolans reformering kunde vi, i vår reservation, använda en del just för det tredje året, som också är en del i gymnasiereformen. Vi gjorde alltså en omjustering inom den fastlagda ramen.

Det hade enligt min mening varit snyggt om utskottsmajoriteten hade fört ett sakligt resonemang om det tredje året, påbyggnadsutbildningen. Det hade varit bra för skolorna att redan nu få reda på om det finns sådana planer, så att man kan planera för det. Ju senare beskeden kommer, desto svårare blir det att ordna de här platserna ute i verkligheten. Jag kan säga detta,

eftersom jag från tidigare "brandkårsutryckningar" vet att det är svårt att få det bra. Nu hade utskottet genom vårt agerande en chans att redan nu, i början av april, ge besked, men man vågade inte göra det, utan man måste på något vis gömma sig för regeringen.

Det är en usel politik som nu bedrivs på skolområdet. Det är en usel politik att skära ner resurserna i en situation då skolan inte alls sedan tidigare är övergödd på resurser. Jag tycker att det är dåligt att fly in i privatiseringstänkande, att hysa en övertro på privatiseringens välsignelser och att öppna för avgifter – för att inte tala om alla de innehållsliga frågor som dagens debatt inte handlar om men som enligt min mening för tillbaka skolan 20–30 år i tiden.

Människor känner sig lurade. Det är i dag många som protesterar och känner slagordet "Europas bästa skola" – som nästan tycks vara en besvärjelse – som ett hån.

Anf. 69 ULF MELIN (m) replik:

Fru talman! Vi har inte fördröjt gymnasiereformen. Jag förstår inte varför Lena Hjelm-Wallén kan tycka detta. Det står i regeringsförklaringen och även i andra dokument att den skall genomföras. Det som jag tror har fördröjt gymnasiereformen är att den gamla regeringen kanske hade litet för bråttom att genomföra reformen. Det kanske hade varit bra om exempelvis ÖGY-försöken hade kunnat genomföras och utvärderas fullt ut. Men den förra regeringen väntade ju inte tills alla utvärderingar var klara innan man lade fram propositionen. Man har jagat på skolverket för att de skall ta fram kursplaner, läroplaner, osv. Jag tror att kommunalpolitikerna, folket ute på fältet, inser att man kanske skall vänta ett år innan man genomför gymnasiereformen fullt ut, så att man i paritet med detta når ett bra resultat ute i skolväsendet. Det är oerhört viktigt.

Lena Hjelm-Wallén säger att det tredje året är något slags påbyggnadsutbildning. Men såvitt jag förstår gäller påbyggnadsutbildningarna även elever som har gått en treårig utbildning, eftersom de kommer att ligga inom den kommunala vuxenutbildningen. Enligt min erfarenhet som kommunalpolitiker räcker det att man i samband med kompletteringspropositionen i april månad får besked om vilka utbildningar man kan få.

När det gäller brandkårsutryckningar var det något som den gamla regeringen var mycket duktig på. Man lade fram ett förslag om just påbyggnadsutbildningar i augusti månad förra året, två veckor innan skolan skulle börja. I det perspektivet kanske man kan använda ordet brandkårsutryckning.

Sedan till detta med "usel politik". Lena Hjelm-Wallén säger att den svenska skolan inte är övergödd. Nej, det är den kanske inte i och för sig. Men om den nu inte är övergödd kan man fundera över varför ni då har föreslagit dessa besparingar. Varför har ni föreslagit dessa besparingar, om det nu är som Lena Hjelm-Wallén säger? I mitt anförande försökte jag peka på att den svenska skolan – det vill jag påstå – egentligen inte lider av brist på resurser, utan Sverige är faktiskt det land i hela västvärlden som satsar mest resurser på grundskolan och gymnasieskolan. Bristen inom den svenska skolan är dess organisation. Det saknas alternativa skolor, det borde finnas en läroplan som kanske skulle passa eleverna bättre, det borde finnas mång-

fald, osv. Det är av detta vi måste ha mer i svensk skola, så att vi får en skola som är Europas bästa. Det är den här regeringens ambition, och den skall vi slåss för.

Anf. 70 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Jag skall inskränka mitt inlägg till att göra några kommentarer runt komvux, som ju har orsakat en av de stora debatterna som har rasat under våren. Som tidigare nämnts har vi numera ett gemensamt, samlat sektorsbidrag för den skolverksamhet som kommunerna bedriver på grundskola och gymnasium och inom vuxenutbildningen. Den besparing som föreslogs i budgetpropositionen och som var knuten till beräkningsunderlaget för komvux har, milt uttryckt, väckt en del starka känslor och protester. Även utan facit i form av dessa protester hade det naturligtvis varit bättre att minska hela sektorsbidraget med ett krontal eller med ett procentuellt avdrag i stället för att, som nu blev fallet, peka ut komvux.

Alltsedan kommunaliseringen av lärarna, som tidigare nämnts, pågår en träta mellan finansdepartementet och framför allt Kommunförbundet om på vilken nivå man är kompenserad. Detta gäller i och för sig både den tidigare och den nuvarande regeringen. Även om trätan nu pågår tror jag att det hade varit litet lättare att acceptera resonemanget om en besparing om besparingen hade skett på det sätt jag har nämnt. Dessutom är en av grundidéerna med sektorsbidraget att kommunerna skall ha möjlighet att göra sina egna prioriteringar utifrån de lagar och författningar som reglerar skolverksamheten.

Frågan har komplicerats ytterligare genom det enormt kärva arbetsmarknadsläget. Komvux har, förutom den egentliga uppgiften, i uppgift att fungera som utbildningsplats för de arbetslösa som under tiden som de är friställda vill höja sin utbildningskompetens. Därför har det varit naturligt för Folkpartiet att vara med och verka för att en del av den föreslagna besparingen kompenseras och mildras med hjälp av arbetsmarknadspolitiska medel.

Komvux är, som flera talare har sagt, en mycket viktig del i det svenska utbildningssamhället, inte minst mot bakgrund av att vi vet att behovet av livslångt lärande ökar, av flera olika anledningar. En del av de komvuxstuderande är kvinnor som vill skaffa sig grundskole- och gymnasiekompetens, där den medelålders generationen över huvud taget har en lägre utbildningsnivå än sina barn. Därför är det av mycket stor vikt att den här möjligheten finns för dem som så önskar, att uppgradera och komplettera sina kunskaper mitt i livet.

Komvux funktion är dock inte helt oomtvistad. I den rapport som riksrevisionsverket gjort var man delvis ganska kritisk. Organisationen och kursutbudet växlar mellan olika kommuner. Samverkansgraden mellan gymnasieskolan och komvux växlar. I likhet med inom de flesta verksamheter finns det naturligtvis en rationaliseringspotential även inom komvux.

Jag tror också att det är viktigt, även om besparingen har mildrats, att man ser den ursprungliga besparingen i budgetpropositionen som ett uttryck för det vi i dag brukar kalla för omvandlingstryck gentemot den här verksamheten. Det är inte alls fråga om någon utarmning, som Lena Hjelm-Wallén

sade. Vi har haft världens bästa vuxenutbildning, och vi har det fortfarande, även med den besparing som nu blir ett faktum med dagens beslut.

Jag vill också säga till Stefan Kihlberg angående hemspråksundervisningen, vilket Larz Johansson har kommenterat, att inte hela den summa på 1,2 miljarder som har budgeterats renodlat skall gå till hemspråksundervisningen, utan den är uppdelad på en massa saker. Det är alltså inte en hel promille av vår bruttonationalprodukt som går till detta, utan kanske bara delar av en promille. Med den ganska breda politiska enighet som finns om att hemspråksundervisning är väsentlig för våra invandrande vänner, tycker jag också att det är viktigt att man beskriver den på ett korrekt sätt. Den rapport som riksrevisionsverket kom med har förändrats, litet på grund av historien, då de hårda ekonomiska kraven ute i kommunerna har gjort att det redan i dag finns ett reellt hot mot en bra och väl fungerande hemspråksundervisning.

Anf. 71 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Fru talman! Det intressanta är inte att diskutera det exakta antalet kronor som hemspråksundervisningen kostar, därför att det är uppenbarligen mycket svårt. Den springande punkten är att vi är kritiska mot uppläggningen av hemspråksundervisningen, eftersom den kritiseras väldigt hårt av dem som håller på med den och verkligen känner till den. Det tråkiga är att det inte går att diskutera denna fråga, då den är så laddad. Det finns inga som helst belägg – jag tog upp det i mitt huvudanförande – för att komvuxundervisningen åstadkommer det som man säger att den gör, men det finns en väldig massa hopp och tro.

En fråga som borde stämma till eftertanke och som jag hade uppe i mitt huvudanförande är denna: Varför är det bara Sverige i hela världen som har satsat på denna uppläggning? Det måste rimligtvis finnas kompetens när det gäller tvåspråkighet i andra länder också. Det finns en massa belägg för att man här når precis motsatt syfte: hemspråksundervisningen hindrar utveckling av det svenska språket, och den hindrar deltagande i annan undervisning. Jag skulle kunna stå här och rabbla upp alla problem, men de är väl kända.

Anf. 72 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Stefan Kihlberg och jag har självfallet helt olika syn på detta – det respekterar jag. Jag vill också påpeka det som jag sade i mitt anförande, dvs. att den rapport som är ett och ett halvt år gammal och som Stefan Kihlberg hänvisar till, inte längre har sin aktualitet på samma sätt. Den kritik som riksrevisionsverket kom med och den besparing som genomfördes förra året har gjort att det har blivit en kolossalt förändrad verksamhet vad gäller hemspråksundervisningen ute i kommunerna. Den erfarenhet som jag har är att den bedrivs på ett mycket kompetent och effektivt sätt.

Jag tror att det fanns saker och ting att kritisera tidigare – det är över huvud taget så med verksamheter som expanderar, att de inte brukar strama åt samtidigt – men i dag är det alltså en mycket väl fungerande verksamhet. Det är därför viktigt att påpeka att den rapport som är ett och ett halvt år gammal inte är relevant i dag.

Anf. 73 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det har blivit marginella förbättringar i förhållande till RRV-rapporten, men de uppgifter vi har fått tyder på att de är ytterligt marginella.

Och broder! Vad beror det på att det sitter en grupp i utbildningsdepartementet och ser över de här frågorna nu? Det beror förmodligen inte på att det är så bra som man vill göra gällande.

Anf. 74 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Jag kan svara Stefan Kihlberg så, att det sitter en grupp och arbetar med detta därför att det pågår en kontinuerlig utvärdering av en väldig massa olika saker, och det skall så vara. Man har inte tillsatt en grupp för att peka ut hemspråksundervisningen som en särskilt dåligt fungerande verksamhet, utan detta är en grupp bland många som bedriver kontinuerligt utvärderande verksamhet.

Anf. 75 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Jag hade, som Lena Hjelm-Wallén sade, tänkt tala litet mer konkret om innehållet i våra reservationer. Jag hade också tänkt tala litet grand om hur viktig förra årets reform, Växa med kunskaper, var både för utvecklingen av gymnasieskolan och för vuxenutbildningen, och hur viktigt det är att vi nu står fast vid reformen och ser till att den genomförs på ett bra sätt. Men under tiden som debatten har pågått har jag funnit att Lena Hjelm-Wallén i sina repliker i stort sett har belyst alla de frågor som jag hade tänkt ta upp, och jag skall därför nöja mig med att göra ytterligare någon kommentar till det som har diskuterats under dagen.

En sak som har slagit mig ganska mycket, när jag lyssnat på såväl kulturutskottets debatt som utbildningsutskottets debatt nu senast, är hur borgerliga representanter har stått här i talarstolen och upphöjt sig till segrare i debatten om nedskärningarna på vuxenutbildningsområdet. Innan debatterna är till ända förtjänar det att påpekas att det faktiskt var en hel miljard kronor som man föreslog att stöden till de vuxnas utbildning skulle skäras ned med. Den summan har exempelvis tidningen Land angivit, och det är lätt att räkna ut på de olika kontona.

När man har fört tillbaka en del av de här pengarna vill man fortfarande spara i storleksordningen 700 milj.kr. på stöden till de vuxnas utbildning. Jag tycker att det svär litet illa mot detta när man utmålar sig som segrare. För att travestera kung Pyrrhus, skulle jag kunna säga: En sådan seger till och vuxenutbildningen är förlorad.

Jag skulle något vilja beröra det som har med avgifter att göra. Vi har i en reservation angivit att vi tycker att det är mycket oroväckande att det allt oftare förs fram förslag om avgifter och att sådana förslag nu också förs fram i riksdagsmotioner. Vi Socialdemokrater menar att ett införande av sådana avgifter skulle skapa nya ekonomiska hinder för många att delta i utbildningen. Därför har vi en reservation.

Det förvånar väl ingen att Ny demokrati har en reservation som går åt andra hållet och helt vill öppna för avgifter. Däremot blir man litet mer för-

vånad över den mycket öppna skrivning som de övriga borgerliga partierna har och deras ovilja att vara med på vår skrivning och markera mot avgifter.

Jag skulle därför vilja fråga representanter för de borgerliga partierna var de med sin öppna skrivning egentligen står i frågan om avgiften. Jag skulle framför allt ha velat fråga Centerpartiets Larz Johansson var Centern står. Det är faktiskt tredje gången det förs en debatt i den här kammaren om vuxenutbildning i gymnasieskolan då Larz Johansson lämnar kammaren när jag går upp i talarstolen. Därför får jag väl inget svar på det, men jag kanske får en kommentar ifrån de övriga partierna.

Fru talman! Med detta, även om jag långt ifrån har utnyttjat mina tio minuter, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 7.

Anf. 76 ULF MELIN (m):

Fru talman! Jag vill ta upp två frågor som Ingvar Johnsson tog upp i sitt anförande. Han har rätt i att många av frågorna har kommit upp i de tidigare replikskiftena. På ett område tycker jag att man skall vara varsam med orden, nämligen när det gäller anslag till vuxenutbildning. Det är riktigt att regeringen har föreslagit besparingar när det gäller anslag till folkbildning, olika korttidsstudiestöd osv. Ingvar Johnsson och Socialdemokraterna glömmer emellertid ofta bort att arbetsmarknadsutbildning också är vuxenutbildning. Vad har regeringen gjort på det området i årets budgetproposition? Jo, man har föreslagit en ökning på två miljarder kronor. Det har sällan framkommit i debatten, men detta är den stora satsning som regeringen gör. Jag tycker att det är viktigt att framhålla detta.

Var står vi när det gäller anmälningsavgifter och andra avgifter? Det framgår ganska klart och tydligt av betänkandet. Om Ingvar Johnsson hade läst den proposition som jag relaterade till om vuxenutbildning och gymnasieskola som kom för några dagar sedan, så hade han funnit att det uttrycks ganska klart att kommunerna skall få möjlighet att ta ut en anmälningsavgift om de vill till kommunal vuxenutbildning avseende gymnasieundervisning. De elever som genomgår den utbildningen får också tillbaka de pengarna. Var regeringen står i den frågan är väl ändå tämligen klart.

Anf. 77 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att jag visste var Ny demokrati står i frågan och jag misstänkte naturligtvis också var Moderata samlingspartiet rent allmänt står i avgiftsfrågor. Det var därför jag riktade frågan särskilt till Centerpartiets företrädare som inte var här. Jag konstaterar att de andra partierna inte valde att begära ordet.

Även om man hänvisar till en översyn tycker jag att det skulle vara intressant att få veta om Centerpartiet exempelvis verkligen är på väg att överge sina gamla ståndpunkter på det här området.

För att återupprepa vad som har sagts många gånger kan jag säga att man talar om att man visserligen skär ned på beräkningsunderlaget för statsbidraget till vuxenutbildningen, men att man gör satsningar på arbetsmarknadsutbildning. Det är viktigt att man gör satsningar på arbetsmarknadsutbildning. Men jag tycker att det argumentet är dåligt. Jag tycker att vi behöver ha en allmän vuxenutbildning i den omfattning vi nu har, som finns både när det

är högkonjunktur och lågkonjunktur. Behovet av att komplettera sina studier för att söka in på högskola, behovet av att skaffa sig utbildning om man har drabbats av en arbetsskada, behovet för kvinnor att skaffa sig en ny yrkesutbildning när de vill gå ut i arbetslivet osv. finns oavsett konjunkturen. Jag tycker därför att man skall skilja på behovet av en allmän vuxenutbildning i samhället och de arbetsmarknadsinsatser som behöver göras.

Däremot kan jag gärna hålla med om att det är sällsynt dumt att föreslå en sådan nedskärning just när vi befinner oss i det arbetsmarknadsläge som vi nu befinner oss i.

Anf. 78 ULF MELIN (m):

Fru talman! Att vi i betänkandet, när vi behandlade det här i februari månad, hänvisade till det pågående beredningsarbetet i departementet berodde på att propositionerna då inte var klara. Nu är de klara. Om Ingvar Johnsson hade läst propositionerna, skulle han ha fått svar på sina frågor.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningen och den satsning som görs på detta område tycker jag att det är viktigt att i debatten framhålla att detta i högsta grad rör sig om vuxenutbildning.

Jag vill ställa en fråga till Ingvar Johnsson. Är Ingvar Johnsson inte bekymrad över de stora avhoppen som görs inom den kommunala vuxenutbildningen? På dagkurserna är avhoppsfrekvensen 16 %, på kvällskurserna 26 % och i grundvuxutbildningen 40 %. Jag är medveten om att vissa av avhoppen kan bero på att man t.ex. har fått ett arbete. Trots att man räknar bort sådant är det ändå ett stort hål som kostar väldigt mycket pengar för kommunerna. Är det då inte rimligt att ta ut en anmälningsavgift, så att det därmed kan bli en effektivare organisation, framför allt mot bakgrund av att man får tillbaka anmälningsavgiften om man fullföljer sin utbildning? Jag kan inte förstå att man vänder sig så mycket mot detta.

Ingvar Johnsson sade en del om vuxenutbildningens betydelse. Det kan jag i stor utsträckning ställa upp på. Det är klart att det här kommer att öka framöver, framför allt i takt med den ökande konkurrensen, internationaliseringen och omvandlingstrycket som vi står inför. Vi måste framöver klara ut vilket ansvar samhället och staten har på detta område och vilket ansvar arbetsgivarna har. Mycket av den vuxenutbildning som sker i dag utgörs av t.ex. personalutbildning. Jag tycker att vi måste klara ut gränsdragningen var ansvaret skall ligga.

Anf. 79 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Nu smiter Ulf Melin undan resonemanget om avgifter. Majoritetsskrivningen och reservationen som står emot denna handlar icke konkret om anmälningsavgifter till komvux. Det handlar i stället om rätten för kommuner att ta ut avgifter, bl.a. för deltagande i kurser.

Jag fick ett intressant besked av Ulf Melin när han sade – om jag förstod honom rätt – att jag har fått svar på mina frågor till centerpartister och andra om var de står i den här frågan. Kan vi den här gången verkligen lita på att alla fyra regeringspartier tycker som Moderata samlingspartiet? Vi har inte alltid kunnat vara så tvärsäkra på det.

Ulf Melin tog upp avhoppen – som rent allmänt utgör ett bekymmer i alla

verksamheter, och i det här fallet inom komvux – som ett argument för att man skall skära ned. Om bekymren finns där så blir de inte mindre av att man är på väg att kraftigt försämra exempelvis de studiesociala villkoren för motsvarande grundvuxeleverna inför nästa år. Det blir inte heller bättre om man tvingar fram mycket hårda rationaliseringar med större undervisningsgrupper. Jag kan inte riktigt se hur detta skulle bidra till att problemen löses. Jag tror att det får den helt motsatta effekten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Anslag till utveckling av skolväsendet, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkanden
1991/92:UbU8 Anslag till utbildningsdepartementet, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis),
1991/92:UbU9 Anslag till utveckling av skolväsendet, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis),
1991/92:UbU11 Anslag till särskolor, specialskolor, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis) och
1991/92:UbU12 Utrustning m.m. inom skolan (prop. 1991/92:100 delvis).

Talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU8, UbU9, UbU11 och UbU12 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 80 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till de reservationer som vi Socialdemokrater har i utbildningsutskottets betänkanden 8, 9, 11 och 12.

Det har fällts många hårda omdömen om den borgerliga regeringens skolpolitik de senaste månaderna. Det är de närmast berörda som protesterar – föräldrar, lärare, barn och ungdomar.

Det har handlat om skolministerns uttalanden om betyg, om hemkunskap och slöjd och om regeringens signaler om hur pengar skall fördelas i kommunerna. Man ser helt enkelt att nedskärningar slår hårt.

I grunden för denna kritik ligger oron för att vi inte skall kunna behålla vår utmärkta svenska skola där alla barn och ungdomar får en likvärdig utbildning. Människor undrar om de kan känna sig trygga så till vida att den skola som finns i bostadsområdet kommer att finnas kvar och ge en bra undervisning. Denna oro har den borgerliga regeringen, med Moderaterna i spetsen, skapat.

Det är trist att regeringen skapar denna oro i en situation då vi alla faktiskt borde försvara skolans viktiga plats i samhället. Vi borde alla betona hur viktigt det är att alla barn och ungdomar får en bra grundutbildning utifrån sina egna behov.

Vi har inte många reservationer i dessa betänkanden. Jag skall dock börja med en som vi kallar Rör inte min kompis. Vi Socialdemokrater anser att

det är mycket angeläget att skolan tidigt möter tendenser till främlingsfientlighet och rasism. Vi vill därför anslå 10 milj.kr. extra för en kampanj som vi kallar Rör inte min kompis. Vi vill att dessa pengar skall anslås till skolorna utöver de pengar som via andra budgetanslag anslås för sådana insatser på andra områden.

Mobbning är tyvärr ett ständigt närvarande problem i skolan. Det kan drabba både svenska och invandrade elever. När det drabbar invandrarbarn kallas det främlingsfientlighet eller kanske t.o.m. rasism. Likväl står skolorna ofta handfallna inför mobbning. Man vet helt enkelt inte vilka metoder man skall ta till för att stävja det här.

Det är mycket angeläget och viktigt att skolan bekämpar mobbning, främlingsfientlighet och rasism. Sverige är numera ett samhälle med många kulturer. Människor skall leva sida vid sida med olika tänkesätt och vanor. Det ställer stora krav på tolerans och solidaritet.

I skolan möts barn från de olika kulturerna i klasserna. För att arbetet skall fungera måste toleransen och värmen mellan barnen samt mellan barnen och lärarna finnas. Skolan är unik. Där möts alla dessa värderingar och kulturer på ett ställe. Men det ger också unika möjligheter att verka mot främlingsfientlighet och mobbning och för tolerans. Vi tycker att vi måste ta den här möjligheten och chansen – nu.

Vi Socialdemokrater vill därför använda tio miljoner i kampanjen Rör inte min kompis för att förmedla tips och idéer till skolorna och för att framställa material. Vi beklagar att den borgerliga utskottsmajoriteten inte har velat bifalla det här förslaget. Men jag utgår faktiskt ifrån att man egentligen tycker att det skall göras viktiga insatser i skolan.

Vi har också reservationer med anledning av att regeringen vill ta bort anslagen till central facklig kursverksamhet och till löntagarorganisationernas arbetslivsorientering i skolan. Man kan kosta på sig att vara litet konspiratorisk när man ser dessa förslag. De slår bägge hårt mot facklig verksamhet, och man undrar ibland om det är det som är meningen.

Vi Socialdemokrater anser att arbetslivsorienteringen är mycket viktig i skolan. Vi vill anslå 4 milj.kr. till detta stöd. Om skolan skall kunna lära ut hur det fungerar i arbetslivet, måste parterna på arbetsmarknaden kunna delta i undervisningen. Stödet till löntagarorganisationerna för deras verksamhet med skolinformatörer samt information om utbildning och rekrytering av handledare är därför viktigt. Vi tycker att det bör behållas. Man kan fråga sig om inte utskottsmajoriteten tycker att det är viktigt att stimulera till att ungdomarna får levande kontakter med arbetslivet.

Sedan 70-talet har det funnits ett bidrag till den centrala fackliga kursverksamheten. Det vill nu den borgerliga regeringen och utskottsmajoriteten ta bort utan egentlig motivering. Bidraget har använts av de fackliga centralorganisationerna LO, TCO och SACO för utbildning i samhällsfrågor inom olika områden för ledande förtroendevalda. Vi tycker att denna utbildning är viktig för organisationerna men också för samhället. Vi vill, till skillnad från regeringen, anslå 26 milj.kr. till detta.

I denna utbildningsverksamhet bedrivs fördjupade studier inom många samhällsområden. Det kan t.ex. vara samhällsekonomi, arbetsmarknadspolitik, EG-frågor, energipolitik och utbildningspolitik. Det är viktigt att

denna verksamhet kan finnas. Men när bidraget upphör riktas ett hårt slag mot den centrala fackliga kursverksamheten. Anser inte utskottsmajoriteten att denna utbildning är viktig?

Till sist vill jag ta upp en reservation som berör ett av de mest kritiserade förslagen från den borgerliga regeringen. Jag avser då borttagandet av stimulansbidraget till förbättring av den fysiska miljön i skolan. Detta förslag kommer samtidigt som de moderata skol- och utbildningsministrarna säger att de vill prioritera ungdomsskolan.

Vi vet att det finns många skolor som är i dåligt skick. Det är faktiskt fråga om arbetsmiljöer, för lärare och elever. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet införde detta bidrag, som skulle omfatta 300 miljoner per år i tio år, just av omsorg om landets skolelever. Vi har eleverna och lärarna som utgångspunkt. Det är de som skall få en bättre arbetsmiljö. Hur viktigt detta är understryks av att arbetarskyddsstyrelsen just har startat en kampanj om skolans arbetsmiljö. I ett penndrag likvideras statens ambition av regeringen.

Fru talman! Majoriteten använder Moment 22-argument för denna begravning. I höstas tidigarelade den borgerliga regeringen utbetalningen av 600 miljoner av dessa 3 miljarder, därför att behoven var stora. Nu säger majoriteten att det är med anledning av denna tidigareläggning som man vill avbryta satsningen. Det är en något underlig argumentation.

Ett annat skäl som anförs är statsfinanserna. Men det handlar i sanning om en kortsiktig omsorg om statsfinanserna. Vi vet att många skollokaler är dåliga, särskilt i storstadsområdena, och att skolans elever och personal drabbas av dessa dåliga skolmiljöer. Dessutom vet vi att byggnadsarbetare och andra som är beroende av byggnationer blir arbetslösa. Det är knappast ens kortsiktigt ett statsfinansiellt klokt tänkande.

Det sistnämnda har man tydligen börjat komma till insikt om i regeringen. I går kväll presenterades i massmedia arbetsmarknadsministerns önskelista inför kompletteringspropositionen. Om man nu skall tro på massmedia finns satsningar på skolmiljöer och upprustning av skollokaler med.

Det är bra om regeringen påverkas av den galopperande arbetslösheten och kommer till insikt om att något kan göras med politiska medel. Samtidigt kan jag inte låta bli att påpeka att det vore bra om man också hade skolans elever och personal i åtanke om man vill medverka till att skapa bättre skolmiljöer.

Socialdemokraterna vill ha kvar stimulansbidraget om 300 miljoner. Det yrkandet framför vi i en reservation. Jag vill nu fråga majoritetens företrädare i denna debatt: Anser ni inte längre att det behövs stimulanser för upprustning av skolans fysiska miljöer? För något år sedan stod moderaterna på barrikaderna och pekade på detta problem och målade ut det i sin kritik av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det är dissonans i vad som sägs från år till år.

Fru talman! Till sist vill jag fråga: Kommer regeringen att drabbas av eftertankens kranka blekhet och återinföra stimulansbidraget för förbättring av skolmiljöer i och med kompletteringspropositionen?

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! I de betänkanden som vi nu behandlar i ett sammanhang tas bl.a. upp frågan om arbetsmiljöinvesteringar i skolan. Vi har från Vänsterpartiets sida under hela 80-talet fört fram kravet på ett ROT-program för skolan, som vi från början kallade det.

I samband med kommunaliseringen av lärartjänsterna förde vi fram vissa krav för att acceptera en sådan organisationsförändring. Eftersom vi pläderar för en likvärdig skola, var ett av våra krav att skolan skulle få en bra arbetsmiljö. Det kravet reste vi mot bakgrund av de larmrapporter som kom på 80-talet. Vi ville bidra till en förbättrad arbetsmiljö, eftersom vi vet att miljön också avgör kvaliteten på de resultat man kan nå i skolan.

Trots att olika utbildningspolitiska beslut fattades om förändringar i läroplaner osv., hade man aldrig på ett allvarligt sätt försökt anpassa skollokalerna till den verksamhet de är ämnade för. Jag minns att jag i en debatt sade att det väl inte var någon som hade för avsikt att tillverka dieselmotorer i mejerier. Varför skulle man i så fall lyckas med skolans produktion, i lokaler som är högst olämpliga för dess verksamhet? Jag fick inget svar på den frågan, och jag förväntar mig inte något svar i dag heller.

Vi fick mycket kritik från de andra partiernas sida när vi drev detta krav under 80-talet. Våra förslag blev nedröstade även under år då budgetunderskottet var mycket lågt. Det kan vara intressant att veta. Vi kritiserades eftersom framför allt de borgerliga partierna ansåg att en satsning på 3 miljarder kronor för en förbättrad arbetsmiljö var en grynvälling i sammanhanget.

I dag föreslås att anslaget skall tas bort. Om några veckor kanske vi i utskottet får ta ställning till att ett sådant anslag införs igen. Som jag sade tidigare i debatten: Det svänger.

Jag förstår inte denna ryckighet i politiken. Att vi har en hög arbetslöshet och en mycket hög byggarbetslöshet har varit känt. Prognoser har varit kända ända sedan i höstas. Att den inte skulle minska i år utan snarare öka under våren har också varit känt länge. Varför kunde då inte de borgerliga företrädarna i utbildningsutskottet ha gått oss och Socialdemokraterna till mötes och sagt att dessa pengar kommer att behövas. De kunde ha sagt: Vi fattar ett beslut redan nu och ger signaler till kommunerna att de kommer att få pengar för förbättringar av arbetsmiljöer. Det kunde inte ha varit så svårt att ha den insikten, om man nu inte åt bort den under julen.

Vilka insatser handlar det då om? I en artikel i Värmlands Folkblad i dag rappporteras det att Karlstad hotas av böter från yrkesinspektionen för dålig skolmiljö. Det handlar om två skolor. Det gäller bl.a. att belysningen i vävsalen måste förbättras och nödstoppen till maskinerna i träslöjden placeras lättåtkomliga. Det är säkerhetsfrågor – rena arbetsmiljöfrågor. Man har också ljudproblem i lokalen, och yrkesinspektionen vill ha ner efterklangstiden. I en annan skola skall kommunen mäta koldioxidhalten i luften i lektionssalarna. Koldioxidhalten är förmodligen för hög. Även efterklangstiden skall mätas och eventuella åtgärder sättas in för att få en acceptabel ljudmiljö. Sedan står det: Skolan måste också få ett värmesystem som klarar av att hålla minst +20 grader i arbetslokaler och personalutrymmen.

Detta är åtgärder som vore naturliga att vidta ganska snabbt på vilken arbetsplats som helst. Men här får det kana efter. Jag tror att det har tillåtits

bli eftersatt därför att det handlar om barn. Man talar vitt och brett om "vikten av att" osv., när det gäller barn. Men när det kommer till verkligheten blir det lätt ett visst förbiseende.

Om vi vill ta ansvar som utbildningspolitiker och menar allvar med att vi skall ha en likvärdig skola, faller det sig naturligt att vi också tar ett ansvar för arbetsmiljön. Jag menar att man inte gör det när man skär ned på detta anslag, såsom nu föreslås.

Fru talman! Språk skall prioriteras och lyftas fram i den svenska skolan. Därom är alla partier ense. Jag såg en språklärare som hade en t-shirt där det stod: Språk är kultur. Det kan man väl tycka. Språk är mer än någonting som kan skrivas, läsas och talas. Det beskriver erfarenheter, vilja, lidelse, kärlek, hat. Det ger en identifikation.

Ett språk kan uttryckas på många olika sätt. I den meningen är språk en viktig del av kulturen, om man för enkelhetens skull definierar kultur som odling. Språket bidrar till denna odling och ger en identifikation, som gör att du kan se och på ditt sätt, med ditt språk, kanske inte alla gånger med ord, beskriva dina reaktioner och din omgivning. Det viktigaste av allt är att det språk du uttrycker, kanske inte alla gånger med ord, gör att du blir sedd. Att bli sedd är för oss människor ett av de mest elementära behoven.

Språk kan alltså uttrycka kommunikation på olika sätt. Varför tar jag upp detta nu? Vi har väckt en motion till riksdagen om vikten av att man bygger upp kompetensen runt autism. Autism uppfattas många gånger som avsaknad av kommunikation, avsaknad av tillgång till ett språk.

Det är ju inte så, utan man uttrycker sig med ett annat språk.

Vi tycker att de 2 milj.kr. som hade behövts för att bygga upp ett kompetenscentrum på det här området inte är mycket mer än rena felräkningspengar i sammanhanget. Vad gör då utskottsmajoriteten, fru talman? Jo, man säger att visst skall de få pengar; de får nog pengar ur allmänna arvsfonden. Det tycker jag visar att detta är något som man tar med en klackspark. Jag tycker att man borde ha tagit detta förslag på större allvar. Man borde ha sagt att detta är viktigt och att man vet vad det innebär att vara drabbad av autism och vad det innebär för de människor som befinner sig i den drabbades närmaste omgivning. Man borde ha sagt att 2 miljoner är väl ingenting; räcker det med det så tar vi upp plånboken.

Jag har berört några av de frågor som vi tagit upp som meningsyttringar. Vi står bakom allt som vi står bakom, som jag brukar säga. När det gäller bifallsyrkande återkommer jag i en replik.

Anf. 82 BO ARVIDSON (m):

Fru talman! I det här avsnittet av debatten behandlas utbildningsutskottets betänkanden 8, 9, 11 och 12. Jag skall kommentera några frågor i betänkandet.

I betänkande 9 behandlas bl. a. anslag till skolverket och statens institut för handikappfrågor i skolan, SIH. I två motioner tas frågan om skolverkets funktion och arbetsuppgifter upp. Skolverket och SIH inrättades den 1 juli 1991 som centrala myndigheter på skolans område. Utskottet anser att det är för tidigt att dra några slutsatser när det gäller i vilken mån myndigheterna har kunnat genomföra de uppgifter som ålagts dem. I likhet med vad som

anförs i budgetpropositionen anser utskottet det angeläget att noga följa och utvärdera de nya myndigheternas verksamhet. Hösten 1993 skall både skolverket och SIH lämna en fördjupad anslagsframställning avseende budgetåret 1994/95 till 1996/97. I samband härmed bör en ordentlig utvärdering presenteras.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget föreslås ju vissa besparingar som föregående talare har varit inne på. Från utskottsmajoritetens sida ser vi det som ytterst nödvändigt att man gör besparingar på statens utgifter för att få balans i ekonomin. Det är då ofrånkomligt att vissa anslag måste tas bort eller minskas. Men det är angeläget att besparingarna görs där de skadar minst. Jag kan inte finna att medel till löntagarorganisationernas verksamhet i skolans arbetslivsorientering, liksom bidrag till viss central kursverksamhet, hör till det allra mest angelägna på detta område. Det innebär självfallet inte att jag anser att kontakter mellan skolan och olika företrädare för de anställda är oviktiga. Men deras medverkan i skolan bör ske på samma villkor som gäller för övrig informationsverksamhet.

I motion 1991/92:Ub225 yrkande 2 föreslås centrala medel för en kampanj inom skolans område med mottot "Rör inte min kompis". Ewa Hedkvist Petersen var inne på den här kampanjen tidigare. I utskottsbetänkandet slås fast att skolan bör engageras för att motarbeta främlingsfientlighet och rasism. Vidare redovisas olika initiativ som tagits av skolverket, invandrarverket m. fl. för att informera om lämpligt undervisningsmaterial. Regeringen har ju också, som framgår av betänkandet, avsatt medel för olika åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är syftet med det förslag som väckts i motionen därmed tillgodosett.

I betänkande nr 11 behandlas anslag till särskolor och specialskolor m.m. Jag vill här kort beröra två frågor som tas upp i reservationen och meningsyttringen. I den socialdemokratiska reservationen sägs det att det numera inte finns anledning att särbehandla grundskoledelen av Franska skolan och Göteborgs högre samskola i förhållande till andra fristående skolor för skolpliktiga elever. Utskottsmajoriteten hänvisar i detta betänkande till den särskilda propositionen om den tilldelning av medel till fristående skolor som aviserades vid tiden för betänkandets justering.

Propositionen har nu kommit riksdagen till handa. Där står att godkända fristående skolor för elever som har vanlig skolplikt skall tilldelas medel för verksamheten av den kommun där resp. skola är belägen och att detta också skall gälla grundskoledelen av Franska skolan och Göteborgs högre samskola. Med detta är det som föreslås i den socialdemokratiska reservationen tillgodosett, varför något tillkännagivande till regeringen inte behövs.

I meningsyttringen behandlas frågan om anslag till resurscentrum för autism. En liknande fråga behandlades ganska utförligt i det föregående betänkandet, som också berörde frågan om autism. Där beskrev utskottet ganska utförligt sitt ställningstagande. Det är inte som Björn Samuelson sade, att vi tar detta med en klackspark. Det gör vi definitivt inte. Detta är ett svårt problem för dem som drabbas. Det finns all anledning att ta det på allvar. Men i utskottets betänkande nr 9 och delvis i betänkandet nr 11 har vi utförligt försökt beskriva de olika verksamheter som finns på området.

Betänkande nr 12 behandlar regeringens förslag om avskaffande av vissa

anslag. Det gäller då avskaffande av anslaget Bidrag till upprustning för gymnasier och anslaget Stimulansbidrag till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna. När det gäller stimulansbidragen till miljöförbättringar finns det skäl att erinra om att riksdagen i höstas ökade innevarande budgetårs anslag – 300 miljoner – med ytterligare 600 miljoner. Denna åtgärd vidtogs som ett led i arbetet med att snabbt förbättra situationen på arbetsmarknaden. Av det totala statliga anslaget på 900 milj.kr. för det här budgetåret har hela 47 % tilldelats de tre storstadslänen. Genom att förordningen om stimulansbidrag anger att bidrag lämnas till kostnader för aktuella åtgärder, varvid huvudmannen själv skall svara för 50 % av kostnaderna, blir det totala beloppet för miljöförbättringar i skolorna hela 1 800 milj.kr. Det är ju knappast något litet belopp.

Björn Samuelson drog ett exempel från Karlstad om hur illa ställt det är i Karlstads kommuns skolor. Jag vet inte vilken majoritet man har haft i Karlstad de senaste tio åren, men kommunpolitikerna där har verkligen skött sina uppgifter illa, om skolorna är så dåliga. Som kommunpolitiker har jag alltid försökt se till att man har ordentliga lokaler. Det är en av kommunpolitikernas viktigaste uppgifter att se till att man har ordentliga lokaler. Jag kan inte se att det i första hand är riksdagen som skall ta fram pengar till detta. Vi har satsat mycket i år. Huruvida det kommer mer pengar i kompletteringspropositionen får vi se senare. Jag tycker att man har satsat mycket pengar för detta budgetår. Man har alltså föreslagit besparing för kommande budgetår.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandena 8, 9, 11 och 12, och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 83 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till vår meningsyttring som berör mom. 7 i UbU11 och den meningsyttring som berör mom. 2 i UbU12. Jag nöjer mig med detta.

Bo Arvidson, ni har satsat mycket pengar – 1,8 miljarder. Det är bra, men det saknas fortfarande en del. Jag är intresserad av att veta vilka argument för förbättring av arbetsmiljön ni kommer att använda om det kommer pengar genom kompletteringspropositionen. Finns det några andra argument än dem som vi och socialdemokraterna har anfört för att det mångåriga programmet skall fortsätta? Det vore intressant att få höra dem i så fall.

Även utrustningsbidraget tas bort. Jag tror att det är något som vi från Vänsterpartiet måste återkomma till i samband med kompletteringspropositionen. Skälet till det är bl.a. att jag har sett att detta drabbar framför allt naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Vi har i dag problem med rekryteringen till dessa utbildningar, både vad avser högre utbildning, t.ex. lärarutbildningen, och utbildningen inom gymnasieskolan. Jag tror att det är mycket viktigt att man erbjuder en mycket hög utrustningsstandard när det gäller dessa utbildningar.

Bo Arvidson, vilka argument kommer ni att använda framöver när ni kanske kommer att föreslå pengar till förbättringar av arbetsmiljön ute i skolorna? Och varför var ni så motsträviga när vi införde stimulansbidraget i samband med att lärarna fick ett annat huvudmannaskap?

Anf. 84 BO ARVIDSON (m) replik:

Fru talman! När det gäller utrustningsbidrag är det viktigt att slå fast att det egentligen borde vara kommunerna som har ansvar för utrustningen. Vi bör inte ha olika speciella bidrag. Därför tycker jag att det är positivt att detta tas bort.

Beträffande vad som kan komma att föreslås i kompletteringspropositionen tycker jag att det är viktigt att den markering som nu görs genom att det bidrag som tidigare har utgått tas bort är en signal till kommunerna att det inte kommer att bli sådana bidrag i fortsättningen. Om man däremot av arbetsmarknadspolitiska skäl vill ta fram pengar för att göra dessa insatser i skolan, är det alltså en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Anf. 85 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! I föregående debatt gav jag en del exempel på att principerna inte är så hållfasta när det gäller vad som är kommunala och statliga angelägenheter, inte ens i dagens moderatledda utbildningspolitik. Bo Arvidson kan ju läsa protokollet efteråt. Det handlar om rektorsutbildning, dompterande av kommunerna när det gäller hur de skall använda sina pengar framöver, osv.

Bo Arvidson tog tidigare upp frågan om Karlstad och arbetsmiljön i skolorna där. Detta var två exempel där jag snarare ville visa vad det handlade om. Alla skolor i Karlstad är inte dåliga. Och i Karlstads kommun har majoriteterna skiftat. För tillfället är det moderaterna som styr och ställer – vad det nu månde leda till.

Anf. 86 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Bo Arvidson säger att besparingar skall göras där de skadar minst, och så gör man besparingar i skolans arbetsmiljö.

Jag kan inte riktigt följa med i den argumentationen. Jag och socialdemokratin anser att skolans arbetsmiljö är mycket viktig och att det skadar när man plockar bort ett stimulansbidrag just för upprustning av skollokaler, vilket vi anser vara mycket viktigt.

Som jag sade i mitt tidigare anförande handlar det om att vi värnar om dem som finns i skolan – om eleverna, lärarna och annan skolpersonal. Vi vill att de skall ha en bra skolmiljö, en bra fysisk miljö. Vi vill att de skall ha ventilation, att de inte väldigt snabbt skall bli trötta, vilket vi vet är fallet i en hel del skolor, och att lokalerna skall vara ändamålsenliga.

Jag tror att Bo Arvidson kan hålla med mig när jag säger att det nog har varit väldigt olika politiska majoriteter i de kommuner där det har tillåtits ske att man har sådana skollokaler. Han kanske ville antyda att detta hade skapats på den ena kanten. Men det tror jag inte är helt riktigt, eftersom vi vet, vilket Bo Arvidson själv sade, att det är till storstäderna som en stor del av detta bidrag utgår, och vi vet vilka som har styrt det. Jag tror därför inte att någon skall slå sig för bröstet i detta sammanhang.

Det är alltså viktigt att upprustning av skollokaler sker för skolans, elevernas och personalens skull. Bo Arvidson ville inte riktigt svara på om detta kommer att tas upp i kompletteringspropositionen, men han antyder att man får se. Och om det kommer att tas med är det av arbetsmarknadspolitiska

skäl. Jag skulle önska att det var av utbildningspolitiska skäl. Kommer det att föreslås pengar till detta i kompletteringspropositionen?

När det gäller kampanjen Rör inte min kompis är vi, som jag sade i mitt tidigare anförande, i Sveriges riksdag eniga om att vi vill bekämpa främlingsfientlighet och rasism. Det som vi i denna kampanj också har velat lyfta fram är problemet med mobbning, som drabbar alla möjliga sorts elever. Vi anser därför att det skulle ha behövts 10 milj.kr. extra.

Skolans arbetslivsorientering och löntagarnas information tror jag faktiskt är särskilt viktiga saker just nu, eftersom ungdomarna nu drabbas mycket hårt av arbetslöshet. De behöver få kontakt med fackliga organisationer, som lär dem vilka villkor som kommer att möta dem och vilka rättigheter de har när de kommer ut i arbetslivet. Detta behöver faktiskt våra ungdomar. Tycker inte Bo Arvidson det?

Anf. 87 BO ARVIDSON (m):

Fru talman! När det först gäller besparingar på skolmiljön tror jag att vi är överens om att det är viktigt att vi har en god skolmiljö. Men det är faktiskt på det sättet, som jag sade tidigare, att det är kommunerna som har huvudansvaret för att lokalerna är ordentliga. Staten har betalat ut bidrag under några år, men enligt förslaget kommer detta bidrag att upphöra. Detta är en signal till kommunerna att det nu är dessa som har huvudansvaret. Jag upprepar därför vad jag tidigare sade, nämligen att om det kommer att föreslås pengar i kompletteringspropositionen, uppfattar jag det så att detta sker enbart av arbetsmarknadspolitiska skäl. Om det sedan innebär något positivt för arbetsmiljön, är det naturligtvis ingen nackdel.

Beträffande bidrag till kampanjen Rör inte min kompis vill jag säga att det naturligtvis är viktigt att vi arbetar mot främlingsfientlighet, rasism och mobbning. Men jag är inte övertygad om att enbart 10 milj.kr. till en sådan kampanj löser dessa problem. Det är upp till oss alla att jobba med dessa frågor.

När det gäller de fackliga organisationerna och bidragen till denna utbildning tycker jag faktiskt att om man skall prioritera är detta inte något som jag för min del vill prioritera. Det som är viktigast när det gäller skolan kan inte vara att ge pengar till denna typ av utbildning.

Anf. 88 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Stimulansbidraget infördes bl.a. därför att vi hade en mycket intensiv samhällsdebatt om de dåliga skolmiljöerna. Det infördes inte för att vi skulle göra något av arbetsmarknadspolitiska skäl. Det infördes faktiskt på grund av sakförhållandet, att det fanns dåliga skolmiljöer, speciellt i storstadsområdena. Denna långsiktiga satsning gjordes för att förbättringar skulle stimuleras fram. Som jag sade tidigare gör nu även arbetsmarknadsstyrelsen satsningar för att främja en bättre skolmiljö.

Jag tycker att det är mycket viktigt att detta får fortsätta. Därför vill vi socialdemokrater inte ta bort detta stimulansbidrag på 300 milj.kr.

Bo Arvidson markerade mycket klart att om några pengar kommer att föreslås så är det enbart av arbetsmarknadspolitiska skäl. Det tycker jag är trist. Jag tycker att vi skall arbeta med skolan ur utbildningspolitiska aspek-

ter. På något sätt känner jag igen denna argumentation från komvuxdebatten och folkbildningsdebatten. Jag tycker att det är omsorgen om utbildningen som skall styra vårt handlande.

Det är klart att vi kan säga att arbetslivsorienteringen inte är något som man skall satsa på speciellt. Men vi vet att nu när ungdomarna kommer att möta arbetslöshet i mycket stor omfattning behöver de känna till hur fackligt arbete går till. De behöver känna till hur de får hjälp för att bevaka sina rättigheter. De behöver känna till vilka rättigheter de har. Detta är mycket viktigt för unga människor, om nu någon trodde något annat. Och jag tror att väldigt många unga kommer att tycka att det är ännu viktigare i framtiden. Därför vill vi socialdemokrater att ett antal miljoner satsas på löntagarorganisationernas arbetslivsorientering i skolan. Jag tror att även regeringspartierna kommer att bli varse att ungdomarna behöver denna vägledning och information.

Anf. 89 BO ARVIDSON (m):

Fru talman! När beslutet om stimulansbidrag fattades tillhörde jag varken utbildningsutskottet eller riksdagen. Således känner jag inte till hela bakgrunden här. Om jag inte hört alldeles fel fanns det ett samband med kommunaliseringen.

Självfallet är vi överens om vikten av en god skolmiljö. Som jag sagt tidigare har kommunerna huvudansvaret i detta sammanhang. Om det är i storstadsområdena som det har försummats mest, blir det ju nu där som man får de stora pengarna. I många små kommuner i landet har man sett om sitt hus och verkligen skött sina skolor. Därför tycker jag att de pengar som nu satsas borde vara tillräckliga.

När det gäller anslagen till de fackliga organisationerna vill jag framhålla att det är en prioriteringsfråga. Vi måste bestämma oss för vad vi vill lägga pengarna på. Visst kan det vara värdefullt med pengar också i det här sammanhanget. Men när de ekonomiska resurserna är begränsade måste vi välja.

Anf. 90 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Bara helt kort en kommentar om kommunerna och stimulansbidraget. Bo Arvidson säger att det handlar om storstadsområdena, och på den punkten är vi överens. Det handlar om deras ansvar. Mot den bakgrunden tycker jag att man skulle avstå från skattesänkningar och att man i stället skulle använda pengarna till upprustning av skollokaler.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Central myndighetsorganisation för högskolan, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande

1991/92:UbU18 Central myndighetsorganisation för högskolan, m.m. (prop. 1991/92:76 delvis och 1991/92:100 delvis).

Anf. 91 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! "Vi står nu inför en radikal förändring, inte bara av regelsystemet utan även av de underliggande, styrande värderingarna." Så skriver utbildningsministern bl.a. i departementspromemorian Fria universitet och högskolor. Liknande tankegångar och formuleringar återfinns i regeringsdeklarationen och andra regeringsdokument.

Som ett led i dessa decentraliserings- och avvecklingssträvanden genomför regeringen nu en reformering av den centrala myndighetsorganisationen för högskolan. Det sker genom att två myndigheter avvecklas, nämligen universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, och utrustningsnämnden för universitet och högskolor, UUH, samt genom att två nya myndigheter tillskapas, nämligen ett sekretariat för utvärdering och en servicemyndighet. Därutöver föreslås den nuvarande besvärsnämnden få utvidgade uppgifter.

Två myndigheter försvinner, och två kommer till. En får mera att göra. Är detta nollsummespel ett led i den borgerliga regeringens frigörelseoffensiv på högskoleområdet? Och vilka är i så fall de styrande värderingarna?

Regeringens frihetssträvanden har tagit sig ytterligare bisarra uttryck. I det längsta hävdade nämligen både regering och regeringspartier tesen att forskning över disciplingränserna bäst främjas genom att man först lägger ner den mycket framgångsrika och i breda samhällsskikt mycket uppskattade forskningsrådsnämnden, FRN, som just haft tvärvetenskaplig forskning som sin huvuduppgift. Efter denna nedläggning skapas ett nytt tvärvetenskapligt råd.

Men efter massiv kritik från forskarvärlden, miljö-, ungdoms- och kvinnoorganisationer och andra samhällsintressen backade regeringen och med denna dess stödtrupper i utbildningsutskottet. Det är vi naturligtvis mycket tacksamma för.

FRN, som är det enda forskningsrådsorganet med bred samhällsrepresentation, har blivit något av en internationell förebild när det gäller kunskapsutveckling och har byggt upp ett vidsträckt mångvetenskapligt nätverk med viktiga förbindelselänkar mellan de natur- och humanvetenskapliga områdena. För en tid sedan gav riksdagen FRN ett särskilt ansvar för kvinno- och jämställdhetsforskning.

Litet blåögt, sade skolministern om förslaget om en nedläggning av FRN i riksdagens allmänpolitiska debatt den 12 februari. Det kan man väl hålla med om.

Men hur pass säkra kan vi vara på att regeringen verkligen tänker respektera riksdagsbeslutet? I Umeå universitets tidning kan man under rubriken "I huvudet på en statssekreterare" läsa att beslutet visserligen skall respekteras men att det "tyvärr nog är ofrånkomligt med ett års ovisshet för FRN:s personal". Jag vill mot denna bakgrund ställa en rak fråga till regeringspartiernas representant Margitta Edgren: Är det bara i huvudet på en statssekreterare som den här halvkvädna visan rör sig, eller umgås regeringspartierna med planer på att senare riva upp det beslut som vi i dag fattar om FRN?

Fru talman! Blåögda och illa underbyggda är också besluten att lägga ner UHÄ och UUH. Analyser som stöder beslutet att ersätta UHÄ med två nya myndigheter finns inte i regeringens proposition. Riksdagen beslutade förra riksmötet att uppföljning och utvärdering skulle vara UHÄ:s huvuduppgift – en viktig reformering som bör få verka innan några slutsatser dras om hur jobbet skall skötas i framtiden. Genom att nu slå sönder myndigheten skapas bara osäkerhet och oro. Det dröjer nu ytterligare minst ett år innan viktiga funktioner hos de centrala högskolemyndigheterna kan bli normala. Frågan om tillsynsfunktionen behandlas över huvud taget inte i regeringens ofullbordade opus.

När det gäller utrustningsnämnden, UUH, är skälen för nedläggning om möjligt ännu svagare. Eftersom forskningsrådsnämnden skall vara kvar och fortsätta att ha hand om fördelningen av medel för dyrbar vetenskaplig utrustning – den s.k. FRN-ramen – borde i logikens namn ett ställningstagande beträffande upphandlingsverksamhetens organisation göras i samband med den kommande forskningspropositionen. Utrustningsnämnden har bevisligen på ett ekonomiskt mycket effektivt sätt ombesörjt upphandling av utrustning för utbildning och forskning vid högskoleenheterna. Man kan utan överdrift säga att det är en av de lönsammaste myndigheterna i vårt land. Som en följd av EES-avtalet skall all statlig upphandling följa bestämmelser som anpassats till EG:s regler fr.o.m. den 1 januari 1993. De här reglerna kommer att komplicera arbetet väsentligt och kräva högt kvalificerade inköpare. Är det då rimligt att göra två stora organisationsförändringar och kanske också två lokalbyten under ett år, samtidigt som en delvis komplicerad anpassning till EG skall ske? Och hur går det, Margitta Edgren, med den mycket kompetenta personalen?

Fru talman! Många frågetecken hopar sig kring denna uppenbarligen i all hast hopknåpade proposition. Bl.a. saknas helt en analys av behovet av samhällets insyn i högskoleverksamheten. En ökad självständighet för universitet och högskolor ställer samtidigt ökade krav på utvärderingen som instrument för att garantera nämnda insyn i verksamheten. Det är enligt vår mening mycket angeläget att regeringen återkommer med riktlinjer för hur samhällets insyn skall garanteras.

Slutligen vill jag understryka behovet av att regeringen i nästa forskningsproposition återkommer med en bedömning av kooperationsforskningens medelsbehov och utvecklingsmöjligheter under nästa planeringsperiod.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i utbildningsutskottets betänkande nr 18.

Anf. 92 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Först vill jag säga att vi i vänsterpartiet står bakom den meningsyttring av mig som är fogad till detta betänkande. Jag nöjer mig med att yrka bifall till den del av meningsyttringen som gäller mom. 1, och det innebär tillika ett stöd för reservation nr 1.

Ja, så kom en proposition som skulle bana väg för nya och fria universitet. Med facit i hand må jag säga att det verkligen blev ett kraftfullt slag i luften.

Det var väldigt svårt att förstå varför den här motionen lades på riksdagens bord. Det fanns ingen klar fortsatt strategi för utvecklingen inom det svenska

högskoleväsendet, inom universiteten. Att det inte finns än i dag har vi kunnat läsa om i massmedia på senare tid. Man brottas verkligen med de högtflygande planerna på universitet i stiftelseform och annat. Det här arbetet har gått i stå. Vi får ingen proposition till riksdagen så att vi hinner behandla frågan före sommaren. Det är nog tur det.

Man föreslog i den nu aktuella propositionen att forskningsrådsnämnden skulle läggas ned. Så sent som i det förra forskningspolitiska beslutet överfördes bl.a. ansvaret för jämställdhetsforskning till just forskningsrådsnämnden. Riksdagen sade därutöver att jämställdhetsforskning är ett mycket viktigt och expansivt område. Vi tillförde t.o.m. extra medel till denna forskning.

Jämställdhetsforskningen är en verklig representant för tvärvetenskaplig forskning. Är det några områden inom vetenskapen där vi i Sverige är internationellt kända och erkända är det inom vetenskaper som har tvärvetenskaplig karaktär. Jag tänker bl.a. på den medicinska forskningen som är ett exempel bland fler på vår syn på ämnesövergripande forskning.

På senare tid har vi kunnat läsa i massmedia att vikten av jämställdhetsforskning och kvinnoforskning nog är större än vi tror. Att man utvecklar kompetensen, bedriver forskning inom detta område, är också viktigt för högskolans eget inre liv och för dess verksamhet. Vi kan av rapporter från universitetsvärlden se att det inte är ovanligt med sexuella trakasserier. Då kan man ifrån talarstolen varmt rekommendera dem att ägna sig åt olika discipliner av jämställdhetsforskning och kvinnoforskning, såsom sociologisk, ekonomisk, psykologisk och pedagogisk forskning samt inte minst åt ledarskapets metod och estetik.

Nu kommer riksdagen att fatta beslut om att forskningsrådsnämnden inte skall läggas ned. Men det finns oroande signaler, som bl.a. Bengt Silfverstrand har tagit upp. Det vore välgörande om Margitta Edgren kunde ge klarhet beträffande det fortsatta hanterandet av frågan om forskningrådsnämnden. Är det bara en respit på ett år som vi fattar beslut om i dag? Kommer det ett nytt förslag om en nedrivning av forskningrådsnämnden i nästa års forskningspolitiska proposition? Hur blir det med detta? Jag tror att många ute i forskarvärlden, och även de som arbetar inom forskningsrådsnämnden, skulle välkomna ett klart besked i den här frågan.

I den proposition som bl.a. ligger till grund för det betänkande som vi nu behandlar föreslogs också att man skulle lägga ned UHÄ. I stället skulle man inrätta två nya instanser, varav en skulle vara en myndighet. Det är svårt att förstå varför man tar ett sådant grepp. Det finns egentligen inte underbyggt i argumentationen i propositionen. Ännu svårare att förstå det blir det när vi vet att informationsinsatserna kommer att öka framöver om vilka utbud, vilken kvalitet och vilket samarbete som finns vid de olika högskoleenheterna.

Jag tror att vi kommer att få se en svallvåg av informationsmaterial. Det blir mycket svårt för den enskilde att sortera upp och välja ut det bästa materialet. Här hade ett behållande av UHÄ varit den enklaste metoden för att göra detta informationsutbud så klart, tydligt och redigt som möjligt.

Vi vet att när vi delar upp offentliga organisationer och myndigheter i flera, leder inte detta till minskad byråkrati, utan det leder till ett behov av

ökad kommunikation, och som ett brev på posten uppträder en ökad byråkrati. Det är enkel organisationsanalys.

Nu skulle akademierna få olika uppdrag som gällde utvärdering och uppföljning, framför allt utvärdering. Vi har också kunnat läsa i tidningarna på senare tid att de minsann skulle ta betalt. Det är klart att de har all rätt att göra det, när de får uppdrag. Då är frågan: Blir detta billigare? Därom vet vi ingenting. Men vi vet vad uppföljning och utvärdering kostar i dag.

Propositionens förslag vittnar om en snedvriden och outvecklad syn på vad utvärdering och uppföljning är. Uppföljning och utvärdering kan göras av internationella organisationer, OECD och andra, på skolans och utbildningens område. Det kan utföras av utländska experter. Det kan göras av fristående experter inom landet. Men det skall framför allt ske inom högskolan själv. Uppföljning och utvärdering skall vara en naturlig del och ett insett villkor, ett sätt att arbeta med kvalitetsutveckling. Finns den delen inte inom den svenska högskolan och de svenska universiteten, utan man måste välja sådana här organisationsstrukturer, sådana här hybrider till organisationsförslag, kommer inte de heller att garantera en kvalitetsutveckling, självfallet inte, när de inte finns inplanterade i verksamheten själv. Det är att bedra sig att tro att man genom några enkla organisationstrick kommer att göra högskolan pregnant av kvalitetstänkande. Pregnant kanske, men den kommer aldrig att föda.

I det betänkande vi nu behandlar har vi också fört fram en del andra förslag. Vi går emot nedläggningen av UHÄ och UUH. Vi tycker att man kunde ha bildat en enda ny universitets- och högskolemyndighet om man hade velat banta en del av UHÄ. Vi hade inget emot det. Men nu måste vi avstyrka detta förslag. Men vi har också lagt fram andra förslag.

Det är viktigt att högskolan kommer ut i verkligheten. I andra länder har man prövat vetenskapsbutiker. Det har varit ganska lyckat. Det har inneburit att människor som inte är "inne" i högskolevärlden kan gå till de här vetenskapsbutikerna och ta reda på vad det finns för avhandlingar, vad det finns för forskare som håller på med den fråga man är intresserad av. Detta skulle vara till gagn för politiska partier som inte har tillgång till privata utredningsinstitut. Det skulle också vara till gagn för miljöorganisationer och andra intresseföreningar.

Utöver detta har vi lagt fram ett förslag om ökade medel för forskning runt problematiken plötslig spädbarnsdöd. Denna upplevelse innebär ett trauma för föräldrar. Det finns kunskap som skulle innebära en intensifierad forskning på det här området. Tyvärr saknas det medel. Det har gjorts riksdagsuttalanden om detta i samband med forskningsbeslut under 80-talet. Tyvärr kan vi nu konstatera att dessa uttalanden inte har följts upp av olika forskningsråd när det gäller anslagsbeviljande. Därför har vi lagt fram förslaget till årets riksdag. Om riksdagen kommer att avslå vårt yrkande, kommer vi naturligtvis att följa upp frågan inför nästa års forskningspolitiska beslut.

Anf. 93 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag vill med anledning av Björn Samuelsons beskrivning av vad han kallade internationella vetenskapsbutiker säga att dessa här i Sverige kallas för bibliotek.

Fru talman! Jag har den uppfattningen att samtliga partier i riksdagen är angelägna om att den högre utbildningen i vårt land är av hög kvalitet och att målet är en kvalitet som kan jämföras med kvaliteten på de bästa utbildningarna runt om i världen. Det som vi i dag skall fatta delbeslut om syftar till att på olika sätt säkerställa den höga kvaliteten. Olika partier har olika uppfattningar om hur säkerställandet skall garanteras. Socialdemokraterna och vänsterpartiet anser att det görs bäst genom att man behåller den nuvarande strukturen på utvärdering och kvalitetskontroll. Vi andra anser att kvalitet och utvärdering garanteras lika bra eller bättre med en annan struktur med friare ställning, som medger att olika aspekter på utvärdering kan tas till vara.

Decentralisering av beslut, ansvar och befogenheter har under 80-talet varit ett uttalat motiv för att ge utrymme för både större engagemang och vilja till förnyelse inom högskolan. Som en följd av detta kommer den nödvändiga effektiviseringen av verksamheten att genomföras av dem som har sin verksamhet förlagd till högskolan, dvs. av dem som kan verksamheten bäst och som är engagerade i den.

Den eller de personer som långt inne i själen känner ansvar för området kommer också att axla ansvaret. Även om det i början sker med gny och en viss motvilja, växer man så småningom in i ansvarsrollen. Så fungerar vi människor, och så fungerar också de människor som arbetar vid högskolan. Detta gäller under förutsättning att statsmakten är tydlig och att det tydliga ansvaret också åtföljs av befogenheter som innebär att var och en på sin ort kan vidta de åtgärder som anses behövliga.

Låt mig nu rekapitulera vägen fram till dagens situation och visa att förändringen av UHÄ är logisk, om vi kopplar det hela till förändringen av ansvar och befogenheter.

Redan år 1988 gavs högskolorna lokalt ansvar för utbildningsplanering. Det skulle i princip inte finnas centrala utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer. Undantag var de utbildningar som leder till legitimation. Beslutet innebar en väsentlig minskning av UHÄ:s verksamhet och ansvar. Därvid ändrades också så småningom UHÄ:s instruktion till att vara tillsynsmyndighet.

År 1991 beslöt riksdagen att alla anslagsframställningar från högskolorna skulle lämnas direkt till departementet och inte gå via UHÄ för bedömning och sammanställning. Därvid ändrades åter UHÄ:s instruktion. Samtidigt poängterades mycket klart de lokala högskolornas eget ansvar för utvärdering och kvalitetskontroll.

Jag anser att UHÄ har utfört ett gediget arbete inom högskolan då det gäller de frågor som UHÄ har haft ansvar för. Men när vi nu föreslår riksdagen att besluta om att ersätta UHÄ som myndighet med dels ett sekretariat för nationell utvärdering, dels en servicemyndighet, innebär det att det decentraliserade ansvaret för den egna kvalitetskontrollen och utvärderingen på resp. högskola framstår än tydligare. Jag är övertygad om, att hade UHÄ varit kvar med eller utan ändrade instruktioner, hade högskolorna även framgent förlitat sig på att det är någon annan som tar ansvar. Jag menar att utvärdering skall vara en kvalitetsdrivande process vid varje högskola och inte en myndighetsstyrd, kontrollerande och jämförande.

Den nya servicemyndigheten kommer att ge riksdag och regering en samlad redovisning av verksamheten inom högskolorna. Den kommer att hantera ekvivaleringen av utländska betyg liksom internationellt samarbete. Dessutom skall den ge expertstöd och service av olika slag till högskolor som har begärt stöd. Det gäller t.ex. juridiskt, administrativt eller personellt stöd. Vidare skall man följa högskoleprovets utveckling. Riksdag och regering kan dessutom komma att använda servicemyndigheten för andra speciella uppgifter. Till detta kommer att grundutbildningsrådet permanentas i samband med nästa treårsbudget och att ett råd för forskning om högskolan inrättas. De som befarar att riksdagens och regeringens tillsyn och kontroll beträffande högskolorna försvinner i och med att UHÄ försvinner bör bli lugnade av detta. Det är olika högskolors behov och olika behov av service som kommer att styra den nya myndigheten.

När det gäller utrustningsnämnden är att märka att vi redan har ett delat ansvar. Forskningsrådsnämnden (FRN) har ansvar för prioritering mellan olika dyrbara utrustningsprojekt. Man har mycket väl lyckats jämka trots många stridiga viljor inom olika discipliner. Alla vill ju ha det allra bästa omedelbart.

Den andra delen av ansvaret för samordnad upphandling har UUH haft, men nu övergår det till servicemyndigheten och blir ett led i dess service. Som tidigare talare har framhållit blir det här allt viktigare i takt med att det europeiska integrationsarbetet fortskrider. Det blir ju, Bengt Silfverstrand, inte mindre lönsamt med en servicemyndighet än det har varit med utrustningsnämnden.

Så till den andra stora frågan i detta betänkande. Det gäller FRN:s fortsatta arbetsområde. Egentligen borde detta anses logiskt höra mera ihop med en diskussion om samtliga övriga forskningsråds organisation. Jag delar den glädje som de två tidigare talarna visade, därför att vi i utskottet kom överens om att föreslå riksdagen att behålla FRN till dess en samlad översyn av hela forskningsorganisationen inkl. FRN har genomförts. FRN:s organisation har faktiskt legat fast i 15 år. Det är väl möjligt att det finns inslag av nyskapande och nyordning som kan vara till glädje för de uppgifter som den samlade rådsorganisationen har. Med detta enhälliga förslag knyter utskottet också an till vad vi sade i samband med inrättandet av de tre nya forskningsråd som blev en följd av den förra forskningspropositionen. Beträffande alla tre utgick vi ifrån att rådens departementstillhörighet skulle utvärderas. Konsekvenserna för grundforskningen när råden knyts till andra departement än utbildningsdepartementet skulle redovisas.

När det gäller en sådan här översyn kan man ställa vissa frågor. Vilka förändringar i forskningssituationen har inträtt under de gångna 15 åren? En annan fråga lyder: Vilken relation har råd utanför utbildningsdepartementet till råden inom departementet? En tredje fråga är denna: Kan man genom att skapa större eller mindre enheter åstadkomma bättre förutsättningar för innovativ forskning? En fjärde fråga som kan ställas lyder: Hur skall nya initiativ främjas? Frågan bör ställas, eftersom vetenskapen i många fall är konservativ och känslig endast för svängningar som redan förekommer inom den internationella vetenskapen. Ytterligare en fråga: Hur skall olika veten-

skapsgrenar kunna korsbefrukta varandra, och hur skall man få till stånd en mindre grad av revirbevakning mellan vetenskapliga discipliner?

Jag tycker att departementet hade för bråttom med att föreslå riksdagen att lägga ned FRN. Man hade kanske inte riktigt tänkt igenom FRN:s roll, varken nationellt eller internationellt. I det senare sammanhanget är ju FRN vårt medlemsorgan.

Man hade inte heller tänkt igenom FRN:s betydelse för kvinnoforskningen. Min kollega Barbro Westerholm kommer senare att utveckla detta. Föregående talare har också poängterat tillkännagivandet från 1989/90, där riksdagen var enig om att utse FRN som ansvarig för kvinno- och jämställdhetsforskningen.

Man hade kanske inte heller tänkt på FRN:s ansvar för den tvär- och mångvetenskapliga forskning som inte är disciplinorienterad utan som tar som sin utgångspunkt i att det finns ett problem som bör belysas från många discipliner och som utförs i gränslandet mellan olika discipliner. Ett bra och tydligt exempel på detta är handikappforskningen, som ju berör inte bara medicin utan även teknik, nationalekonomi, socialvetenskap och samhällsvetenskap. Ett annat exempel är att FRN under Lundaekologen Per Brincks ledning byggt upp en betydande mångvetenskaplig kompetens inom området miljö och naturresurser, där teknik och naturvetenskap är nära kopplade till politisk struktur, riskanalys, mänsklig psykologi, etik och kultur.

Till detta kommer FRN:s ansvar för forskningsinformationen som en brygga mellan forskare och medborgare. Den är uppskattad och har säkert bidragit till förståelse och insikt hos medborgare för forskningens betydelse för vår framtid. Vi ledamöter i utbildningsutskottet har väl alla fått en lång rad väl formulerade brev och läst artiklar som visar FRN:s betydelse och som gett exempel på att den väl har utfört sina uppgifter och har gott internationellt renommé.

Under utskottsbehandlingen av FRN:s framtid har jag insett att det finns en motsättning och ett revirbevakande mellan ett mångvetenskapligt och ett inomvetenskapligt synsätt. FRN:s verksamhet skulle, menas av vissa, stå i motsats till övriga forskningsråds verksamhet och ta "resurser från dem". Det är enligt min mening ett kortsynt, för att inte säga trångsynt, sätt att resonera. Jag anser att mångvetenskapligt och inomvetenskapligt synsätt är lika nödvändiga och lika respektabla. Vi behöver självklart djupare kunskaper inom olika discipliner, men vi behöver också plöja nya marker, tänja gränserna och undersöka gränslandet. Det menar jag är ett synsätt som det är FRN:s uppgift att stödja och bevaka.

Inte heller behöver övriga forskningsråd känna sig som förlorare. I dag är budgeten till FRN 70 miljoner och till övriga forskningsråd 1 400 miljoner.

Vill vi i denna riksdag få till stånd forskning i gränslandet, dvs. samarbete kring ett problem mellan forskare från många discipliner, måste vi vara tydliga och ge uppdraget till någon som står fri från disciplinerna samt ge pengar till detta. Tvärvetenskapligt synsätt kan man inte prata fram.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet, vilket innebär att vi återkommer och då får en samlad översyn av hela rådsorganisationen inkl. FRN. Då är jag övertygad om att ett mångvetenskapligt eller tvärvetenskapligt råd, FRN eller något annat, väl försvarar sin plats.

Anf. 94 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Margitta Edgren kallar vetenskapsbutiker för bibliotek. Om det gör saken lättare för Margitta Edgren, kan vi väl enas om att använda det begrepp som Hermann Hesse en gång myntade: abraxas. Men saken är ju den att biblioteksutvecklingen går en kraftgång i dag. Det är bl.a. mot den bakgrunden som vi föreslår inrättande, med försöksverksamhet fr.o.m. nu, av vetenskapsbutiker. Vi har också föreslagit en blygsam summa pengar till detta, 7 milj. kr. Det gör vi av omsorg om forskningsinformation osv.

Jag delar Margitta Edgrens uppfattning i fråga om revirtänkande. Det framgick väldigt tydligt vid utskottsbehandlingen att särskilt manliga forskare, dessa kolesterolstinna hanar, märker ut sitt revir. Jag hade tänkt använda ett helt annat ord, men det är inte tillåtet här i kammaren.

Nu måste jag ställa frågan: Ser Margitta Edgren i dag några problem av kontinuitetsart när det gäller snabba förändringar i ansvarstagande? Jag ställer den här frågan just mot bakgrund av att jag tycker att det är så viktigt att utveckla, slå vakt om och värna om jämställdhets- och kvinnoforskningen. Jag tror inte att den mår bra av att slängas hit och dit, eftersom den vetenskapen är inne i ett mycket viktigt och spirande skede, och den behövs för att vi skall få ett mänskligare samhälle att leva i.

Anf. 95 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Några kolesterolstinna hanar har jag faktiskt inte träffat på, men jag var kanske inte med på den uppvaktning som Björn Samuelson syftar på.

Ja, jag ser risker för kontinuitetsproblem. Vi fullföljer ju inte den ursprungliga intentionen att förändra FRN, utan vi säkerställer kontinuiteten på detta sätt som nu görs. Jag är helt övertygad om att den samlade bedömning som skall göras också kommer att säkerställa kontinuiteten för t.ex. kvinnovetenskaplig forskning.

När jag ändå har ordet vill jag säga att Björn Samuelson i sitt huvudanförande gjorde litet spe av det förslag om fria universitet som nu är ute på remiss. Jag vill för kammaren påpeka att det är fråga om remiss och inget ställningstagande vare sig från departementet eller från olika partier. Däremot har förslaget faktiskt fungerat som en förlösare till samtal, aktiviteter och en kreativ process, där högskolorna för första gången verkligen över gränserna diskuterat sin framtid och funderat på vad vi vill med universitet och högskolor. En del har kommit fram till att säga: Ja, vi bejakar en eventuell ytterligare frihet med hjälp av stiftelsekapital om det går att ordna. Andra har sagt: Nej, vi är inte intresserade av det, utan vi vill göra si eller så. Denna process måste ha varit oerhört både nyttig och välkomnad i högskole- och universitetsvärlden.

Anf. 96 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Ja, Margitta Edgren, vad har det förslaget i så fall med den kommande propositionen att göra? Vi vet ju ingenting om vilka förslag som kommer att läggas fram. Varför då riva upp en organisationsstruktur, innan vi vet hur de följande förslagen kommer att se ut?

Jag har också följt diskussionen och debatten. Det kan hända att en del av

denna debatt är välgörande, det tror jag säkert. Men därifrån till att ha en kontinuitet i den politiska beslutsprocessen är steget långt. Vad jag ville påpeka är att det under våren inte kommer något förslag, som riksdagen får möjlighet att behandla färdigt innan vi skiljs åt för sommaren. Det är ett kallt konstaterande. Det vittnar om problem som vi får anledning att återkomma till.

Anf. 97 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte vad det är för struktur som vi nu river upp, förutom att UHÄ skall avvecklas och ersättas med två andra strukturer. Där är jag inte riktigt med Björn Samuelson. Är det vad som avses, kan ju inte detta förstöra all kontinuitet när det gäller kvinnoforskning och annan forskning.

Att fria universitet kanske blir litet försenade är för övrigt bara av respekt för alla dem som har svarat, så att man verkligen skall hinna med att ta del av alla svar som har kommit in. Då vet man bättre var man landar. Jag tycker inte att det är en så stor katastrof att man inte – undantagsvis – har hållit tidsplanen.

Anf. 98 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Först vill jag komplettera mitt tidigare anförande med att yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 6.

Det är intressant att Margitta Edgren på tal om UHÄ säger att avvecklingen är logisk. Jag har anledning att än en gång fråga: Vad finns det för logik i att avveckla en myndighet och samtidigt tillskapa två nya myndigheter? Margitta Edgren använde begreppet strukturer. Hon undvek uppenbarligen medvetet att ta det fula ordet "myndighet" i sin mun, men det står klart och tydligt uttryckt i propositionen att det handlar om att tillskapa två nya myndigheter. Två myndigheter skall alltså utföra det arbete som en myndighet tidigare har utfört. Det kallar jag inte för rationalisering, decentralisering och avveckling, utan det är att bibehålla och kanske t.o.m. utveckla en byråkrati, som ni ju i andra sammanhang säger att ni inte vill ha.

För att anknyta till arbetet Fria universitet och högskolor, som snart skall presenteras nämnde Margitta Edgren i det sammanhanget stiftelsekapital, osv. Det finns det inte någonting om i departementspromemorian – inte en rad, möjligen en bisats om att ett sådant förslag skall framläggas. Men inte heller detta förslag kommer fram, åtminstone inte under våren. För en tid sedan fick vi i utskottet reda på att förslaget kanske kommer i höst. Hur är det egentligen med reformviljan och de konkreta uttrycken för den i regeringskansliet, Margitta Edgren?

Anf. 99 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! I boken Året som gick 1989/90, som är skriven av UHÄ, finns en mycket bra beskrivning av hur UHÄ då som myndighet såg på utvecklingen inom högskolan. Det är utifrån detta som jag menar att det är logiskt att UHÄ försvinner. UHÄ skriver: "Huvudprincipen är att ansvaret för att uppföljning och utvärdering sker skall följa befogenheten på varje nivå i högskolan. Varje universitet och högskola skall själv etablera de utvärde-

ringsformer som är bäst anpassade till enhetens verksamhetsområden, mål och storlek." Med detta har också arbetet påbörjats och det är i full gång vid en rad högskolor och universitet. UHÄ beskriver arbetet i Lund, i Uppsala och inom civilingenjörsutbildningen.

Redan 1989 beskrev UHÄ hur man ser på framtiden. Den logiska följden kopplat till det som jag tog upp i mitt anförande är då att UHÄ så att säga fasas ut och ersätts med *en* myndighet, Bengt Silfverstrand – vi måste läsa från olika papper. En ny myndighet skall inrättas den 1 juli 1992 med uppgift att fullgöra serviceuppgifter åt högskoleenheterna. Det andra som skall inrättas är ett sekretariat med huvudansvar för utvärdering av utbildningen och forskningen vid universitet och högskolor. Detta sekretariat skall inrättas den 1 juli 1992. Sekretariatets uppgift är främst att genom initiativ samordna och offentliggöra resultat. Jag kan inte få detta till annat än att det skall inrättas en myndighet som skall ersätta en annan myndighet.

Jag tror att det är en viktig symbolfråga, att den myndighet som är kopplad till den gamla högskole- och universitetsorganisationen, dvs. UHÄ, försvinner när man nu går in i en ny fas. Annars luras verksamheten att fortsätta att luta sig mot de gamla strukturerna. Jag föredrar ordet "struktur", men samtidigt skäms jag inte för att använda ordet "myndighet". Det finns mycket av bra byråkrati som behövs och som handhas av myndigheter.

Anf. 100 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag vill anföra ett par rader ur den proposition som Moderaternas företrädare här har kämpat för, så kan vi klara ut faktauppgiften. I proposition 1991/92:76 skriver man: Två nya myndigheter bildas i stället, ett verk som huvudsakligen skall ha serviceinriktade funktioner osv. och ett sekretariat med huvudansvar för utvärderingen av universitetens och högskolornas utbildning och forskning – vilket skulle bevisas.

Men, Margitta Edgren, är inte innehållet viktigare? Vad skall utvärderingen omfatta? Var finns samhällsrelevansen? Det räcker inte att se utbildning och forskning ur ett högtstående renodlat akademiskt perspektiv, utan högskolans verksamhet måste ju också i rimlig omfattning vara samhällsrelevant. Vad har Vitterhetsakademien för speciella kvaliteter och förutsättningar för att dra upp riktlinjer för utvärdering av utbildningen av jurister, förskollärare, receptarier och sjukgymnaster? Det skulle vara intressant att få reda på.

När det slutligen gäller FRN, forskningsrådsnämnden, märkte jag att Margitta Edgren förde ett mycket glidande resonemang. Det var ömsom positivt och hade ömsom en ton av "vi får väl se". Hon använde sig bl.a. av formuleringen: Vi skall behålla FRN intill dess en samlad översyn av forskningsrådsorganisationen skall ske.

Jag har därför anledning att än en gång ställa frågan: Står Margitta Edgren och de partier hon företräder bakom statssekreterarens i utbildningsdepartementet uttalande i tidskriften Actor om att det nog tyvärr är ofrånkomligt med ett års ovisshet för FRN:s personal? Är Margitta Edgren beredd att, i konsekvens med den positiva delen i sitt resonemang till förmån för FRN, ta avstånd från detta yttrande?

Anf. 101 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag står bakom det som utskottet nu lägger fram för riksdagen till bedömning. Min lojalitet gäller utbildningsutskottet och det förslag till beslut som vi för fram. Är det helt klart, Bengt Silfverstrand? Det finns inte någon anledning för mig att ta ställning till artiklar som jag inte har läst, utan som jag bara har hört delar av refererade här i dag.

Akademiernas funktion är bara ett exempel på att detta utvecklingssekretariat har möjlighet att söka kompetens och expertis på många håll i samhället, såväl i Sverige som utanför landet. Det är ju inte meningen att Vitterhetsakademien skall utvärdera förskollärarnas, sjuksköterskornas och läkarnas utbildning. Någon sådan kompetens har Vitterhetsakademien säkerligen inte. Vitterhetsakademien är omnämnd bara som exempel, som inte skall tolkas alltför bokstavligt.

Sverige är ett litet land med begränsade resurser. Det nationella ansvaret kräver bl.a. att riksdagen skall kunna ålägga en viss sektor att bedriva forskning och utbildning i syfte att garantera vissa smala ämnesområden. Riksdagens ställningstagande blir ju aktuellt vart tredje år, när det avges en samlad högskoleproposition och en samlad forskningsproposition. Det är då som man har tillfälle att efterlysa precis det som Bengt Silfverstrand talade om, dvs. de samhällsrelevanta synpunkter som måste läggas på all högre utbildning och forskning.

Talmannen anmälde att Bengt Silfverstrand anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 102 STEFAN KIHLBERG (nyd):

Fru talman! När jag fick proposition 1991/92:76, som är den proposition som betänkandet grundar sig på, i min hand var jag full av förväntan. Vi har fått lära oss att det brukar komma bra förslag från utbildningsdepartementet. Jag konstaterade att så var fallet också den här gången. UHÄ skall försvinna, och det tycker vi är bra. Men när jag kom till det här med forskningsrådsnämnden, FRN, dök det upp en massa frågetecken. Varför? Jag letade och letade efter skäl till att lägga ned FRN, men jag hittade inga. Detta är inledningen till vad man skulle kunna kalla för Festlig Rumba i Natten – för att använda samma begynnelsebokstäver som ingår i förkortningen.

Jag känner inte Per Unckel, men något slags bevekelsegrund har han förmodligen haft för att lägga fram förslaget. Han verkar glad och trevlig. Jag vet inte om han har sett för många westernfilmer, där man ju skjuter från höften, och därför provade med ett höftskott. Men den som kan skytte vet att ett skott från höften träffar mycket sällan, och det gjorde inte det här heller.

Detta innebar att vi i Ny demokrati snabbt upptäckte att vi på den här punkten hade ungefär samma uppfattning som socialdemokraterna, och vi konstaterade att det var bra. Vi har inga som helst problem att se positiva sidor hos våra vänner socialdemokraterna, även om vi kritiserar dem mycket hårt i andra sammanhang.

Detta var inledningen till det jag kallar för politisk rumba. Det var lärorikt för oss nybörjare i politiken. Här kan man konstatera vad prestige betyder.

Men resultatet blev bra, och det är glädjande. Alla är överens. Vi gillar att man kan lämna prestigebänken och i stället hitta en gemensam bra lösning. Såvitt jag förstår kan det bara finnas en person, en viss partiledare med aversion mot soffor, som inte gillar detta. Otäckingarna i Ny demokrati sitter i soffan, och Folkpartiet har alldeles frivilligt satt sig bredvid. Det är inget som helst problem för oss. Välkomna, Folkpartiet!

Jag vill understryka att det faktum att vi vill behålla FRN inte är ett ställningstagande för att FRN är den slutligt bästa möjliga lösningen lika litet som forskningsråden är. Det råder inget tvivel om att FRN gör och har gjort en bra och uppskattad insats. Men vi vill skapa ett ännu bättre akademiskt forskningsklimat och se över väldigt mycket i den akademiska utbildningen och forskningen. Vi tycker därför att man skall ta ett helhetsgrepp. Det finns ett bra utgångsläge för detta. Det är propositioner på gång, och den forskningspolitiska propositionen kommer 1993.

De som är nyfikna på vad vi inom Ny demokrati tycker får gärna stilla sin nyfikenhet genom att läsa den motion vi har skrivit som ger litet riktlinjer kring akademisk utbildning och forskning. En grundläggande utgångspunkt för oss är, att ju färre politiker som styr och ställer desto bättre, så mycket är klart. Vår tilltro till den akademiska världen är kolossalt stor, och vi anser att kvaliteten måste vara ledstjärna. Vi vill naturligtvis ha konkurrens även inom akademiska lärosäten och forskning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i utbildningsutskottets betänkande 18.

Anf. 103 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill uppehålla mig kring forskningsrådsnämnden och kvinnoforskningen samt erinra om historieskrivningen.

Som bekant kom en forskningspolitisk proposition våren 1990. I den ville regeringen lyfta fram kvinnoforskningen, men det var mycket dåligt med resurser för den. Därför motionerade kvinnor från alla riksdagspartier till förmån för en överflyttning av det centrala ansvaret för kvinno- och jämställdhetsforskningen från regeringskansliet till forskningsrådsnämnden, och man föreslog också ytterligare resurser. Riksdagen biföll detta och beslöt i stort sett i enlighet med motionen.

När propositionen med förslaget om en nedläggning av FRN kom ett och ett kvarts år efter det att organisationen hade börjat fungera var det ett dråpslag mot kvinnoforskningen, som nu börjat få fotfäste och växa fram bra i Sverige. Det är därför som kvinnor i Sveriges riksdag åter har motionerat för att stödja och bevara den kvinno- och jämställdhetsforskning som FRN ansvarar för.

I den fyrpartimotion som kvinnor från de borgerliga partierna väckt skriver vi: Den enhet som i dag ansvarar för kvinno- och jämställdhetsforskningen och informationen i FRN har fungerat väl och bör inte splittras utan hållas samman också i fortsättningen. FRN har varit en lämplig värd för denna verksamhet genom sin neutralitet gentemot olika särintressen.

Jag har också motionerat tillsammans med Jan-Erik Wikström till förmån för att det också i fortsättningen skall finnas ett tvärvetenskapligt forskningsråd.

Det är därför en glädje att i dag finna att FRN blir kvar. Förnuftet har fått vinna över prestigen. Det är nu viktigt att inför den forskningspolitiska propositionen inte rasera vad som byggts upp och visat sig fungera väl, utan att analysera hur FRN skall utvecklas.

Att vi behöver ett tvärvetenskapligt forskningsråd är oomtvistligt. Jag kan nämna att antalet ansökningar för att få pengar till kvinnoforskning har ökat från 116 förra året till 144 i år. I år uppgår det sökta beloppet till totalt 40 milj.kr., och det finns 5 milj.kr. att dela ut. Eftersom det rör sig om många mycket bra ansökningar av hög kvalitet och hög angelägenhetsgrad, har de som bedömt dessa ansökningar beslutat att tillråda att FRN i sin anslagsframställning tar upp 20 milj.kr. för denna forskning för att täcka kommande forskningsbehov.

Jag välkomnar samtidigt översynen av FRN. Jag var ledamot av den grupp som såg över arbetet vid Norges Allmennvitenskapelige Forskningsråd, en motsvarighet till FRN. Den utredningen visade mycket tydligt på behovet av tvärsektoriell forskning och en sammanhållande enhet för den forskningen. Utredningen slog hål på en rad myter som fanns kring denna forskning. Den är inte flummig. Det finns här mycken forskning av mycket hög kvalitet och angelägenhetsgrad för samhället.

En poäng med denna utredning var att utredarna kom från de andra nordiska länderna, vilket gjorde att de stod helt fria från eventuella nationella bindningar. Det är något som jag tycker att man skall fundera över när nu hela forskningsrådsorganisationen skall ses över.

Jag vill avrunda med att återigen uttrycka min glädje över att forskningsrådsnämnden blir kvar. Men jag hoppas också att personalen där får arbetsro. Det har tagits oerhört mycket tid och kraft från den under dessa månader, tid och kraft som jag tror hade kunnat användas på ett effektivare sätt.

Anf. 104 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Många har här uttryckt sin tillfredsställelse med att forskningsrådsnämnden får bli kvar. Också jag tänkte göra detta, och därför blir nu mitt anförande kort.

Forskningsrådsnämnden bildades på 1960-talet. Det var ett samarbete mellan Erlander och Ingenjörsvetenskapsakademien. Så småningom fick den, år 1977, sin nuvarande utformning. Den tid då Erlander verkade präglades av stor förståelse mellan regering, riksdag och näringslivet. Det blev ofta lösningar som gick över partigränserna.

Erlander hävdade att uppmuntran av vetenskapsmän var en mycket bättre metod än hård politisk styrning. Som ett kvitto på det goda samarbete som etablerades mellan riksdagen och Ingenjörsvetenskapsakademien har vi nu RIFO, ett organ för kontakt mellan riksdagsmän och forskare.

Som jag tidigare sade är FRN mycket litet politiserat och har alltså kunnat arbeta sakpolitiskt och prestigelöst. Uppgifterna är i princip tre. Den första är att ha ansvar för den tvärvetenskapliga forskningen, något som blir allt viktigare. Barbro Westerholm har talat om kvinnoforskningen, och vi har också hört om handikappforskningen. FRN är ett organisatoriskt hemvist

för alla dessa forskningsområden. Det kommer nya teorier när det blir dags för att testa nya hypoteser.

Den andra viktiga uppgiften är att fördela medel till dyrbar utrustning. Det kan vara inom medicin och teknik och gälla t.ex. teleskop, acceleratorer, datautrustning, instrument osv. Man behöver alltså bara söka i ett av forskningsråden. Sedan står FRN för balansen när man delar ut medel. Det fungerar väl utan att man varje år ger en fix summa till vart och ett av forskningsråden.

Den tredje uppgiften är att ge en kontinuerlig information om den pågående forskningen. Man ger också ut en del undervisningsmaterial. Jag har tagit med mig några exempel som jag har lagt på bänken här nere. De som är intresserade kan gå fram och titta på dem.

När propositionen meddelade att man skulle lägga ner FRN kom det som en överraskning. Det verkade illa underbyggt, som många har sagt. FRN blandades ihop med andra organ, som är hårt politiskt styrda. Man borde ha kunnat vänta med att fatta ett sådant beslut till våren 1993 då det blir en samlad bedömning av forskningen i Sverige.

Det är tillfredsställande att kunna konstatera att utskottet har tagit intryck av de motioner som kommit från Socialdemokraterna, Centern, Vänsterpartiet och Ny demokrati. Där har vi framhållit att underlaget för att lägga ner FRN var mycket dåligt. Vi framhåller också alla positiva effekter och de konsekvenser som det skulle få om man lade ner forskningsrådsnämnden. Då skulle man slå sönder det kontaktnät som hade byggts upp mellan olika forskargrupper och samhällsgrupper både inom och utom Sverige.

Nu konstaterar vi att forskningsrådsnämnden får bli kvar. Jag hoppas att man också inser detta 1993.

Herr talman! Det går alltså bra för dem som vill att titta på litet litteratur här.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande kulturutskottets betänkande 1991/92:KrU12 samt utbildningsutskottets betänkanden 1991/92:UbU10, UbU8, UbU9, UbU11, UbU12 och UbU18.

Kulturutskottets betänkande KrU12

Mom. 1 (användningen av medel från utbildningsavgiften till anslaget Bidrag till folkbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 125 för reservation 1 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 2 (medelsanvisningen till Bidrag till folkbildningen)

Först biträddes reservation 2 av Åke Gustavsson m.fl. med 114 röster mot 12 för meningsyttringen av Elisabeth Persson. 169 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 126 för reservation 2 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 4 (konstnärernas arbets- och inkomstmöjligheter)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 126 för reservation 3 av Åke Gustavsson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU10
Mom. 3 (avgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning)
Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 27 för reservation 2 av Stefan Kihlberg. 46 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (lagfäst rätt till kostnadsfria skolmåltider och läromedel)
Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del.

Mom. 7 (gymnasiereformens finansiering)
Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 127 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 9 och 10 (regeringens förslag till besparingar inom kommunal vuxenutbildning, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 127 för reservation 4 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 12 (slopande av medel till hemspråksundervisning)
Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 24 för reservation 5 av Stefan Kihlberg. 1 ledamot avstod från att rösta.
Alwa Wennerlund (kds) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 14 (specialresurser till toppresterande elever)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Stefan Kihlberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU8
Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU9
Mom. 2 (medel för löntagarorganisationernas verksamhet i skolans arbetslivsorientering)
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 127 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 10 (kampanj "Rör inte min kompis")

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 127 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17 (avskaffande av anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 116 för reservation 5 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU11

Mom. 7 (anslagsbeloppet under Specialskolor m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 12 för meningsyttringen av Björn Samuelson.

Mom. 11 (statsbidraget till grundskoledelen av Franska skolan och Göteborgs högre samskola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU12

Mom. 2 (regeringens förslag att avskaffa anslaget Stimulansbidrag till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna)

Först biträddes reservationen av Lena Hjelm-Wallén m.fl. med 117 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 165 röster mot 128 för reservationen av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU18

Mom. 1 (avslag på proposition 1991/92:76 såvitt avser nedläggning av universitets- och högskoleämbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 126 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 2 (avslag på proposition 1991/92:76 såvitt avser nedläggning av utrustningsnämnden för universitet och högskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 126 för reservation 2 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 3 (riktlinjer för utvärdering av högskolan)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 126 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

10 § Turism

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU16 Turism (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 105 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Om kammaren i dag fattar beslut i denna fråga enligt utskottets betänkande, kommer Sveriges turistråd att avvecklas. Riksdagen kommer – med andra ord – att besluta att Sverige blir det enda landet i Västeuropa som inte har ett nationellt turistorgan.

I andra länder ökar de statliga insatserna och engagemanget i turistfrågorna. I Sveriges riksdag däremot är majoriteten tydligen beredd att rösta fram ett förslag som kommer att medföra mycket allvarliga konsekvenser för våra möjligheter att utveckla turismen.

Turerna kring Sveriges turistråd har varit många, och vi har också i denna kammare livligt diskuterat både turismen som en intressant sektor och Sveriges turistråd som det officiella organ som haft ansvar för att marknadsföra och utveckla turismen till och i Sverige.

Kunskapen om turismens positiva effekter på handelsbalans, sysselsättning – inte minst i glesbygden – och innevånarnas hälsa och välbefinnande har ökat inte minst bland oss politiker i riksdagen.

Vi har också hittills i riksdagen, bland alla partier, varit ense om att målen för turistpolitiken här i landet skall vara att främja en utveckling av turismen, så att den får största möjliga effekter på dessa för hela samhället så viktiga områden.

Däremot har vi inte alltid varit lika eniga om hur vi skall nå målen, och där har bl.a. Sveriges turistråds roll och uppgifter diskuterats mycket intensivt.

Vi socialdemokrater anser att regeringen hanterat de för landet så viktiga turistfrågorna på ett ansvarslöst och helt oacceptabelt sätt, när den i höstas plötsligt anmälde att man skulle avveckla Sveriges turistråd.

Trots att riksdagen därefter beslutade att det skall finnas ett nationellt turistråd, återkom regeringen i budgetpropositionen med samma ansvarslösa förslag som tidigare. Detta kan väl om något betecknas som anmärkningsvärt. Det lovar i sanning inte gott för turismens framtid i vårt land. Dess värre känns det som om man kan förvänta att regeringen tänker fortsätta i den här stilen och sabotera av riksdagen fattade beslut.

Nu får det i ärlighetens namn sägas att utskottet i någon mån förbättrat regeringens förslag och därmed måhända – till viss del – räddat ansiktet på regeringen.

Det är ytterst trist att behöva säga att vi socialdemokrater trots detta måste konstatera att det i de avgörande frågorna finns mycket stora brister, som borde ha kunnat undvikas om man tagit hänsyn till de motioner som är behandlade i betänkandet.

Socialdemokraternas förslag går i stort ut på följande.

De nuvarande målen för turist- och rekreationspolitiken står fast, dvs. att utveckla turismen på ett sådant sätt att den ger största möjliga positiva effekter på handelsbalansen, för sysselsättningen, inte minst i glesbygden, samt för medborgarnas möjligheter till en rik och varierad fritid och rekreation.

Vi kan inte se något fel i en sådan målsättning från statens sida. Det är enligt vårt synsätt en möjlighet att använda turismens förutsättningar till att uppnå flera, inte minst i dag, angelägna samhällsmål.

Vad staten nu gör – om riksdagen i dag antar utskottsmajoritetens förslag – är att man gör turismen till enbart en branschfråga, som marknadskrafterna själva skall klara.

Därmed behövs inte något nationellt, mera officiellt turistorgan, som Sveriges turistråd eller den delegation som engagerat sig för att med hjälp av olika myndigheters insatser utveckla Sverige som turistland.

Det iögonenfallande med detta är att riksdagen så sent som i december 1991 beslutade att ett nationellt turistråd skulle finnas och att staten skulle stödja verksamheten.

Detta beslut var enligt Socialdemokraterna mycket klokt, med tanke på turismens betydelse för vårt land.

Genom det beslut som majoriteten i denna kammare föreslår oss fatta ersätts Turistrådet med ett av regeringen framförhandlat organ med branschen som ägare i aktiebolagsform, vilket skall arbeta enbart med marknadsföring av turism till Sverige i utlandet.

Statens roll kommer att bli inskränkt till att "köpa tjänster" av detta bolag för presentation av "Sverigebilden" utomlands.

Vi måste ju fråga oss om det är så här man skall handskas med skattebetalarnas pengar. Det innebär att man skall vara med om att starta ett bolag där man varken har insyn eller möjlighet till engagemang i styrelsen.

Att branschen skall ha ett större ansvar för sin marknadsföring råder det såvitt jag kan förstå inga delade meningar om. Vi socialdemokrater ställer oss bakom ett överförande av Turistrådets nuvarande marknadsföringsuppgifter till ett nytt organ med aktivt engagemang från turistnäringen och dess organisationer. Vi anser också att det nya organet kan vara organiserat som ett aktiebolag. Turistrådet som namn är inte heligt för oss.

Vi menar dock att förutsättningen för att ett sådant bolag skall kunna fungera som ett nationellt turistorgan är att staten dels har ett ekonomiskt engagemang som aktieägare i bolaget, dels har representation i dess styrelse.

Det är mycket viktigt att framhålla, menar vi, att ett sådant statligt engagemang är nödvändigt för att det nya organet skall få den status som krävs för att agera i internationella sammanhang.

Det måste också få sägas att när länderna i Europa rustar sig till tänderna på hela turistområdet, rustar regeringen i lilla Sverige ner.

Tillåt mig att reagera med stor protest.

Vi vill peka på risken att detta rena branschbolag kan komma att domineras av de stora företagen. Vi ser denna risk som ganska uppenbar.

Detta kan innebära en helt ny och svår situation för majoriteten av företag i turistbranschen, nämligen de små och medelstora.

De kommer också särskilt att drabbas av den förändrade synen på regionalpolitiska och sysselsättningsfrämjande åtgärder på turismens område. I förslaget till beslut sägs nämligen att det saknas anledning att av hänsyn till turistföretagen göra någon skillnad mellan dem och företag i andra branscher.

Vi socialdemokrater hävdar bestämt att turismen inte är en bransch som man rakt över kan jämföra med andra näringar. Den är ytterst mångfasetterad, och för att turismen skall kunna utvecklas krävs engagemang och insatser inte bara från näringens sida utan också från många samhällsorgan. Därför är det nys när Per Westerberg säger att vi inte skall planera, utan marknadsekonomin skall skapa de goda förutsättningarna – detta sagt vid utskottets hearing.

Majoriteten i utskottet talar om en ny statlig delegation. Detta för dess värre tanken helt fel. Vad det rör sig om är ett rent upphandlingsorgan.

Den delegation som finns i dag sysslar med helt andra saker än den nu föreslagna.

Vi socialdemokrater förordar att det skall inrättas en ny delegation för samordning och utveckling av turist- och rekreationspolitiken. Vi menar att denna nya delegation bör ha till uppgift att inom turistområdet stimulera till samverkan mellan de olika samhällsorgan vars verksamhet berör området och att samordna deras insatser.

Delegationen bör särskilt bevaka att turistpolitikens regionalpolitiska aspekter uppmärksammas. Det ansvar som Turistrådets delegation för närvarande har för att stimulera till insatser för att förbättra breda folkgruppers möjlighet till turism och rekreation bör föras över till denna nya delegation. På så sätt kan kunskaperna – och möjligheterna till egna initiativ – som den nuvarande delegationen har och som betyder mycket för samordningen och informationen på detta område, tas till vara.

Låt mig också framhålla att vi menar att den nuvarande delegationens utvecklings- och försöksverksamhet bör tillvaratas inom den nya delegationens ram. Vidare kan vi, med fullt förtroende, till delegationen överlämna uppgiften att handlägga de ärenden om bidrag till ideella organisationer som nu handläggs inom Turistrådets ram.

Vi socialdemokrater ser också gärna att turistföretagen skulle kunna få del av NUTEK:s kunskaper och erfarenheter om småföretagandets villkor. Således bör enligt vår mening NUTEK få ett uttalat ansvar även för turistföretagen.

Vi menar också att det är mycket viktigt att tillvarata Turistrådets nuvarande forsknings- och utvecklingsverksamhet och ge den möjlighet att utvecklas. Utifrån detta är det angeläget att regeringen återkommer med förslag till nya huvudmän.

När det gäller lokaliseringen av ett nytt statligt turistorgan/en ny delegation är det enligt vår bestämda uppfattning lämpligt att lokaliseringen blir utanför Stockholm. Vi har har här pekat på exempelvis Östersund med ad-

ministrativ anknytning till glesbygdsmyndigheten. Inte minst möjligheten till samverkan med högskolan där har av oss setts som ett viktigt argument. Även här borde regeringen återkomma med förslag.

Så något om den finansiering som vi socialdemokrater tagit ställning till utifrån våra förslag.

För marknadsföringsuppgifterna menar vi att man bör avsätta 80 milj.kr. Medlen bör disponeras av det nya bolaget för allmän Sverigeinformation riktad mot utlandet och för exportfrämjande insatser avseende turistbranschen som helhet. För den nya delegationens uppgifter avsätts sammanlagt 20 milj.kr. Härav bör 4 milj.kr. avse delegationens utvecklings- och försöksverksamhet samt 5 milj.kr. bidrag till organisationer.

Således menar vi socialdemokrater att medelsanvisningen under anslaget bör vara 100 milj.kr. sammantaget för 1992/93.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Anf. 106 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Som vi har hört av Maja Bäckström var det inte länge sedan riksdagen beslutade att Sveriges turistråd skulle bestå men omstruktureras. Trots detta föreslog regeringen i budgetpropositionen att Turistrådet skall upphöra den 1 juli. Organisationen är redan under avveckling.

Protesterna främst från dem som arbetar med turism och för att göra Sverige till ett attraktivt turistland lät inte vänta på sig.

Men näringsministern är obeveklig. Att turismen har gått ner i landet, att branschen har förlorat tiotusentals arbetstillfällen, vill han möta med nedläggning av Turistrådet. Visserligen menar han att det är en övergripande uppgift för staten att skapa en bra och positiv Sverigebild – det gav han uttryck för vid den hearing som genomfördes för några veckor sedan – men han anser att ambassaderna tillsammans med Svenska Institutet kan sköta detta. Jag ställer mig tvekande till deras möjligheter att göra detta.

Den svenska turistnäringen är, trots att momsen sänkts från 25 till 18 %, fortfarande ytterst sårbar. Att det skulle gå att rädda särskilt mycket av det som redan gått förlorat genom att lyfta över ansvaret för marknadsföringen utomlands av Sverige som turistland från ett statligt turistråd till turistbranschen, som utskottet föreslår, eller till ambassaderna, som näringsministern vill, är väl närmast att betrakta som önsketänkande.

Herr talman! För att i någon mån stödja turismen och den krisdrabbade branschen har Vänsterpartiet i sitt budgetförslag föreslagit att momsen helt tas bort på hotell- och restaurangtjänster för att i detta synnerligen besvärliga arbetsmarknadsläge stödja näringen. En av de viktigaste anledningarna till nedgången inom turismen är ju att det är så orimligt dyrt för både utländska och inhemska turister att turista i Sverige.

Vi tror alltså inte att en nedläggning av Turistrådet kommer att vända turismens nedåtgående trend. Någon särskilt billig affär lär ju inte heller den här avvecklingen bli. I slutänden är det troligt att det kommer att kosta staten mer att lägga ned Turistrådet än det skulle göra att behålla och omorganisera verksamheten.

För åtta år sedan antog riksdagen turist- och rekreationspolitiska mål för

Turistrådets verksamhet. I dessa mål återfinns bl.a. det som kallas de sociala målen, som gick ut på att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation. Utredningar hade visat att framför allt låginkomsttagare och handikappade i mycket liten utsträckning hade möjlighet att turista eller komma i åtnjutande av rekreation under sin ledighet. Jag tror, herr talman, att det fortfarande äger sin riktighet.

Tyvärr har de här målen inte uppfyllts i tillräcklig grad. Befogad kritik har i det fallet riktats mot Turistrådets sätt att leva upp till dem. Men det betyder ju inte att det är de sociala målen som det är fel på. Det är Vänsterpartiets mening att de alltjämt är berättigade. Jag har dock mycket svårt att tro att den branschorganisation som nu skisserats i utskottets betänkande är bäst skickad att lägga sociala aspekter på turismen och rekreationen.

Under den hearing som kulturutskottet anordnade angav dessutom näringsministern på tal om sociala mål att uppsättandet av sådana var detsamma som att sätta sig som förmyndare över enskilda människor. Med det beskedet är det inte svårt att föreställa sig hur framtiden kommer att gestalta sig för den inhemska turismen och rekreationen i vårt land.

Vi i Vänsterpartiet anser inte att det framkommit några vägande skäl för den hastiga nedläggning av Turistrådet som föreslås. Den verkar mer vara ett utslag av den borgerliga regeringens iver att röra om i grytan. Och att skapa röra har de verkligen lyckats med – det har framkommit i pressen. Vi i utskottet har verkligen fått klart för oss vilket elände detta kommer att ställa till med under det närmaste halvåret. Att det troligen, herr talman, blir en mycket dyrbar röra gör inte saken bättre.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiet i vad avser mom. 16. Självfallet står vi bakom meningsyttringen även vad beträffar de andra momenten.

Anf. 107 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 108 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I och med det beslut som riksdagen förhoppningsvis kommer att fatta om en stund får Sverige en ny turistpolitik. Statens insatser blir nu främst att påverka Sverigebilden utomlands genom att sprida en allmän utlandsinriktad Sverigeinformation och att bistå turistbranschen med sådana exportfrämjande marknadsföringsinsatser som kommer branschen i dess helhet till godo.

Majoriteten i utskottet hävdar att turistbranschen är bättre skickad än en statligt finansierad organisation att utomlands marknadsföra Sverige som turistland. Därför skall staten inte vara med i det av branschen startade bolag som vi räknar med skall svara för huvudparten av dessa insatser. Detta bolag har tagit namnet SWETRAC.

Staten skall däremot köpa tjänster av detta bolag, och för den skull inrättas en statlig turistdelegation – vad den nu kan få för namn – med uppgift att handla upp de tjänster som staten skall stödja för den utlandsinriktade marknadsföringen av Sverige.

Till sitt förfogande får denna delegation, som inte skall bedriva någon egen egentlig verksamhet, 100 milj.kr. En upphandling i den storleksordningen blir aktuell under i varje fall de första tre åren. Kostnaderna för att avveckla det nuvarande Turistrådet skall inte belasta detta anslag om 100 milj.kr. Regeringen får i stället mandat att använda ett särskilt anslag för att främja en smidig övergång till den nya marknadsföringsorganisationen.

År 1991 medförde en drastisk minskning av Sverigeturismen. Antalet övernattningar minskade med 14 %. Samma trista utveckling har de flesta andra europeiska länder haft. Skälen till nedgången är lätta att identifiera: lågkonjunkturen, Gulfkrisen, omvälvningen i Östeuropa och oroligheterna i Jugoslavien. Men märkligt nog har Danmark och Norge faktiskt ökat sin utlandsturism med 10 % under 1991, möjligen på bekostnad av Sverige.

Nu är det viktigt att skapa nya förutsättningar för att få turister från andra länder till Sverige. Sänkningen av hotell- och restaurangmomsen kan bidra till detta. Vår förhoppning är att dagens beslut av riksdagen också skall stimulera branschen till nya ansträngningar för en professionell marknadsföring av Sverige.

En klarare ansvarsfördelning mellan staten och turistbranschen bör kunna bidra till detta liksom löftet om långsiktiga statliga insatser för att stödja marknadsföringen utomlands.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 109 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! Flyga till Kalmar. Cykla på Europas längsta bro till Öland. Handla i Nordens Venedig, Stockholm. Förundras över fjärilar på Trädgårdsföreningen i Göteborg. Gå på världens största kräftskiva i Malmö. Världens längsta linbana i Öträsk kan också vara värd en tur. Bo på hotell i Hjo. Begrunda kungagravarna i Uppsala. Beundra glasblåsare i Kosta Boda och keramiker i Skåne. Möta Astrid Lindgrens värld i Vimmerby. Bestiga Sylarna från Storulvåns fjällstation. Fiska, kanske i Torne träsk. Åka kanaltur på Kinda, Göta eller Dalslands kanaler. Äta gott på Grythyttan på väg till Selma Lagerlöfs Mårbacka. Tälta i Torekov. Dricka brunn i Loka, Ronneby, Sätra eller Medevi. Lära mer på länsmuseer – om lin, regalskeppet Kronan, fiske, gamla vapen. Utforska brukskulturer i Uppland eller Västmanland eller varför inte Gästrikland. Bada vid blåa, höga och vita kusten och västkusten. Dansa på festivalen i Falköping. Fågelskåda i Tåkern eller Kvismaren. Paddla i sjörika Dalsland. Spela folkmusik vid Siljan eller sjunga i kör i Skinnskatteberg. Handla på IKEA och Sommarland. Spela eller se på fotboll. Pröva Inlandsbanan. Bli våt på Stocksholms Water Festival.

Det här är turism. Det här är någonting som är värt att uppleva både för svenskar och för människor från andra länder. Men i Sverige tycker vi inte att turism är något betydelsefullt, utan för oss är det precis som med snö: Vi har bara ett ord för snö. På Grönland har man många hundra ord för snö. Vad jag skulle vilja med den här lilla inledningen är att Sveriges riksdag och regering skulle tycka att turism är värt att satsa på, att turism är en bransch som har utvecklingsmöjligheter.

Det är av den anledningen vårt utskott nu föreslår 100 miljoner till mark-

nadsföring av Sverige utomlands – inte i Sverige utan utomlands, på vissa bestämda marknader och riktat till vissa bestämda kunder, på marknader där vi vet att marknadsföringen ger bäst resultat. Man kan inte göra allting överallt, utan det är viktigt att veta var man skall satsa. Det är därför den här delegationen skall börja köpa upp tjänster av SWEDTRACK. Jag hoppas, precis som Jan-Erik Wikström, att den här kommittén får ett annat namn, eftersom "delegation" redan är använt i den förra regeringens namn. Det var då fråga om en social företeelse och inte en marknadsmässig och professionell.

Det är för att öka professionalismen när det gäller turistfrågorna som vi också vill lägga ner turistrådet. Vi tror att trenden i och med detta kanske kan vända. I motsats till många andra branscher i världen är faktiskt turismen en bransch som ökar i omfattning. Turismen är inte en bransch med svårigheter. Vi hörde tidigare att Norge och Danmark har ökat sin turism, vilket inte Sverige har, utan här har den minskat med nästan 15 %.

Turism är alltså inte en social rättighet, utan det är en bransch med 250 000 anställda och 20 000 företag. Regeringen har redan visat att den vill satsa på småföretagande genom olika aktiviteter för småföretag, och mer är på väg.

Vi behöver också se på turismen som bransch. I dag fick jag på mitt bord en redovisning av de olika utbildningar som ges i Sverige inom turistområdet. Tyvärr är det fortfarande oerhört litet. Det finns totalt 150 platser i Falun, Kalmar och Östersund, alla på bara 80 poäng. I Göteborg finns en kurs på 140 poäng för hotell- och restaurangnäringen. Det behövs mycket mer. Det behövs professorer, och det behövs kompetensutveckling för att öka branschens status och för att öka vår skicklighet i att locka hit turister utifrån.

På samma sätt måste vi se på själva arbetet, att arbeta i turistbranschen. Kanske är det så att vår viktigaste exportindustri, som enligt många är bilbranschen, är mer läcker, intressant och spännande. Kanske betraktas det som finare att göra bilar än att bädda sängar, laga mat, köra buss och att ge service till andra människor, som mycket av turismen handlar om. Också här måste vi få till stånd en attitydförändring för att branschen skall få större och bättre förutsättningar.

Vi har som sagt lyckats med att minska turismen i Sverige. I vanliga fall när detta händer är det hungersnöd, krig eller revolution, men vi har lyckats ändå. Vi har prisat ut oss och informerat bort oss. Därför behövs stora insatser. När man i dag utomlands talar om Sverige som turistland får man en kommentar, nämligen att det är dyrt i Sverige. Jag skulle därför vilja diskutera möjligheten att sänka momsen. Vi måste nämligen göra något åt vårt kostnadsläge.

Det tar lång tid att bygga upp trovärdighet utomlands. Det här bolaget kommer därför under tre år att få stöd från riksdag och regering. Stöd behövs säkert under längre tid. Vad jag skulle vilja se hos svenskarna är en i grunden förändrad inställning till turismen. Då kommer vi att tjäna på turism.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 110 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det är okunskap eller oklokhet som gör att Birgitta Wistrand från talarstolen säger att vi i den här kammaren inte skulle vara intresserade av turistfrågorna och att vi inte skulle inse hur väldigt viktiga de här frågorna är. Jag har varit med i några år och diskuterat de här frågorna och har ständigt, gång på gång, i den här kammaren talat om hur oerhört viktig just den här näringen är. Detta ber jag verkligen att få understryka en gång till.

Målen är fortfarande mycket viktiga för oss, Birgitta Wistrand. Den sociala dimensionen har ett mycket stort värde för människorna i det här landet. Jag vill gärna stryka under även detta en gång till.

Herr talman! För tids vinnande kommer jag naturligtvis inte att begära votering på alla våra reservationer, även om vi givetvis helt och fullt står bakom dem. Jag avser att begära votering på reservationerna 1, 2 och 7.

Anf. 111 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag har som sagt inte varit med i riksdagen tidigare, Maja Bäckström, men jag har kunnat läsa en del. Det jag beklagar är att att det alltid har inneburit att stödja Turistrådet när man har talat om att stödja turismen. Turistrådet har haft en budget på drygt 100 miljoner, men detta är en bransch som omsätter 100 miljarder. Det blir därför ingen proportion i talet om att stödja turismen när det egentligen är fråga om att stödja Turistrådet eller inte.

Anf. 112 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att jag måste fortsätta att tala om saker och ting för Birgitta Wistrand. Jag tror inte att man skall frånta Turistrådet äran av att trots allt ha gjort en hel del gott arbete. Nu är det ju tänkt att man skall gå in och stödja det nya branschbolaget med 80 eller 90 miljoner. Pengar som pengar och arbete som arbete. Låt oss se om det framöver blir så oändligt mycket bättre än vad det var under Turistrådets tid. Vi skall också komma ihåg att Turistrådet har haft sina specifika uppgifter. Jag vill också alldeles bestämt hävda att vi i denna kammare har beslutat om ganska stora insatser för marknadsföring utöver det som har varit avsatt till annan verksamhet.

Anf. 113 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag tror säkert, Maja Bäckström, att Turistrådet har gjort stora insatser. Felet var ju bara att man hade så många och så disparata mål att det var omöjligt att klara av uppgifterna. Det är det som förklarar alla de utredningar som har tillsatts under åren. Man har ju på något sätt skurit fötterna av dem när de har försökt springa. Jag menar därför att det finns mycket att lära av det som har hänt.

Jag tycker inte att man kan tala om "pengar som pengar". Det är oerhört viktigt att se på branschen som professionell och att varje krona skall ges till den som gör det bästa arbetet. Det skall vara en ordentlig kvalitetsuppföljning och ordentliga marknadsanalyser. Det handlar inte om att ge ut pengar som pengar, kära Maja Bäckström.

Anf. 114 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill bara replikera på vad Birgitta Wistrand sade på en enda punkt. Birgitta Wistrand läste mycket vackert ur vad jag förmodar var Turistrådets fina broschyr om turismen i Sverige. För att på ett kompetent och kunnigt sätt kunna visa allt detta, den enorma tillgång vi har i Sverige, behövs, som Birgitta Wistrand påpekade, professionellt utbildade människor. Birgitta Wistrand påpekade också hur få utbildningsställen det finns vad beträffar både utbildning och forskning för turistintresserade studenter. Dess värre glömde Birgitta Wistrand nämna den utbildning av kulturturistguider som skett på våra folkhögskolor och hur framtiden ser ut för denna utbildning. Jag säger att en sådan utbildning tidigare har *skett*, eftersom vi för ungefär tre kvart sedan voterade om en så drastisk nedskärning av anslagen till folkbildningen att just de här kurserna – som, det vill jag medge, ligger litet vid sidan av folkhögskolornas ordinarie verksamhet – är mycket starkt hotade. Bl.a. folkhögskolan i Vadstena nere i Östergötland, mina hemtrakter, har arbetat mycket med detta, och man står nu inför nödvändigheten att sluta med den här utbildningen, vilket naturligtvis är till förfång för kulturturismen i Vadstena. Det kommer numera att bli svårt att få kunniga och professionella guider som kan visa alla skatterna. Är inte Birgitta Wistrand litet orolig för hur det skall gå med en av de få möjligheter som finns i landet för utbildning av professionella guider, så viktiga för turismen i Sverige?

Anf. 115 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag är inte alls orolig. Det är ju i alla fall något bra med den diskussion vi har haft om turism och Turistrådet. Behövs det guider kommer det också att finnas en bra utbildning för guider. Om den skall bedrivas på folkhögskolor eller inte kan jag inte bedöma, men jag menar att vi måste börja med den högre utbildningen, och sedan får vi ta den andra utbildningen. Kvalitet är det viktigaste.

Anf. 116 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Vid den hearing som kulturutskottet genomförde den 20 februari framkom det mycket tydligt från alla tio inbjudna myndigheter och organisationer att ett statligt organ behövs också i fortsättningen, och utskottet föreslår att en ny statlig myndighet inrättas – en turistdelegation. Därmed går utskottet emot regeringsförslaget att helt avveckla det statliga engagemang som skötts av Turistrådet. Turistrådets många olika viktiga funktioner måste naturligtvis föras över till andra huvudmän.

Utskottet har också, klokt nog, pekat på den samverkan mellan det nuvarande Turistrådet och olika intressenter i Östersund som förekommit och som bl.a. resulterat i en lokalisering av Turistrådets produktdatabas till Östersund. Vad gäller turist- och resedatabasen har detta viktiga arbete finansierats av Turistrådet. Det är naturligtvis av stor vikt att TDB:s – turist- och databasens – kontinuitet tryggas. För Jämtlands län liksom för landet i övrigt är resvaneundersökningen, TDB, av stort intresse för turistnäringen och för högskolan, där den är underlag för forskningen.

Högskolan i Östersund har sedan tio år tillbaka en särskild turistlinje men

också andra utbildningar av betydelse för turismen. Enligt överenskommelse med övriga högskolor och universitet svarar högskolan i Östersund för all turistutbildning på akademisk nivå i Norrland.

I nära samarbete med Sveriges turistråd har vi i Jämtlands län sedan tre fyra år tillbaka målmedvetet arbetat för att utveckla Östersund till ett brett kunskapscentrum inom turism. Viktiga resultat har redan uppnåtts.

En professur i turism finns vid högskolan i Östersund. En institution för turismvetenskap är nyligen inrättad. Därmed blir högskolan i Östersund först i norra Europa med en institution av det här slaget, påpekar professorn i turism, Bengt Sahlberg.

Högskolan har till sig knutit professurer i turism, dels en adjungerad svensk professor, dels som gästprofessor den internationellt aktade professorn Stephen Witt. Avtal finns med universitetet i Swansee om studentutbyte. Två forskare är ledamöter i den internationella forskarorganisationen Tourist Research Center.

Det finns alltså mycken kompetens och erfarenhet samlad i en rejäl kunskapsbank i Östersund och i Jämtlands län.

Jämtlands län är landets största turistlän mätt i turistomsättning per invånare, och Gotland kommer som god tvåa. Av en arbetskraft på ungefär 75 000 människor är 10 000 verksamma i turistnäringen. Det ger en bild av hur viktig turistnäringen är för Jämtlands län, och det förklarar också varför vi i länet har gått in för att på alla plan – inte minst i samverkan med högskolan och glesbygdsmyndigheten – bygga upp den kunskapsbank om turism som jag nyss gett exempel på.

Turistnäringen är, som jag nyss sade, stor och viktig i Jämtlands län. Tyvärr har turistströmmen minskat; den gick ned med ungefär 20 % förra året. Det skapar självklart stora problem för en rad företag. Lågkonjunkturen är naturligtvis en av orsakerna till nedgången, men det höga kostnadsläget inverkar också i hög grad, liksom den höga beskattningen, momsen. Visserligen har momsen sänkts något för turistnäringen, men momsen behöver sänkas till en nivå som gäller i våra viktigaste konkurrentländer, där den är 10–12 %. Med den nivån på momsen kan man säga att svensk turistnäring har en rimlig konkurrenssituation.

För oss i Jämtlands län måste också andra viktiga åtgärder vidtas för att vi skall kunna stärka turistnäringen och konkurrera med turismen i andra delar av vårt land och också utomlands. Jag tänker framför allt på satsningar på vägar. Vi har i Jämtlands län Sveriges sämsta länsvägnät. Det bidrar inte heller till turistnäringens utveckling.

Till sist, herr talman, vill jag understryka det som utskottet har sagt om de resurser på turistområdet som redan finns i Östersund och speciellt den kunskapsbank som byggts upp vid Östersunds högskola i form av en särskild turistlinje och andra viktiga utbildningar av betydelse för turismen, produktdatabasen, som byggts upp i samverkan med Turistrådet, och den nyligen inrättade institutionen för turismvetenskap. I uppbyggnaden och i det aktiva arbetet med hela detta viktiga kunskapscentrum deltar högskolan i Östersund, länsstyrelsen, glesbygdsmyndigheten, kommuner och länets näringsliv.

Herr talman! De verksamheter som Turistrådet hittills skött kan alltså

med fördel och med förtroende skötas från Östersund och Jämtlands län, och jag förutsätter att regeringen kommer med förslag i denna riktning.

Anf. 117 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det var en god plädering för Jämtland. Jag kan inte underlåta att säga att det hade varit jättebra om Stina Eliasson och hennes parti hade gått med oss, eftersom det fanns mycket i våra motioner som stämde väl överens med varandra. Men det blir mest fagert tal.

Det påstås att man lär så länge man lever och lever så länge man lär. Jag fick här veta att jag inte hade yrkat korrekt när det gällde våra reservationer, och jag skall nu försöka göra det på ett riktigt sätt.

Vi stöder naturligtvis samtliga s-reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall bara till reservationerna 1, 2 och 7.

Anf. 118 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag noterade med både stolthet och glädje att Maja Bäckström i sitt anförande nämnde just Östersund. Jag vet vad som står i er motion, och jag känner också till vad socialdemokraten Leo Persson har skrivit i sin motion. Egentligen är vi på samma linje.

Det är ganska viktigt med ord också, och jag ber Maja Bäckström att särskilt läsa det som utskottet har skrivit på s. 20 i betänkandet. Utskottet förutsätter helt enkelt, som jag uttryckte det, att regeringen i sitt fortsatta handlande tar till vara de resurser och den uppbyggnad av de resurser som finns i Östersund när man skall fortsätta att handlägga de här ärendena.

Jag är tacksam för uppbackningen; vi i norr är inte vana vid att få uppbackning från hela landet. Jag ser det så att vi har fått det i dag.

Anf. 119 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Vi hade en hearing, som en del ledamöter här har hänvisat till, och det stod väl då ganska klart vad näringen i Sverige tyckte. Det tycks också stå klart att det var få som lyssnade på vad näringen sade. Jag är i och för sig glad att Turistrådet nu läggs ned. Det kostade ungefär 120 miljoner, och av det användes ca 90 miljoner till byråkrati. Det säger sig självt att det inte kan fortsätta så.

Jag hoppas nu att den nya konstellationen kommer att fungera. Jag hörde här att socialdemokraterna hade åsikten att de stora kan komma att ta över. Det är riktigt att det finns en viss risk för det. Men politikerna delar ut pengarna – 80 eller 100 milj.kr. per år – och då har man möjlighet att hela tiden se till att det fungerar. Det som detta företag skall göra är att marknadsföra Sverige. Tyvärr måste jag säga att pengarna är ganska meningslösa. Det är nästan omöjligt att marknadsföra en turistnäring som knappt har någon möjlighet att konkurrera.

Jan-Erik Wikström sade att det är en allmän kris som har gjort att turistnäringen har backat. Det är naturligtvis inte sant – när man säger det har man inte reda på siffrorna i näraliggande länder, som också har kris. Turismen ökade med 10 % i Norge och i Danmark. Normalt sett brukar inte turistnäringen drabbas av lågkonjunkturer. Det visar att det här är något speciellt

för Sverige. Nedgången har varit kolossal de två senaste åren – det handlar om ca 30 %.

Varför? Jo, det är ganska enkelt: det är för dyrt i Sverige. Vi har gjort allting för att skicka svenskarna till andra länder. Vi momsbefriar folk när de åker från landet, men vi lägger moms på dem när de turistar i sitt eget land.

Jag vill bara ta ett exempel, som kommer att beröra barnfamiljerna i sommar, och det gäller avgiften på Liseberg. Det kommer att kosta 220 kr. att gå in på Liseberg och åka karusell. Det kommer att kosta 85–100 kr. att åka till Danmark. Det är inte ett speciellt svårt val för en barnfamilj med tre barn – de inser att man t.o.m. får resan gratis. Så är det över hela linjen.

Jag varnade för cirka fyra månader sedan för utvecklingen inom fjällnäringen och sade att i stort sett varje bolag skulle komma att gå i konkurs. Det är nog många som kommer att skylla både på lågkonjunkturen och på att det inte var tillräckligt med snö i söder, men det är inte sant. Det handlar om kostnadsläget. Vi kommer att få se den ena konkursen efter den andra, och jag vill nästan påstå att de flesta bolag kommer att gå i konkurs om inte kommuner och andra går in.

Tyvärr är det så i turistnäringen att vi inte tävlar på lika villkor. Skansen får t.ex. 40 av sina 60 miljoner i budgeten från stat och kommun, och så är det över hela linjen; de flesta stora turistattraktioner får kommunalt stöd, och det gör att det är i princip omöjligt att konkurrera. Man kan grovt säga att det staten tar in på momsen lägger den på subventioner till statliga engagemang.

Momsen inbringar ungefär 2 miljarder kronor, enligt dem som kan det här, och då kan man fråga sig vad det kostar när över 1 000 företag går i konkurs, med lönegarantier och annat. Det kanske gäller 25 000, 30 000 eller 40 000 arbetstillfällen och 20 miljarder i minskade intäkter till Sverige. Jag tror att t.o.m. en elev på lågstadiet kan räkna ut att det här går åt skogen, att det är en vansinnig ekvation.

Socialdemokraterna och LO säger att de snabbt vill göra någonting åt arbetslösheten. Det här är det enklaste och snabbaste sättet: Se till att momsen kommer ner på en konkurrensduglig nivå! För en gångs skull sade en representant för Centern – talaren som var före mig – något bra; det var länge sedan jag hade den uppfattningen.

Det här är också ett glesbygdsproblem. Alla som är från just de delarna av landet borde inse hur viktig denna näring är. Vi kan titta på Gotland – hur ser det ut där? Jag vill påstå att det är en katastrof där. Nu har man äntligen insett att man måste göra någonting åt kostnaderna för att ta sig dit, så man har sänkt priset litet grand. Men jag kan försäkra er om att folk fortfarande kommer att åka till Finland, Norge och andra länder där det är rätt priser.

Frankrike kan jag ta som ett bra exempel, när Disneyland nu öppnar där. Myndigheterna har insett att den här näringen är väldigt stor. Man har tagit kontakt med skolorna, med kommunikationerna och med företagen för att samordna hela turistnäringen. Där inser man att turistnäringen är en framtidsbransch.

I Sverige tycks man inte tro någonting om branschen – här finns inte ens en turistminister. Vem handhar de här frågorna? Jo, det är kulturutskottet, som oftast bara är intresserat av att dela ut pengar. Jag säger inte att kultur-

utskottet på något sätt handhar frågorna på fel sätt, men jag tycker fortfarande att turistbranschen statusmässigt är en näring och att den därför borde höra till det området.

Anf. 120 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag ber att få tacka för berömmet.

När det gäller frågan om arbetstillfällen och kulturutskottet är det många som inte har klart för sig att det även inom kulturområdet, snävt sett, finns arbetstillfällen. Se på våra teatrar, museer, musikinstitutioner m.m. Jag kan inte förstå vad det är för fel med att det här ärendet ligger just inom kulturutskottets område.

Det handlar faktiskt också väldigt mycket om att kunna bjuda turister på natur och kultur. Det som kallas kulturturism är mycket populärt. Alla åker inte skidor utför, och alla åker inte rutschbana. Man kanske vill ägna sig åt ett annat slags kultur.

Anf. 121 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det är säkert bra med kulturturism, men det är oftast inte det som folk efterfrågar. Det är just det som gör att folk lämnar landet. Man kan gärna kombinera saker och ting. Det tror jag säkert att man kommer att göra i exempelvis Paris. Men skälet till att man i år åker till Paris är förmodligen Disneyland.

Så här är det på många områden. Man glömmer den kommersiella biten. Det är där min kritik kommer in. Jag tror faktiskt inte att kulturutskottet är tillräckligt kommersiellt för att förstå att det här är en så viktig näring och att den måste stimuleras. Det fordras också att man ser till att ge resurser.

Man gav resurser denna gång, men man ville egentligen inte göra det. Vi fick idka utpressning från Ny demokrati för att man över huvud taget skulle ge den nya turistsatsningen några pengar i framtiden. Förslaget var att man skulle ge ett engångsbelopp på 50 miljoner. Vi har nu fått ett förslag som jag tycker är bra och som jag vet att Jan-Erik Wikström jobbade mycket hårt för. Det tackar jag för, och det har jag gett honom en eloge för i turistkretsar.

Anf. 122 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Men visst är kulturturism efterfrågad. Så fyrkantig är inte befolkningen att den enbart vill ägna sig åt Disneyland och liknande. Intresset för kulturturism växer.

Den budget som vi handhar i kulturutskottet är ganska imponerande. Det ger många arbetstillfällen. Det tycker jag att man skall notera.

Anf. 123 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag vet att de kulturella sevärdheterna har en och annan besökare. Men jag känner inte till någon sådan – förutom möjligen Läckö slott – som över huvud taget går ihop. Det rör sig om fruktansvärda underskott. Om vi skall ha råd att fortsätta med sådan verksamhet i framtiden, måste vi också se till att de kommersiella målen fungerar och att det finns svenska turister som är beredda att stanna i Sverige och utländska turister som är beredda att åka till Sverige och använda pengar. I slutändan är det

kronor och ören som räknas. Har vi inga intäkter på den kommersiella sidan så har vi inte heller några möjligheter att se till att kulturaktiviteterna bibehålls i den omfattning de har i dag.

Förste vice talmannen anmälde att Stina Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 124 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag tror att det finns anledning att bemöta några av de påståenden som har tagits upp här i dag. Bert Karlsson sade att man i dag använder 90 milj.kr. till byråkrati. Då kan man fråga sig vad som är byråkrati. I Tyskland har Sveriges turistråd en handfull medarbetare som arbetar med att försöka samordna och se till så att det kommer tyskar till Sverige. De gör ett utmärkt jobb. De jobbar med agenter, resebyråer, osv. De tar emot hundratals samtal varje vecka ifrån tyskar som är intresserade av Sverige. Är det detta som kallas för byråkrati eller är dessa människor en del av den operativa verksamheten?

I Sverigehuset, där Turistrådet håller hus i dag, jobbar ett stort antal människor. De tar emot hundratals journalister varje år. Det gäller framför allt utländska journalister som guidas runt om i Sverige för att de skall få se vad vi har att erbjuda utlänningar – amerikaner, engelsmän och tyskar. Är de byråkrater eller skall dessa människor räknas som en del av den operativa verksamheten, som skall få hit människor så att det skall gå bra för turistnäringen i vårt land?

Jag kan på område efter område räkna upp olika kategorier människor som i dag i Sveriges turistråd gör en stor insats för att främja utvecklingen så att näringen skall kunna fungera. Jag tycker att det är litet av en skymf mot alla dessa människor när man som Birgitta Wistrand, som nu inte är här, säger att det här skall skötas av proffs. Är inte dessa människor som har till uppgift att försöka samordna näringens insatser för att främja turismen i Sverige proffs?

Det har aldrig varit så att Turistrådet har haft något att sälja, utan det är alla företag och människor som finns i vårt land som har något att sälja. Turistrådets roll har varit att förmedla, knyta kontakter, utveckla kunskaper och stimulera till att samordna de tusentals företag som finns i den här branschen. Det är detta det handlar om.

Det här är mycket dåligt skött, herr talman. Bert Karlsson brukar ibland fråga vem som är turistminister. Nu kan vi konstatera här i dag att det inte finns någon turistminister, eftersom det inte finns någon i stolarna här i kammaren. När Birgitta Wistrand säger att vi i Sverige inte tycker att turismen är betydelsefull, så faller det tillbaka på Birgitta Wistrands partikamrat, närings- eller turistminister Per Westerberg. Enligt min uppfattning begriper han över huvud taget inget av det här. Det kanske är därför som han inte deltar i diskussionerna i dag. Han kanske inte är här därför att han känner sig överkörd. Jag kan instämma i att Jan-Erik Wikström har försökt att göra det bästa möjliga av den här situationen och kört över turistministern Per Westerberg, som inte är närvarande.

I näringsdepartementet har det när det gäller turistfrågorna inte handlat

om kunskap. Det har handlat om en ideologisk övertygelse om att staten inte skall blanda sig i någonting. Men när ideologin övergår till dumhet kostar det en massa pengar. När Jan-Erik Wikström säger att man skall försöka åstadkomma en smidig övergång, är jag övertygad om att han anser att man bör göra det här.

Nu är det den 8 april. Turistrådet skall läggas ned den 1 juli. Enligt de beräkningar som jag har fått kommer det att röra sig om 30–40 milj.kr. i avvecklingskostnader, av naturliga skäl. Vi kan ta ett kontor i New York som exempel. Man arbetar där tillsammans med de nordiska länderna. När man anställer folk utomlands är det inte så lätt att säga att de inte har något jobb efter den 1 juli. Om man skall få människor att ställa upp och utföra ett jobb, så måste man ofta kontraktera dem. Man bokar upp lokaler osv. och har därmed en del fasta kostnader. Det här är inget som man skall hålla på med under några månader utan verksamheten är långsiktig. Det är fråga om ett ständigt bearbetande av konsumenter och olika säljled för att få Sverige uppmärksammad som turistnation på världskartan. Därför kommer verksamheten naturligtvis att kosta.

Det finns en, som jag tycker, mycket tragisk aspekt i den här historien. Man kan ha olika uppfattningar om hur ett Turistråd skall se ut. Alla länder, i alla fall i den civiliserade delen av världen, har ett nationellt turistorgan. Man kan naturligtvis fundera över hur det skall se ut, vad det skall innehålla och vilka uppgifter det skall ha. Det kan man ha olika uppfattningar om. Men med näringsmininisterns ideologiska dumhet har det här lett till att det kommer att bli problem. Man kommer att tappa en del kunskap. Jag är dock övertygad om att många av dem som i dag arbetar i Sveriges turistråd kommer att få anställning i det nya bolaget på grund av sin proffsighet och kunskap. Men samtidigt kommer man att tappa kunskaper på en hel del områden som naturligtvis kommer att vara till nackdel för Sverige som turistnation.

Detta kunde ha skötts bättre. Regeringen och riksdagsmajoriteten kunde ha sagt att Turistrådet fick en tid på sig och vissa uppgifter att fullgöra. Nu vänder man på det, på något konstigt sätt, och säger att det skall vara en delegation som har det övergripande ansvaret, och den skall köpa tjänsterna. Man kunde ha skött detta på ett snyggare sätt.

Jag är oerhört kritisk till hur detta har skötts. Det allvarliga är att dessa människor som har arbetat och arbetar inom denna verksamhet av en del betraktas som oprofessionella. De betraktas som odugliga därför att de arbetar inom ett statligt organ, och statens organ får inte finnas. I Moderaternas ögon är de någonting fult, om man ser det ideologiskt.

Jag vill hävda att staten har ett ansvar i dessa frågor. Staten har också ett ansvar för att vi skall kunna utveckla Sverige som ett turistland.

Bert Karlsson talar om momsen. Det är självklart att kostnadsläget i ett land har betydelse för all utveckling och konkurrens. För ett par timmar sedan fattade vi beslut här i kammaren om bl.a. folkbildningen, studier för vuxna och medel för central facklig utbildning. Den borgerliga majoriteten har här fattat beslut som kommer att förvärra för de kursgårdar, hotell och konferensgårdar som finns i vårt land. Svenskarna är ett konfererande folk. Man bedriver en omfattande breddutbildning inom fackliga organisationer,

företag, bildningsförbund, osv. Många av dessa kurser och konferenser förläggs till hotell och konferensanläggningar. Den politik som den borgerliga majoriteten står för kommer att ytterligare bidra till svårigheter inte minst för hotellnäringen. Det finns ingen organisation som kan ha råd att lägga vidareutbildning av sina medlemmar på konferensanläggningar.

Vi kan diskutera hur mycket som helst om att utlänningar skall komma till Sverige. Men fortfarande är de största kunderna när det gäller turismen i Sverige svenskarna. Sedan kommer norrmän, danskar och finländare. Det handlar om vilken politik man bedriver generellt, om barnfamiljer och andra skall ha möjlighet att turista i sitt eget land. Har man strypt åt för barnfamiljer, ökat på antalet karensdagar och arbetslösheten ökar, påverkar det också i vilken omfattning barnfamiljerna kan åka till Bert Karlssons Sommarland. Det är självklart.

Den politik som bedrivs generellt har inverkan på hur människor i vårt land kan utnyttja t.ex. Bert Karlssons Sommarland och Liseberg, med drygt 200 kr. i inträde. Det är självklart. Allting hänger ihop. Det är tragiskt när man inte inser att vi behöver ha ett samordnande organ. Detta kunde ha skötts mycket snyggare, som sagt. I stället för att sparka ut hundra människor i kylan på några få månader, kunde man ha använt dessa pengar för att se till att Sverige blir ett bättre turistland än det är i dag.

I detta anförande instämde Elisabeth Persson (v).

Anf. 125 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Vem är det som har fört politiken de senaste två åren, när turistnäringen har minskat med 30 %? Jo, det är Socialdemokraterna. Lennart Nilsson får gå och prata med sitt eget parti när det inte fungerar för barnfamiljerna. Men tydligen har de haft råd att åka till både Norge och Danmark.

Jag sade att Turistrådet hade en stor byråkrati. Jag vet också att alla 88 miljoner inte har varit bortkastade. Det inser också jag. Men jag tycker att det är för stor skillnad, när 88 miljoner går till byråkrati och knappt 30 miljoner till operativa insatser. Det hade varit acceptabelt om det hade varit tvärtom.

När det gäller konfererandet kan vi införa regler som de tyska, som innebär att man måste ha ett skäl för att konferera i ett annat land. Vem är den största boven när det gäller konferensresor? Jo, det är staten och övriga som åker till de här trevliga turistmålen, där man kombinerar konferensen med en semester,

Staten skall inte blanda sig i, har det sagts. Här har konstruerats en lösning med ett företag. Om företaget inte sköter sig, har man möjlighet att strypa tillförseln av pengar. Jag tycker att det är det absolut bästa sättet. Då kan staten på ett förnuftigt sätt blanda sig i.

Jag inser också att Per Westerbergs kunskaper om turistnäringen är begränsade. Det visade den hearing vi hade. Där deklarerade hela turistnäringen klart och tydligt vad man tyckte och tänkte. Det gäller faktiskt en hel del andra också.

Anf. 126 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är litet svårt att dela upp de medel som Turistrådet har fått i medel för operativa insatser och annat. De som arbetar i exempelvis Tyskland är en del av den operativa verksamheten. Det handlar ofta om människors kunskaper och deras förmåga att knyta kontakter i olika säljled. Jag vill påstå att de är en del av den operativa verksamheten.

De medel som Turistrådet har haft till förfogande har inte enbart varit Turistrådets. I dag presenteras t.ex. kampanjen Upptäck Sverige. Det är näringen som finansierar den större delen av sådana kampanjer, för att nå ut och få svenskar och andra nordiska medborgare att turista i Sverige. Det handlar om ytterligare åtskilliga tiotals miljoner i den operativa verksamheten. Det som Turistrådets professionella medarbetare bidrar med är en stor del av den operativa verksamheten.

Man kan resonera som Bert Karlsson och säga att om det inte blir som man vill, kan man strypa tillförseln av medel till det nybildade bolaget. Bolaget har fått många anslutningar från bl.a. regioner. Men jag är helt säker på att det här måste till en långsiktighet, en uthållighet. Då kan man inte hålla på och svänga fram och tillbaka. Det var det jag menade i mitt inlägg. Det hade varit bättre om regeringen haft en ordentlig strategi på lång sikt. Problemet med de olika turerna är att det blir avbrott i verksamheterna, och det kommer att skada oss när andra stater satsar stora pengar på sina nationella turistorgan.

Anf. 127 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag kan hålla på och svara hur länge som helst på frågor om olika saker. Jag förstår att Lennart Nilsson försvarar Turistrådet. Han är ju en av männen bakom det. Men om man har insett att det inte var så bra med Turistrådet, varför har då inte Socialdemokraterna ändrat på det tidigare? Om man nu tror på turistnäringen, varför är man då inte intresserad av att ändra på det dumma förslaget om moms, som faktiskt kom från Socialdemokraterna? Lennart Nilsson känner mycket väl till att det är en faktor som har bidragit till att Sverige är ett mycket dåligt turistland.

Medel för operativa insatser har lagts på länder som Japan och USA, trots att vi vet att det är få där som kommer till Sverige. I stället kunde vi ha satsat mer pengar på Danmark, Norge, Tyskland, Holland och andra länder, där människorna har möjlighet att ta sig till Sverige på ett lätt sätt. Ett tag tror jag t.o.m. att det var på gång att man skulle göra en stor satsning på Albanien, trots att det inte gick att komma därifrån.

Anf. 128 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Ett av felen med Bert Karlsson som näringsidkare och alla hans kolleger inom turistbranschen har varit att de pratar en massa strunt om Sverige och säger att det är så besvärligt och dyrt.

Jag tror att man ibland borde vända på detta och göra som Turistrådets man i New York. Han säger till amerikanerna att Sverige är fantastiskt, därför att man där kan gå ut och äta lunch för 40–50 kr. I denna lunch ingår, förutom varmrätt, öl, smör och bröd och kaffe. Jag vill påstå att man på

många andra håll i denna värld inte kan få en lunch till detta pris. Även om det kanske är små marginaler på dagens luncher, så är detta en verklighet.

Man borde inte tala strunt om Sverige som turistland och säga att det är så dyrt. Då jublar danskarna. Det skedde när man talade om momsen och sade att det var så dyrt i Sverige. Då tänkte danskarna att de så att säga kan plocka hem turisterna i stället.

Det borde vara litet jäklar anamma i denna bransch, vilket innebär att man utgår ifrån att man skall klara av detta och att man är duktig. Dessutom är Sverige inte något dåligt turistland. Det kanske i vissa stycken är dåligt för dem som vill tjäna en massa pengar på turismen – i och för sig är det inte många som gör det.

Vad det emellertid handlar om är att Sverige som turistland har unika möjligheter, inte minst när det gäller naturen, att kunna erbjuda människor att gratis kunna ströva i naturen, att kunna besöka museer och andra inrättningar, att bada och fiska i ett fritt vatten, osv. Om man utgår ifrån det som är gratis, finner man enorma möjligheter för Sverige som turistland. Men på det tjänar inte Bert Karlsson och andra några pengar. Men det har ju ett värde i sig, inte minst för de svenskar som kanske inte har råd att ta in på de dyra hotellen, att kunna utnyttja naturen, campingen, osv.

Jag vill alltså påstå att det finns billiga alternativ när det gäller att turista i Sverige. Detta borde också denna näring dra lärdom av när den skall marknadsföra sig och inte bara tala strunt om Sverige som turistland.

Anf. 129 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill framföra några synpunkter till Lennart Nilsson. Näringsministern befinner sig på resa i USA.

Avvecklingskostnaderna för Sveriges turistråd skall inte, vilket jag framhöll i mitt anförande, belasta det nya anslaget. Jag hoppas att de skall kunna reduceras avsevärt, bl.a. genom att man tar till vara den sakkunskap och den erfarenhet som obestridligen finns i Turistrådet.

Naturligtvis skall också det nya branschorganet syssla med marknadsföring i Sverige. Men statens insatser, statens upphandling av tjänster, avser marknadsföring utomlands.

Anf. 130 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag hörde att Jan-Erik Wikström sade att kostnaderna för avvecklingen av Sveriges turistråd skall belasta ett särskilt konto. Men hur man än vänder och vrider på detta är det skattebetalarna i Sverige som får vara med och bidra till att betala detta. Jag menade att man kunde ha använt dessa pengar på ett bättre sätt.

Jag hoppas, liksom Jan-Erik Wikström, att man tar till vara den kunskap och de erfarenheter som finns hos personalen på Sveriges turistråd. Där har man under en lång följd av år arbetat upp en kunskap som egentligen är till mycket stor nytta för Turist-Sverige.

Jag vill bara konstatera att jag tycker att det är bra att näringsministern är i USA.

Anf. 131 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Turismen är en av de näringar som växer allra snabbast, både internationellt och inom landet, även om det under det senaste året har varit en nedgång här i Sverige. Man räknar med att 235 000 människor har sin huvudsakliga sysselsättning inom turismen. Det är ca 5 % av alla sysselsatta, och turismen omsätter mer än 100 miljarder kronor, vilket motsvarar 3–4 % av vår BNP. Det är alltså en betydande näring.

Turismen är också viktig och spelar en alldeles särskild roll som välfärdskomponent i vårt samhälle. Upplevelse av natur, kultur, mötet med andra människor och miljöer är ju nyckelbegrepp som växer i betydelse när den materiella välfärden utvecklas till att bli jämförelsevis väl tillgodosedd. Men i detta sammanhang skall man naturligtvis vara uppmärksam på hur denna del av vår välfärd fördelas och uppmärksamma de hinder av olika slag som ligger i vägen för att många människor skall kunna utnyttja de möjligheter som ges. De turismpolitiska mål som anges i reservation 1 tycker jag är helt riktiga.

Jag vill göra ett par kommentarer med anledning av detta betänkande. Jag har motionerat om Turist- och resedatabasen och krävt att den skall få tillräckligt med anslag för att kunna fortsätta sin verksamhet. Turist- och resedatabasen är den enda löpande resvaneundersökning som vi har. Den är mycket betydelsefull, och det är naturligtvis mycket viktigt att den kan fortsätta sin verksamhet.

Nu sägs det i betänkandet att Turistdelegationen skall bedöma värdet av denna turistdatabas och om det motiverar fortsatt medelstilldelning. Vidare sägs det att det finns intresse för samverkan i denna fråga från högskolornas sida.

Jag tolkar utskottets skrivning mycket positivt på så sätt att man här ger sitt stöd till en fortsättning av anslagen till Turist- och resedatabasen. Jag tycker att Stina Eliasson i sitt anförande bekräftade att man skall göra denna tolkning av utskottets skrivning. Det skulle vara intressant att få en kommentar även från Jan-Erik Wikström, som ju är arkitekten bakom denna nya uppläggning av uppgifterna för Turistdelegationen, så att vi får ett klarläggande att pengar skall tilldelas så att denna verksamhet kan fortsätta.

I ett flertal inlägg har Danmark tagits upp. Om man ser på hur turismutvecklingen har varit i vårt grannland Danmark, kan man konstatera att man där har haft en mycket positiv utveckling under senare år. Då kan man fråga sig vad det beror på.

För några år sedan hade man en nedgång, och man kan nästan säga att det var en kris. Då beslutade man sig för att göra en satsning. Den skulle riktas enbart mot utlandsmarknaden. Men man fick göra en omvärdering av detta, eftersom man kom fram till att lyckade satsningar på utlandsmarknaden förutsätter att man har en stabil hemmamarknad. Det har medfört att det danska turistrådet nu gör kraftfulla bearbetningar på sin hemmamarknad. Man klarar alltså inte verksamheten om man inte bearbetar hemmamarknaden. Det är hemmamarknaden som är den största marknaden. Det är den som är infrastrukturen, och det är den som ger volymerna. En otillräckligt bearbetad och utnyttjad hemmamarknad äventyrar således förutsättning-

arna för exporten. Följaktligen har det danska turistrådet nu också engagerat sig i satsningar för att sälja Danmark till danskarna.

Om man ser till den svenska turistmarknaden är, såvitt jag kan utläsa av siffrorna, 85 % av turisterna svenska. Den alldeles övervägande majoriteten av besökarna i Sverige kommer således från Sverige. Nu sägs det att intresseorganisationer, regionala och lokala turistorganisationer m.fl., som är verksamma skall ta det fulla ansvaret för den samordning i Sverige som är nödvändig. Man lägger ett avsevärt större ansvar på dessa i framtiden, eftersom de kommande ekonomiska resurserna i så uttalad grad skall läggas på turistfrämjande åtgärder i utlandet.

Vi vet emellertid att det ekonomiska läget för dessa organisationers huvudmän, som ju ofta är landsting och kommuner, är ansträngt. Några turismorgan har lagts ned. Andra dras med ekonomiska bekymmer. Då tycker jag att den här ekvationen inte går riktigt ihop. Vi har behov av samordning, det är ostridigt. Men de ekonomiska och praktiska förutsättningarna för detta försämras drastiskt.

Om man läser de yttranden som branschorganisationerna lämnade över utredningen Ett nytt turistråd, framgår det alldeles klart att det finns ett behov av en samordnad Sverigeturism för att bättre utnyttja de totala resurserna ekonomiskt och geografiskt. Man pekar på behovet av ett bättre samarbete mellan kommersiella, offentliga och ideella aktörer.

De här branschorganisationerna har också pekat på behovet av en stabil hemmamarknad, vilken alltså är av väsentlig betydelse för en exportinriktad aktivitet. Då blir det tillräcklig volym för konkurrens på en utländsk marknad. Egentligen är det ytterst få svenska resmål som är anpassade och utvecklade enbart med hänsyn till utländska besökare.

Det sägs ofta att det är de som tjänar på turismen som skall stå för fiolerna. Ja, ser man till hur turistkronorna fördelas finner man att ca 60 % går till samhället och 5–7 % till landsting och kommuner. Merparten går alltså till statskassan.

Uttalandet om att det är de som tjänar på turismen som skall stå för fiolerna rimmar alltså dåligt med det faktum att staten är den största vinnaren.

I betänkandet sägs det att turistdelegationen endast undantagsvis skall bedriva egen operativ verksamhet. Jag skulle vilja rikta uppmaningen till den delegation som så småningom skall upprättas att i alla fall i ett avseende bedriva operativ verksamhet, nämligen när det gäller att göra insatser för den regionala samverkan. Det behövs insatser för områdesutveckling och koordinering. Erfarenheter från Danmark visar att en ensidig prioritering av utlandsmarknaden inte är tillräcklig när det gäller att åstadkomma en positiv utveckling av turismen i Sverige. Alla vill vi ju se en sådan framöver.

Snart tillträder Jan-Erik Wikström posten som landshövding i Uppsala län. Som sådan kommer han bland alla andra uppgifter också att ha uppgiften att litet grand vara sitt läns turistambassadör. Jan-Erik Wikström är ju också arkitekten bakom detta upplägg av turistdelegationen.

Jan-Erik Wikström kommer ganska snart i sin egenskap av regional turistambassadör att upptäcka att det finns ett behov av samordning, av satsningar, för att koordinera och områdesutveckla. Jag skulle vilja fråga om han inte kan se att det är en uppgift för denna delegation att engagagera sig i

detta, även om det är sagt att de operativa egna insatserna skall vara begränsade.

Anf. 132 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Nils T Svensson frågade om vi kan garantera en fortsatt verksamhet för turist- och resedatabasen som Turistrådet har haft. Jag tror att den som läser betänkandet måste dra slutsatsen att den här verksamheten är så värdefull att den bör fortsätta.

Ja, jag är inspirerad av uppgiften att så småningom få vara ambassadör för Uppsala län. Efter den 1 juli är det naturligtvis det i särklass viktigaste länet i Sverige. Jag tror att det går att vara ambassadör för detta län och även för andra i kontakt med det nya branschorgan som kommer att växa fram. Jag är den förste att intyga vikten av att vi också arbetar med marknadsföring av de olika delarna av Sverige för svenska turister. Men det bör vi kunna klara utan att staten uppmanar branschen att göra det. Samordning kommer säkert att behövas. Det kan alla goda krafter intyga.

Välkommen så småningom till Uppsala län, Nils T Svensson, som turist!

Anf. 133 NILS T SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Tack för den inbjudan. Jag kommer gärna. Det skall bli intressant att få diskutera bl.a. hur turistfrämjandet bedrivs i Jan-Erik Wikströms län. Jag är själv engagerad i Skåne. Jan-Erik Wikström är välkommen dit, så får vi ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter.

Jag gläder mig åt att Jan-Erik Wikström ändå uttalar sig positivt om behovet av en sådan här regional samverkan och områdesutveckling. Jag tolkar nog detta uttalande så, att han ser det som en uppgift för denna delegation att engagera sig i nämnda uppgifter. Naturligtvis är det väldigt tacksamt att få höra Jan-Erik Wikström bekräfta att man skall läsa utskottsbetänkandet vad gäller Turist- och resedatabasen så, att det är fråga om fortsatta anslag för denna verksamhet.

Anf. 134 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Fru talman! Jag blir litet irriterad över att man omyndigförklarar både det nya bolaget och folk i allmänhet. Det sägs t.ex. att man inte är kapabel att förstå att den svenska marknaden är viktig. Självklart har man insett det, och man kommer också att se till att marknadsföringen fungerar.

Det höga kostnadsläget i Sverige skall vi tydligen försöka sopa under mattan genom att försöka lura folk. Det går att göra en gång. Men detta har vi redan gjort tillräckligt många gånger. Människorna har för länge sedan upptäckt vad det är fråga om. Det är ju därför som vi har en drastisk nedgång.

Jag hörde här att Nils T Svensson är från Skåne. Jag tycker att han skulle utreda varför ingen stannar i Malmö utan åker till Köpenhamn. Svaret är detsamma som i tidigare diskussion, nämligen att det beror på kostnadsläget.

Anf. 135 NILS T SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Bert Karlsson säger att han är irriterad, och det må han väl vara. Vad jag försöker föra ett resonemang om är att vi inte ensidigt skall

satsa på utlandsmarknaden, vilken naturligtvis i och för sig också behövs. Men här handlar det om att kommunicera, och det har danskarna kommit underfund om. De har varit inne på precis den linje som utskottet här pläderar för, nämligen att man vid en ensidig satsning på utlandsmarknaden tappar bort hemmamarknaden. Det behövs ju en hemmamarknad som har volym, som gör det möjligt att utveckla turistresandet till Sverige från utlandet.

Danmark har Europas högsta moms. Där betalar man numera 25 % moms. Det bör Bert Karlsson inte glömma bort när han jämför Danmark med Sverige.

Visst har vi haft en nedgång. Det finns förklarliga skäl i det avseendet. Men jag tror att vi i Sverige ändå har stora förutsättningar att få en bra turistindustri och en god utveckling vad gäller turismen. I det sammanhanget krävs det dock inte bara satsningar på utlandsmarknaden utan också satsningar på hemmamarknaden, och det är vad jag pläderar för. Det behövs, tycker jag, också ett stöd från de pengar som staten avsätter för främjandet av turismen.

Anf. 136 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Fru talman! Beträffande kostnadsläget i Danmark vill jag säga att också jag inser att man där betalar moms. Men kostnaderna i en del andra avseenden är väsentligt lägre. Därför är turistnöjen, mat och boende billigare i Danmark. Den som åker till Danmark kan konstatera att det är så.

Vidare kan jag försäkra att svenska turistbolag inte tar ut för mycket pengar.

Jag frågade: Varför åker malmöborna till Köpenhamn, och varför åker ingen från Köpenhamn till Malmö? Socialdemokraterna borde känna till att satsningen på Folkets park i Malmö har kostat oerhört mycket pengar. Under det senaste året uppgick underskottet till 30 miljoner. Parken i Köpenhamn däremot går utmärkt. Det måste alltså finnas en anledning till att ingen är intresserad av Sverige och Malmö.

Det sägs att man naturligtvis skall satsa på Sverige. Också jag tycker att det är en självklarhet att man skall göra det. Jag tror faktiskt att de som ingår i bolaget i fråga är kompetenta nog att göra en bedömning. Jag har ingen anledning att misstro det nya bolaget på den punkten.

Anf. 137 NILS T SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Vi kan säkert ägna mycket tid åt diskussioner om olika delar av vårt land. Jag vill framhålla Schlagerfestivalen i Malmö och fotbolls-EM som kommer framöver, så nog finns det attraktioner också i Malmö.

Vidare hör faktiskt Köpenhamn och Malmö ihop när det gäller turismen. Personligen skulle jag önska att det samarbetet kunde utvecklas ännu mera. Men visst är det många som åker från Köpenhamn till Malmö. Inte minst tänker jag då på utländska turister som kommer till Danmark – men nog om den saken kanske.

Inte heller jag misstror det nya bolaget, som nog har kompetens att driva Sverigemarknaden. Vad jag vill fästa uppmärksamheten på är det förhållandet att det så ensidigt sägs att det bara är dessa statliga pengar som får satsas på utlandsmarknaden. Jag tror att Jan-Erik Wikström – det har jag ändå

kunnat uttolka av hans kommentarer – inom ramen för dessa miljoner ser möjligheter till insatser även på Sverigemarknaden genom svenska aktörer.

Anf. 138 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Ärade ledamöter! Det är tacksamt att efter ett antal timmar, så här på kvällskvisten, komma med ett sista inlägg i ett för Sverige så viktigt ärende som turism. Jag har sysslat med professionell marknadsföring under större delen av livet. Därför är detta ämne naturligtvis synnerligen intressant. Den debatt som förekommer och de skrivningar som har gjorts tar man del av med extra stort intresse.

I samspelet mellan regering, utskott och Ny demokrati i fråga om den svenska turismen är vi i Ny demokrati faktiskt glada över det konstruktiva betänkande som presenteras riksdagen för beslut. Det tillgodoser i allt väsentligt våra synpunkter och förslag enligt Ny demokratis motion.

Men nu ser vi fram emot fortsättningen. En del av problematiken kring vissa begrepp som finns med i bilden har redan belysts. Att staten på ett eller annat sätt måste medverka i åtgärder som främjar Sverigeturism, främst den utlandsinriktade marknadsföringen, ser även vi som självklart. Turismen är ju en av Sveriges viktigaste och största näringar. Turismen utomlands utgör en mycket viktig del. Den har betydelse inte bara för turismen, utan för Sverigeprofilen över huvud taget.

Det råder en stor samsyn när det gäller att avveckla de tidigare turistpolitiska målen, knutna till Sveriges turistråd. Det är väl det, för såväl RRV som riksdagens revisorer har konstaterat det omöjliga i Turistrådets tidigare uppgifter. Det har man gjort i olika utredningssammanhang. Det gäller särskilt mixen att både svara för marknadsföring och de socialpolitiska och regionala målen.

När nu näringslivet tar över och genom ett särskilt bolag driver den fortsatta marknadsföringen av Sverige som turistland är det helt i linje med Ny demokratis förslag. Observera att den huvudsakliga uppgiften är att marknadsföra Sverige utomlands, men att självklart, som också Bert Karlsson har framhållit, svara för samordningen av tunga inhemska aktiviteter. Denna organisatoriska lösning skall baseras på en statlig upphandling, som vi har hört, av offererade åtgärder och tjänster. Det skall en sakkunnig turistdelegation svara för. Vi i Ny demokrati förutsätter att denna får en sammansättning av proffsiga personer från näringslivet, med erfarenhet av främst marknadsföring utomlands, kompletterad med någon sakkunnig, kanske några representanter från departementet. Men det får definitivt inte bli en samling politiker som i den tidigare turistdelegationen. Nej, det är näringslivets folk som skall dominera, styra och fatta beslut i de här frågorna.

Beträffande arbetet utomlands för att marknadsföra Sverige kulturmässigt, turistiskt och med tanke på våra industriprodukter har Ny demokrati föreslagit och motionerat om en utredning för samordning av resurserna utomlands mellan ambassader, Svenska institutet och Sveriges exportråd, ett förslag som upprepade gånger har varit uppe till diskussion i olika instanser, men hittills utan resultat. Det har mest blivit prat.

Tyvärr kunde vi inte väcka utskottets förståelse för denna mycket viktiga resursförstärkning, som skulle komma Sverigeprofilen till del och därmed

även turismen. Men, var så säker, vi återkommer relativt snart i samband med näringsutskottets handläggning av exportfrämjande åtgärder.

Beträffande Turistrådets tidigare upparbetade material, databaser med mycket viktig information, och de fortsatta forskningsmöjligheterna utgår vi i Ny demokrati från att de kommer att hanteras och utnyttjas i samarbete mellan det nya näringslivsbolaget och turistdelegationen. I betänkandet understryks också samarbetet med högskolorna. Det har vi hört här. Det är där det finns en unik och viktig kompetens. Den utgår jag ifrån att man kommer att ta till vara.

Över till finansieringen av turismen. Regeringen föreslog i sin proposition 50 milj.kr., under förutsättning att branschen skulle göra motsvarande tillskott. Det är en alldeles för låg satsning, enligt vår bedömning. Det har vi också framfört under utredningarnas gång. Med den upphandlingsuppläggning som vi har föreslagit i vår motion, som även utskottet har accepterat, tillgodoser vi i stort sett näringslivets begäran om en upphandlingsram på 100 milj.kr. Utskottet tillgodoser även behovet av den långsiktiga planeringen genom ett viktigt omnämnande: Det ovannämnda bolaget bör kunna påräkna uppdrag från staten i betydande omfattning, i vart fall under en treårsperiod. Det är viktigt. Det är viktigt att det blir långsiktighet i detta arbete.

Självklart kan vi inte behandla hela detta ärende utifrån utskottets betänkande utan att koppla samman det med de kostnadsmässiga förutsättningar som gäller för all turism i Sverige. Jag trodde att tiden skulle räcka till för att något utveckla dessa tankegångar. Vi har redan hört en del. Bert Karlsson har gett oss en del signaler i de frågorna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan om turism i kulturutskottets betänkande 16 i alla delar.

Anf. 139 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Om man som Bengt Dalström uttrycker en mängd felaktigheter kanske det finns anledning att rätta till dem. I Sveriges turistråd finns en styrelse. Denna styrelse består av en rad proffs från näringslivet, inom turistbranschen, osv. I Turistrådet finns en delegation som bl.a. har till uppgift att yttra sig över olika stödärenden, att bedriva utvecklingsarbete, m.m. I den här delegationen sitter det också en hel del proffs. Jag vill påstå att även om jag och Nils T Svensson är politiker, tillhör vi också proffsen.

Anf. 140 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Fru talman! Den repliken måste i så fall gälla föregående anförande. Jag ser tyvärr att utskottets ordförande inte är på plats. Det var honom jag hade tänkt delge en del information. Jag avstår.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (målen för statens insatser inom turistområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 125 för reservation 1 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 5 (marknadsföringen utomlands av Sverige som turistland samt inrättandet av en ny turistdelegation)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 115 för reservation 2 av Åke Gustavsson m.fl. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (medelsanvisningen till Stöd till turism)

Först biträddes utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 7 av Åke Gustavsson m.fl. med 115 röster mot 13 för meningsyttringen av Elisabeth Persson i motsvarande del. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 163 röster mot 111 för utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 7 av Åke Gustavsson m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

11 § Presstöd

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU27 Presstöd (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 141 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Dagstidningskommittén, den senaste av sex presstödsutredningar, lade ned ett omfattande arbete på att beskriva grunderna för den statliga presspolitiken och stödets syfte. I normala fall brukar vi i debatterna i riksdagen inte särskilt behöva erinra om detta. Men vi har fått ett nytt parti bland oss, som tydligen saknar den historiska insikten om varför vi i Sverige införde ett stöd till dagspressen. Det gör en redovisning nödvändig.

Bakgrunden till det presstöd vi i dag har i Sverige hänger intimt samman med det faktum att mångfalden i dagspressen genomgick en kraftig försvagning under efterkrigstiden. Utvecklingen gick raskt mot en ökning av antalet tidningsnedläggningar, mot tidningsmonopol på allt fler utgivningsorter och mot en ökad ägarkoncentration.

Staten hade förvisso länge stött dagspressen med generella åtgärder. Men dessa hade främst gynnat de stora marknadsstarka tidningarna. Det nya med det direkta presstödet, som infördes i början av 70-talet, var att det var selektivt och lämnades till tidningar i konkurrensmässigt underläge.

Syftet med statens selektiva insatser på mediaområdet är att värna om de grundläggande demokratiska friheterna, främst informations-, åsikts- och naturligtvis yttrandefriheten. Mångfalden i dagspressen spelar här alltjämt en framträdande demokratisk roll. Att som Ny demokrati hävda att presstödet tillkommit för att ekonomiskt tillfredsställa det politiska etablissemanget är därför en direkt oförskämdhet.

Inför nästa års budgetbehandling av presstödet rekommenderar jag Ny demokratis alla ledamöter inkl. partiets ledare att läsa proposition 1975/76:131. Det räcker med normal begåvning för att inse att det selektiva presstödet utgår för att förstärka och fördjupa den svenska demokratin, och ingenting annat.

Svenskarna är ett läsande folk. Sverige tillhör de fyra länder i världen där man läser mest tidningar. Läsundersökningar visar att nio av tio svenskar regelbundet läser en dagstidning ungefär en halv timme varje dag. Det är faktiskt en siffra som stått sig genom åren. Våra dagstidningar är således alltjämt det centrala mediet för den debatt som håller demokratin levande. En bred svensk allmänhet vill att det skall förbli så. Allmänhetens breda uppslutning för att bl.a. rädda tidningen Arbetets utgivning är ett gott bevis för detta.

En grupp i samhället som också i än högre grad bör få sin beskärda del av mångfalden är de synskadade. De hade, när de besökte utskottet, starka argument för att valfriheten för dem också skulle gälla små tidningar. Vi socialdemokrater anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag i den riktningen.

För att inte heller ambitionsnivån i LL-Stiftelsens utgivning skall behöva sänkas innan handikapputredningens förslag kan genomföras bör, enligt vår mening, anslaget till stiftelsen nu höjas med 2 milj.kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Presstödet har från första början stått på en solid grund. Uppslutningen har varit stor i riksdagen när det gäller stödets utformning och syfte. Regeringsskiftet 1976 och det faktum att vi hade borgerliga regeringar fram till hösten 1982 ändrade inte detta förhållande. Centern och socialdemokratin tillsammans har utgjort stöttepelarna för pressens mångfald i vårt land.

Moderaterna var från början motståndare till att presstödet infördes, men har senare delvis omprövat sin inställning. Häpnadsväckande är däremot Folkpartiets totalt förändrade syn på stödet till pressen. Folkpartiet liberalerna har under senare år alltmer framstått som det fria ordets dödgrävare. Det är det parti som har mest gemensamt med Ny demokrati i presstödsfrågan, om man tar hänsyn till vad som sagts i riksdagen från Folkpartiets sida under senare år. I Folkpartiets Sverige har pressens mångfald inte längre någon tyngd. Det var vad man gav uttryck för, när vi här i kammaren diskuterade presstödsfrågan förra året.

Mot denna bakgrund var det inte utan att det gick kalla kårar genom ryggmärgen, när det stod klart att Folkpartiet och Birgit Friggebo i regeringen skulle få ansvaret för kulturen och presstödet.

Regeringens proposition om presstöd är i grunden odemokratisk. Man vill inte bara försämra utvecklingsstödet, utan man vill också minska driftstödet,

detta i ett läge när tidningarna drabbats av efterkrigstidens djupaste lågkonjunktur och då många tidningar kämpar för att hålla näsan ovanför vattnet.

Det är bra att utskottets majoritet ger regeringen och Birgit Friggebo en ordentlig smäll på fingrarna. Driftstödet förblir oförändrat. Kanske har också folkpartisterna och moderaterna i KU lärt en läxa, att driftstödet till pressen tummar man inte ostraffat på.

Jag vill gärna, fru talman, ge Centern och Bertil Fiskesjö en eloge för att man inte offrade driftstödet på den borgerliga regeringens altare.

Centern har emellertid tvingats kröka rygg i regeringen och i utskottet när det gäller utvecklings- och distributionsstödet. Det är att beklaga. Innerst inne tror jag att Bertil Fiskesjö tycker likadant. När riksdagen för två år sedan tog ställning till den nya presstödsförordningen, var vi ju överens om att utvecklingsstödet var en viktig strategisk del av presstödet.

Stödet till förpressinvesteringar, som infördes på grundval av dagstidningskommitténs förslag, byggde på förslag från Centern och Socialdemokraterna. Det var ju bl.a. med investeringsbidrag i förpressledet som många tidningar skulle få chansen att överleva och på längre sikt i mindre grad behöva ta ett ökat driftstöd i anspråk. Återställer man inte utvecklingsstödet till den i vår reservation föreslagna nivån, riskerar långsiktigheten i presstödet att gå förlorad.

Jag utgår ifrån att Centern och Bertil Fiskesjö är beredda att medverka till att stödet till förpressinvesteringar återställs. Det finns goda möjligheter att göra det utan att statsfinanserna försämras.

Utskottsmajoriteten vill pruta mer på utvecklingsstödet än vad regeringen föreslår. Man skär också ned distributionsstödet med 6 milj. kr. Som skäl åberopar man skrala statsfinanser. Men varför då inte angripa den verkligt stora stödkaka som går till pressen?

Värdet av momsbefrielsen och annonsreduktionen kan för 1991 uppskattas till ca 1 700 milj. kr. Ett stort antal av dessa miljoner går till de stora tidningsdrakarna, till många tidningar med god ekonomi. När ni nu inbjuder till huggsexa om miljonerna till dagstidningarna, varför gör ni inte ingreppen där? Där finns ju minst tre gånger så stort utrymme för sparnit. Det skulle kunna göras utan att mångfalden inom dagspressen blir lidande.

Att ta ett stadigt spargrepp i det indirekta stöd som ger Dagens Nyheter, Expressen och några andra rika borgerliga tidningar ett antal sköna miljoner vore väl inte så farligt. Dagens Nyheter dör inte av att mista några miljoner. Det skulle kunna bli ett gott tillskott i statskassan, samtidigt som det inte leder till tidningsdöd.

Ian Wachtmeister kommer inom kort att äntra riksdagens talarstol. Jag vill till honom ställa följande fråga: Innebär de första meningarna i Ny Demokratis reservation, nr 1, att partiet är berett att medverka till att det indirekta stödet till pressen radikalt minskas?

Fru talman! Jag står givetvis bakom de socialdemokratiska reservationerna 6, 8, 10, 12 och 13, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 3.

Anf. 142 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det kommer säkerligen att gå många kalla kårar nedför ryggraderna hos socialister och centraldirigenter under de närmaste åren, hoppas jag. Jag förstår att herr Johansson nog kommer att få en obehaglig tillvaro.

Att folk, företag, tidningar, osv. skulle klara sig själva är givetvis främmande för dem som har planekonomin inmonterad i ryggmärgen. Hur ser det då ut runt omkring oss när det gäller den här speciella frågan?

Nästan varje dagstidning är direkt eller indirekt ett partiorgan. Politikerna, som företräder dessa partier, beviljar hundratals miljoner kronor till den fjärde statsmakten, som nu har blivit den tredje statsmakten, dvs. den press som är till för att granska samma politiker. Samtidigt har man också passat på att momsbefria – vilket herr Johansson påpekade – samma partiorgan. Tänk, om vi hörde någonting så dumt i en rapport från t.ex. Sicilien! Vad skulle vi säga då? Jo, att det verkar röra sig om maffiametoder som är helt otroliga. Man kan inte köpa in sig på det där viset och ge sig själv pengar.

När det gäller förhållandena i Sverige säger man i stället: Så är det inte meningen. Vi tänker ju på allting, på sysselsättningen. Vi skall hålla alla under armarna. Om man är centerpartist behöver man hjälp, om man är socialdemokrat behöver man hjälp, och på det viset hjälper man varandra, osv. Man menar så väl.

Svenska Dagbladet går så dåligt att också Moderaterna kommer med på ett hörn och betalar ut 50 eller 100 miljoner. Sedan förlorar Svenska Dagbladet lika mycket i alla fall.

Så där håller man på. Men det leder inte till att tidningarna blir bättre och inte heller till att tryckfriheten eller yttrandefriheten blir större. Men vem är det som betalar dessa pengar som så frikostigt delas ut, som politikerna själva förfogar över och delar ut? Vems är pengarna? Jo, de kommer från folk. Det är alltid folk som får betala, men det går inte längre lika bra att lura folk. Varenda gång när vi i Ny demokrati är ute och talar med människor försöker vi att påpeka just detta, att de som betalar allting är just människorna själva. De betalar alltså även presstödet. Detta är en vetskap som nu mer och mer har grott in hos folk, hoppas jag.

Vidare har man också sett att det är full och fri konkurrens som ger bäst resultat, högsta kvalitet, lägsta kostnader och störst effektivitet. Subventioner gör att allt blir dyrare och sämre.

Jag tycker att vi i det här fallet – liksom i många andra fall – skall föregå med gott exempel. Vi bör härifrån vara med om att själva dränera det politiska träsket – som en populist antagligen skulle uttrycka sig. Det är detta träsk som vi själva står och gror i. Vi suger i oss miljard efter miljard som vi sedan delar ut. Vare sig det är fråga om partistöd, presstöd eller organisationsstöd är det egentligen samma sak: Vi delar ut pengar till våra egna organ.

Föregå i stället med gott exempel och skär ner på stöden! Passa på att se till att det blir yttrandefrihet! I stället för att göra av med folks pengar till stödåtgärder för våra egna husorgan borde vi ägna oss åt att se till att det blir frihet, ägna oss åt de högsta demokratiska idealen, nämligen bl.a. yttrandefriheten. I morgon skall vi behandla ett ärende som ligger vid sidan av just

presstödet. Då kommer det att handla om hur man dödar en fri radiosändare, men det får vi återkomma till.

Se till att det blir yttrandefrihet i alla medier!

I vår reservation till det här betänkandet påpekar vi att det för svensk dagspress i dag gäller mycket särskilda regler och subventioner. Sålunda är dagstidningarna genomgående befriade från skyldighet att betala mervärdesskatt, vilket är anmärkningsvärt med tanke på den utvidgning av mervärdesskatten som har genomförts och som annars drabbat praktiskt taget alla varor och tjänster. Dessutom erhåller dagstidningarna stora summor från skattemedel i form av presstöd. Vi utvecklar detta resonemang vidare i vår reservation, så jag vill inte trötta kammaren med det. De flesta är läskunniga, även om de kanske inte så gärna läser just den här texten.

Vi i Ny demokrati anser att utskottet mot denna bakgrund borde föreslå att presstödet skall avvecklas. Denna avveckling bör genomföras under en treårsperiod med ett första steg redan i år, vilket medför en minskning av presstödet under det första året med 30 %. Detta är vårt förslag, fru talman.

Vi stöder givetvis alla våra reservationer som är fogade till detta betänkande, men för att vinna tid i kammaren – inte bara för att avkorta detta anförande som var anmält att bli tio minuter långt, men som nu blev sex och en halv minuter långt – yrkar jag bifall enbart till reservationerna 1, 5, 7 och 11.

(Applåder)

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.59 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § (forts.) **Presstöd** (forts. KU27)

Anf. 143 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Så skulle en populist ha uttryckt sig, sade Ian Wachtmeister när han strödde galla över presstödet. På den punkten är jag beredd att hålla med Ian Wachtmeister, för vem kan bättre än Ian Wachtmeister veta hur en populist uttrycker sig? Ian Wachtmeister är i dag landets ledande chefsideolog när det gäller populism, det kan jag försäkra den här kammaren.

Att som Ian Wachtmeister hävda att svensk dagspress skulle vara ofri och styrd av politiska beslut är ju faktiskt så verklighetsfrämmande att det knappt förtjänar att bemötas. Ny demokratis förslag att skära ner anslaget till taltidningsnämnden, för att ta ett annat exempel, bär ju faktiskt vittnesbörd om vilken cynisk politik Ian Wachtmeisters parti står för. Något mer

reaktionärt får man leta efter, och det torde vara svårt att finna. Det placerar faktiskt Ian Wachtmeister till höger om Djingis khan på den politiska skalan.

Jag vet att Ian Wachtmeister själv har försökt starta en egen tidning, och jag är ganska övertygad om att han, om han skulle lyckas med den tanken, precis som många andra hjältar snart kommer att hänga på låset hos presstödsnämnden.

Den svenska demokratin har dess bättre inte skapats av de krafter hos vilka Ian Wachtmeister genom årens lopp har haft sin politiska och ideologiska hemvist, och jag tror att det svenska demokratin har mått mycket bra av det.

Anf. 144 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Frågan är om jag är svensk politiks Djingis khan eller möjligen Ali khan. Jag hoppas i så fall på det senare. Mitt tänkande är inte alls särdeles extremt, det är bara det att det inte är planekonomiskt. Mitt tänkande och vårt tänkande inom Ny demokrati går ut på att marknadsekonomin är ett förnämligt system, att konkurrens är det bästa medel som finns, att subventioner är ett otyg och att det dessutom är skattebetalarna som betalar fiolerna.

Jag kan upplysa om, att om vi genomför ett tidningsprojekt kommer det att ske helt utan presstöd. Presstöd är ungefär som pressdöd, det är ett otyg. Vi vill absolut inte ens räkna med sådana saker.

Jag sade i mitt anförande att en populist skulle använda uttrycket "politikens träsk". Eftersom jag i själva verket är ledare för miljöpartiet Ny demokrati vill jag torrlägga det träsket för att se vilka små grodor och andra kryp som finns där i stället för de stora elefanter som står och växer där. Jag tror att det kunde vara intressantare.

Svensk dagspress är faktiskt styrd av politikerna. Vi känner alla journalister. De är inte här, och de är i och för sig ganska hedervärda personer, som ganska många andra i vårt land. Men jag kan garantera att de inte är opåverkade av om de får 1 miljard kronor, och de är inte heller opåverkade av om de får 500 miljoner. Vi är tillbaka där vi började: Skall politiker genom bidrag stödja dem som skall kritisera politikerna? Vårt svar är nej. Stödet behövs inte. Det är ju i alla fall till sist människorna som betalar detta.

Anf. 145 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Ian Wachtmeister utnämner sitt parti till ett miljöparti, men jag tror nog, med anledning av vad han har sagt hittills i dag, att han förorenar mer än han renar. Detta gäller inte minst den här debatten kring presstödet, där Ian Wachtmeister utan tvivel visar en mycket stor okunnighet. Det må jag tillåtas säga. Påståendet att presstödet som det utformas i Sverige skulle höra hemma i ett planekonomiskt system är ju egentligen häpnadsväckande och minst sagt okunnigt. Sverige är faktiskt, Ian Wachtmeister, en av världens mest utvecklade demokratier. Medborgarna i vårt land har, utan inblandning av myndigheter, rätt att meddela upplysningar och åsikter genom att framställa och sprida tryckta skrifter. Den här rätten garanteras ju faktiskt genom stadganden i tryckfrihetsförordningen, som alltjämt är en av grundlagarna, även om Ian Wachtmeister inte vill tro det.

Jag vill nog påstå att den här rätten inte bara är formell utan i högsta grad reell, och den har faktiskt i högsta grad med presstödet att göra. Presstödet är, Ian Wachtmeister, en garanti för mångfald i det publicistiska utbudet. Det är beklagligt att Ian Wachtmeister och hans parti inte sluter upp kring mångfalden i svensk press. Man behöver inte ha så särskilt livlig fantasi för att inse vad som skulle ha blivit följden därest man inte på 70-talet hade infört det selektiva presstödet.

Jag ställde i mitt inledningsanförande en fråga till Ian Wachtmeister, nämligen om han var beredd att pröva frågan om det indirekta presstödet, som faktiskt kostar samhället 1,7 miljarder kronor. Av detta får Dagens Nyheter 205 miljoner, Expressen 210 miljoner och Svenska Dagbladet 98 miljoner. Om man i Ny demokrati nu vill åstadkomma något, varför har man då inte föreslagit nedskärningar av det indirekta presstödet? Där skulle man ju kunna göra åtskilliga ingrepp, utan att man behöver röra det direkta, selektiva presstödet, som verkligen går till de tidningar som behöver stöd för att kunna överleva i en hård och besvärlig tid.

Jag tycker att Ian Wachtmeister och hans parti borde ta intryck av de här siffrorna och överväga detta tills vi träffas i en sådan här debatt om ett år, när vi diskuterar presstödet nästa gång.

Anf. 146 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag konstaterar med glädje att jag skulle vara en förorening i svensk politik. Med min uppfattning om svensk politik är detta faktiskt en komplimang, även om det säkert inte var avsett som en sådan.

Att min okunnighet är enorm tror jag är alldeles riktigt i varje fall vad gäller planekonomiskt tänkande. Jag är jättedålig på det, det är alldeles riktigt.

Sverige är en utvecklad demokrati, säger herr Johansson, och han säger något i stil med att det är den mest utvecklade demokrati som finns. Det är möjligt. Jag håller inte riktigt med honom, men jag kan säga en annan sak: Sverige är ett av världens mest utvecklade högskattesamhällen. Dessa kännetecknas av att man tar in alla pengar i skatt och sedan delar ut dem till olika saker. Det här är ett sätt, och man tror att man på det viset styr utvecklingen.

Konkurrens är ett utomordentligt instrument. Låt oss tala om något som herr Johansson och jag på ett sätt har samma uppfattning om eller något som i varje fall är litet neutralare, nämligen Svenska Dagbladet. Om man hade haft bra management och varit hårt konkurrensutsatt, tror jag att man hade tjänat 100 milj.kr. mer per år än man gör nu.

Det viktigaste för att få den mångfald som här har nämnts är att ha bra tidningar och bra journalister, och det får man genom öppen konkurrens. Det är inte 1970 – det är möjligt att ni gjorde någonting bra då – utan det är 1992, och Berlinmuren har fallit.

Låt mig till slut också säga att vi stöder uppfattningen att momsbefrielsen också är fel. Det är precis vad Harriet Colliander har skrivit i vår reservation, dvs. att det är ett mycket egendomligt system, när man går ut och säger att alla skall vara momsbefriade men plötsligt inte samma tidningar. Vi tycker alltså att både momsbefrielsen och presstödet skall bort – så enkelt är det.

Efter det görs det tidningar, helst av duktiga journalister. Det är en ganska trevlig värld, som finns litet varstans på jordklotet.

Förste vice talmannen anmälde att Kurt Ove Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 147 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! En fri och mångfaldig tidningspress utgör ett av de allra viktigaste inslagen i en levande demokrati. Det här är nästan en truism, och jag skäms litet över att behöva påpeka det från riksdagens talarstol. Man behöver inte ha så mycket kunskap om exempelvis pressens roll under andra världskriget, om hur en starkt styrd, centraliserad och ensidig press i många sydamerikanska länder fungerar eller om hur förskräckande odemokratiskt pressen fungerade i det gamla Östeuropa för att vara medveten om att just en fri och obunden press är en förutsättning, en garant för upprätthållandet av demokratin.

Den pågående koncentrationsprocessen inom media samt den ökande konkurrensen från etermedia är dock ett hot mot den svenska mångfalden på pressens område. Därför behövs presstödet som ett sätt att avvärja – eller åtminstone mildra – detta hot.

Till pressens problem kommer dessutom den lågkonjunktur för annonser som har varit under den senaste tiden. En neddragning av presstödet nu skulle ofelbart få förödande effekter för hela tidningsbranschen och allvarligt hota de sista möjligheterna till valfrihet och reell yttrandefrihet för oss tidningskonsumenter.

Men vi i Vänsterpartiet menar att det inte räcker med att kortsiktigt slå vakt om nuvarande fördelning av presstöd. Man måste också ha en framförhållning och nu tänka igenom hur man långsiktigt skall kunna behålla pressens mångfald. Kanske det blir nödvändigt att ifrågasätta fördelningen av presstödet i dess nuvarande form. Bo Präntare har gjort en sammanställning av samhällets totala stöd till dagspressen, där han till det direkta stödet i form av drifts-, utvecklings- och distributionsstöd har lagt vad han kallar "indirekt presstöd" i form av momsbefrielse och "reklamskattereduktion". Det visar sig då att Dagens Nyheter, Expressen och Aftonbladet, dvs. landets tre största tidningar, också är de tre största bidragstagarna. Det är kanske inte den egentliga avsikten med presstödet.

En omfördelning av stödet kan således bli aktuell, främst för att fördela det mer rättvist och för att garantera mångfalden. Vi i Vänsterpartiet menar att det nu är omöjligt att forcera stora förändringar.

Det är naturligtvis mycket glädjande att Centerpartiet har tagit sitt förnuft till fånga och att vi har fått en majoritet för att avslå den 5-procentiga minskningen av driftsstödet. Men i och med att Centern valt att finansiera detta genom att minska ytterligare på utvecklingsstödet, blir konsekvensen att man visserligen kortsiktigt räddar ett antal tidningar kvar, men samtidigt förhindrar man den förnyelse som behövs för den långsiktiga överlevnaden.

Herr talman! Tidningar spelar en stor roll i många människors liv, men det finns människor som är alldeles särskilt beroende av att få ta del av de nyheter och den samhällsinformation som förmedlas just av dagspressen. Jag tän-

ker då dels på de synskadades behov av radio och kassettidningar, dels på de begåvningshandikappades behov av lättlästa tidningar och lättlästa böcker.

Det har sagts många vackra saker om de handikappades rättigheter från regeringspartierna, och inte minst Folkpartiet har genom Bengt Westerberg profilerat sig genom att stå för förbättringar för handikappade. Det är bra, och jag tvivlar inte vare sig på hans kunskap och engagemang i de här frågorna eller på folkpartister över huvud taget. Men dess värre tycks det här engagemanget från Folkpartiet inte sträcka sig så långt från socialdepartementet att det når till konstitutionsutskottet, eller för den delen till kulturutskottet.

När det gäller ett bidrag som direkt berör de begåvningshandikappades möjligheter till litteratur, dvs. bidraget till LL-stiftelsen, avstyrker den borgerliga utskottsmajoriteten de motioner där ett ökat stöd begärs för att utgivningen av veckotidningen 8 dagar samt av lättlästa böcker skall säkras på minst nuvarande nivå. Man gör det med en undanglidande motivering, i stil med att handikapputredningens förslag kan komma att beröra LL-stiftelsens verksamhet. Jag frågar mig om de borgerliga partierna har några ledamöter i handikappkommittén – i så fall hade det varit mycket enkelt för konstitutionsutskottets ärade ledamöter att ta reda på att handikappkommittén inte alls diskuterar anslagsfrågor i stil med det stöd som nu är aktuellt för LL-stiftelsen. Den sysslar med mycket mer övergripande frågor.

Det är kanske litet tjatigt att hela tiden hänvisa till det statsfinansiella läget när det gäller att avslå sådana här berättigade krav som LL-stiftelsen har, just för att de skall kunna säkra utgivningen av sin verksamhet. De förståndshandikappade, afasidrabbade eller andra läshandikappade får återigen stå tillbaka.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring i vad avser mom. 1 och 13. I övriga moment står vi naturligtvis bakom det som därutöver tas upp i vår meningsyttring.

Anf. 148 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Den presstödsförordning som nu gäller trädde i kraft så sent som den 1 juli 1970. Den baserade sig på ett treårigt utredningsarbete av den s.k. dagstidningskommittén. Inför ändrandet av reglerna ägde en stor principdebatt rum. Det har inte ansetts nödvändigt att upprepa den i år. Regeringen har inte gjort några principiella uttalanden, och utskottet har inte heller varit berett att göra någon annan bedömning än vad som har skett tidigare.

I propositionen nöjde man sig med att föreslå en nedskrivning på 5 % av driftsstödet, av statsfinansiella skäl. Man ville också göra en del andra neddragningar.

Konstitutionsutskottet har gjort en del marginaländringar. Jag ser det inte alls så dramatiskt som Kurt Ove Johansson gjorde. Vad det var frågan om i det här fallet var att lägga på 12 milj.kr. ytterligare till distributionsstödet utöver regeringens förslag, och de 12 miljonerna tog man från utvecklingsstödet och distributionsstödet.

Från rent principiell synpunkt kan jag som moderat ingalunda beklaga detta. Vi var när det var aktuellt motståndare till införandet av utvecklings-

stödet. Vi menar att det kan bli fråga om ett godtycke och särskilda hänsynstaganden till olika tidningar och ville för den skull inte acceptera det. Det är alltså bra att man minskar ytterligare på utvecklingsstödet.

I det här betänkandet har Ny demokrati och Socialdemokraterna reserverat sig. Man skulle kunna säga att det är två extremståndpunkter som står på de olika flyglarna.

Ny demokrati vill skära ned ordentligt. Driftsstödet vill man minska med 106 miljoner, och sedan vill man avveckla presstödet på tre år. Distributionsstödet och utvecklingsstödet vill man skära ned med 30 %. Socialdemokraterna återigen vill öka bl.a. utvecklingsstödet med 22 milj.kr.

Rent generellt måste jag säga att jag finner en sats tilltalande i den reservation som Ny demokrati har avgivit. Där sägs det: "I ett fritt, öppet och demokratiskt land, där fri konkurrens och mindre statlig styrning eftersträvas, hör inte presstödet hemma." Nej, det gör det säkerligen inte. Så är det förvisso i princip, men på tre år finns det inga möjligheter att avveckla något presstöd utan att det skulle få stora skadeverkningar för vår press.

Jag vill också i det här andetaget reagera mot Ian Wachtmeister, när han säger att nästan varje tidning är partiorgan. Så är det naturligtvis inte, det vet var och en som närmare känner till tidningarna.

Presstödet kom till 1971, samtidigt som man införde den s.k. reklamskatten. I viss mån kanske man kan säga att presstödet har kommit att motverka de klara tendenser som fanns till ett tidningsmonopol. Det är möjligt att det är riktigt som det står i Socialdemokraternas särskilda yttrande, att ca 50 tidningar skulle vara nedläggningshotade om inte presstödet fanns. Det bör man veta på den socialdemokratiska sidan, för där har man verkligen erfarenhet av tidningsaffärer, även om de inte alltid har varit så förfärligt lysande.

Självfallet är tidningarna till stor del beroende av annonsintäkter – till ungefär två tredjedelar, sägs det från den socialdemokratiska sidan. Det är möjligt att så är fallet. Men den situation som rådde när man började utreda presstödet för ungefär 30 år sedan gäller förvisso inte i dag. Stora förändringar har ägt rum.

När man som sagt påbörjade utredningsarbetet för ungefär 30 år sedan, fanns det på en ort kanske två lokaltidningar. Det fanns dessutom en TV-kanal och ett riksradioprogram att tillgå. I dag finns en uppsjö av medier. Tekniken har helt förändrat mediabilden.

Nu knackar även privatradion på dörren. Närradio finns också, och det har väckt en viss uppståndelse vad som tydligen är på väg att hända med Radio Nova. Jag vill inte säga att det som sagts från dem som vill agera tyder på något godare omdöme. Inom en mycket snar framtid hoppas jag att det skall bli möjligt att upprätta privata radiostationer, och då får vi ytterligare röster som kan göra sig hörda.

I ett förlängt tidsperspektiv måste självfallet hela frågan om presstöd och mediapolitik tas upp till en seriös diskussion och också leda till en omprövning.

Sedan måste jag också säga här till sist att jag reagerar rätt ordentligt mot såväl Ian Wachtmeister som Kurt Ove Johansson och Elisabeth Persson, när de talar om att frånvaron av moms på tidningarna och reduktionen av re-

klamskatten skulle vara ett indirekt stöd. Elisabeth Persson och Johan Lönnroth går så långt att de säger bidrag.

Detta är ju löjligt. Det är rent nonsens. Då kan vi lika gärna tala om vilka stora livsmedelsbidrag som utgår till alla människor här i landet. Och turistbidragen då – de är ju fantastiska! Allt eftersom man reducerar skatten skulle det vara fråga om bidrag eller indirekt stöd – detta är naturligtvis helt orimligt!

Kurt Ove Johansson och jag kan då glädja oss åt det bidrag vi har fått nu när skatten har sänkts efter en skattereform som varit för handen. Det är ju att helt förvanska svenska språket att över huvud taget ge sig in på sådana resonemang.

Herr talman! Presstödsfrågan väcker alltid känslor, men de stora principerna är vi kanske inte i tillfälle att diskutera just nu. Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 149 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det skulle vara bra om moderaterna och framför allt Birger Hagård tog och läste på litet grand om presstödsfrågorna. Det finns mycket information i den senaste presstödsutredningen. Där kan Birger Hagård finna att generellt verkande medel för att stödja tidningar är någonting som ligger mycket mycket längre tillbaka i tiden än 70-talet.

Ett generellt indirekt stöd – jag tänker då på befrielse från annonsskatt o.d. – kostar staten 1,7 miljarder kronor. Birger Hagård motiverar regeringens förslag med att man av statsfinansiella skäl är tvungen att försöka skrapa ihop 12 milj.kr. på det selektiva presstödet. Det är därför jag ställer frågan: Om det nu är statsfinansiella skäl som ligger bakom att man måste spara på vad samhället kostar på pressen i form av stöd, varför går man då inte på den verkligt stora kakan, nämligen just reduktionen av momsen och reklamskatten? Där finns ju det verkliga kapet att göra. Det är ett belopp som är mer än tre gånger så stort som hela presstödet. Där skulle det säkert gå att hitta de 12 miljonerna, utan att det över huvud taget skulle kännas av för någon tidning, om det nu är nödvändigt att spara dem utifrån statsfinansiella skäl, som Birger Hagård argumenterar för.

Jag tycker alltså att det var bra att jag av Ian Wachtmeister fick beskedet att han för sitt partis räkning kunde säga att det visst finns anledning att i ännu högre grad pröva just den frågan. Det hade varit klädsamt om Birger Hagård, som nu vill slå vakt om statsfinanserna, ville göra det stora kapet. Då skulle han ju ställa upp på en sådan propå. Låt oss titta på vad det skulle ge till statskassan och se vad man kan göra med de 1 700 miljonerna som går ut i form av presstöd!

Jag kan ta siffrorna en gång till, om Birger Hagård inte lyssnade på vad jag sade tidigare. Av det indirekta presstödet får Dagens Nyheter 205 miljoner, Expressen 210 miljoner och Svenska Dagbladet 98 miljoner. De tre tidningarna får lika mycket som hela det direkta presstödet.

Anf. 150 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag vet att Socialdemokraterna sedan gammalt är mästare i att höja skatter och att hitta på nya skatter. Det förundrar mig bara att Kurt

Ove Johansson inte har något annat förslag till skatt att införa i det här sammanhanget.

Det är riktigt att statsfinansiella skäl är det som motiverat neddragningen. Jag sade att regeringen inte diskuterar det hela från principiella utgångspunkter. Så gör vi icke heller i utskottet. Men den omständigheten att man på område efter område måste spara pengar är ju inget som helst skäl för att höja skatterna på ett annat område.

Men jag förstår att det måste vara ytterligt frestande för en socialdemokrat att ha 1 700 miljoner som dinglar framför näsan. Det är bara så att jag samtidigt blir litet rädd för en konstellation med socialdemokrater och nydemokrater. Då kan man nog mycket snabbt och effektivt ta död på det som finns kvar av den svenska pressen.

Anf. 151 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att ingen som lyssnat på den här debatten har kunnat undgå att lägga märke till att Birger Hagård har mera gemensamt med Ny demokrati än vad jag har. Birger Hagård hade t.o.m. mage att precis som Ny demokrati hävda att presstödet kunde avskaffas totalt sett, men inte på tre år. Mycket närmare Ny demokrati kan man knappast komma.

När nu Birger Hagård orerar om att det statsfinansiella läget kräver att man skrapar ihop 12 miljoner på presstödet, må han förlåta mig att jag tycker att det är mycket märkligt att han inte känner ett så stort ansvar för det statsfinansiella läget att han skulle kunna kasta blickarna på det indirekta presstöd som de 1,7 miljarderna ändå utgör.

Sedan skall nog Birger Hagård vara litet grand försiktig, när han uttalar sig om presstödet i de här sammanhangen. Jag har siffrorna framför mig och kan berätta för Birger Hagård, därest han inte vet det, att det totala presstödet till Svenska Dagbladet var 161 milj.kr. under 1991.

När Birger Hagård försöker göra sig skojig på min bekostnad med påståendet att många av de tidningar som försvarar mitt parti inte kan sköta sina finanser, finns det väl stor anledning för honom att titta på hur proffsen i Svenska Dagbladet sköter sin tidning. Om jag inte är fel underrättad, har förlusten i Svenska Dagbladet 1991 varit 150 milj.kr. Där finns då de verkliga superproffsen, som Birger Hagård brukar berömma i andra sammanhang. Så det med tidningsaffärer är kanske inte så lätt som Birger Hagård försöker göra gällande.

Gustaf von Platen kan inte vara ett obekant namn för Birger Hagård. Han har beskrivit situationen i Svenska Dagbladet på följande sätt den 20 mars 1991:

"Näringslivet slutligen – finns inte där ett kompakt motstånd mot statliga subsidier? Förvisso. Å andra sidan har jag ett starkt minne av alla de näringslivets toppmän som jag lyssnat till under många år i Svenska Dagbladets styrelse.

Visst har de uttryckt åsikten att stödet bör avskaffas och Svenskan bör stå på egna kommersiella ben. Före sammanträdena och efter dem. Under diskussionerna på våra möten har däremot den stående – eller i vart fall ständigt återkommande – frågan varit: "Hur går det med presstödet? Finns det nån chans att öka det? Det är väl ingen risk att det försvinner.'"

Anf. 152 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag är helt övertygad om att Svenska Dagbladet kan klara sina affärer utan inblandning från Kurt Ove Johansson eller socialdemokratin och att man där vidtar de erforderliga åtgärderna för att just kunna stå på absolut egna ben.

Jag vet inte vad Kurt Ove Johansson och Ny demokrati har för någonting ihop, men en sak har jag förstått här i kväll, och det är att de i varje fall är förenade när det gäller att snegla på 1 700 miljoner som tänkbara nya skatteintäkter. Jag upprepar: Bevare mig väl för om detta hot mot den fria pressen skulle bli verklighet!

Förste vice talmannen anmälde att Kurt Ove Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 153 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill påminna om, Birger Hagård, att jag inte gjorde någon värdering av den sammanställning som Bo Präntare har gjort, utan jag refererade till den och nämnde vad han kallar indirekt presstöd. Jag anser att det är viktigt att vara noga med åthutningarna här, och jag uppfattade det som om jag skulle ha fått en sådan.

Jag tycker att det kan vara intressant att titta på vad Bo Präntare har skrivit, men därmed är inte sagt att jag anser att presstödet skall fördelas efter de principer som han talar om. Som sagt: Jag tog mig friheten att referera till en sammanställning som han har gjort.

Anf. 154 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Vad jag gjorde var ingenting annat än att citera direkt ur meningsyttringen av Johan Lönnroth, där han säger att fördelningen av presstödet "måste dock långsiktigt ifrågasättas". Han talar sedan om den utredning som gjorts och säger att "effekterna av mervärdeskattebefrielse och reklamskattereduktion gör Dagens Nyheter, Expressen och Aftonbladet till de tre största mottagarna av bidrag".

Jag läser innantill ur meningsyttringen. Han har kallat det bidrag. Jag anser det vara helt orimligt att kalla frånvaron av skatt för ett bidrag. Då är det många fler som uppbär bidrag i det här landet än vad man i första hand skulle tro.

Anf. 155 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! För en stund sedan utdelades ordentliga rallarsvingar mellan Kurt Ove Johansson och Ian Wachtmeister. Det var nöjsamt att lyssna till, men jag vet inte om substansen i det som sades var så stor. Man talade om Djingis Khan å ena sidan. Det var i och för sig en rörlig person, och det är litet svårt att veta var han egentligen befann sig. Han rörde sig nog över halva Asien. Det är tveksamt om han var läskunnig. Han gav i alla fall inte ut någon tidning. Å andra sidan talade man om den italienska maffian, som inte heller i första hand har gjort sig känd för utgivande av demokratiska tidningar. Eftersom rallarsvingarna är utväxlade kan jag hålla ett lägre tonläge.

Rent allmänt är yttrande- och tryckfriheten roten och blomman i demo-

kratin. Det är naturligtvis av stor betydelse att så viktiga delar av den demokratiska plantan hålls vitala.

Vi har kommit långt i vårt land när det gäller tryckfriheten. Vi är bland de främsta i världen på det området. Det är svårt att hitta något annat land som har en mera utvecklad lagstifting på det här området än vårt land.

Men om det skall vara någon mening med yttrandefrihet och tryckfrihet måste det man yttrar kunna tryckas någonstans. Det är inte likgiltigt om det finns tillgång till medier eller ej. Vi har naturligtvis radio och TV, men vi känner till begränsningarna med dessa medier – flyktiga, hastigt förbiilande budskap och diskussioner. En tidning kan man läsa om igen. Man kan klippa ur artiklar, fundera över innnehållet och polemisera. De nya medierna utesluter inte att det gamla tryckta ordet fortfarande har ett avgörande värde i en demokrati.

Det är insikten om detta som har medfört att vi har ett presstöd. Om man försöker resonera bort den biten far man vilse. Man säger här käckt att man skall låta de kommersiella krafterna råda. Vi skulle då få bra tidningar och de tidningar som folk vill ha. Så enkelt är det inte. Vi kan se det på mycket nära håll. I Sverige, Norge och Finland finns ett ganska utvecklat presstöd. Danmark har det inte. Vad har hänt? Jo, Danmark är snart rent på tidningar. Man har kvar några stora tidningar. I Finland, Norge och Sverige finns fortfarande en ganska differentierad press. Det tycker jag är en stor tillgång.

Om Ny demokratis förslag genomförs skulle vi nästan i ett svep hamna i den danska situationen. Jag vet inte om det är det man eftersträvar. Man kanske tycker att det är bra och vill att det skall vara så. Jag tycker för min del att det oerhört värdefullt att det finns olika kanaler för journalister, oss politiker och allmänheten så att olika meningar kan komma till uttryck och brytas mot varandra.

Den stora faran på det här området är självfallet inte presstödet. Jag förstår inte hur man kan inbilla sig någonting sådant. Den stora faran är den fortgående koncentrationsprocessen på detta område. Vi kan se hur några tidningskungar i Europa har lagt under sig det mesta. En och annan ramlar visserligen ifrån båten vid Kanarieöarna, men andra sådana här kedjor är genast färdiga att ta över. Det håller på att bli en stor ägarkoncentration i USA, Australien, England och Frankrike.

Detta har medfört att man i olika länder – i Europa gäller det hälften av staterna – har infört olika restriktioner för hur mycket ägandet på massmediaområdet får koncentreras. I ytterligare en del andra länder är man på gång med sådan lagstiftning. Det visar att man har kommit till insikt om faran med en alltför stor koncentration.

När det gäller förslaget om vem som skall få äga kommersiell radio tycker jag att det är glädjande att det inte får vara mer än 40 % från tidningarnas sida. Det gäller att vara vaken för vad som håller på att ske och inte falla för enkla slogan på det här området.

Ian Wachtmeister har gått men jag kanske ändå skall beröra Ny demokratis reservationer något. I reservation 1 sägs: "Presstödet hör i stället hemma i ett sådant planekonomiskt system som statsmakterna numera försöker komma bort ifrån. En fri opinionsbildande dagspress bör enligt utskottet inte få styras av politiska beslut." Det är ganska märkligt att man skall få

höra detta från ett parti som i en partimotion har föreslagit auktorisering av journalister. Man skulle således ha ett slags organ som godkänner vem som skall få skriva i tidningarna. Det är precis vad man har haft i de planekonomiska staterna. Där fick minsann inte vem som helst vara journalist och skriva i tidningarna. Det var ett privilegium som delades ut av makthavarna.

Ingen kan förneka att pressfriheten har varit större i vårt land på grund av presstödet än vad den annars skulle ha varit. Alla vi som då och då försöker få ut några meningar i skrift vet hur svårt och trångt det är nu i vårt samhälle. Det är minsann ingen lätt sak att få in en artikel i någon av de stora tidningarna. Det beror inte på att de är ivriga på att censurera och hålla folk utanför, utan det beror på att det är så trångt om utrymmet. De har helt enkelt inte plats.

Vi måste hålla ögonen på den koncentrationsprocess som fortgår mycket i det tysta.

Sedan till den fråga som vi egentligen diskuterar, nämligen utformningen av presstödet för den närmaste framtiden. Jag inser inte riktigt behovet av de dramatiska gester som Kurt Ove Johansson tog till. På honom verkade det som om utvecklings- och distributionsstödet skulle försvinna helt. Så är inte fallet. Det görs en marginell nedskärning.

Däremot – och det är det viktigaste i det här förslaget, som jag ser det – bibehålls principerna för driftsstödet. Jag tycker över huvud taget inte att man skall ändra på grundläggande principer i gällande system utan att noga överväga. Det skall inte vara ett hastverk eller något som man kommer på. Man måste överväga noga.

Det är givet att om riksdagen skulle biträda Ny demokratis förslag så skulle tidningarna rasa till höger och vänster. Det gäller inte bara små tidningar utan även medelstora tidningar. Vi skulle få en ordentlig upprensning på den svenska marknaden. Det måste väl vara det som är avsikten.

Jag skall inte så mycket blanda mig i diskussionen om det s.k. indirekta presstödet. Man kan inte komma ifrån att det naturligtvis är en favör för tidningarna att de slipper momsen. Detsamma gäller reklamskattereduktionen. Det är självfallet en fördel. Sedan må man kalla det vad man vill. Kurt Ove Johansson säger att man skall skära ner på det stödet. Det tycker jag inte att man skall göra. Jag tror att pressen behöver den favören. Tidningsmarknaden över huvud taget är så ansträngd, inte minst i dagsläget när annonsmarknaden har varit vikande, att det även för stora tidningar är viktigt att vi inte kniper åt. Den kombination vi har, riktat driftsstöd, visst utvecklingsstöd, distributionsstöd och en favorisering i momssystemet är ganska bra. Det bibehåller också konkurrensfaktorerna tidningarna emellan på ett någorlunda anständigt sätt.

Jag kan inte utställa några löften för framtiden. Vi vet inte vad framtiden kommer att bära med sig för oss. Jag har i många debatter som jag har lyssnat till, lagt märke till att Socialdemokraterna alltid har mycket gott om pengar, för att inte tala om Vänsterpartiet. Vi har inte så gott om pengar. Budgetunderskottet stiger i höjden. Vi fick ta över från Socialdemokraterna, jag vill inte säga en kaotisk situation, men en ekonomisk situation med en väldig turbulens inbyggd. Vi ser nu hur det har gått med banker och företag. Vi måste rensa upp och se till att vi får en sund samhällsekonomi. Det är den

viktigaste uppgiften för den sittande regeringen. Det är klart att det känns litet här och var. Den lilla nedtoning av presstödet som detta förslag sammantaget innebär är inte så mycket att gnöla över i detta sammanhang.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets majoritets hemställan och avslag på reservationerna till höger och till vänster.

Anf. 156 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns kanske ingen större anledning för mig att polemisera med Bertil Fiskesjö när det gäller presstödet. Jag vet att vi genom årens lopp har känt lika starkt för det stöd som går till pressen i form av presstöd.

Däremot är jag kanske litet förvånad över Bertil Fiskesjös resonemang när det gäller de 1,7 miljarderna, som också är ett indirekt stöd till pressen. Om en nedskärning av det selektiva presstödet motiveras med att statskassan behöver 12 milj.kr., hade det tett sig naturligare att angripa den stora potten med pengar. Det är möjligt att det finns tidningar som har glädje av att de har en annonsskatt på 4 % och att de är befriade från moms. Det bestrider jag naturligtvis inte. Men nog är det väl ganska egendomligt när man i dessa sammanhang talar om tidningar som t.ex. Dagens Nyheter, som har ett indirekt presstöd på 205 miljoner, och Expressen, som har ett stöd på 210 miljoner. Jag har en lista över alla svenska tidningars indirekta presstöd. Göteborgs-Posten är en annan tidning som också har en stor pott här. Jag har svårt att förstå att man skall ge sig på de tidningar som har det sämst i den här speciella situationen, om man nu behöver åstadkomma någon form av besparing av statsfinansiella skäl.

Jag har inte för avsikt att göra detta till något slags finanspolitisk diskussion. Visst växer regeringens budgetunderskott. Men det finns ingen anledning att skylla ifrån sig på Socialdemokraterna längre. Att budgetunderskottet nu växer rår den nya regeringen, som ni brukar säga, själv för. Sänker man skatten utan ha någon täckning för det, är det klart att underskotten växer.

Oberoende av detta tycker jag att det är rimligt att man inte skall ta från dem som har det svårast, om man vill åstadkomma en förändring. Då skall man ta från dem som det går att ta från utan att det får några presspolitiska konsekvenser.

Anf. 157 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag har också den lista som vi har fått från Presstödsnämnden. De siffror som Kurt Ove Johansson anger är helt korrekta. Men jag vill påpeka att de bekymmer som många tidningar har inte inskränker sig till mindre tidningar eller andratidningar. Även stora tidningar och förstatidningar har haft det knapert. Det finns naturligtvis undantag. Landsortstidningar som har monopolställning i förhållandevis folkrika bygder klarar sig hyggligt. Om jag har läst de senast publicerade siffrorna rätt, är Dagens Nyheter ett förlustbolag. Det gäller även andra stora tidningar.

Den smäll som Ny demokratis förslag skulle innebära, dvs. att man reducerade Dagens Nyheters totala presstöd eller favörer med en tredjedel, skulle innebära 70 miljoner för tidningen. Jag tycker att vi skall favorisera

pressen på olika sätt. Det är min uppriktiga mening. Det är så viktigt att vi har en någorlunda mångfasetterad press. Det är viktigt att vi har stora, medelstora och små tidningar och att det fortfarande finns någon chans att starta en ny tidning i vårt land. Det kommer det inte att göra om man försämrar marknaden som Ny demokrati vill göra. Man säger att marknadskrafterna skall härja fritt. Det är bara en slogan. Det bygger inte på någon analys av den reella utvecklingen i de länder där marknadskrafterna har fått härja fritt bland de viktigaste instrument demokratin har, nämligen dagstidningarna.

Anf. 158 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Under en lång högkonjunktur kan de stora tidningarna och förstatidningarna samla i ladorna. Vi kan konstatera att en tidning som Dagens Nyheter under många år då det var högkonjunktur hade mycket stora vinster. Därför tål en sådan tidning en lågkonjunktur och något eller några år av förluster. Men de tidningar jag försöker värna om, och som jag vet att Bertil Fiskesjö också värnar om, är de som är föremål för selektivt presstöd. De kan förvisso förbättra sin situation under högkonjunktur. Det gäller t.ex. andratidningarna. Men de har inte samlat i ladorna så att de klarar lågkonjunkturen lika bra som t.ex. de stora drakarna och förstatidningarna. Därför tycker jag att det är felaktigt att man skall ge sig på dem när man behöver 12 milj.kr. för att klara den statsfinansiella situationen. Det finns ju en större kaka som man kan ta av utan att det får några presspolitiska konsekvenser.

Jag vet att Bertil Fiskesjö egentligen har samma mening som jag även på en annan punkt. Vi införde utvecklingsstödet för två år sedan, och vi har de senste två åren anslagit 35,8 miljoner. Det har varit för att vi ville ge de små och svaga tidningarna möjligheter att göra förpressinvesteringar, för att de skulle kunna göra sin produktion mycket billigare och sedan i det längre perspektivet inte skulle behöva ett ökande driftsstöd.

Nu skär vi ner detta stöd kraftigt. Vi har uppgifter från Presstödsnämnden som säger att risken nu är stor att utvecklingspengarna är borta redan innan detta kalenderår är slut. Då kommer det att dröja sex månader innan det kommer några nya pengar. Det var därför jag i min inledning sade att det är viktigt att vi så snart som möjligt återställer detta, om vi inte skall urholka presstödet på sikt och slå undan benen för hela den strategi som var föremål för beslutet i riksdagen för två år sedan. Jag pekade på att det är viktigt att tillföra utvecklingsfonden 35,8 milj.kr. så snart som möjligt, som vi föreslår i en av våra reservationer.

Anf. 159 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Vi avvecklar inte vare sig utvecklingsstödet eller distributionsstödet. Det vet Kurt Ove Johansson mycket väl. Kurt Ove Johansson säger att man skall ta från de förmåner som tidningarna har i övrigt. Men man kan inte gärna ändra ett helt system för 12 milj.kr. Det skulle var en mycket märklig process. Man kan säga att hela presstödssidan totalt sett med detta beslut kommer billigt undan i den allmänna strävan vi har för närvarande att hålla nere de offentliga utgifterna.

Jag tycker rent principiellt att det är bra att vi har ett antal stora tidningar.

Det är bra för yttrandefriheten. Stora tidningar har råd att hålla sig med korrespondenter utomlands, att satsa på kvalificerade medarbetare på ett sätt som medelstora och mindre tidningar inte har chans att klara. Det är denna mix som jag tycker är bra. Det är inte bra med bara några stycken stora tidningar. Det skulle heller inte vara bra om vi inte hade några stora tidningar. Variationen är en demokratisk tillgång i sig, som jag ser det.

Anf. 160 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det var när Ian Wachtmeister uttalade att nästan alla dagliga tidningar är partiorgan som jag begärde ordet. Det kanske var ett påstående som tillkommit i något slags hastigt mod, i debattens hetta. Icke desto mindre är det alldeles felaktigt.

Det finns många sätt att exemplifiera hur olika tidningar har ett förhållande till ett parti eller en viss åsiktsriktning. Jag kan ge exempel på tidningar som klart är partiorgan. I den mån Pravda, som utkom i Moskva, fortfarande finns är den ett partiorgan. Isvestija är det på samma sätt. Likaså finns i en del afrikanska och sydamerikanska stater dagstidningar som kan sägas vara partiorgan.

I Sverige har det gjorts försök. Det har inte lyckats särskilt bra. De kommunistiska tidningarna lever numera under mycket små omständigheter, i den mån de utkommer. De är partiorgan.

Eftersom Bertil Fiskesjö har pläderat som företrädare för ett selektivt presstöd, ligger det nära till hands att ta ett exempel som berör centerpress. Jag skall inte påstå att de tidningar som Centern ger ut, och dessutom i en form av ägarkoncentration, är partiorgan. Men dess värre görs de ganska ensidigt just för att politiker skall få utrymme, för att tillfredsställa ombudsmän och aktiva. Nu har kanske dessa veckotidningar av dagspresskaraktär, som det heter, inte ambitionen att bli så mycket större, men det kanske skulle ha varit en möjlighet att pröva.

Det finns en tidning med centerbeteckning söder om Stockholm som jag tror lyckas ganska bra, men jag är osäker på hur dess ekonomi är. Den försöker vara en nyhetstidning, en tidning som görs för läsare. Det är det som är den väldigt enkla hemligheten med att få en tidning lönsam. Man gör tidningen sådan läsaren, prenumeranten, köparen, vill ha den. Detta borde inte vara någon större konst.

Det som en sådan tidning har av politiska åsikter finns på debattsidor och på ledarplats. I en vanlig svensk landsortstidning, som utkommer sex eller sju dagar i veckan, inskränker sig det politiska tyckandet, som är tidningens eget, till två tre spalter, ofta på s. 2 eller åtminstone i början av tidningen. Det är ledaravdelningen. Det är vad tidningen tycker.

De tidningar som står på egna ben utan presstöd känner säkert alla nu närvarande till, eftersom kammaren nu är befolkad av i stort sett bara kunniga och intresserade ledamöter i konstitutionsutskottet och kulturutskottet. Därför behöver jag inte, och jag har inte heller tid, ge exempel på dem. Dessa tidningar är inte partiorgan utan i stället tidningar som även ger ett utrymme för tyckande, både sitt eget och för debatten. Men framför allt blir innehållet det som människorna köper tidningen för, nämligen för att få veta vad som har hänt i bygden. Det kan vara en liten tidning, t.ex. Säffletid-

ningen eller Vimmerby tidning, som jag tycker är utmärkta exempel på hur man kan åstadkomma lönsamhet även i ett litet område.

Jag började med att nämna Bertil Fiskesjös inlägg och aviserade ett exempel från Centerpartiet.

Centerpartiet köpte en alldeles utmärkt daglig tidning som heter Östersunds-Posten. Den hade under många år en hög avkastning på arbetande kapital, och det var inget fel på inkråmet i affären som gjordes. Men när Centerpartiet hade köpt den i form av en stiftelse eller på annat sätt, började tidningen gå sämre. Då gjorde man precis samma misstag som den socialdemokratiska rörelsen har gjort, nämligen att göra en tidning för ombudsmän i det egna partiet och – i Socialdemokraternas fall – för facket. När det gällde Östersunds-Posten var det kanske för LRF. Upplagan minskade, och en vacker dag kunde man på den socialdemokratiska tidningen i Östersund utropa: Hurra, vi har vunnit! Då hade den tidningen blivit större. Jag kan inte tro att det var någon glädje för utgivarna av Östersunds-Posten att de då skulle få presstöd.

Det går hur lätt som helst att förstöra en daglig tidning. Om man har jobbat i branschen tillräckligt länge, tror jag att man har en del att lära ut.

Jag skall i nästa inlägg, som jag hoppas få, återkomma till Ian Wachtmeister. Jag trodde att han inte var en av dem som sprang ifrån en debatt som han hade gett sig in i. Det brukar inte vi som finns här i kammaren göra.

Anf. 161 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Inledningsvis kan jag säga till Göthe Knutson att Östersunds-Posten nu åter är större än Länstidningen.

Just i Jämtland är det en stor fördel att man har två tidningar som är nästan jämstora och som med nyheterna kan konkurrera om läsekretsen. Utan presstöd skulle den ena tidningen ha varit borta. Presstödets fördelning har växlat mellan dessa tidningar.

Jag tycker inte riktigt om, för att uttrycka mig milt, Göthe Knutsons litet övermaga sätt att recensera tidningar. Jag läser många tidningar, och jag har kommit till uppfattningen att Nya Värmlandstidningen står Göthe Knutson mycket nära och att det är ytterst sällan som man i denna stora och dominerande tidning hittar några kritiska uttalanden över huvud taget om Moderata samlingspartiet. Däremot kan man ganska ofta hitta elakheter om t.ex. mitt eget parti. Jag tycker inte att det är så konstigt.

Tidningarna har olika politiska färger, även de som officiellt kallar sig för obundna. Det är ju populärt att kalla sig så. Det fina med det system som vi har totalt sett är att det finns möjligheter för olika meningsriktningar att komma fram med sina åsikter. Blir man utestängd från en tidning, finns det en annan som kan vara öppen för de synpunkter som man har. Därmed vill jag inte ha sagt att de stora tidningarna av annan färg stänger ute alla andra som kommer från ett annat håll. Det är klart att de tar in debattartiklar och liknande. Men var och en som har upplevt en valrörelse vet hur eländigt svårt det är att få in artiklar i tidningar som inte gillar det parti som man representerar. Så är det faktiskt, Göthe Knutson. Låt oss icke hyckla.

Anf. 162 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det har efter varje valrörelse gjorts mätningar av hur mycket utrymme de olika partierna har fått i tidningar. Den tidning som tredje vice talmannen nu ansåg stå mig nära, visade sig ha givit utrymme åt partierna som synnerligen väl tillgodosåg Centerpartiet. Centerpartiet hade under en valrörelse ungefär dubbelt så mycket utrymme som Moderata samlingspartiet. Socialdemokraterna har för övrigt blivit mycket gynnade, om man ser till innehållet i valrörelserna, i de tidningar som har en borgerlig åsiktsfärg på ledarplats.

Jag ber om ursäkt, Bertil Fiskesjö, om jag har uppträtt övermaga på något sätt. Jag tycker att jag beskrev förhållandena som de är. Det kan inte hjälpas att jag, när jag tog Östersunds-Posten som exempel, hade utgått från att Centerpartiets avsikt med köpet inte hade varit att skaffa sig en stödtidning. Men nu uttryckte Bertil Fiskesjö en glädje över att det var fråga om jämstora tidningar och att bägge kunde få presstöd. Jag har svårt att tro att det kan vara allvar. Jag är naturligtvis medveten om att Östersunds-Posten återigen är större. Det gläder mig också. Det är en gammal fin tidning.

På Östersunds-Posten förstod man att man måste återvinna sina kunders, köparnas och annonsörernas, förtroende för tidningen. Efter det att jag har följt just Östersunds-Posten under några år, tror jag mig veta att det fanns flera orsaker till att tidningen tappade upplaga. En tidning får inte se ut som om den vore flera dagar gammal. Den kan inte ligga på material, utan det måste vara fräscht och nytt när det kommer. Jag upprepar därför följande på nytt. Det är det som skiljer dem från de s.k. partiorganen, som greve Wachtmeister här talade om, och som det hade varit intressant att höra honom närmare förklara och precisera. Han kanske får tillfälle att göra det någon annan gång, och då gäller regeln att om man har gett sig in i debatten så är man kvar, även om det är någon ambassad som kallar.

Jag vill ta upp begreppet "det indirekta presstödet", som nu har preciserats till att ett icke-uttag av skatt är ett stöd. Birger Hagård har vältaligt beskrivit och givit exempel på vilka oerhörda stöd som barnfamiljerna nu har fått genom att man sänkt momsen med några procent, inte så få för resten. Det gäller även turistnäringen.

Men snälla nån, om vi skall göra en sådan värdering, skall vi också utgå från den prisbild som man åstadkommer genom att inte ha en mycket högre skatt på en viss produkt.

Anf. 163 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag hade nog väntat mig att några journalister skulle vara här för att tillvarata sina intressen. Kanske litar de på politikerna i det sammanhanget.

Bertil Fiskesjö inledde sitt anförande med att tala om nödvändigheten av yttrandefrihet parad med tryckfrihet. Det hela liknades vid en blomma och dess rotsystem. Det är viktigt för yttrandefriheten att det finns tillgång till medier och tryckpressar. Det är en uppfattning som Ny demokrati helt och fullt delar. Men med vår modell ser både blomman och rotsystemet kanske litet annorlunda ut.

Vidare menar Bertil Fiskesjö att det är viktigt och värdefullt med de olika

kanaler som finns för att politiker och allmänhet skall kunna komma till tals och för att åsikter skall kunna brytas mot varandra. Allt detta instämmer vi i.

Däremot uppfattar vi inte presstödet som ett stöd för det fria ordet, utan vi uppfattar det som ett stöd för politiska åsikter. Här har det förekommit semantiska övningar och diskussioner om huruvida presstödet är till för partiorgan, politiska partier eller politiska åsikter. Jag väljer att säga att presstödet är ett stöd för politiska åsikter.

När, eller om, presstödet försvinner, minskar självfallet antalet tidningar. Men det behöver inte vara negativt. Vi menar att marknaden kommer att tvinga fram ett nytänkande inom branschen. Yttrandefriheten behöver inte vara hotad. Jag vill visa på ett konstruktivt förslag i debatten. Jag har tagit med mig en tidning. Ni behöver inte vara oroliga. Jag skall inte läsa ur den utan bara visa upp den.

Det handlar om Gotlands Tidningar, som faktiskt har två ledarsidor. Två politiska partier samsas alltså i en och samma tidning, en tidning som har samma regionala täckning som tidigare gällde. Det här är en modell som faktiskt kan tillämpas på fler områden i Sverige. Just det här exemplet är intressant. I den här tidningen företräder ledarsidorna olika politiska åsikter, på motstående sidor.

En sådan här tidning borde snarare stimulera till ett ökat politiskt intresse, eftersom olika politiska åsikter återfinns på motstående sidor i samma tidningar. Det måste också bli billigare att göra tidningar på det här sättet, och ändå minskar inte yttrandefriheten.

Mindre partier, förslagsvis Centern och Folkpartiet, kan alltså gå samman och ha en enda tidning. Vi större partier klarar oss nog utan att göra det.

Dagstidningarna har under de goda åren med stora annonsintäkter tillåtit den egna kostymen att växa. Dessutom har ju presstödet funnits. Vi menar att man nog får vara beredd på att minska den här kostymen samtidigt som man måste tänka kreativt. Vi är övertygade om att dagspressen även utan presstöd kan klara sig och verka, med bibehållen yttrandefrihet.

Anf. 164 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Det är trevligt att Ny demokratis representant i konstitutionsutskottet, Harriet Colliander, deltar i debatten. Partiledaren – som inte har haft med beredningen av de här frågorna att göra – har tydligen valt något annat som är mera publicitetsknipande än att uppträda i kammaren.

Det exempel på hur tidningar kan göra som Harriet Colliander här anförde visar på något alldeles utmärkt. Detta har – väl att märka – kunnat realiseras tack vare det presstöd som utgår. Det här presstödet har alltså varit grunden för denna samverkan på Gotland.

Jag skall inte i onödan förlänga debatten. Men jag måste säga att det väl hade varit på sin plats, Harriet Colliander, med hänsyn till de våldsamma angrepp som Ian Wachtmeister riktat mot presstödet och de tidningar som får presstöd, att något beröra ert förslag om auktorisering av journalister. Jag karakteriserar det förslaget som ett utomordentligt exempel på planhushållning inom den nu sammanrasade östvärlden.

En av mina favoriter bland tidigare journalister i Sverige, vars alster jag

gärna läser om, är Henrik Bernhard Palmaer som grundade Östgöta Correspondenten. I just Östgöta Correspondenten har man med anledning av Ny demokratis motion om auktorisering av journalister skrivit att denne tidningens grundare, Henrik Bernhard Palmaer, aldrig hade kunnat bli en auktoriserad journalist.

Det förslag som ni har lagt fram är helt enkelt konstigt. Det går helt stick i stäv med vad ni här i denna debatt har sagt er plädera för.

Anf. 165 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Vi tycker inte att förslaget om auktorisering av journalister är konstigt. Det finns ju auktoriserade revisorer, civilingenjörer, civilekonomer osv. Det finns så att säga olika grader av kompetens. En auktoriserad journalist skulle snarare känna en större stolthet i sitt yrke.

Anf. 166 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Kan jag få ställa en enkel fråga till Harriet Colliander? Jag har träffat en överenskommelse med en tidning. En gång i månaden skall jag skriva en krönika. Skulle detta kräva auktorisation från en kommitté, där Harriet Colliander och Ian Wachtmeister sitter med och bestämmer vem som skall få medverka i svensk press?

Anf. 167 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Självfallet inte!

Anf. 168 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Inte heller jag skall förlänga diskussionen mer än nödvändigt. Skälet till att jag begärt ordet är faktiskt det exempel som Harriet Colliander anförde beträffande de gotländska tidningarnas samarbete. Hon tycker att detta samarbete är bra och tydligen något att ta efter.

Jag vill knyta an till det som Bertil Fiskesjö här sade. Om det är några tidningar som har kunnat överleva på grundval av presstödet är det faktiskt just de båda som Harriet Collianders goda exempel gäller. Jag kan försäkra, Harriet Colliander, att jag vartenda år av de tolv år som jag suttit med i Presstödsnämnden har varit med om att bevilja åtskilligt med pengar för att de här tidningarna skulle kunna överleva. Utan presstödet hade Harriet Colliander inte haft ett så utmärkt exempel att anföra här i riksdagens talarstol.

Vidare kan jag försäkra, Harriet Colliander, att det inte räcker att vi på grundval av presstödsförordningen har beviljat de här tidningarna presstöd och utvecklingsstöd. Dessutom har Bengt Kindbom och jag båda varit med i en presstödsutredning och skrivit specialregler för att just de här båda tidningarna skall kunna överleva – och då alltså tack vare samhällets stöd.

Därför sade jag i mitt inledningsanförande att jag rekommenderar alla ledamöter i Ny demokrati att sätta sig ner och läsa de sex presstödsutredningar som förekommit samt de propositioner som lades fram på 70-talet. Om ni gör det, kommer ni – i varje fall de av er i Ny demokrati som är kloka – att ha en helt annan uppfattning i presstödsfrågor. Det är jag övertygad om.

Anf. 169 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag ville med mitt exempel från Gotland komma med ett konstruktivt förslag i den här debatten, nämligen att man skulle producera bra tidningar med bibehållen yttrandefrihet och utan presstöd. Gotland är ett speciellt område som får stöd på olika sätt. Visar det sig att man inte kan klara av att producera tidningar på Gotland och i andra stödområden i Sverige får man ta det under övervägande.

Anf. 170 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag har, som Kurt Ove Johansson nyss sade, deltagit i den senaste i raden av pressutredningar. Min motion, som också behandlats i detta betänkande och är tillgodosedd i den delen att vi inte får några förändringar i driftbidraget, hade som utgångspunkt att vi nyligen antagit regler efter ett grundligt utredningsarbete. Det var ett nytt system för driftstödet. Det fanns inte skäl att utan närmare övervägande skära 5 % i driftstödet. Konstitutionsutskottet stödjer mina principer. Tyvärr tvingas vi av andra skäl att spara även här. Det går ut över en del av komponenterna i det selektiva presstödet.

Jag vill också notera några saker beträffande det indirekta stödet, som har diskuterats väldigt mycket här, nämligen momsbefrielsen och annonsskatten. Redan när omsättningsskatten infördes motiverades det med presspolitiska skäl att tidningar skulle undantas från omsättningsskatten. När de senaste skatteutredningarna inför skattereformen diskuterade att momsbelägga tidningar, gjordes framställningar från den senaste pressutredningen och från de politiska partiernas företrädare i utredningen genom direkta kontakter med personerna i skatteutredningen för att inte kommittén på nytt skulle lägga fram förslag om att momsbelägga tidningarna. Men jag tycker inte att det är riktigt att de är skattebefriade av presspolitiska skäl. Både de tidningar som uppbär presstöd och vinstmaskinerna har nytta av detta. Vi kan inte selektera mervärdesskatten ytterligare en gång och bara ta ut den från dem som inte har presstöd. Jag tycker att man bör ta med historien kring mervärdesskatten.

Det är inte bara Ian Wachtmeister som har försvunnit, Göthe Knutson, utan även Birger Hagård har försvunnit från kammaren. Men Ian Wachtmeister var inne på att torrlägga träsken. Jag vill, herr talman, bara påminna om att det inte är bra för miljön att dika ut våtmarkerna. Det är bra för mångfalden om det finns ett hundratal grodor och ett par elefanter. Men om Ian Wachtmeister vill dika ut träsken för att hitta grodorna, är det döda grodor han hittar. Det är inte bra för mångfalden. Jag har förstått Ny demokratis förslag som att det är just döda tidningar som Ny demokrati vill se.

Egentligen, herr talman, begärde jag ordet när Göthe Knutson talade. Det finns ett västgötskt talesätt som lyder: Håll dig till sanningen till dess du kommer på något bättre! Uttalandet om Östersunds-Posten var okunnigt. Inkråmet var inte alls det som Göthe Knutson antydde. Det var det jag ville påminna om. Östersunds-Posten ingår i dag i Centerpress. Det är en koncern som leds av Allan Pettersson och som har honorerats i de flesta tidningar den här våren för det goda resultat som har uppnåtts även i en lågkonjunktur.

Herr talman! Det är tur att presstödet finns, Harriet Colliander, annars

hade man inte kunnat peka på Gotlands Tidningar. Nu drog hon till med ytterligare en sak som visar okunnigheten. Behövs stödet av regionalpolitiska skäl kanske man får överväga det. Det har vi gjort i presstödsutredningen och i riksdagen. Det finns fem tidningsområden som har förmånen att få presstöd, bl.a. av regionalpolitiska skäl. De är inte andratidningar. Det är också ett bra bevis på hur man räddar mångfalden.

Det finns tack vare presstödet också bevis för andra samverkansformer, nämligen i Skaraborgs län, där fem tidningar samtrycker.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 171 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Det är mycket lyckosamt att tidningarna i stödområdena blir kvar. För övrigt vill jag säga att de Bouvinska grodorna tycks överleva det mesta.

Anf. 172 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det som blev sagt av Bengt Kindbom om Östersunds-Posten var en grov anklagelse mot dem som gjorde upp affären. Det var faktiskt en överraskning, inte bara för mig, utan också för dem som genom mig och något eventuellt referat får höra detta. Men det är klart att man kan erkänna att det var en dålig affär.

Det väsentliga i en dagstidning är upplagan samt förtroendet hos läsarna, köparna, prenumeranterna, konsumenterna och icke minst annonsörerna. På Östersunds-Posten lyckades köparen med det fantastiska att minska i upplaga, medan den andra tidningen, den socialdemokratiska, gick om. Jag vägrar att tro att det var ett syfte med Centerns köp av Östersunds-Posten. Det blir en annan sak att diskutera huruvida Centern betalade för mycket för tidningen. Därmed anser jag att jag väl har uppfyllt sanningskravet.

Jag har nu, genom talmannens godhet, fått tillfälle att hålla ett anförande, och då vill jag naturligtvis ta vara på tillfället att fråga Nydemokraternas företrädare var gränsen går mellan kravet på en auktorisation av en journalist och en person som skall få skriva i tidningar utan att vara auktoriserad. Det var alldeles utmärkt att tredje vice talmannen tog upp den här frågan, så att vi kan få den utredd nu, för här finns sakkunskapen, kanske rent av förslagsställaren. Någonstans i ett parti föds alltid idéer, vare sig de är kloka eller galna. Mina frågor är: Var går gränsen? Skall det vara full arbetsvecka, skall vederbörande vara medlem i Journalistförbundet, skall man godkänna deltid – det är populärt – eller skall man göra några ingrepp som innebär att integriteten går förlorad? Här blir tillfälle att utförligt beskriva saken.

Journalister kanske kommer att läsa detta. Jag är ganska övertygad om att så kommer att ske. Det kommer säkert att uppmärksammas om vi får en tillräckligt utförlig beskrivning.

Indirekt presstöd har man talat om i form av icke uttagen skatt. Jag började i ett tidigare inlägg på en mening, men eftersom tiden då tog slut hoppas jag att nu få tillfälle att fullfölja den formuleringen. När prissättningen sker på en tidning är det med utgångspunkt i de kostnader man har. Lägger man på en moms på 25 % blir alla tidningar dyrare.

Anf. 173 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Auktorisationen av journalister är en knivig fråga. Vi har tillsatt en internutredning i partiet, och vi räknar med att den är klar till allmänna motionstiden 1993.

Anf. 174 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Tack vare mitt anförande får Göthe Knutson tillfälle att slutföra sitt anförande.

Göthe Knutson antydde i sitt första inlägg att Östersunds-Posten övertogs av Centern med ett inkråm som fungerade som en vinstmaskin, och att det, eftersom tidningen övertogs av en centerpartistisk stiftelse – vilket alltså inte var fallet – blev en dålig affär. Jag sade att det inte var med sanningen överensstämmande.

Anf. 175 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Alla uppskattar vi trivsamma och kamratliga skämt och repliker. Jag är glad över att jag får tillfälle att slutföra min plädering. Om en majoritet i Sveriges riksdag, som jag icke kommer att tillhöra, beslutar att momsbelägga tidningar, kommer tidningarna att bli 25 % dyrare.

Men då får man hoppas att det inte skall ske någon selektering så att somliga tidningar skall kunna yrka avdrag, såsom fallet är med annonsskatten, som gör att momsen blir en orättmätig skatt. Somliga tidningar slipper då betala skatt. Är upplagan tillräckligt liten betalar tidningen ingenting alls, medan större tidningar får betala – på ett eller annat sätt – det presstöd som utgår till samma tidningar som har god nytta och bättre vinst av det avdrag som kan göras i botten på annonsintäkterna.

Det är här fråga om prismekanismer. Vi skall komma ihåg att det vanliga hushållet har en begränsad ekonomi. En momsbelägning skulle innebära en minskad tidningskonsumtion, och det är sannolikt att de mindre tidningarna kommer att ha mest ont av den minskade tidningskonsumtionen – precis som det är med annonsmarknaden. Den budget som företagen fastställer för annonsering höjs inte för att priserna stiger på grund av en annonsskatt. Den mindre tidningen blir lidande av detta faktum.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

12 § Vissa anslag inom finansdepartementets område

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU12 Vissa anslag inom finansdepartementets område (prop. 1991/92:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

13 § Vissa anslag inom civildepartementets område

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU13 Vissa anslag inom civildepartementets område (prop. 1991/92:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

14 § Statistikfrågor

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU22 Statistikfrågor (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 176 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Vi skall nu debattera anslagen till Statistiska centralbyrån och till folk- och bostadsräkningar. Det här handlar i allt väsentligt om statistik – som givetvis har sina motståndare. Motståndarna är ofta sådana att de många gånger utnyttjar statistik i olika debatter.

I många debatter har det sagts att saker och ting skall tas i tur och ordning. Tänk först, orda sedan och gå därefter till handling. Vad som har tänkts med koppling till statistik skall jag självklart inte ta upp. Jag skall inte heller ta upp så mycket av vad som har ordats. Men jag vill påminna om några saker.

Den nuvarande regeringen pratar ofta om alternativ, förändringar och utveckling och nämner ibland kooperationen och kooperativa lösningar. Jag tänker speciellt på det tal som civilministern höll för någon vecka sedan i Lissabon. Hon uttalade sig varmt om de möjligheter som ligger inom ramen för olika kooperativa lösningar. Så långt om orden, så till handlingen.

Vi kan konstatera att Nils T Svensson, socialdemokrat, har väckt en motion till riksdagen med ett yrkande om att SCB bör få i uppdrag att i samarbete med Kooperativa rådet se över möjligheterna att i den officiella statistiken också samlat in och redovisa de kooperativa verksamhetsformerna.

Majoriteten noterar fullt korrekt att det finns en sådan statistik. Men den har vissa begränsningar, och det är svårt att dra riktiga slutsatser, eftersom den inte kan anses heltäckande. Sedan majoriteten har noterat detta, landar den på att avstyrka motionen. Det är ett för mig och övriga socialdemokrater i utskottet något olyckligt ställningstagande.

Vi stödjer motionen, och vi finner det märkligt att man inte nu vill uppdra åt regeringen att tillsätta en utredning. Jag vill därför yrka bifall till reservation 1 som är fogad till betänkandet.

Anf. 177 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! God afton, gott lätträknat folk. Jag skall berätta litet grand om folk- och bostadsräkningen.

Först har jag en liten bekännelse att göra. I handen har jag den blankett

jag skulle ha lämnat in. Det är ju inte så bra att jag har den kvar. Det kan ju utgå böter för sådant.

Vid den tidpunkt blanketten skulle lämnas in bodde jag i bergstrakterna i Zambia och arbetade med ett kraftverksprojekt. När jag började fylla i blanketten blev det hela inte riktigt rätt. Det fanns inte så många rader för de svar jag hade. Jag hade elefanter och annat runt om mig även där, men de var sådana jag red till mitt arbete på.

Det var inte så lätt att svara på den sista punkten i blanketten. Vi bodde på 15 kvadratmeter med dusch och toalett på gården. Det var ganska primitivt. När jag kom till punkten om värme och skulle redogöra för vilken panna jag använde, torkade jag mig för pannan. Jag kände den 45-gradiga afrikanska hettan omkring mig och beslöt mig för att inte lämna in blanketten i år.

Nog om den saken. Jag är väl skyldig en tusenlapp. Men än har det inte kommit något krav. Vi får väl se.

I inledningen av blanketten står det vad folk- och bostadsräkningen är till för. Där framgår att syftet med en folkräkning är att den skall ge statistik till nytta för samhällsplanering, forskning och allmän information. De uppgifter man lämnar till folk- och bostadsräkningen samlas i ett register och omvandlas sedan till statistik i tabeller, där det inte går att se uppgifter om enskilda personer. Trots detta avkrävs man ändå personnummer, namn, fastighetsnummer osv. när uppgifterna samlas in.

Jag tror att folk är less på att hela tiden lämna ut uppgifter om sig själva – framför allt som det inte har lett till särskilt mycket.

Det är bara att se sig omkring i bostadsområdena utanför Stockholm. Där är stora betongklumpar med gluggar. Man skulle tjäna på att fråga vad folk vill ha i stället för vad de har just nu. Det vore en mer intressant marknadsundersökning. Folk skulle i stället få fylla i hur de vill att huset skall se ut eller hur långt de vill ha till busshållplatsen osv. Det skulle vara mer konstruktivt.

I dag finns inte så mycket att välja på. Flyttar man in i en HSB-lägenhet kanske man får välja mellan ett brunt eller ett orange duschdraperi. Men det är väl inte riktigt det som folk- och bostadsräkningen är tänkt att leda till.

Låt mig ta ett ytterligare exempel. Någon har dragit en parallell med hur en park kan anläggas i Sverige och i England. I Sverige byggs först husen, sedan anläggs gångar till tunnelbanestationen osv., sedan anläggs gräs och träd planteras. Därefter sätts en skylt upp där det står: "Beträd ej gräset." I England gör man tvärtom. Husen byggs kanske på samma sätt, men avloppsrören är utanför husen. Gräs anläggs sedan överallt. Därefter väntar man ungefär ett halvår tills man har sett var folk går. Där anläggs sedan gångarna, och en skylt sätts upp där det står: "Sitt gärna på gräset." Det här är så olika som det kan vara.

Jag har egentligen tio minuter på mig, och jag skulle kunna berätta rätt mycket. Men jag skall fatta mig kort och uppmana alla att sluta upp med dumheterna att räkna folk. Vi är alla litet less på det.

Jag önskar att vi nu begraver de planer som har "poppat upp" om FAS 90, som är en minst lika pinsam historia.

Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 2. Men eftersom det kan vara si

och så med min närvaro i morgon hoppas jag att motionärerna Göte Jonsson och Ulf Melin från Moderaterna är här i morgon och försvarar sin motion.

Anf. 178 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Det var ett något svajigt anförande som Richard Ulfvengren bestod oss med. Han sade bl.a. att vi skall sluta med dumheterna att syssla med folk- och bostadsräkningar. Det kan leda fram till fler resonemang, men jag skall begränsa mig till att beröra de två områden som folk- och bostadsräkningar tjänar bäst, nämligen forskningen och bostadsförsörjningen.

Min fråga till Ny demokrati är: Hur tänker man försörja forskningen med grundmaterial om man följer Ny demokratis förslag att sluta med folk- och bostadsräkningar eller motsvarande? Den andra frågan gäller bostadsförsörjningen. Där finns ett klart och intressant spörsmål att ställa: Vad vill egentligen Ny demokrati? Man säger i sin reservation att framtida folk- och bostadsräkningar inte skall genomföras. Talar man om den nationella skalan? Är det så att man inte får lov att räkna hur många lägenheter det finns i ett hus? Jag tror att det vore bra om Ny demokrati preciserade sig på denna punkt. På något vis måste Ny demokrati också positionera sig visavi partimedlemmen Bert Karlsson, som ju har förordat att det skall upprättas ett lägenhetsregister. Det står ju i klar strid med det som förs fram i reservationen. Det vore bra om Ny demokrati klarade ut detta. Hur skall man ha det med forskningen, och vad menar man egentligen med det populistiska uttrycket "sluta med folk- och bostadsräkningar"?

Anf. 179 RICHARD ULFVENGREN (nyd) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson säger att forskningen är den viktigaste biten i detta med folk- och bostadsräkningar. Det är nog sant, men jag tror ändå att mina barnbarn om hundra år, om de lever då, är mer intresserade av vid forskning om hur vi bodde. Jag tror inte det är viktigt för dem att veta hur långt vi hade till bussen, var vi hade handfatet, hur många kakelplattor vi hade osv. Det tror jag inte man är intresserad av inom forskningen. Per Olof Håkansson får nog utveckla vad han vill åt med sin forskning.

I ett nydemokratiskt samhälle skulle det vara litet mer intressant att veta hur och i vilka typer av hus man bodde. Det verkar spännande. För övrigt kan man anslå ett smärre forskningsbidrag för sådan typ av forskning i stället för att gräva i personers privatliv. Om det inte behövs några personuppgifter i statistiken – varför kräver man då in personnummer?

För övrigt vill jag tillägga en sak som jag glömde tidigare. Det var litet svårt för mig att motivera när jag var i Afrika varför vi lade dubbelt så mycket pengar på folk- och bostadsräkning som vi lade på hela det biståndsprojekt som jag arbetade med, då det ändå var katastrof i Zambia.

Anf. 180 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! För en halvtimme sedan fick jag höra att Ny demokrati har tillsatt en intern arbetsgrupp för att klara ut hur journalister skall auktoriseras. Får jag föreslå att ni tillsätter en annan arbetsgrupp, som undersöker vilket behov den socialmedicinska forskningen har av det material som kan hämtas från folk- och bostadsräkningarna? Det kanske också behövs en ar-

betsgrupp för att klara ut vad ni egentligen har för uppfattning om framtida folk- och bostadsräkningar. Står ni på Bert Karlssons linje, eller har ni en annan synpunkt i frågan? Det fick vi inte höra ett ord om.

Anf. 181 RICHARD ULFVENGREN (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror inte vi skall ha fler räkningar, varken FAS 90 eller folk- och bostadsräkningar, i den form som vi har i dag. Om vi skulle ha sådana kan väl Per Olof Håkansson lova mig – om han nu står för ett majoritetsbeslut – att ni tillägger en fråga i en sådan folk- och bostadsräkning, nämligen om folk vill ha ytterligare folk- och bostadsräkningar, FAS 90 eller ett vidare snokande i deras privatliv. Låt oss fråga folk. När vi ändå frågar om allt annat kan vi väl fråga om det också, eller hur?

Anf. 182 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Jag skall först be att få meddela att Vänsterpartiet har ställt sig bakom min meningsyttring i betänkandet och att jag därför kan nöja mig med att yrka bifall till den under mom. 2, 4 och 5.

I det här betänkandet behandlar vi anslagen till Statistiska centralbyrån. Kanske den största politiska frågan i sammanhanget faktiskt är om vi skall ha några nationalräkenskaper, där man värderar en miljö och andra saker som inte bedöms i dagens nationalräkenskaper, som ju är rent ekonomiska. Detta har manglats fram och tillbaka under ett antal år, utvärderats och utretts. Nu måste man fram med någonting. Regeringen säger nu att den kommer att lägga fram ett förslag i kompletteringspropositionen, och jag har nöjt mig med det.

I en motion som har väckts av John Andersson från Vänsterpartiet påpekas att nationalräkenskaperna också skall omfatta en värdering på regional nivå, framför allt i Norrlandsregionen. Vad t.ex. Norrland med sina mänskliga insatser och råvaror har betytt för Sverige skulle kunna komma fram i en regional nationalräkenskap. Utskottet har ansett att det var för svårt att avvisa den motionen.

Det finns också motioner om det dolda arbetet, som bl.a. Elisabeth Persson från Vänsterpartiet har tagit upp. Det arbetet bör naturligtvis beaktas bättre än tidigare, än mer i det tidevarv som vi är inne i just nu där det dolda arbetet kan bli ännu mer omfattande än tidigare. Med den politik som drivs framför allt i OECD-länderna, de rika industriländerna, med en kantring mot alltmer nyliberal politik och ett tredjedelssamhälle, skulle det vara oerhört intressant att i förlängningen se vad det obetalda arbetet kommer att spela för roll i ekonomin framöver.

Det som jag för min del anser vara det viktigaste men som helt avstyrks av utskottet är det förslag om en ny inkomstutredning som Johan Lönnroth för fram i sin motion. Vi hade en låginkomstutredning, som den gamle-gamla socialdemokratiska regeringen stoppade i byrålådan – egentligen försvann den där – och som visade på de enorma klyftorna i samhället och svårigheterna för låginkomsttagare över huvud taget i vårt land redan då. Nu finns det naturligtvis undersökningar som pekar på inkomst- och förmögenhetsskillnader i landet.

I den här motionen nämns också de som har berikat sig under 80-talet.

Det är inte bara så att vi har fått några som har kraschat, gått omkull, bland rikefolket. Det har ju funnits några som ägt t.ex. båtar och som sålt i tid och i dag har en enorm förmögenhet och stort kapital. Det visar ju vilka som var vinnare på 80-talet. Det finns de inom näringslivet och dess forskningsorgan som säger att 80-talet var den verkliga omfördelningens årtionde. Det stämmer väl med arbetarrörelsens erfarenheter av vilka som var vinnare och vilka som var förlorare. Motionen handlar om en inkomstutredning med en sådan bredd.

Det förvånar mig inte på något sätt att motionen avstyrks och att det bara konstateras att det finns statistik på det här och att det finns en viss förmögenhetsfördelning. Men det är skillnad mellan att tillsätta en utredning och att hänvisa till statistik eller en bilaga i långtidsutredningen. Johan Lönnroth var väl litet mera seriös och tänkte att man genom att tillsätta en parlamentarisk utredning visar att man ser allvarligt på vad som har hänt och vad vi har för social struktur i vårt land.

Med detta, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till min meningsyttring under mom. 2, 4 och 5.

Anf. 183 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Ny demokrati är ett ihärdigt och envist parti. En decemberkväll för några månader sedan debatterade Ian Wachtmeister och jag folk- och bostadsräkningarnas framtid. Vi trätte några minuter – det var sent, så det var inte någon som lyssnade då heller. I dag är det Richard Ulfvengren som för Ny demokratis talan, och jag hälsar honom välkommen.

Efter den smärre ordduellen den sena aftonen blev Ian Wachtmeister och jag faktiskt ganska ense. Vi gav uttryck för samma skepsis och kritik mot registreringar rent allmänt, och i synnerhet mot Folk- och bostadsräkning 90. Jag vill bara påminna om att när frågan behandlades i riksdagen var de borgerliga mycket kritiska. Folkpartiet liberalerna röstade emot förslaget. Vi ansåg att folk- och bostadsräkningen inte borde genomföras. Nu har den genomförts, vilket bl.a. behandlas i detta betänkande. I det läget anser vi att folk- och bostadsräkningen bör genomföras fullt ut. I annat fall kastar man verkligen bort skattebetalarnas pengar. Det handlar här om 1,5 milj.kr. av de 180 milj.kr. som har satsats. Av dessa 180 milj.kr. har närmare 75 milj.kr. satsats av kommunerna. Jag håller med Richard Ulfvengren om att det rör sig om mycket pengar. Man har anledning att fråga sig om det var värt pengarna.

Att i dag säga nej till folk- och bostadsräkningen vore olyckligt och ett slöseri. Jag tror att kommunerna, som har satsat så mycket pengar, skulle bli besvikna. De får ändå ut något av folk- och bostadsräkningen. I synnerhet har de större kommunerna användning för materialet – det skall vi inte sticka under stol med.

Dessutom har statistikkommissionen, som utvärderar folk- och bostadsräkningen, att se över vilka framtida möjligheter som finns. Vi anser att man skall ha en tioårsintervall och inte en femårsintervall. Man kan eventuellt också gå på registerbaserade uppgifter. Det är viktigt att vi inväntar denna utvärdering. Vi har också internationella konventioner att följa, som medger genomförandet av en folk- och bostadsräkning också i Sverige.

Integriteten i samhället är viktig. Man skall inte i onödan snoka i människors privatliv. I det här stycket är Richard Ulfvengren och jag helt överens. Det finns också några motioner om detta. Jag förutsätter att statistikkommissionen kommer fram till ett förslag som går ut på att den här typen av folk- och bostadsräkning inte kommer att finnas i framtiden.

Jag vill anknyta till det som Per Olof Håkansson sade. Också jag blev litet överraskad över den enorma kritik som Ian Wachtmeister förra gången framförde och som framförs i dag av Richard Ulfvengren. Bert Karlsson är ändå andre man i ert parti. När man läser den motion som han har väckt, finner man att han begär ett enormt snokande. Det talades förut om fogdar som for omkring i helikoptrar, men Bert Karlsson går ju steget vidare. Någon form av stringens tycker jag ändå att man kan förvänta sig. Richard Ulfvengren har nog anledning att redogöra för vad ni i Ny demokrati egentligen vill göra. Vill ni har mer eller mindre av kontroll? Den frågan har vi ännu inte fått något svar på.

Herr talman! I detta betänkande behandlas också de frågor som Lars-Ove Hagberg var inne på, nämligen frågor om natur- och miljöräkenskaperna. Det är viktigt att dessa frågor tas upp. Som Lars-Ove Hagberg sade har detta tagits upp i årets budget, där de ekonomiska styrmedlen för miljöpolitiken finns med. Man går nu vidare och det skall komma förslag i kompletteringspropositionen om några veckor. Jag tycker det är viktigt och nödvändigt för framtida diskussioner att betona natur- och miljöräkenskaperna.

En annan fråga som Lars-Ove Hagberg tog upp är att det obetalda arbetet skall göras synligt. En del har redan gjorts på detta område – det är ju SCB som har gjort tidsanvändningsstudierna. Ett fortsatt utvecklingsarbete pågår för närvarande, vilket också utskottet påpekar.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i detta betänkande. Jag tror att vi i utskottet i grunden är ganska överens om vikten av att få räkenskaper och statistik som man har användning av och som man kan dra viktiga och riktiga slutsatser av.

Anf. 184 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Det börjar bli sen kväll och jag skall inte förlänga debatten. Men jag kan inte låta bli att begära ordet efter Richard Ulfvengrens anförande.

Jag vill börja med att säga att det inte är ledamöterna som är de mest lätträknade här i kväll, utan det är Ny demokratis representanter i finansutskottet, och främst då Ian Wachtmeister, som är den som har eldat mest mot det som vi delvis är överens om, nämligen att det finns en överdriven ambition hos offentliga myndigheter att inhämta uppgifter om enskilda människor och företag. Därför blev jag litet förvånad när jag hörde Richard Ulfvengrens – jag skall inte ta till några kraftuttryck – väldigt luddiga argument mot det som i en marknadsekonomi är det mest väsentliga, dvs. tillgång till relevant information, till marknadsrelaterad information.

Varken marknadsekonomin eller konkurrensen fungerar på ett bra sätt om inte även de små, nya och växande operatörerna på marknaden har tillgång till relevant marknadsinformation. Någonting som är betecknande för de starka marknadsekonomierna i västvärlden är att man har lagt ned

mycken möda och ganska rejäla resurser på att bygga upp offentlig statistik på ett sådant sätt att det finns information tillgänglig, och detta har man gjort i syfte att stärka konkurrens och dynamik i en levande marknadsekonomi. Det är precis det som är den nuvarande regeringens ambition. Man kan inte diskutera folk- och bostadsräkningar fristående från den utveckling på statistikområdet som nu pågår.

Dessutom talade inte Richard Ulfvengren så mycket om statistikreglering, utan han talade mer om byggnadsreglering och annat, som vi ju är i full färd med att avskaffa.

Det verkar inte heller som om Richard Ulfvengren har läst betänkandet, av vilket det framgår att vi faktiskt är på väg mot att avskaffa folk- och bostadsräkningar i de tidigare formerna, som var hårt kritiserade. Nu ser man för det första över möjligheten att väsentligt förlänga tidsperioden mellan statistikinhämtandet. För det andra undersöker man möjligheterna att inte behöva gå ut och fråga enskilda människor. I stället skall man kunna utnyttja andra informationskällor inom ramen för vad som nu håller på att bli en mycket begränsad sektor för inhämtande av statistik inom det nya begreppet offentlig statistik.

Det har rätt länge talats om att man skall kunna använda kvalificerade urvalsundersökningar. Om Richard Ulfvengren tänker efter litet – och det fick han chansen till, eftersom han inte hann begära replik på Olle Schmidts anförande – måste han ändå inse att bostadssektorn och byggnadssektorn i Sverige har en mycket stor betydelse för vår ekonomis förmåga att fungera och växa, vilket vi märker inte minst i dag. Dessa sektorer befinner sig i en stark omvandlingsprocess. Vi vill driva fram ökad konkurrens och flera aktörer. Då måste det självfallet finnas tillgängligt ett väsentligt informationsunderlag för att aktörernas skall få möjlighet att fungera i en marknad under omställning.

Även om jag inte tror så mycket på partiinterna utredningar – de fungerar nog mest som svepskäl – tycker jag att Richard Ulfvengren skall informera de icke tillstädesvarande ledamöterna i finansutskottet och deras suppleanter från Ny demokrati om att det finns en och annan klok synpunkt utifrån marknadsliberal utgångspunkt, som det finns skäl att överväga. Ni i Ny demokrati skulle kanske kunna ha en diskussionsafton kring detta och sedan återkomma med en ståndpunkt som utifrån enskilda människors integritet är restriktiv, men som är konstruktiv utifrån marknadsekonomiska synpunkter.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 185 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Bengt Wittbom sade att jag egentligen borde vara nöjd med detta betänkande. Jag får väl vara det då, om nu folk- och bostadsräkningarna på sikt kommer att försvinna. Bengt Wittbom sade att tidsperioderna skall bli längre och att man inte skall fråga ut enskilda personer. I så fall är det ju ett framsteg. Jag har fått som jag vill, och då är jag jättenöjd.

Bengt Wittbom nämnde också urvalsprinciper och att man kan utnyttja SIFO och andra speciella företag som sysslar med statistik. Det går alldeles utmärkt att inhämta de uppgifter man behöver från byggnadsföretagen.

Jag kommer själv från Skanska, som är en inte helt oviktig part på det området. Jag tror att de företagen kan lösa detta genom att konkurrera med andra företag om viktig information. Men okej, det börjar bli sent. Alla behöver nog äta och sova snart.

Olle Schmidt frågar om vi vill ha mer eller mindre kontroll. Vi vill självfallet ha mindre kontroll. Men regeringen tycks ju börja i fel ände i vissa frågor, och därför har vi fått reagera med ganska lustiga eller kontroversiella förslag, t.ex. vad gäller prislapparna. Inte vill vi egentligen ha en lag om att det skall finnas prislappar. Först vill vi ha fri konkurrens, så att folk på så sätt kan få en prisreglering. Men till dess har vi tvingats inta den här ståndpunkten. Det tror jag alla förstår. Så fort det är fri konkurrens kommer vi att motionera om att man skall ta bort lagen om prislappar.

Bert Karlssons och Widar Anderssons förslag om ett lägenhetsregister var också på tapeten. Inte heller det är någon drömsituation, men när det finns uppgifter om att 40 personer lyfter bostadsbidrag på samma adress i Stockholm utan att ens bo där måste man kanske ta till sådana tråkiga metoder som regleringar. Det är alltså ett sätt att röja upp i djungeln av felaktigheter. När det är röjt tar man bort bestämmelserna igen. Så måste man ju kunna jobba.

Anf. 186 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Som det mycket tydligt står i betänkandet är den här formen av folk- och bostadsräkning på väg att avvecklas. Om detta är vi överens.

Richard Ulfvengren är så generaliserande. All form av uppgiftslämning är inte negativ. Jag har under ett antal år sysslat med kommunalpolitik, och det är då faktiskt ganska bra att veta hur folk vill ha det. Det är också positivt, eftersom man då kan se till att man bistår människor och eftersom man kan planera. I alla sammanhang behöver det inte vara negativt. Forskarna kan också ha användning av uppgifterna; jag tycker att Richard Ulfvengren kan erkänna det.

Däremot kan Richard Ulfvengren inte komma så lätt undan när det gäller lägenhetsregistret. I den motion som Richard Ulfvengren tydligen supporterar står det uttryckligen: Vid en avvägning mellan skälen – alltså integritet kontra kontroll, för och emot – kommer vi fram till att fördelarna med systemet överväger och att det bör prövas. Helt plötsligt säger Richard Ulfvengren att det verkliga snokandet är bra, att ändamålen helgar medlen. Jag tycker inte att det är hederligt. Jag tror att människor i så fall har lättare att svara på folk- och bostadsräkningen – vilket för övrigt väldigt många människor gjorde – och att de tycker att det är mer legitimerat än den här typen av snokande. Jag tycker inte att Richard Ulfvengrens argument och resonemang håller. Det är ologiskt.

Anf. 187 RICHARD ULFVENGREN (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall försöka slingra mig. Jag tänker inte stå och diskutera Bert Karlssons och Widar Anderssons motion om ett lägenhetsregister, eftersom det är folk- och bostadsräkningen vi skulle tala om.

Olle Schmidt sade att det är ganska bra att veta hur folk vill ha det, men jag menar att det är ganska bra att veta om folk vill veta hur folk vill ha det.

Olle Schmidt säger att han som kommunalpolitiker vet att det är bra att veta vad folk vill ha, men går folk med på det? Kan man inte någonsin fråga folk om de godkänner de här sakerna? Jag sitter med i datalagsutredningen, och vi tittar just på de här frågorna, om man skall kunna inhämta uppgifter utan den enskildes godkännande, osv. Att skicka ut ett frågeformulär är jättebra, men kan man sedan hota med att folk skall få böta om de inte lämnar in det?

Jag är medveten om att vi nu har släppt det gamla. Vi är ju dessutom på samma sida, så varför bråka vidare om detta?

Anf. 188 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Är det några som har anledning att vara nöjda så är det vi moderater, Richard Ulfvengren. Vi har under många år drivit den principiella frågan på vilket sätt staten och det offentliga skall utnyttja sin exklusiva rätt att i det nationella intresset och i ekonomins intresse insamla och hantera information om juridiska och enskilda personer. I denna fråga är vi nu på väg mot en förändring till något som för en fri ekonomi och en demokrati är korrekt.

Jag håller med om att det börjar bli sent på kvällen, och det märks möjligen litet grand i argumentationen. Det vore ändå bra om Richard Ulfvengren tog med sig hälsningen till Ian Wachtmeister – när han nu dyker upp igen – att slutsatsen av den här debatten är att vi både inom Ny demokrati och bland regeringspartierna borde vara ganska nöjda med den situation som nu har uppstått. Vi är nu på väg att skapa ett system och principer för offentligt inhämtande av uppgifter, ett system som är väl i klass med och kanske bättre än systemen i många andra västerländska demokratier och marknadsekonomier.

Jag har tidigare inte velat ta upp frågan om ett lägenhetsregister, men det för naturligtvis tanken långt. Det är förstås upp till Ny demokrati att litet grand tänka igenom detta. I den här riksdagen utgår vi nämligen från att det bakom varje praktiskt förslag ligger en principiell värdering, och vi antar att det också är fallet vad gäller Ny demokratis förslag. Om er principiella värdering är att generella kontrollsystem skall införas varje gång allmänheten och enskilda människor agerar i strid med den offentliga regleringens principer och villkor, tror jag att ni kommer att ha oerhört mycket förslagsställande att göra under den här mandatperioden. Jag tror också att er valrörelse 1994 kommer att innehålla något helt annat än ett staplande av ölbackar. Då kommer ni att få förklara er för en allmänhet som vill ha mer frihet och inte mer regleringar.

Anf. 189 RICHARD ULFVENGREN (nyd) replik:

Herr talman! Lägenhetsregistret tycks vara intressant, och jag förstår att det är väldigt kontroversiellt. Men vi är ett konstruktivt gäng, som gärna kommer med nya förslag om inte de första duger. Kan då Bengt Wittbom ge något annat smart förslag på hur man kommer åt att 40 personer, varav några bor utomlands, lyfter bostadsbidrag på samma adress utan att bo där? Det är en problematik, och här kommer vi med ett förslag. Vi tänker ju stanna här några år, så vi kanske successivt kan förbättra förslagen och komma runt de problem som Bengt Wittbom belyser.

Vi står i alla fall för våra förslag, även om jag nu har svårt att tala för ett förslag som Bert Karlsson som enskild riksdagsman har lagt fram. Till skillnad från er andra står vi för motionerna och yrkar bifall till dem. Ni avstyrker ju alla motioner. Det spelar ju ingen roll vad man föreslår, om motionerna sedan alltid blir avstyrkta.

Anf. 190 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag kan tänka mig många andra förslag på hur man skall hålla kontroll på att det inte sker missbruk av bostadsbidrag och andra bidrag. En grundläggande utgångspunkt skulle t.ex. kunna vara att driva en liberal och marknadsliberal politik, som innebär mindre bidragsberoende och större möjligheter för enskilda och familjer att betala sina kostnader.

De myndigheter som lämnar bidrag – när det gäller bostadsbidrag rör det sig alltså om kommunala myndigheter – måste dessutom naturligtvis se till att bidragen inte missbrukas. Men vi skall väl inte gå in i någon sorts Gosplan-system med ett nationellt lägenhetsregister? I så fall skall vi säkert också ha ett verk som kontrollerar det, och så skall vi ha chefer, och så skall vi ha byråkrati. Jag måste fråga Richard Ulfvengren: Var det av denna anledning ni ville komma in i Sveriges riksdag, och var det med det förtroendet från väljarna som ni kom in i Sveriges riksdag? Det här blir ju ett verk till eller en byråkrati till.

Då måste jag fråga Richard Ulfvengren: Vilka av ölbackarna var det? Jag var på några möten, och jag såg ingen som flyttades från den privata till den offentliga sektorn. Det kanske Richard Ulfvengren kan förklara.

Anf. 191 RICHARD ULFVENGREN (nyd) replik:

Herr talman! Ja, nu är vi inne på ölbackar, och det börjar bli riktigt kul – det är som i valrörelsen. Vi har kommit väldigt långt från statistiken. Vad skall man kommentera? Jag vet inte om jag vill säga någonting om det. Nej, jag avstår – jag tycker att det är larvigt.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 192 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! För några minuter sedan sade Richard Ulfvengren att han var på samma sida som Olle Schmidt. Det är möjligt, men jag undrar: På vilken sida är Richard Ulfvengren?

Han sade också att "vi står för våra motioner", men han ville inte diskutera Bert Karlssons motion, därför att "nu diskuterar vi folk- och bostadsräkningarna". Men Bert Karlssons motion handlar om ett lägenhetsregister, och inför FoB 90, FoB 85 och FoB 80 diskuterades just möjligheten att gå över till och använda registerbaserad verksamhet. Det förutsatte att man hade ett lägenhetsregister, och det förutsatte i sin tur att man lämpligen hade ett byggnadsregister. Det här hänger alltså ihop.

När man nu från Ny demokratis sida säger att "vi står för våra motioner", undrar jag: Står man för Bert Karlssons motion om att bygga upp ett lägenhetsregister?

Nu är det inte alls så dramatiskt, därför att för halva bostadsbeståndet finns det i princip även ett lägenhetsregister. I varje småhus är det vanligen en lägenhet, och dem har vi reda på. Vad det handlar om är alltså flerfamiljshus.

Min fråga kommer tillbaka: Står Ny demokrati fullt ut för Bert Karlssons motion? Då har man löst en viktig del för att klara de framtida folk- och bostadsräkningarna, fast genomförda på ett annat sätt.

Jag återkommer till forskningen: Hur skall man koppla yrkeskomponenten till lägenheten? Kan man klara det på ett smidigt och bra sätt, har man fått ett underlag för att bl.a. forskningen och många andra skall kunna göra viktiga rön med hjälp av den statistik som kan produceras. Min fråga till Richard Ulfvengren är alltså: Hur är det med forskningen? Hur tänker ni se på den? Säger ni "ut med forskningen" på samma frejdiga sätt som ni agerar?

Det ligger mycket i det som Bengt Wittbom och Olle Schmidt har sagt. Och nu kommer vi till kärnfrågan: Står ni upp för att ni vill vara med och skapa ett lägenhetsregister och lösa problemet med att få in yrkeskomponenten i sammanhanget? Då är vi nämligen många på samma sida.

Anf. 193 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Per Olof Håkansson vet att det inte var en partimotion från vare sig hans eller mitt håll, utan det var en motion av Widar Andersson från hans håll och Bert Karlsson från mitt håll. De får diskutera den motionen inför kammaren, och de får stå för den. Det är ett intressant förslag i en övergångsperiod, tills man har rett ut de här reglerna. Vi är också för mindre bidrag och lägre skatter i det här landet – Per Olof Håkansson vet att vi jobbar för det. Vi har t.ex. föreslagit behovsprövade barnbidrag, och man kan väl tänka sig även behovsprövade bostadsbidrag. Det är en mycket intressant tanke.

Per Olof Håkansson frågar om forskningen igen och talar om yrkeskomponenten – det är ett bra ord – kontra lägenheten. Jag må vara dum eller blåögd, men jag förstår inte vad som är viktigt med en sådan forskning, dvs. att koppla olika yrkeskategorier till olika storlekar på lägenheter. Det verkar helt absurt.

Anf. 194 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till Per Olof Håkansson att han och socialdemokraterna inte förträder riktigt samma försvarslinje som vi moderater nu har argumenterat för vad gäller Ny demokratis ståndpunkter. Jag vill bara markera det, herr talman.

Sedan vill jag kommentera Richard Ulfvengrens sätt att hantera partiståndpunkter i Sveriges riksdag. Det är så, om Richard Ulfvengren inte känner till det, att det finns flera möjligheter för enskilda partiföreträdare i Sveriges riksdag att föra fram och driva ståndpunkter. Den grundläggande rättigheten och skyldigheten som man har som enskild, vald riksdagsledamot är rätten att motionera och väcka förslag i Sveriges riksdag. Den rätten är betydelsefull, därför att den lägger grunden för varje enskild ledamots möjlighet att påverka sitt parti att inta ståndpunkter i de frågor som han själv

arbetar för, som han tycker är viktiga eller som han har i uppdrag att arbeta för från sina väljare, för att få genomslag för förändringar i den riktningen.

Det är reglerna i det svenska parlamentet, konstituerade av den svenska valordningen. Därför får ni i Ny demokrati bestämma er för vad det nu är som gäller som Ny demokratis ståndpunkter. Vi kan inte – förlåt mig, Richard Ulfvengren – uppfatta det på annat sätt när Ny demokratis vice partiledare, folkledare eller vilken titel han har, för fram förslag i Sveriges riksdag än att de måste tas på allvar och att de är partiståndpunkter hos Ny demokrati. Att Richard Ulfvengren då får stå till svars för dem är också en del av parlamentarismens och demokratins konsekvenser. Jag får stå till svars för saker som Moderata samlingspartiets partiledning för till torgs, och Richard Ulfvengren får stå till svars för uppfattningar som Ny demokratis partiledning för till torgs. Det går inte att bara schackra med detta.

Anf. 195 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Jag står gärna för våra motioner, och det borde ni göra i alla partier i större utsträckning än vad ni gör. Vi yrkar ju bifall till motioner som ni själva yrkar avslag på. Jag vill komma tillbaka till den punkten. Väcker man motioner här i riksdagen är det väl inte för att påverka sitt parti att sedan komma med partimotioner, utan det är väl för att man som riksdagsman vill få igenom en viss fråga.

Jag har ett exempel med en riksdagsman som är ute hos yrkeskategorin fiskare, och han står bredvid en kille med sydväst och säger att "jag har motionerat om bättre villkor för dig". Sedan avstyrker han samma motion i sitt utskott. Det är fullkomligt barockt.

Man kan motionera på sina partistämmor om man vill påverka sitt parti. Jag kanske är oinformerad, men jag trodde att man väckte em motion i riksdagen därför att man vågade driva den politiken fram till dess att motionen klubbades i kammaren, så att den åtminstone fick en röst. Det kanske är en missuppfattning, men jag lär mig gärna.

Anf. 196 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Då kanske Richard Ulfvengren kan informera mig om något annat sätt i Sveriges riksdag att åstadkomma faktiska förändringar ute i samhället än att samla majoritet för en uppfattning bland ledamöterna i denna kammare, och då i grunden i den egna partigruppen.

Anf. 197 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Nej, jag tror bara att motionerna skulle få större kraft om man vågade stå för dem ända fram. De skulle leda till mera förändringar ute i samhället om de nådde fram hit med en röst än när de avvecklas redan i utskotten. Det är det som jag har synpunkter på. Jag kommer utifrån, och jag tycker att det känns löjligt att jobba på det viset att man väcker 2 500 motioner, att de flesta klubbas bort men att några överlever med positiva skrivningar. Jag är bara kritisk mot det systemet, och det har inte så mycket med statistik att göra. Jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag bytte ämne.

Bert Karlsson är här nu, och han kanske kan begära ordet och berätta om sina bostadsregister.

Anf. 198 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Tydligen har lägenhetsregistret varit på tal, och jag förstår att ingen förstår det. Men jag tror att vanliga arbetare också har otroligt svårt att förstå varför man inte gör någonting åt de 25 000–30 000, helt legala, skattesmitarna.

Jag har hotat med att lära varenda svensk att göra på samma sätt. Man har löst det här i Finland och Danmark, och där finns faktiskt inte de stora problem som finns i Sverige.

Ett lägenhetsregister är inte menat som ett register att försöka jaga folk med. Det är däremot till för att bevisa att människor medvetet ljuger. Detta är ett förslag som kommer från skatteförvaltningen. Den som är pappa till förslaget är faktiskt en moderat. Det är därför förvånande att moderaterna över huvud taget kan kritisera det. Jag tycker att det är otroligt förvånande att Socialdemokraterna, som ju står för rättvisa, inte alls har förstått vad det handlar om.

Jag hoppas att jag inte skall behöva lära ut detta till en miljon företagare i Sverige, eller till två miljoner, så att de kan utnyttja det här fifflet och förorsaka förluster på ca 5 miljarder per år.

Anf. 199 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att det här tar litet tid.

Kan inte Bert Karlsson tänka sig andra och mindre centraliserade system för att klara ut detta, t.ex. att utgivande myndigheter håller hygglig kontroll på att de som mottar stödet inte missbrukar det? Det måste vara bra mycket enklare än att upprätta ett centralt lägenhetsregister. Jag tror t.o.m. Bert Karlsson kan tänka sig hur ett sådant register skulle kunna användas och utnyttjas om det kommer i händerna på andra än dem som har samma värderingar som vi som står för frihet, demokrati och marknadsekonomi.

Anf. 200 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Ja, nu har vi fått förklaringen till varför Richard Ulfvengren var så debattglad. Det handlade om att i någon mån filibustertala så att Bert Karlsson kunde komma hit. Det var ju bra. Det lyckades, och det skall Richard Ulfvengren ha beröm för. Men å andra sidan har vi nu också fått en möjlighet att få reda på var Ny demokrati står i lägenhetsregisterfrågan.

Lägenhetsregister är inte så dramatiskt, och vi socialdemokrater är definitivt inte emot ett lägenhetsregister och har egentligen under ganska lång tid försökt att skapa ett sådant. Det finns, som jag tidigare sade, ett lägenhetsregister för halva bostadsbeståndet. Småhusregistret är ju i princip ett lägenhetsregister. Det handlar alltså om att lösa problemet med flerfamiljshusen.

För att kunna bygga upp ett bra lägenhetsregister måste man, säger experter som kan det här, ha ett byggnadsregister. Under ganska lång tid har man försökt lösa och finansiera de tekniska och andra problem som är förknippade med att skapa ett byggnadsregister. Nu tycks alltså ett byggnadsregister vara på väg. Med den ordningen bör man kunna arrangera kommande folk- och bostadsräkningar till att bli registerlösningar.

Då uppstår och kvarstår frågan: Står Ny demokrati fast vid Bert Karlssons förslag om att etablera ett lägenhetsregister, och hur står det i samklang med

förslaget i reservation nr 2 som är knuten till finansutskottets betänkande 22? Där sägs att framtida folk- och bostadsräkningar inte skall genomföras.

Detta kommer nu att bli huvudfrågan för debatten. Det finns nämligen ett klart motsatsförhållande mellan förslaget i Bert Karlssons motion om att etablera ett lägenhetsregister och förslaget i reservation nr 2. Jag skall med spänning åhöra hur detta kommer att sluta.

Anf. 201 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag tycker det är strongt att Bert Karlsson har kommit hit denna sena timme.

Om Bert Karlsson har lyssnat till diskussionen på sitt rum har han hört att den handlat om att Ian Wachtmeister tidigare, och i dag och i kväll Richard Ulfvengren, ihärdigt har kritiserat folk- och bostadsräkningen och hävdat att den är integritetskränkande. Richard Ulfvengrens anförande saknade inte överord, om jag uttrycker det så.

Det var i detta sammanhang som vi tog fram denna motion, och jag dristade mig till att citera litet grand ur den. I stället för att vila på integritetskraven säger Bert Karlsson tillsammans med Widar Andersson entydigt att de får vika. Det är i det här sammanhanget viktigare med kontroll och regler. Det var bara det jag ville påpeka. Det stämmer inte med den mycket ihärdiga och intensiva kritik ni har riktat mot folk- och bostadsräkningen i detta sammanhang. Det som Ian Wachtmeister och Richard Ulfvengren har sagt stämmer inte med detta vare sig ideologiskt eller rent logiskt och praktiskt.

Anf. 202 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! När det gäller frågan om lägenhetsregister har vi försökt att påvisa den brist som finns i samhället. Det finns ett antal människor som fifflar – och jag har här nämnt François Bronett som ett bra exempel, han har nämligen inte betalat skatt under 30 år – och det kan inte vara acceptabelt.

Jag frågade helt enkelt dem som kan det bäst: Hur kan man göra för att komma åt detta? De kom med förslaget och sade: Det här är enda möjligheten med den lagstiftning vi har i dag. Däremot hänvisar man både till Finland och Danmark, där man tydligen har löst det här problemet. Finns det ett annat system ställer jag självklart upp på det. Men jag kan fortfarande inte acceptera att en så stor grupp i det svenska samhället smiter från skatten. Det hoppas jag att inte någon här vill ställa upp på.

Jag förstår att detta kan krocka med krav från andra håll. Det behövs inte register i onödan, men i det här fallet måste jag säga att detta är oerhört viktigt om vi skall få svenska folket att betala skatt. Annars struntar folk i att betala skatt. Alla kommer till slut att fuska, precis som Stockholm Taxi i dag. Det finns snart icke en ärlig taxiförare, eftersom han inte kan vara ärlig. Han måste överleva, och därmed tvingas han också till att fuska.

Anf. 203 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Det är svårt att att vara praktiker och värderingsföreträdare på en gång. Det är ibland svårt att få de egna grundvärderingarna att passa verkligheten.

Jag tycker att det är litet märkligt att Ny demokrati och Bert Karlsson

gjorde en valrörelse där ni framställde er som kanske de ivrigaste och mest ambitiösa företrädarna för frihet, integritet, minskning av offentlig sektor, mindre offentlig makt och mer utrymme för enskilda människor. Bort med de stora elefanterna, låt de fria företagsblommorna blomma!, eller vad det nu var för någonting.

Nu föreslår en ledande företrädare för detta parti i Sveriges riksdag för att lösa ett problem, som enligt Bert Karlssons egen definition här i talarstolen kanske rör 30 000, 40 000 människor som missbrukar systemet, en lösning som innebär att vi skall skaffa oss ett lägenhetsregister som omfattar, såvitt jag förstår, varje boende svensk. Det måste väl vara på det sättet? Man kan ju fuska med bostadsbidrag i småhus också. Det går ju alldeles utmärkt.

(Bert Karlsson (nyd) inpass: Det gäller inte bostadsbidrag.)

Jo, det kan man väl göra? Jaså, inte det. Så man kan inte uppbära bostadsbidrag ändå?

Jag skulle vilja ställa en fråga till Bert Karlsson. Jag var och tittade på Bert och Ian när ni flyttade ölbackar. Vilken ölback var det ni flyttade från privat sektor till offentlig sektor som motsvarar den nya byråkrati som måste byggas upp eller den byråkrati som inte skall tas bort för att skapa och upprätthålla detta bostadsregister?

Nu säger Bert Karlsson att ni kan tänka er andra lösningar. Innebär det att ni backar från förlaget, eller att Bert Karlsson backar? Vem som står för förslaget är ju inte alldeles klart, om det är Ny demokrati eller Bert Karlsson med medmotionär.

Innebär detta att ni backar från förslaget? Är ni t.ex. beredda att i integritetens och den minskade registreringens namn, som är någonting som denna regering driver hårt, i stället ställa krav på att de myndigheter som utger den här typen av stöd, och andra typer av stöd som är behovsprövade, faktiskt också utför den kontrollfunktion som de är ålagda, och som effektivare genomförd skulle förhindra den här typen av fusk?

Anf. 204 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det är svårt att diskutera, när ni inte ens förstår vad det handlar om. Det är skattefusk i första hand, och sedan är det fusk med bostadsbidrag också, men skattefusket är den stora biten där det är fråga om mycket pengar.

Kan man komma med ett annat förslag, då säger jag omedelbart ja. Men tydligen har fusket varit känt i 30 år, och Sveriges riksdag har fortfarande inte gjort någonting, trots att både Finland och Danmark har lyckats lösa problemet. Det måste väl finnas några möjligheter även för Sverige att klara av den här saken.

När vi diskuterade register i valrörelsen, pratade vi om onödiga register, båtregister t.ex. Det hävdades att man lättare kom åt båtarna om man kunde numren på dem, men jag tror inte att man klarar av att leta efter nummer på båtar, måste jag säga. Och det finns många andra undersökningar – man skulle ha reda på kakelplattor hit och dit, om en person hade varit sjuk och var han hade varit sjuk, osv. Det var sådana grejer som vi protesterade mot.

Som vanlig löntagare kräver man att ett system skall vara rättvist för alla. Den vanliga löntagaren kommer inte undan skatt. Hälften av bostäderna i Sverige är registrerade på det sätt som jag talar om, så jag förstår inte varför det skulle vara så fruktansvärt att göra ett register över den andra hälften av lägenhetsbeståndet.

Det är inte meningen att man skall missbruka registret och använda det på annat sätt än för att skattemyndigheterna skall kunna gå in och kontrollera att den som står för deklarationen verkligen talar sanning.

Som det nu är, kan man skoja med myndigheterna. Man kan säga att man bor i Frankrike, fast alla känner till att man bor på en adress i Stockholm och har gjort det under tio, tjugo eller trettio år utan att någon reagerar. Jag tycker att det är ofattbart hur någon kan protestera mot kravet att alla här i landet skall bli skyldiga att betala skatt.

Anf. 205 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det låter som en snusförnuftig ståndpunkt. Jag skulle vilja fråga Bert Karlsson hur han ställer sig till någonting som heter FAS 90, som både ni och vi moderater är motståndare till. Utgångspunkten för FAS 90 är att motverka fusk med sjukförsäkringen, som också är utgivande av skattebetalarnas pengar. Är ni för eller emot FAS 90?

Sedan skulle jag vilja säga, herr talman, att jag tycker att jag ser en mycket mer konstruktiv väg att motverka missbruk av utgivande av skattebetalarnas pengar, och det är att minimera utgivande av skattebetalarnas pengar och framför allt behovet för enskilda människor att motta utgivande av skattebetalarnas pengar. Det kan vi göra t.ex. genom att konsekvent sänka skatter och minska bidrag och göra enskilda människor mer kapabla att genom eget arbete försörja sig på en egen inkomst.

Sedan skulle jag bara som en slutkommentar vilja säga att jag tycker inte att vi i Sverige har brist på register. I vårt land har en växande offentlig sektor, framdriven av en politisk uppfattning ledd av socialdemokratin, som trott att samhället och offentligheten på ett bättre sätt tar ansvar än vad enskilda människor gör, tagit på sig större och större ansvar. Det synsättet behöver register, behöver kontrollsystem, behöver bidragssystem.

Min samhällssyn, vår samhällssyn, den nuvarande regeringens och som jag uppfattat det även Ny demokratis samhällssyn är att vi inte skall öka antalet register för kontroll i det svenska samhället. Vi skall i stället minska motiven för att ha kontroller, och i de fall och inom de områden där det ändå är nödvändigt i solidaritetens namn att hjälpa andra människor skall vi se till att kontrollen fungerar.

Slutgiltigt, herr talman, tänkte jag bara fråga: Hur hade Bert Karlsson tänkt sig kontrollera utgivandet av de behovsprövade barnbidragen? Vilken ny offentlig byråkrati behövs för det? Och vilken ölback var det? Jag tror nog att Bert Karlsson glömde flytta en och annan ölback åt andra hållet i parkerna under valrörelsen 1991.

Men nästa gång, Bert Krlsson, blir det väl en del flyttande av backar åt andra hållet, för att kunna ta ansvar för de ståndpunkter som Ny demokrati har intagit här i kammaren under valperiodens gång.

Anf. 206 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar om att kammaren nu diskuterar finansutskottets betänkande om statistikfrågor.

Anf. 207 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Att undvika fusk med barnbidragen är ganska enkelt. Det finns ett kanadensiskt system som fungerar alldeles utmärkt och som innebär att man gör avdrag på sin deklaration. Så det problemet är ganska lätt att lösa. Men jag förstår att moderaterna inte alltid anammar sådana goda idéer.

Jag hävdar fortfarande att om vi accepterar att en del människor, med François Bronett i spetsen, håller på som de gör, då har vi kvar detta orättvisa samhälle. Men tala då om för alla att dessa möjligheter finns! Det skall inte vara en viss liten grupp som kommer på de här idéerna och utnyttjar dem och skrattar åt myndigheterna.

Kom med ett konstruktivt förslag till hur vi skall åtgärda det här! Jag kan inte sitta i Sveriges riksdag och se hur människor fortsätter med det här myglet. Jag skulle vilja uppmana föregående talare att komma till mig och tala om hur vi skall skattskriva François Bronett. Går det att ordna den saken, så skall ni slippa mig här i riksdagen.

Anf. 208 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag har inget som helst önskemål att slippa Bert Karlsson i riksdagen. Jag tycker att det förhållandet att Bert Karlsson är vald av svenska folket är motiv nog för att han finns här. Men Bert Karlsson får acceptera att hans uppfattningar faktiskt diskuteras här i kammaren.

Jag är alldeles övertygad om att vi skulle kunna fylla landet med offentlig byråkrati, om vi importerade vartenda register som Bert Karlsson kan hitta borta i krokarna och som faller honom på läppen. I Tyskland och i Frankrike kan man hitta många register, Bert Karlsson. Frankrike är historiskt traditionellt en centralstyrd stat.

Det här är min sista replik, herr talman. Jag tänker inte säga mer än att det finns ett mycket omfattande, väl genomarbetat, i dag icke utnyttjat allomfattande registersystem som vi kan ta över. Det är det som en viss centralmakt öster om oss lämnade efter sig när den föll och som ingen av arvtagarna i de nya demokratierna där vill ha.

Vill man i Sverige ha register, Bert Karlsson, så är tillgången oändlig. Men det vill inte den här regeringen ha, och det vill inte den här riksdagsmajoriteten. Vi vill skapa större frihet och oberoende och möjligheter för enskilda människor att ta ansvar, minska register och kontroll och styrning från offentliga myndigheter. Då får man inte falla till föga för första bästa tillfälle att införa nya register och ny byråkrati.

Vi ses i Folkets park nästa valrörelse, Bert Karlsson! Det skall bli kul att se åt vilket håll ni flyttar ölbackarna då.

Andre vice talmannen anmälde att Bert Karlsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 209 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Bert Karlsson lade ut en dimridå genom att säga att den här debatten handlar om så väldigt mycket, om skatter och bostadsbidrag och barnbidrag. Men vem är det som har dragit in de frågorna?

Jag skall gärna efterkomma talmannens uppmaning och hålla mig till det saken gäller. Jag vill gärna, för att veta var vi står inför den fortsatta diskussionen, få en del ting utklarade med Bert Karlsson.

Det lägenhetsregister som Bert Karlsson skall skapa måste självfallet innehålla en upplysning om lägenheten. Sedan måste man, för att nå de syften som Bert Karlsson säger att man skall nå, givetvis registrera och på lägenheten sammanföra individerna i fråga. Då måste man rimligen ha med både personnummer och yrkesbeteckning.

Då blir min första fråga till Bert Karlsson: Är det ett sådant lägenhetsregister som avses? Rimligen måste det se ut på det sättet.

Min andra fråga är då: Vad är det för skillnad mellan ett sådant lägenhetsregister och det som i praktiken är resultatet av de senaste årens folk- och bostadsräkningar?

Och hur står ett sådant lägenhetsregister i relation till den motivering som ni har i reservationen nr 2? Såvitt jag förstår finns här en skarp konflikt. De går inte att förena, och rimligen måste ni ta tillbaka motiveringen till reservation 2, för att inte säga ta tillbaka hela reservationen.

Jag skall med spänning nu höra om jag för det första har förstått vilken typ av lägenhetsregister som Bert Karlsson vill etablera och för det andra hur Bert Karlsson kommer att hantera den reservation nr 2 som är knuten till finansutskottets betänkande.

Anf. 210 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag tänker inte diskutera varenda detalj. Jag tror att var och en förstår principen. Jag förstår faktiskt inte att Socialdemokraterna kan ha något att erinra mot det här. Man vill ställa upp solidariskt för de svaga i samhället samtidigt som man tillåter ett avancerat skattefusk.

Det är likadant med de behovsprövade barnbidragen som vi var inne på tidigare. Socialdemokraterna tillhör tydligen dem som tycker att även miljonärer skall ha barnbidrag för att de kan sätta in pengarna på banken. Jag tror faktiskt inte att den ensamstående mamman har samma åsikt.

När det gäller de s.k. registren pratar man om tekniken. Det här började med att vi – jag och en socialdemokrat, hör och häpna – frågade skattemyndigheterna hur man kan komma åt det här skattefusket. Vi fick det här förslaget. Dessutom var det en moderat landstingspolitiker som kom med förslaget. Det här är helt förvirrat, att en socialdemokrat och en nydemokrat har lagt fram förslaget.

Det här är ganska rimligt mot den som sliter och arbetar och som faktiskt är registrerad till tänderna – den vanliga arbetaren. Man kan få reda på precis allting. Jag förstår inte att man utan vidare kunde införa att man kan dra skatten direkt på ränteintäkterna. Då är det inga problem att gå in och kolla konton.

Anf. 211 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att diskussionen gäller finansutskottets betänkande om statistikfrågor.

Anf. 212 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Jag vet det. Men det handlar om en del annat som man också har införts när det gäller att kontrollera folk.

För rättvisans skull skall alla i vårt samhälle ha samma förutsättningar. Vi skall i så fall ta bort registreringen på villor också.

Anf. 213 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag måste till sist få konstatera att sannolikt är definitionen av innehållet i ett lägenhetsregister modell Bert Karlsson såsom jag sade. Det torde omfatta individ, yrke, personnummer och lägenhet. Att svepa undan detta och säga att det är fråga om teknik, vill jag påstå är struntprat. Faktum är att tekniken här är viktig. Det är innehållet som är det betydelsefulla när man skall bygga upp en statistik. Det är inte vad vi kallar det för utan det är innehållet i statistiken som är viktig.

Anf. 214 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Bert Karlsson, varenda person som kommer och vill upprätta ett register har motiv och hävdar att det är berättigat. Det kan Bert Karlsson fråga sin kollega Richard Ulfvengren om. Det är minst sagt vanskligt att Bert Karlsson i sin motion tillsammans med Widar Andersson väljer att säga att integriteten inte är det viktiga i det här sammanhanget utan att kontrollen är viktigare.

Det var bara den kopplingen som jag ville göra med folk- och bostadsräkningen. Jag skulle kunna citera forskare efter forskare och politiker efter politiker som hävdar att folk- och bostadräkningen egentligen skulle vara ännu mera detaljerad. Jag tycker dock att det är vår skyldighet – mot bakgrund av de signaler vi får från våra väljare som tycker att det är integritetskränkande – att säga stopp och att vi måste försöka få de uppgifterna på något annat sätt.

Jag tror att vi skall akta oss för att tumma på de reglerna. Människor i Sverige känner sig genomkontrollerade. Det må vara sant eller osant men de känner så. En sådan typ av register som Bert Karlsson föreslår här utgör ett mycket större mått av individ- och integritetskränkning än vad folk- och bostadsräkningen någonsin har varit. Jag hoppas att vi inte får en folk- och bostadsräkning, och jag hoppas vid Gud att vi inte får det här registret heller.

Anf. 215 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Alla ställer tydligen upp på de 25 000–30 000 smarta killarna. Det är tydligen viktigare än någonting annat.

Jag läste häromdagen om ett parallellfall. Det gällde en man som var dömd för mord. Han lyckades rymma. Med det socialas och sekretessens hjälp fick han t.o.m. ut socialbidrag. Då har det gått för långt. Det tror jag att de flesta skriver under på.

Jag är självfallet inte för ett kontrollsamhälle där man kan gå in och kon-

trollera allt. Det minsta man kan begära är väl att man kan kontrollera att människor betalar skatt i det här landet och att de bor i det här landet. De skall väl inte kunna hyra en lägenhet i Frankrike och säga att de egentligen bor där fast de bor i Sverige och aldrig vistas i lägenheten i Frankrike. Det här måste vara fel.

Det spelar ingen roll hur man kommer till rätta med det här. Vi har frågat skattemyndigheten som kan det här, och detta var skattemyndighetens förslag.

Anf. 216 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Bert Karlssons hela resonemang tycks kretsa kring en enskild person som dessutom namnges. Jag känner inte till förhållandena. Jag tycker måhända att Bert Karlsson inte behöver ge miljontals svenskar ett lägenhetsregister för att komma åt en person. Dessutom lär väl ingen myndighet i världen sväva i okunnighet om att Bert Karlsson hyser dessa tvivel om denna persons ekonomiska mellanhavanden.

Anf. 217 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det gäller inte en person. Det gäller ca 30 000 personer, och det handlar om 4–5 miljarder. Vi hade en diskussion om barnbidraget, som var en katastrof för regeringen. Det handlade om 1 miljard, och man påstod att det var en katastrof. Här kan man plötsligt säga att 5 miljarder och 30 000 personer inte är något att bry sig om.

Jag hoppas att folk faktiskt börjar använda den här tekniken så att vi får slut på dessa dumheter i Sverige. Då menar jag att fler än 30 000 personer skall göra det.

Anf. 218 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Per Olof Håkansson som hoppade på mig har gått så det är ingen idé att jag svarar på det han sade.

Anf. 219 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag kan inte undvika att ställa en fråga till Bert Karlsson. När ni flyttade backar i parkerna sade ni väl inte att ni ville in i Sveriges riksdag för att ni där skulle företräda dem som kan det bäst – enligt Bert Karlssons definition i debatten här i kväll –, nämligen myndigheterna? Det var ju de backarna som ni flyttade bort under valrörelsen.

Om Bert Karlsson läser propositionen om förenklad statistikreglering som precis har lagts på riksdagens bord, finner han att de som protesterar och anför kritik mot förenklad statistikreglering är alla de här myndigheterna. Jag är övertygad om att ifall Bert Karlsson körde ett kort seminarium med dem och med lämpliga tidningar närvarande, så skulle han få en utomordentligt omfattande motion att föra fram i Sveriges riksdag. Den skulle då vara baserad på kunskap från dem som enligt Bert Karlssons uppfattning vet bäst. Det skulle gå ut på att införa ytterligare kontroller, uppgiftsinhämtande och reglering av enskilda människors vardag. Men det var väl inte därför ni valdes in i Sveriges riksdag, Bert Karlsson? Det var väl inte för att företräda dem som vet bäst, myndigheterna, utan det var faktiskt precis tvärtom.

Anf. 220 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Backarna tycks intressera många. Vi tog backarna som exempel i valrörelsen för att politikerna också skulle förstå vad vi sade. Men backarna räckte tydligen inte för att ni skulle förstå.

Vi sade i det sammanhanget att vi skulle minska skatten. Vi har 5 miljarder att hämta hem här. Jag tror att alla som valde in oss också skulle ställa upp på kravet att alla som bor i Sverige och tjänar sina pengar här också skall betala skatt. Moderaterna tycks inte ens internt vara överens om detta. Det här förslaget kommer, som jag har sagt tidigare, från en moderat landstingspolitiker. Jag tror att han kan ganska mycket om skatter. Han jobbar nämligen i skatteverket.

Anf. 221 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Man kan säga mycket i Sveriges riksdag, och man får nästan säga precis vad som helst. Men man får då acceptera att bli emotsagd.

Inte var det för politikernas skull ni flyttade backar. Det var inte politikerna som var i folkparkerna. Det var väljarna som var i folkparkerna, och det var därför ni blev invalda i Sveriges riksdag. Inte pratade ni då – i alla fall inte på de möten då jag lyssnade på er – om att ni skulle in i riksdagen för att sedan kanalisera myndigheternas uppfattning i olika frågor eftersom de vet bäst. Det var precis tvärtom. Det är därför som vi nu håller på med den här sena diskussionen.

Byter man fot för ofta får man finna sig i att det hela diskuteras.

Jag trodde att Ny demokrati valdes in i Sveriges riksdag för att arbeta för mindre kontroll och regleringar, mer frihet, sänkta skatter, ökade möjligheter för enskilda människor att med bibehållande av större delen av sina inkomster bli mindre beroende av bidrag och kontroll och uppgiftsinhämtande från myndigheter. Jag hoppas att det är så. Men det kan man inte angripa genom att liera sig med alla dessa myndigheter.

Anf. 222 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Moderaterna står på samma sida som de 30 000–40 000 som fuskar med skatten. Det är tydligen viktigare att försvara deras ära än att se till att vi får in dessa pengar, så att vi exempelvis kan ge fattigpensionärerna en miljard, som de behöver. Även Moderaterna snackade om det i valrörelsen.

Bengt Wittbom påstår att backarna var till för publiken. Men publiken hade nog förstått om vi hade förklarat på vanligt sätt. Det var till för att sådana som Bengt Wittbom också skulle förstå att det faktiskt är så illa ställt med Sverige. Det har tydligen inte Bengt Wittbom förstått. Då hade han insett att vi behöver dessa 5 miljarder, som ingen över huvud taget tycks bry sig om. De pengarna behöver vi till pensioner, till barnfamiljer osv. Det finns ett oerhört stort behov av dessa pengar. Det finns ingen anledning att dessa människor skall kunna fortsätta på detta sätt.

Det var någon som irriterades av att jag tog upp ett exempel. Det är det mest skrämmande exemplet. Han har också sprungit i riksdagshuset och på departementen. Han har varit mycket välkänd för att han hade en benägen-

het att dela ut fribiljetter hit och dit. Det är möjligt att Bengt Wittbom också har fått det, så att han tycker att han har ett särintresse att ta till vara.

Jag tycker att det är oerhört fräckt att bara nonchalera 5 miljarder kronor från dessa 25 000–30 000 personer. Enligt myndigheterna kan det vara många fler. Man tar inte till i överkant när man säger att de är 25 000. Jag tycker att det är skrämmande att man hela tiden gömmer sig bakom detta att det är ett register och det fruktansvärda som kan hända om vi plötsligt får ett lägenhetsregister.

Anf. 223 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Nu passerade Bert Karlsson gränsen. Jag sitter inte i Sveriges riksdag för att försvara några särintressen.

Herr talman! Ursäkta mig för nu kanske jag också passerar gränsen. Är det någon som har gjort sig känd för att företräda egocentrererade särintressen i Sveriges riksdag, är det Bert Karlsson. Slut på den delen.

Herr talman! Bert Karlsson må förlåta mig, och kanske andra i debatten i riksdagen, att vi tar upp detta med backarna. Vi hade ingen aning om att de var ämnade som pedagogiskt instrument för att förklara för oss politiker, som Bert Karlsson uttrycker det, hur det egentligen står till i samhället. Väljarna uppfattade det nog som ett enkelt sätt att förklara i vilken riktning Bert Karlsson och Ny demokrati ville förändra Sverige. Efter dagens diskussion är det bara att konstatera: Ni lurade skjortan av dem. Det tillstår Bert Karlsson här i riksdagsdebatten. Det tycker jag är anmärkningsvärt.

Dessutom tror jag inte att Bert Karlsson satt på sitt rum och lyssnade när Richard Ulfvengren svarade för debatten för Ny demokratis del. Richard Ulfvengren erkände rakt upp och ned att Ny demokrati eller Bert Karlsson eller vem som nu står för vad i detta parti, nog faktiskt hade fel på ett antal punkter. Det kan vi lämna därhän.

Jag har suttit i Sveriges riksdag ett antal år. När jag besökte Bert Karlssons och Ian Wachtmeisters valmöte satt jag inte i Sveriges riksdag. Jag är egen företagare, Bert Karlsson. Jag försörjer mig själv. Jag sitter inte här för att försvara egenintressen. Jag sitter här för att försvara svenska folket mot registerentusiaster, kontrollentusiaster och byråkratientusiaster, som faller för kortsiktiga åtgärder och är beredda att stödja en utveckling i Sverige av den modell som jag tyvärr tycker att Bert Karlsson representerar, sedan Bert Karlsson kom in i riksdagen. Jag tycker att det är synd.

Herr talman! Nu tycker jag att vi avslutar denna debatt, Bert Karlsson. Det finns regler i riksdagen. Man uppträder hyfsat mot varandra, och man har bra relationer. Då står man inte och misstänkliggör människor, som Bert Karlsson gjorde i sitt sista inlägg. Man skall inte kasta sten när man sitter i glashus, Bert Karlsson.

Anf. 224 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Jag vill bara till protokollet få antecknat att jag inte har sagt att Bert Karlsson har fel. Däremot har jag sagt att vissa enskilda motioner som Bert Karlsson har lagt fram får Bert Karlsson själv stå för. Vi finns båda i huset, och Bert Karlsson är alltså här.

Jag kan ge mig tusan på att det för de kanske tusen motioner som Modera-

terna har lagt fram är svårt att hitta personer som kommit och förklarat alla de enskilda motionerna. Det var det enda jag sade. Men jag har inte sagt att Bert Karlsson har fel. Nu har vi rett ut det. Vi är båda här.

Nu tycker jag att vi inte ägnar mer energi åt dessa tomma ölbackar, utan vi rusar ner och får varsin öl innan Strömmen stänger.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

15 § Anslag till domstolsväsendet, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU20 Anslag till domstolsväsendet, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 225 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 20 behandlas anslag till domstolsväsendet m.m. Det är närmast en självklarhet att inledningsvis konstatera att domstolarna och domstolsväsendet spelar en central och avgörande roll i en rättsstat. Det är dessutom en upprepning när jag tvingas konstatera att det besvärliga arbetsläge som domstolarna har haft under en lång tid fortfarande föreligger, och att det därför finns anledning att med allvar diskutera de frågor som hänger samman med domstolarnas verksamhet.

Den tidigare regeringen tillsatte en domstolsutredning, vars uppgift var flerfaldig och så småningom också förminskades. Det skall jag återkomma till. Domstolsutredningen tog sikte på att försöka åstadkomma förslag som innebar en renodling av domarrollen och av domstolarnas arbete. Det finns en rad förslag som för närvarande är föremål för beredning och remissbehandling, och som förhoppningsvis skall kunna leda till lagstiftning här i riksdagen. Då kan domstolarna den vägen få en bättre arbetssituation.

Jag tycker också att det är bra att ett enigt utskott är berett att förstärka resurserna för domstolarna, låt vara att det mestadels sker i form av engångsanslag eller mera tillfälliga anslag. Det innebär ändå möjligheter för domstolarna att bättre klara av den arbetsbörda de har.

Till betänkandet har från Socialdemokraterna fogats fyra reservationer, till vilka jag yrkar bifall.

I den första reservationen framför vi att vi vill ge domstolsverket 6 milj.kr. utöver det anslag som utskottsmajoriteten är beredd att medge. 1 milj.kr. skall gå till ett informationscentrum, som man håller på att bygga upp i Jönköping. På den punkten uttalar sig även utskottsmajoriteten positivt, och man anser att det finns möjligheter till vissa resurssatsningar på detta område inom det befintliga anslaget.

Vi har från reservanternas sida en annan uppfattning och vill markera intresset för detta och betydelsen av att man tämligen snabbt kan bygga upp detta informationscentrum, genom att direkt anvisa ytterligare 1 milj.kr.

Vi vill öka anslaget för domstolsverket med 5 milj.kr. för att man skall

kunna genomföra de planer på utbildning av olika slag som verket har presenterat. En målsättning är tre utbildningsdagar per anställd.

I ett omdaningsskede inom domstolsverksamheten finns det naturligtvis behov av fortbildning och utbildning på en rad olika områden.

Jag vill i kväll inför kammaren bara erinra om att vi för en tid sedan diskuterade viss förändrad lagstiftning när det gäller sexuella brott mot barn. I det sammanhanget underströks just behovet av utbildning för juristpersonalen. Vi menar att det finns möjligheter att förbättra utbildningsläget om kammaren bifaller den socialdemokratiska reservationen.

I reservation 2 markerar vi vikten av att man fortsätter den inslagna linjen med ökad delegering, framför allt från juristpersonal till annan domstolspersonal, för att få en renodling av domararbetet och för att på det sättet skapa intressantare och bättre arbetsuppgifter för domstolspersonalen. Detta är ett arbete som har fortgått. Men i årets budgetproposition skriver statsrådet att man måste avvakta ytterligare åtgärder när det gäller detta delegeringsarbete till dess man har kunnat överväga domstolsutredningens förslag. Vi anser att detta arbete inte behöver stanna upp av det skälet utan att det finns möjligheter att på olika punkter göra dessa förändringar redan nu. Det skulle leda till en bättre arbetssituation för domstolarna.

I reservation 3 tar Socialdemokraterna upp frågan om den fortsatta beredningen av domstolsutredningens arbete, närmare bestämt de uppgifter som domstolsutredningen genom ett regeringsbeslut inte fick fullfölja, nämligen att se över domstolarnas organisation. Den efter valet nytillträdda regeringen fann att man hade uppfattningar på dessa punkter kring domstolarnas organisation som gjorde att arbetet i utredningen på den punkten fick avbrytas. Det fortsatta beredningsarbetet inom domstolsväsendets organisation skulle då ske direkt i regeringskansliet.

Vi har från vår sida uppfattningen att det är viktigt från allmänna och principiella synpunkter att man har en bred uppslutning kring besluten när det gäller domstolarnas verksamhet, bl.a. organisationen, och att det är viktigt att också beredningsarbetet sker under parlamentariskt inflytande.

Det är beklagligt att utskottsmajoriteten väljer att markera en annorlunda ståndpunkt och tycker att det är bra att regeringen för sig själv bereder detta arbete och att de partier som återfinns bara i riksdagen tids nog får komma in i det arbetet. Det är inte en riktigt bra utgångspunkt för lagstiftningsarbetet kring domstolarnas verksamhet.

Jag skulle faktiskt vilja citera en tidigare utskottsordförande i justitieutskottet, nämligen Karin Ahrland, som i ett särskilt yttrande 1985/86 i anslutning till att utskottet behandlade frågan om domstolsorganisationer och annat yttrade följande:

"De frågor som genom detta betänkande föreligger för riksdagens bedömning är – såsom också framgår av utskottets uttalanden – av vital betydelse för de enskilda medborgarnas rättssäkerhet och för statsverksamheten i stort. I själva verket gäller det frågor av central betydelse för vidmakthållandet av vår rättskultur.

Mot denna bakgrund är det naturligt att utskottets arbete präglats av en strävan att nå enighet i principiella avseenden."

Jag tycker att framför allt den sista meningen är angelägen att framhålla när man diskuterar denna typ av frågor.

I reservation 4 tar vi reservanter upp frågan om specialdomstolar och gör uttalandet att det inte finns någon anledning att rent generellt säga att man inte skall ha specialdomstolar.

Den nuvarande justitieministern har uttalat sig mot specialdomstolar. Därför är det angeläget för mig att ställa en fråga till Christel Anderberg, som företräder majoriteten. Varför skall man inte ha specialdomstolar?

Herr talman! Allra sist vill jag peka på att Ny demokratis partiledare Ian Wachtmeister – nu har emellertid nydemokraterna gått någon annanstans, och det är möjligt att de följde den uppmaning som en av företrädarna gjorde – i en motion har, och jag backar inte i fråga om ordet, vräkt ur sig några åsikter om svenskt domstolsväsende, som han sedan inte har följt upp genom att anmäla sig till talarlistan eller på något annat sätt försöka få riksdagens uppslutning kring motionen.

Jag tycker att det är beklagligt att man enbart så att säga slänger in en motion i vilken man dömer ut det svenska rättsväsendet och vill ha långtgående förändringar men sedan inte bryr sig om saken när den kommer upp till avgörande i riksdagen. Jag kan tolka detta som att han vid en senare genomläsning av motionen har ångrat sig och inte längre vill kännas vid den. Det tycker jag är en tolkning som vi i så fall skall vara glada över om den kan få bli gällande.

Anf. 226 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 20 finns det, som vi nyss hörde, inte mindre än fyra socialdemokratiska reservationer. Rättsväsendet var inte något välskött pastorat under den tid som Socialdemokraterna satt vid regeringsmakten. Det är en händelse som ser ut som en tanke att de nu, när de befinner sig i opposition och inte behöver ta något ekonomiskt ansvar för sina förslag, plötsligt börjar visa ett så nymornat intresse för domstolsväsendets väl och ve.

När det först gäller frågan om anslag till domstolsväsendets informationscentrum, som är att beteckna närmast som ett modernt domstolsmuseum, är det naturligtvis på det sättet som framhålls i motion Ju418, att det är viktigt att ge allmänheten tillfälle att få insikter i domstolarnas betydelsefulla roll i en rättsstat.

Mot bakgrund av den långa debatt som vi har haft här i kammaren i dag om olika utbildningsfrågor, kan man emellertid med visst fog fråga sig om detta är den allra mest brännande folkbildningsuppgiften just nu. Under alla förhållanden vill jag erinra om att justitieministern i årets budgetproposition faktiskt tillför domstolsverket 1,6 miljoner mer än verket har begärt. I sin beräkning av anslaget har hon bl.a. beaktat att det skall vara möjligt för domstolsverket att lämna ett visst bidrag till kostnaderna för att bygga upp ett domstolsväsendets informationscentrum i Jönköping. Utskottets majoritet anser i likhet med departementschefen att detta får vara till fyllest.

Vad Göran Magnusson har anfört här har inte föranlett mig till någon annan bedömning. Jag yrkar avslag på motion Ju418 i den delen.

När det gäller frågan om renodling och delegering är resonemanget i reser-

vation 2, såvitt jag förstår, inte mycket mer än ett försök att slå in öppna dörrar. Det råder ju bred enighet om att det är mycket angeläget att domstolarna använder sina knappa resurser på effektivast möjliga sätt. Detta kan bl.a. ske genom att domarrollen renodlas, så att domarna får koncentrera sig på sådana arbetsuppgifter som kräver juridisk kompetens, medan andra uppgifter delegeras till kvalificerade domstolsbiträden. Men en sådan verksamhet är ju i full gång. Det talas i budgetpropositionen om att flera försöksprojekt pågår, och de har på intet sätt stoppats i avvaktan på behandling av domstolsutredningens förslag.

Bl.a. har domstolsverket nyligen inlett ett större projekt om ändrade arbetsformer i underrätt och överrätt. En väsenlig sak i det sammanhanget är just möjligheten att delegera arbetsuppgifter från domarpersonalen. Mot den bakgrunden har utskottsmajoriteten inte ansett något tillkännagivande från riksdagen vara erforderligt.

Den under lång tid successivt ökande mål- och ärendetillströmningen till våra domstolar har lett till att arbetsläget blivit ansträngt, som Göran Magnusson påpekade. Under det sistlidna året försämrades det redan dåliga läget ytterligare. Det är därför ytterst angeläget att rationaliseringsåtgärder snarast kan vidtas. Den nya regeringen var således mycket angelägen om att domstolsutredningen skulle kunna komma till skott så fort som möjligt. Det var skälet till tilläggsdirektiven till domstolsutredningen, varigenom uppdraget att se över domstolsorganisationen återkallades. Detta fick avsedd effekt. Domstolsutredningen kunde alltså lägga fram sitt slutbetänkande, Domstolarna inför 2000-talet, redan framåt slutet av förra året.

Frågan om domstolsväsendets organisation övervägs nu i departementet från ett brett perspektiv, som departementschefen uttrycker det. Från utskottsmajoriteten sägs det i betänkandet att man i och för sig har förståelse för den socialdemokratiska synpunkten beträffande vikten av ett parlamentariskt inflytande. Med hänsyn till tidsaspekten har utskottsmajoriteten emellertid nöjt sig med att påpeka att det parlamentariska inflytandet inte har uteslutits utan bara senarelagts.

Arbetet med översynen av domstolsorganisationen omfattar också frågan om i vad mån specialdomstolar av olika slag skall finnas kvar i framtiden. Jag kan i dag, Göran Magnusson, inte svara på frågan om motståndet mot specialdomstolar. Den borgerliga regeringen har en restriktiv syn på sådana. Men låt oss vänta med att diskutera specialdomstolarnas vara eller icke vara tills det finns ett konkret förslag att utgå från.

Jag kan försäkra, Göran Magnusson, att – som det sägs i motionen – någon stelbent ändring utifrån någon mer eller mindre ogrundad principiell åsikt kommer det definitivt inte att bli tal om.

Vi moderater är realpolitiker. Den enda målsättningen för oss är att få till stånd ett så effektivt och slagkraftigt domstolsväsende som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 227 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag tar frågorna i tur och ordning. Christel Anderberg menar att domstolarna – jag kommer inte ihåg den exakta formuleringen – inte var särskilt välskötta under den socialdemokratiska regeringen.

Först och främst kan jag konstatera att rättsväsendet under alla år med bekymmersamma budgetlägen har undantagits från huvudalternativet när det gällt sparkrav eller nedskärningskrav på domstolarna.

Den här regeringen tillför nu permanent domstolsverksamheten 18 milj.kr. Det handlar om ungefär 0,5 % av hela anslaget. Om det är skillnaden mellan välskötta och misskötta verksamheter, kan det inte ha varit så förfärligt illa på den förra regeringens tid. Det handlar alltså om 0,5 % som domstolarna får som permanent resursökning.

Så till detta med delegering och renodling. Ja, det är klart att man kan säga att alla är överens om att detta bör ske i ökad omfattning. Men det här är inte en fråga enbart för domstolsverket och domstolarna. I vissa avseenden fordras det ju också ändringar i gällande författningar. För att det skall gå att göra sådana måste ändringsbeslut föreligga. Det är bra att en hel del gjorts och att det pågår t.ex. en försöksverksamhet. Jag har hängt upp mig på justitieministerns uttalande om att man måste avvakta beredningen.

Beträffande domstolsutredningen och talet om att man fråntog denna organisationsfrågan för att utredningen skulle kunna bli klar vill jag säga att detta inte alls är korrekt. Tvärtom diskuterade domstolsutredningen i oktober organisationsfrågan. Man hade låtit statskontoret göra utredningar, som var inne i ett slutskede. Tidsschemat skulle hållas. Det gällde då årsskiftet 1991–1992. Mitt i det arbetet ansåg regeringen att domstolsutredningen inte skulle arbeta med de här frågorna. Således handlade det inte om arbetstempot i utredningen eller om utredningens utförande, utan det var helt andra motiv som dikterade regeringens snabba beslut om vad som skulle tas bort.

Sedan kan man fråga sig: Varför har justitieministern, eller Moderata samlingspartiet och övriga i regeringen, en så restriktiv syn på specialdomstolarna? Någonting kunde väl Christel Anderberg avslöja i den frågan. Kanske kunde hon avslöja vilka domstolar som skall bort och vilka som eventuellt får vara kvar. Framför allt kunde hon väl ange motiven till varför det är som det är i den frågan.

Avslutningsvis konstaterar jag bara att ingen i Ny demokrati har dykt upp från någon del av huset.

Anf. 228 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag sade inte att domstolarna var särskilt illa skötta under den socialdemokratiska eran. Jag innefattade faktiskt hela rättsväsendet i mitt påstående. Det är inte fråga om 0,5 eller 1 %, utan det gäller betydligt större försyndelser som vi så småningom måste försöka komma till rätta med.

I mitt huvudanförande kommenterade jag inte utbildningsfrågorna. Jag konstaterar att Göran Magnusson egentligen inte har nämnt något konkret utbildningsbehov. Litet svepande nämnde han de faktiskt ganska begränsade ändringar som beslutades häromveckan vad gäller incestbrott.

Det ligger i sakens natur att en yrkeskår, vars medlemmar har som yrke att tillämpa lagar, ganska ofta tvingas sätta sig in i nya lagar – vi i riksdagen är ju så produktiva. Denna kår är ganska luttrad och van vid att få bedriva självstudier.

De aktuella 5 miljoner kronorna skulle, om jag minns rätt vad motionä-

rerna säger, inte bara utgå till domare utan också till annan domstolspersonal. Det är alltså en ganska stor personalkader som vi talar om. Om 5 milj.kr. skall fördelas på så många människor, blir det ganska få kronor per capita. Det är bara att konstatera att det här inte gör vare sig till eller från. Det har faktiskt inte någon betydelse alls från rättssäkerhetssynpunkt.

Vi har tidigare här i dag tvingats göra avkall på våra krav, trots mycket angelägna utbildningsbehov. Utskottsmajoriteten har kommit fram till att vi tvingas till avkall även på den här punkten.

Anf. 229 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Christel Anderberg säger att det inte bara var domstolarna som var misskötta, utan det var hela rättsväsendet. Nu skall vi inte diskutera hela rättsväsendet i den här debatten i kammaren, men jag kan ändå, herr talman, få konstatera att jag inte har lagt märke till att den nya regeringen har sett till att polisen har fått sina resurser ökade med särskilt mycket, om man ens fått några ökade resurser. Detta för att ta ett annat område av rättsväsendet som exempel. Kvar sedan är egentligen bara åklagarna, och där är situationen ungefär densamma.

När det gäller utbildningsanslaget tycker Christel Anderberg att det är så litet att det varken gör till eller ifrån. Jag hade kanske förväntat mig att det statsfinansiella läget inte skulle medge den här utgiften på 5 milj.kr. Om domstolsverket får så mycket utbildningspengar att man kan klara tre utbildningsdagar per anställd inom domstolsverket, är det en väsentlig förbättring av situationen.

Att jag inte har nämnt några särskilda områden beror på att domstolsverket har utbildningsplaner. Det handlar om förutsättningarna för delegering och renodling. Det handlar om en rad olika utbildningsmoment, datorisering av domstolsverket och annat.

Christel Anderberg är inne på helt fel spår när hon berör förändringen av lagstiftningen om sexuella övergrepp mot barn och tycker att riksdagen är för produktiv med nya lagar. Javisst, det hade gått bra att stötta den socialdemokratiska reservationen där det klart fastslogs att den lagändringen var onödig. Domstolarnas utbildningsbehov hänger inte samman med att vi skulle behöva tala om för domarna att vi har ändrat lagen och att det nu står om låg ålder i ett par av paragraferna.

Utbildingsbehovet handlar om hur man handlägger processen kring det som är så svårt, nämligen sexuella övergrepp mot små barn. Det är omvittnat från en rad olika håll att man inom polisväsendet, domstolsväsendet och åklagarväsendet behöver mer kunskap och insikt om den problematik som hänger samman med den här typen av ärenden. Det var det som utbildningen skulle handla om. Jag tror säkert att domarkåren kan läsa sig till att det har skett en lagändring. Det är möjligt att den har uppfattningar om det nödvändiga i den lagändringen också.

Anf. 230 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att Göran Magnusson har valt fel tågordning. Borde man inte ha omorganisation först och utbildning sedan? Vi vet inte vad som över huvud taget kommer ut av domstolsutredningens förslag. Det

kanske inte blir så stora omorganisationer eller förändringar att det krävs några särskilda utbildningsinsatser. Låt oss först se vad det är vi skall utbilda för. Sedan kan vi träffas här i kammaren igen och ta ställning till utbildningsbehovet.

Självfallet talade jag om det samhällsekonomiska läget när jag refererade till utbildningsdebatten tidigare i dag. Utbildningsbehov finns det inte några gränser för, men det gör det tyvärr för ekonomiska resurer. Det är av den anledningen som utskottsmajoriteten har tagit ställning på det sätt som den har gjort.

Anf. 231 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Christel Anderberg säger att vi inte vet vad som kommer ut av domstolsutredningen eller, framför allt, av regeringens beredningsarbete. Nej, det är det som är ett av problemen. Det är därför vi tycker att den beredningen borde ske under en bred parlamentarisk uppslutning, i stället för att man sitter instängd i regeringskansliet och filosoferar över hur det här skall gå till. Det hade varit lättare att föra diskussionen om vi hade haft insyn i frågorna på ett annat sätt. Men så här har regeringen velat ha det, och utskottsmajoriteten ställer snällt och vänligt upp på den ståndpunkten.

Får jag bara till sist konstatera att några synpunkter eller något svar på mina frågor om specialdomstolarna har jag inte fått.

Anf. 232 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag skulle så gärna vilja svara på den frågan, Göran Magnusson, men det kan jag inte göra. Jag har inget som helst mandat att föregripa översynen av den här frågan, utan jag ber att få återkomma i den saken.

Anf. 233 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag stryker gärna den delen i min fråga som handlade om vilka domstolar som skulle bort och vilka som skulle vara kvar. Det kan jag begripa att det kan vara något svårt att svara på. Men det kunde vara intressant att veta litet grand om motivbildningen kring att man skall vara mycket restriktiv med specialdomstolar. Varför man inte skall ha specialdomstolar skulle väl majoritetssidan ändå kunna redovisa. Det var min ursprungliga fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 9 april.)

16 § Anslag till brottsförebyggande rådet, m.m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1991/92:JuU21 Anslag till brottsförebyggande rådet, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 234 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Brottsförebyggande rådet bedriver en oerhört viktig verksamhet. Även om man på grund av dess namn kan förledas att tro det, går inte BRÅ ut på gator och torg för att handgripligen förebygga brott. Men deras forskning kring brott och orsakerna till brott är ovärderlig i vårt arbete med att på sikt bringa ned kriminaliteten.

Om man bara väljer att ta itu med brottsligheten när den väl har uppstått är risken mycket stor att man efter ett tag tappar greppet och faktiskt får en ökad brottslighet. Erfarenheterna från andra länder styrker denna uppfattning.

Givetvis har brottslighet att göra också med den sociala situationen och med de sociala klyftor som kan finnas i ett samhälle. Ett generellt sätt att hålla nere brottsligheten är, som vi socialdemokrater ser det, att minska sociala, ekonomiska och kulturella klyftor i vårt samhälle.

Men även i Sverige, där vi kanske på många sätt har kommit mycket längre än många andra länder när det gäller att ge alla människor en chans att skapa sig det goda livet, är brottsligheten ett stort problem. Självfallet skall samhället inte acceptera brott och att andra människor blir lidande av brottsliga individers verksamhet. Det är därför vi måste ha ett rättsväsende med poliser, åklagare, domstolar och fängelser.

Men jag tror att vi alla är medvetna om att ingripanden när brott väl har begåtts har mindre effekt på brottsutvecklingen än vad förebyggande insatser har. Forskningen kring brottslighet och orsakerna till denna är därför viktig för att vi skall kunna veta vilka insatser som skall göras för att minska antalet brott och för att förebygga att brott uppstår.

Vi behöver veta varför människor begår brott. Hur kommer det sig att vissa är mer brottsbenägna än andra? Vilka metoder är bäst att använda för att förhindra att ungdomar inleder en brottskarriär? Vilka behandlingsmetoder och andra åtgärder fungerar när det gäller att återföra personer som redan har inlett en brottskarriär till ett vanligt liv?

Fler frågor kan ställas, men det är helt klart att vi har ett stort behov av ökade kunskaper om orsaker till brott.

Brottsförebyggande rådet och dess forskning är ett oerhört viktigt organ för att förse oss med dessa kunskaper. Det är därför vi socialdemokrater så hårt markerar vikten av att BRÅ får resurser för framtida forskning och utveckling. Den översyn av den kriminologiska och kriminalpolitiska forskning som regeringen aviserat är bra, men den får som vi ser det inte leda till att den fina forskningsverksamhet som i dag bedrivs på BRÅ blir lidande.

Genom viss samordning kan det säkerligen vara möjligt att något effektivisera denna typ av forskning. Men översynen får som sagt var inte leda till att en i dag väl fungerande forskningsverksamhet på BRÅ slås sönder. Det är därför vi socialdemokrater har reserverat oss i mom. 4. Vi menar att riksdagen skall markera vikten av att BRÅ får tillräckliga resurser även i framtiden.

Vår positiva inställning till det arbete som bedrivs på BRÅ har också föranlett en annan reservation. Det gäller frågan om inrättande av professurer vid BRÅ. Vi delar BRÅ:s uppfattning att det behövs tre professurer för att stärka den kriminologiska forskningen.

Regeringen har tyvärr inte tillstyrkt BRÅ:s krav. Detta trots att utskottet så sent som förra året sade att frågan om inrättande av professurer vid BRÅ borde beaktas i det fortsatta utvecklings- och budgetarbetet i fråga om BRÅ.

Vi har således varit överens om att BRÅ behöver ett antal professurer, inte minst för att underlätta rekrytering av forskare och för forskningen som sådan. Nu vill majoriteten begrava frågan i den översyn som regeringen har aviserat. Risken är då stor att det krav som vi här i riksdagen har varit så eniga om försvinner.

Socialdemokraterna har därför föreslagit att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen med innebörden att regeringen i sin forskningspolitiska proposition under nästa år bör komma tillbaka med förslag om inrättande av professurer vid BRÅ.

Det är förvånande att majoriteten, med Ingbritt Irhammar i spetsen, inte kan acceptera detta förslag. Får jag påminna om vad Ingbritt Irhammar motionerade om förra året. Då krävde hon och en annan centerpartist ett tillkännagivande från riksdagens sida om att det skulle inrättas tre professurer inom detta område. I år tycks Ingbritt Irhammar ha glömt bort vad hon tyckte förra året.

Men Ingbritt Irhammar har fortfarande en chans att få igenom det som hon krävde förra året. Det är bara att rösta på reservation nr 1. Ingbritt Irhammar behöver inte oroa sig för att finansministern skall bli gramse på henne. Det vi kräver är inte ett omedelbart inrättande av professurerna. Vi vill med vår reservation markera riksdagens, åtminstone tidigare gemensamma, uppfattning att det behövs professurer inom detta område.

Det vore märkligt om majoriteten inte ens på ett sådant milt sätt skulle kunna markera i en fråga där vi tidigare har varit överens. Framför allt skulle det vara förvånande om inte ens Ingbritt Irhammar, som tidigare motionerat i frågan, stödjer vår reservation.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp frågan om inrättande av lokala brottsförebyggande råd. Även på denna punkt har Socialdemokraterna reserverat sig.

Under den socialdemokratiska regeringen sattes en försöksverksamhet i gång, med lokala brottsförebyggande råd på fem orter. Syftet var att samordna polis, frivilliga, näringsidkare och andras insatser mot brott.

Såvitt vi har kunnat förstå har verksamheten varit mycket framgångsrik och positiv. De lokala brottsförebyggande råden skulle kunna innebära ett mycket verkningsfullt sätt att minska antalet brott och på sikt minska den totala brottsligheten.

Vi tror på de lokala brottsförebyggande rådens verksamhet, och vi vill därför att riksdagen redan nu skall göra ett uttalande om att BRÅ bör ges ett generellt uppdrag att i hela landet i samverkan med folkrörelser och föreningar bygga ut brottsförebyggande råd.

Majoritetens avvaktande hållning är svår att förstå. Tror ni inte på de lokala brottsförebyggande råden och deras verksamhet? Har ni andra kunskaper om dessa än vad vi har? Ni kanske rent av inte vill ha denna typ av verksamhet?

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna i detta ärende.

Anf. 235 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Utvecklingen mot allt fler brott måste brytas för att folk skall kunna känna trygghet i samhället. Det är en central kriminalpolitisk uppgift att förebygga brott, därför att det bästa brottet är det som aldrig begås.

Det brottsförebyggande arbetet behöver alltså främjas och utvecklas. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete förutsätter att kunskaper och erfarenheter på området utvecklas och sprids, och här är jag helt överens med Kent Carlsson.

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har på det området viktiga uppgifter. Det är bra att det understryks från flera håll. Jag tänker då på t.ex. forskning, utredning och information, som är viktiga.

Riksdagen underströk i samband med behandlingen av forskningspropositionen 1990 vikten av att forsknings- och utvecklingsarbete inom BRÅ kan bedrivas under tillfredsställande omständigheter. I sammanhanget pekades också på det värde som inrättande av professurer vid rådet skulle ha på forskningen och på rekryteringen av forskare. Man sade då att det här borde beaktas på sikt i det fortsatta budgetarbetet.

Förra året motionerades det igen angående inrättande av professurer, också från min sida. I det sammanhanget erinrades i utskottet om tidigare uttalande, nämligen att det här skulle beaktas på sikt. Vid den tidpunkten hade Socialdemokraterna ingen avvikande uppfattning, utan stod bakom detta ställningstagande. Nu när en översyn skall göras av hur resurserna för kriminologisk och kriminalpolitisk forskning, som finns bl.a. vid BRÅ, bäst kan utnyttjas för en högvetenskaplig kvalitet och samhällsrelevans, anser emellertid Socialdemokraterna att det är rätt tidpunkt för beslut om inrättande av professurer vid BRÅ.

Det förvånar mig litet grand, eller rättare sagt är det väl den oppositionsroll som ni nu har. Det förvånar mig, därför att när ni hade chansen att inrätta professurerna, gjorde ni inte det. Men att nu vilja besluta om en särskild tidpunkt, när översynen görs, tycker vi inom regeringspartierna är fel. För oss känns det alltså naturligt att frågan tas upp för övervägande i den nu nämnda översynen. Jag har ingen annan uppfattning än den som jag tidigare har drivit – även motionsvägen –, nämligen att det är viktigt att inrätta professurer vid BRÅ. Vid vilken tidpunkt, det får vi se efter det att den här översynen är gjord.

I reservation 2 framhålls att BRÅ:s ställning bör värnas och att BRÅ även fortsättningsvis tillförsäkras erforderliga resurser för ett forsknings- och utvecklingsarbete av hög kvalitet. Såväl i budgetpropositionen som i betänkandet framhålls nödvändigheten av ett väl utvecklat brottsförebyggande arbete. Visserligen kostar detta arbete pengar, men det kostar betydligt mer att inte satsa på det brottsförebyggande arbetet. Därför är det nödvändigt att det bedrivs forsknings- och utvecklingsarbete med inriktning på effektivisering och uppföljning av det brottsförebyggande arbetet.

I betänkandet uttalas också att det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs vid BRÅ spelar en stor roll och är viktigt. Vidare framhålls i betänkandet det som Kent Carlsson efterlyser, nämligen att detta arbete även framöver bör bedrivas under tillfredsställande former. Jag tycker därför att

ni socialdemokrater med er reservation egentligen slår in öppna dörrar. Något sådant uttalande behövs inte. Det framgår av texten i betänkandet.

I reservation 3 framhåller Socialdemokraterna att det går att uppnå goda resultat, och man framhåller vikten av en lokal, utvecklad samverkan mot brottslighet. Reservanterna framhåller även att dagens erfarenheter från de lokala brottsförebyggande organen på några orter i landet räcker för att ge BRÅ ett generellt uppdrag att bygga upp sådana organ i landets kommuner redan vid ingången av nästa budgetår.

Låt mig då, herr talman, först säga att reservanter och majoritet är överens om att lokal samverkan mot brottslighet är av stort värde. Det visar erfarenheter i utlandet, och det visar även erfarenheter från lokala brottsförebyggande organ och projekt i Sverige. Det blir viktigt att främja och utveckla former för sådan verksamhet.

En arbetsgrupp inom regeringskansliet arbetar nu med dessa uppgifter. Gruppen leds av statssekreteraren. Det finns också företrädare för statsrådsberedningen, justitie-, social- och civildepartementen, BRÅ, rikspolisstyrelsen och socialstyrelsen.

Denna grupp skall genom samordnade åtgärder inspirera det lokala brottsförebyggande arbetet och främja utvecklingen av passande metoder för den utvecklingen. Den skall inventera och skapa överblick över skilda, centralt initierade insatser, som har brottsförebyggande betydelse. Den skall studera och presentera remissvaren på våldskommissionens betänkande Våld och brottsoffer, där man föreslog inrättande av lokala brottsförebyggande organ.

Hur kan man i Sverige tillgodogöra sig erfarenheter från andra länders brottsförebyggande arbete? Det är en annan frågeställning för arbetsgruppen att fundera över. Denna grupp skall även lämna en preliminär utvärdering av de lokala pilotprojekt som bedrivs på fem orter, nämligen Stockholm, Linköping, Karlskoga, Östersund och Malmö. Dessa pilotprojekt bedrivs under medverkan av BRÅ och rikspolisstyrelsen. Syftet med dessa pilotprojekt är att erfarenheterna skall kunna användas i resten av landet.

En preliminär utvärdering skall redovisas senast den 1 juli 1992. Därefter skall BRÅ svara för den löpande uppföljningen och lämna en slutlig utvärdering senast år 1994.

Resultatet av detta arbete kommer att ligga till grund för överväganden inom regeringskansliet om hur kunskaperna från projektet kan tillgodogöras i hela landet. Det saknas därför anledning, menar vi i majoriteten, för riksdagen att föregripa detta arbete. Jag yrkar därför avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 236 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Först frågan om professurer. Den nuvarande regeringens sätt att bedriva den ekonomiska politiken och dess syn på skatter innebär en uppenbar risk för att vi aldrig kommer att se dessa professurer. Vi har trots allt varit överens här i riksdagen tidigare om vikten av att inrätta tre professurer för att stimulera forskningen och för att få tillräckligt med forskare. Vi reservanter har ju inte krävt ett inrättande i morgon dag. Vi säger att när regeringen skriver sin forskningspolitiska proposition, skall man ta med

detta. Jag sade tidigare att finansministern inte behöver bli gramse på Ingbritt Irhammar i denna fråga. Men vi känner en rädsla för att dessa professurer, som vi ändå varit överens om, helt enkelt försvinner. Det är viktigt att riksdagen markerar det. Vi tror att det vore bra för den här typen av forskning.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga om resurser. Nu skall det göras en översyn, som regeringen har aviserat. Vad vi är rädda för är att man ger sig på BRÅ, som vi tycker fungerar bra, och att BRÅ upplöses och integreras med andra verksamheter. Vi tror att det är viktigt att ha ett sådant organ som BRÅ utgör. Min fråga till Ingbritt Irhammar är om hon kan garantera att BRÅ kommer att bli kvar även efter översynen och givetvis i enlighet därmed får resurser för sin verksamhet.

Slutligen om lokala brottsförebyggande råd. Vi är överens om att det är en bra verksamhet. Det har Ingbritt Irhammar alldeles nyss vittnat om. Jag kan inte förstå varför man inte skulle kunna gå vidare. I fråga om t.ex. samhällstjänsten lade faktiskt den borgerliga regeringen fram ett förslag om att utvidga denna till hela landet, trots att utvärderingen inte var klar. Vi har dessutom tydliga bevis både från Sverige och från andra länder på att det här är ett effektivt sätt att bekämpa och förebygga brott. Varför är inte Ingbritt Irhammar och majoriteten beredda att nu ta ett sådant positivt steg och säga att vi skall ha sådan verksamhet i hela landet? Jämförelsen med samhällstjänsten visar att den borgerliga regeringen använder olika principer vid olika tillfällen.

Anf. 237 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! När det gäller dessa professurer är det ingenting som skiljer detta betänkande från tidigare betänkanden i fråga om texten. Det står att det är viktigt att på sikt inrätta dem. Vad som är skillnaden denna gång är faktiskt att en översyn skall göras i den här frågan. När ni socialdemokrater under tidigare år hade chansen att bemöta liknande motionskrav, genomförde ni inte någon översyn. Ni har inte sett till att BRÅ fått professurer.

Beträffande det ekonomiska läget tror jag inte att Kent Carlsson kan frigöra sig från ansvaret för att den tidigare socialdemokratiska regeringens politik gjorde att vår företagsverksamhet försämrades på ett sådant sätt, att våra varor inte gick att sälja till utlandet, att företag gick i konkurs, att budgetunderskottet ökade och att inflationen blev hög. Det skapades i detta land i en högkonjunktur stora skulder och problem som vi nu måste rätta till i en internationell lågkonjunktur. Det oroar mig hur vi skall kunna klara av att snabbt nog vända den felaktiga ekonomiska politik som ni socialdemokrater bedrev.

Jag håller med om att BRÅ fungerar bra. Men jag håller inte med om att BRÅ inte kan fungera bättre. Det är vad översynen går ut på. Det jag kan garantera Kent Carlsson är att jag skall arbeta för att BRÅ skall vara kvar och kunna fungera på ett bättre sätt. Jag skall arbeta för att BRÅ skall få nödvändiga resurser. För mig är det oerhört viktigt att vi har BRÅ kvar i framtiden. Det lovar jag arbeta för.

Beträffande lokala projekt kan jag nämna att det nu är de fem pilotprojekten som skall utvärderas. Därutöver finns det många flera lokala brottsföre-

byggande projekt i landet. Skillnaden i förhållande till samhällstjänsten är att samhällstjänsten inte fick införas på andra områden än dem som riksdagen hade fattat beslut om, medan det står fullständigt fritt för olika polisdistrikt och olika kommuner runt om i landet att starta och bedriva brottsförebyggande projekt. Det de inte kan få under den här tiden är hjälp från BRÅ att bygga upp verksamheten, eftersom det saknas resurser.

Anf. 238 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Först beträffande de lokala förebyggande råden. Det vore väl en styrka om vi från riksdagen markerade att det är en bra verksamhet som leder till ett minskat antal brott och att det är angeläget att den byggs ut i hela landet. Anledningen till att jag gjorde jämförelsen med samhällstjänsten är att det är litet akut att nu få i gång så mycket som möjligt av sådan verksamhet som kan dämpa brottsligheten. Vi vet att det är positivt för åklagarväsendet och domstolsväsendet om de får en mindre tillströmning av ärenden.

Det är märkligt om vi inte skulle kunna göra en sådan markering från riksdagens sida, när man kunde gå vid sidan av ett utvärderingsarbete som faktiskt inte var slutfört i fråga om samhällstjänsten. Jag tycker att förslaget från regeringen om att vidga samhällstjänsten till hela landet var bra. Det kom faktiskt, Ingbritt Irhammar, innan utvärderingen var klar. Den är ännu inte klar vad gäller samhällstjänsten.

Så till professurerna. Risken är faktiskt uppenbar med den politik som regeringen bedriver att de här professurerna inte blir av. Åtminstone känner vi en sådan rädsla. Då kan man tillämpa principen anfall är bästa försvar, som Ingbritt Irhammar gör, och säga att under den socialdemokratiska regeringen hände det ju ingenting. Men utskottet var då enigt om att det här skulle ske litet på sikt. Det har nu gått en tid. Under flera år har det funnits budgetförslag och annat, och därför tycker vi att det nu är dags att komma till skott.

Om BRÅ:s resurser och framtid säger Ingbritt Irhammar att hon personligen kommer att arbeta för att BRÅ skall vara kvar och få tillräckliga resurser. Om jag uppfattar det rätt är Ingbritt Irhammar majoritetens företrädare här i kväll. Då frågar jag: Var står majoriteten och regeringen? Kommer BRÅ att bli kvar och få tillräckliga resurser?

Avslutningsvis några ord om den ekonomiska politiken, som ju inte behandlas i detta betänkande. Erfarenheterna från resten av världen – från USA och ett antal andra länder – av den typ av politik som vår svenska regering nu bedriver, att sänka skatterna rent generellt och tro att man så får i gång tillväxten, har visat att den inte är framgångsrik. Risken med er ekonomiska politik är att den leder till att vi på sikt får ännu mindre resurser till sådana här angelägna verksamheter.

Anf. 239 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I fråga om resurser för BRÅ i framtiden talade jag om hur jag på sikt vill arbeta för att BRÅ verkligen skall få nödvändiga resurser. Nu frågar Kent Carlsson vad majoriteten säger. Jag citerade faktiskt i mitt inledningsanförande vad som står i betänkandet. Det visar att även majorite-

ten tycker som jag. Man säger att BRÅ:s arbete spelar en stor roll och att det bör bedrivas under tillfredsställande former. Så uttalar sig majoriteten. Det står att läsa i betänkandet. Jag uttalar mig personligen om vad jag framöver tänker arbeta för, och det står jag för.

Så tillbaka till detta med lokala brottsförebyggande projekt. Jag kan ganska säkert påstå att hela justitieutskottet tycker att det här är ett oerhört viktigt arbete.

Visst kostar det litet pengar, men jämfört med den effekt som man får ut kostar det betydligt mindre än vad det kostar att bygga fängelser, inrätta fler polistjänster och ha i gång verksamhet vid domstolarna. Det rör sig om oerhört väl satsade medel. Men Kent Carlsson vill alltså att dessa projekt skall byggas upp med hjälp av BRÅ. Jag anser att BRÅ inte kan hjälpa till att få i gång projekten så snabbt som Kent Carlsson vill, utan först måste man arbeta med utvärderingen, och det arbetet skall fortsätta till 1994.

Under tiden står det varje polisdistrikt fritt att starta hur många brottsförebyggande projekt som helst, och jag önskar att man startar sådana. Vi kan väl hjälpas åt med att lämna tips, men man kan inte räkna med att få hjälp under de närmaste åren, för det tar i anspråk resurser, och resurser finns det inte så gott om.

Anf. 240 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! I mitt avslutande inlägg vill jag bara kommentera två saker som Ingbritt Irhammar sade.

När det gäller den översyn som skall göras är det klart att vi känner en oro, även om man i ett annat stycke i betänkandet säger att BRÅ skall ha tillräckliga resurser. Vi är oroliga för att den allmänna översynen kan leda till att BRÅ med dess fina forskningsverksamhet försvinner. Det är därför viktigt att klargöra att denna översyn inte leder till att BRÅ måste upphöra med sin verksamhet.

Det finns också en viss besparingsiver inom den borgerliga regeringen för att man skall få fram pengar bl.a. till att sänka skatter. Det är klart att vi hyser en viss oro inför en sådan politik och vad den kan leda till för resultat när det gäller brottsforskningen.

Ingbritt Irhammar sade beträffande de lokala brottsförebyggande råden, att man spar pengar genom att satsa på den här typen av verksamhet, därför att det är bättre att det inte begås brott. Det håller jag helt med om, och det innebär också att man sparar på såväl polissidan och domstolssidan som åklagarsidan. Därför borde det inte vara särskilt svårt att tillstyrka vårt förslag.

Självfallet kan inte BRÅ under två månader efter den 1 juli i år när BRÅ har fått sina nya pengar se till att hela landet får lokala brottsförebyggande råd. Arbetet måste ju inledas någon gång för att vi skall kunna få ett heltäckande system med brottsförebyggande råd. Om detta är en verksamhet som innebär stora besparingar, borde det inte vara så svårt för den borgerliga majoriteten att tillstyrka ett sådant förslag. Det skulle kanske t.o.m. hjälpa att få fram pengar till de skattesänkningar som ni antagligen planerar.

Anf. 241 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Till sist vill jag säga att det är positivt med Socialdemokraternas reservationer. De har gett anledning till den här debatten i kammaren. Om det inte hade funnits reservationer, hade det inte heller blivit någon diskussion runt BRÅ:s viktiga roll. Det är viktigt att vi alla får tillfälle att föra fram vikten av BRÅ:s arbete.

Jag delar Kent Carlssons oro för att pengarna till följd av besparingarna inte kommer att räcka till allt. Det kommer att fordras oerhört stora besparingar, och vad är skälet till dessa? Jo, nu måste vi komma till rätta med de kriser som Socialdemokraterna skapade. Vi måste ha pengar till att få fram jobb, till att klara budgetkrisen och för att kunna satsa på näringsliv och småföretag, så att det skapas riktiga jobb som sedan ger skatteintäkter. Just nu är det så illa ställt att budgetunderskottet ökar på grund av att folk är arbetslösa, vilket tyvärr är en följd av den tidigare ekonomiska politiken.

Anf. 242 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag var tvungen att begära ordet igen.

Det handlar också om hur man prioriterar. Den nuvarande borgerliga regeringen tycks ha gjort en annan prioritering än den som Ingbritt Irhammar anser vara den rätta. Vi är ju ganska överens om vikten av att bedriva ett väl fungerande brottsförebyggande arbete, men enligt de uttalanden som landets justitieminister gör och bl.a. gjorde i förra veckan är inriktningen snarare att man skall använda mer resurser till den s.k. vedergällningsverksamheten, dvs. till verkställande av straffen. Det är fråga om ganska stora pengar, om de förslag som justitieministern talade om går igenom.

Om man vill prioritera brottsförebyggande verksamhet och se denna verksamhet som ett sätt att långsiktigt spara pengar, är det märkligt att den regering som Ingbritt Irhammar företräder gör en annan prioritering. Man lägger faktiskt de nya pengarna på fängelser och på – som justitieministern uttryckte det i sitt pressmeddelande – hårdare tag. Är det en riktig prioritering? Står Ingbritt Irhammar bakom regeringens prioritering, att lägga så mycket nya pengar på den typen av verksamhet i stället för att satsa en del av pengarna på brottsförebyggande verksamhet i form av lokala brottsförebyggande råd, professurer och på tillräckliga resurser till forskningsverksamheten?

Anf. 243 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Självfallet delar jag regeringens syn, vilken framgår av budgetpropositionen. Där betonar man klart och tydligt vikten av det förebyggande arbetet. Detta framgår väldigt tydligt, liksom även att stödet till brottsoffer behöver förbättras.

Jag stöder de förslag som nu läggs fram om fler alternativa påföljdsformer. Sådana har vi i Centern motionerat om under flera år, t.ex. detta med samhällstjänst över hela landet. Det är klart att jag gläder mig nu när det skall införas samhällstjänst över hela landet, eftersom det är ett motionskrav från Centern som har framförts sedan flera år tillbaka.

Det finns oerhört mycket som gör att jag känner att det lönar sig att vara

centerpartist och vara representant för den nya regeringen. Vi får igenom förslag, och det gläds vi åt.

Anf. 244 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag måste då tolka det som att Ingbritt Irhammar tycker det är bättre att lägga nya stora summor på fängelser och hårdare tag än att använda en del av dessa pengar till att få i gång det brottsförebyggande arbetet.

Anf. 245 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Kent Carlsson gör därmed en feltolkning. Vad jag anser framgår av protokollet och av vad jag tidigare har anfört.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

17 § Försäkringsfrågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU27 Försäkringsfrågor.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 9 april.)

18 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 9 april

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas den 9 april.

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:156 Högre maximiinsatser i spel.
1991/92:Kr1 av Barbro Westerholm (fp)
1991/92:Kr2 av Karin Israelsson (c)

20 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 7 april

1991/92:176 av *Ulla Pettersson* (s) till justitieministern om nybyggnadsplaner beträffande kriminalvårdsanstalter:

att det finns en planering "vad gäller utbyggnad av våra fängelser" med anledning av avskaffandet av halvtidsfrigivningen. Det framgick inte av riksdagsdebatten på vilket sätt denna utbyggnad skall ske och om planerad nybyggnad för att ersätta föråldrade anstalter kommer att genomföras.

Med anledning av detta vill jag fråga justitieministern:

Kommer regeringen att aktualisera tidigare planer på nybyggnad av kriminalvårdsanstalter i exempelvis Visby?

21 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 7 april

1991/92:653 av *Göran Magnusson* (s) till miljöministern om försäljning av miljöförorenad mark:

Nyligen har ett företag i Västmanland till en privatperson sålt mark, som är stark kontaminerad med bl.a. arsenik från ett tidigare på marken beläget träimpregneringsverk. Eftersom länsstyrelsens miljöenhet vid flera tillfällen under de senaste åren uppmärksammat problemet med den förgiftade marken måste säljaren varit klart medveten om förhållandena.

Min fråga är om statsrådet avser att medverka till sådan ändring i lagstiftningen att miljömyndigheter kan förbjuda företag/markägare att försälja miljöbelastad mark och därigenom friskriva sig från ansvar för de miljöproblem som hans eller någon annans verksamhet förorsakat.

22 § Kammaren åtskildes kl. 22.59.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 37 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 67 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 102 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 128 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.59,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 184 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 8 april

1 § Meddelande om val 1
Talmannen
2 § Justering av protokoll 1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
4 § Förnyad bordläggning 1
Meddelande om frågestunden tisdagen den 21 april
Talmannen 1
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 april 2
Skatteutskottets betänkande SkU21
Skatteutskottets betänkande SkU22
Meddelande om samlad votering 3
6 § Folkbildning 3
Kulturutskottets betänkande KrU12
Debatt
Berit Oscarsson (s)
(forts.)
Talmannen (på grund av demonstration på åhörarläktaren)
Ajournering 6
Återupptagna förhandlingar 6
6 § (forts.) Folkbildning (forts. KrU12) 6
Elisabeth Persson (v)
Göran Åstrand (m)
Carl-Johan Wilson (fp)
Birger Andersson (c)
Rose-Marie Frebran (kds)
Ingegerd Sahlström (s)
Beslut fattades efter 9 §
7 § Bidrag till det kommunala skolväsendet 27
Utbildningsutskottets betänkande UbU10
Debatt
Lena Hjelm-Wallén (s)
Stefan Kihlberg (nyd)
Björn Samuelson (v)
Larz Johansson (c)
Ulf Melin (m)
Christer Lindblom (fp)
Ingvar Johnsson (s)
Beslut fattades efter 9 §

8 § Anslag till utveckling av skolväsendet, m.m. 62
Utbildningsutskottets betänkanden UbU8, UbU9, UbU11 och UbU12
Debatt
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Björn Samuelson (v)
Bo Arvidson (m)
Beslut fattades efter 9 §
9 § Central myndighetsorganisation för högskolan, m.m. 71
Utbildningsutskottets betänkande UbU18
Debatt
Bengt Silfverstrand (s)
Björn Samuelson (v)
Margitta Edgren (fp)
Stefan Kihlberg (nyd)
Barbro Westerholm (fp)
Johan Brohult (nyd)
Beslut 85
Kulturutskottets betänkande KrU12
Utbildningsutskottets betänkande UbU10
Utbildningsutskottets betänkande UbU8
Utbildningsutskottets betänkande UbU9
Utbildningsutskottets betänkande UbU11
Utbildningsutskottets betänkande UbU12
Utbildningsutskottets betänkande UbU18
10 § Turism 88
Kulturutskottets betänkande KrU16
Debatt
Maja Bäckström (s)
Elisabeth Persson (v)
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Jan-Erik Wikström (fp)
Birgitta Wistrand (m)
Stina Eliasson (c)
Bert Karlsson (nyd)
Lennart Nilsson (s)
Nils T Svensson (s)
Bengt Dalström (nyd)
Beslut 111
Beslut om uppskjuten votering 112
11 § Presstöd 112
Konstitutionsutskottets betänkande KU27
Debatt
Kurt Ove Johansson (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
(*forts.*)

Ajournering 116
Återupptagna förhandlingar 116
11 § (forts.) Presstöd (forts. KU27) 116
Kurt Ove Johansson (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
Elisabeth Persson (v)
Birger Hagård (m)
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)
Göthe Knutson (m)
Harriet Colliander (nyd)
Bengt Kindbom (c)
Beslut skulle fattas den 9 april
12 § Vissa anslag inom finansdepartementets område 136
Finansutskottets betänkande FiU12
Beslut skulle fattas den 9 april
13 § Vissa anslag inom civildepartementets område 137
Finansutskottets betänkande FiU13
Beslut skulle fattas den 9 april
14 § Statistikfrågor 137
Finansutskottets betänkande FiU22
Debatt
Per Olof Håkansson (s)
Richard Ulfvengren (nyd)
Lars-Ove Hagberg (v)
Olle Schmidt (fp)
Bengt Wittbom (m)
Bert Karlsson (nyd)
Andre vice talmannen (om debattämnet)
Beslut skulle fattas den 9 april
15 § Anslag till domstolsväsendet, m.m. 159
Justitieutskottets betänkande JuU20
Debatt
Göran Magnusson (s)
Christel Anderberg (m)
Beslut skulle fattas den 9 april
16 § Anslag till brottsförebyggande rådet, m.m. 165
Justitieutskottets betänkande JuU21
Debatt
Kent Carlsson (s)
Ingbritt Irhammar (c)
Beslut skulle fattas den 9 april
17 § Försäkringsfrågor 174
Lagutskottets betänkande LU27
Beslut skulle fattas den 9 april
18 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 9 april 174
19 § Bordläggning 174

20 § Anmälan om interpellation
1991/92:176 av Ulla Pettersson (s) om nybyggnadsplaner beträffande kriminalvårdsanstalter 174
21 § Anmälan om fråga
1991/92:653 av Göran Magnusson (s) om försäljning av miljöförorenad mark 175

gotab 41293, Stockholm 1992